AL. LASCAROV-MOLDOVANU

ROMANUL FURNICEI

EDIȚIE DEFINITIVA

CUGETAREA — GEORGESCU DELAFRAS

ROMANUL FURNICEI

AL. LASCAROV - MOLDOVANU

ROMANUL FURNICEI

EDIȚIE DEFINITIVĂ

CUGETAREA — GEORGESCU DELAFRAS
BUCUREȘTI, IV — STRADA POPA NAN, 21

TINERETULUI,

AUTORUL, CU SINCERĂ DRAGOSTE,

ÎNCHINĂ ACEASTĂ LUCRARE

DE ACELAŞ:

Romane

BISERICA NĂRUITĂ — ediţie definitivă
MAMINA — ediţia a V-a
TĂTUNU — ediţia a II-a
ÎNTOARCEREA LUI ANDREI PĂTRAŞCU
(Premiat de S. S. R.)
ROMANUL FURNICEI — ediţie definitivă

PROLOGUL

ION, ŞTEFAN, MEŞTERUL GUSTAV ŞI DOAMNA STRATULAT

Ion şi Ştefan bătură la uşa lui moş Gustav.

Era o noapte de Mai — şi ei fuseseră la şosea. Trecuseră de aeroport şi intraseră în câmpia inundată de albul tainic al luminii lunii. Nici nu-şi dăduseră seama când ajunseseră acolo, aşa de înfierbântată fusese convorbirea lor. Aceeaşi, de totdeauna. Ion, cu gest larg şi frunte despovorată de umbre, cu glas cald de violoncel şi cu pas desfăcut şi gânditor, îşi susţinea „teoria", care nu era altceva decât însăşi fiinţa lui de duh:

— „Nu, Ştefane, oricât ai vrea tu să dovedeşti că viaţa aceasta este condusă de „materie", că banul, avuţia şi celelalte au întâietate în viaţa aceasta a noastră, nu vei putea, de vreme ce spiritul îndrumează toate... Dumnezeu este duh, — şi nu văd cum ceea ce El a făcut — materia — să fie aceea care să conducă lumea... Eşti prada unei iluzii. Iai drept conducător, ceea ce e numai condus. Iai firul de platină care arde, drept lumină, şi fierul care e înroşit, drept căldură."

Şi Ştefan cu ochii vioi şi încordaţi, cu fruntea îngrămădită de mici brazde, cu pas apăsat şi voluntar, vorbind aproape aspru, răspunzându-i:

— „Tu eşti victima unei străvechi iluzii, căreia îţi place să-i robeşti... Cum? Dar n'ai ochi să vezi? Priveşte în străfundul timpului istoric, — în jurul tău acum, — peste tot locul... Nu vezi tu cum toată această viaţă a noastră este determinată şi condusă de înfricoşata putere a materiei? Ai mai multă cătime din ea, eşti tare, — nu ai, — te calcă toată lumea în picioare... Cu averea eşti puternic, poruncitor, vesel, stăpân pe tine, gata de muncă... Fără ea, un sclav..."

Surâzând uşor, Ion îi răspundea:

— „Eşti un înşelat al înşelaţilor... Aparenţă de dominare... Un împărat fără coroană, — un rob care se crede stăpân... Nu materia te face tare, ea numai te robeşte ei. Liberarea de ea este adevărata putere. Nu vezi? Cine au fost mari în viaţă? Cei care s'au pus la lanţul averii — sau acei, care, liberi de ea, au mers cu cugetul până la Dumnezeu — şi cu inima până la dragoste? Cine a creat poezia vieţii, — cine a adus în smârcul totdeauna stricat al averii, sanctificarea vieţii prin credinţă? Cine? Materia ta? Sau spiritul? Piatra inertă sau gândul la Dumnezeu?..."

Suflând repede pe nări — şi nevoind să-şi privească prietenul, Ştefan, ca şi taurul în faţa flamurii roşii, îi lua vorba din gură, aproape sbierând:

— „Dulcegării de care ne-am plictisit... Supe zadarnic încălzite... Fraze stereotipe de care ar trebui, în sfârşit, să ne lăsăm... Oameni care merg alături de drum, dispreţuind realităţile vieţii... Singură materia are în ea însăşi toate puterile... Ce-mi vii cu forţe exterioare, cu spirit călăuzitor, cu... mai ştiu eu ce, când materia are în sine tot ce-i trebue, ca să promoveze viaţa?!"

— „Da, da — reluă Ion — piatra care cugetă..."

— „Ba duhul tău — îl apostrofa Ştefan — care e aşa, ceva... care vagabondează în văzduhuri şi aşteaptă nu ştiu ce, ca să se realizeze..."

Şi astfel, discuţia lor nu se termina niciodată.

In seara aceea, întorcându-se spre mansarda în care-şi duceau viaţa lor tinerească, — cei doi prieteni mergeau tăcuţi, simţindu-şi ostilitatea gândurilor şi acea îndărătnicie că dreptatea nu e de partea celuilalt.

La răstimpuri, vorbirea exploada uşor:

— „Nu vezi tu, Ştefane... Iubirea, cea mai superioară formă de viaţă, — ce legătură are ea cu materia? Eu pot fi desrobit cu totul de toate şi totuşi să iubesc, — şi cu atât mai puternic să iubesc, cu cât sunt mai desrobit de toate..."

— „Hm! Faci poezie, Ioane, — te înşeli pe tine însuţi... Aş vrea eu să te văd iubind, dacă n'ai nimic din cele ce-ţi trebuie..."

— „Stau în pustie dacă vrei — gol — şi aşteptând să cadă câteva fărâme din ciocul păsărilor, ca să mănânc, — şi roua dimineţii să-mi picure pe buze ca să beau, — şi tot voi putea iubi — şi încă mai tare..."

— „Vorbe, dragul meu poet... Viaţa este colea, ca să te desmintească brutal... Prefer un apartament sigur, o existenţă apărată de griji, un ban solid în buzunar — şi..."

— „Şi... nimic, Ştefane!... Mulţumesc de-o asemenea standardizare... Aşa vor fi cugetând crescătorii de vite, când e vorba să-şi asigure venituri cât mai mari... Iartă-mă, Ştefane, nu pot să te asemăn lor..."

— „Dar nici eu, Ioane, acelor fiinţe ciudate

şi ridicole, care, cu ochii pierduţi în nemărginiri, visează la nu ştiu ce „idealuri" rătăcite „în noaptea unei lumi ce nu mai este"... Mulţumesc..."

Aburul diafan, albicios şi tainic, care aromea peste câmpia tăcută, le răscoliseră sufletul până în adâncimi nebănuite, le aruncase pe buze vorbe tari şi înaripate, şi în braţe svâcnituri de tărie mândră.

Mai desbinaţi ca niciodată, crezându-se chiar duşmani, — când ajunseră în dreptul clădirii, masive în a cărei mansardă îşi aveau locuinţa, — amândoi, ca printr'o secretă înţelegere, se îndreptară spre odăiţa mică dela parter, în care trăia meşterul Gustav, *„reparator de instrumente muzicale şi profesor de vioară"* — „moş Gustav cel bun şi înţelept" cum îi spuneau Ion şi Ştefan.

Le bătaia lor, se auzi glasul bătrânului:

— „Ce este?" — dar din intonaţia aproape veselă a acestor două vorbe, se desfăceau, neauzite, altele. „Ştiu eu cine-mi sunteţi... Iar v'aţi certat?"

— „Noi suntem, moş Gustav..."

— „Cum se poate?" — şi doi ochi calmi şi mângâetori îi priviră prin sticlele groase ale ochelarilor vechi.

Incăperea, în care-şi ducea viaţa moş Gustav, era ciudată, pentru oaspetele care ar fi venit pe negândite acolo. De jur împrejur, pe pereţi, atârnau tot felul de instrumente muzicale, cele mai multe stricate şi aşteptând de mult mâna meşterului să le dreagă. Ar fi părut triste, de n'ar fi fost privirea de bunătate din ochii stăpânului, — care, la o măsuţă scundă, pe care dormitau sculele meşteşugului său nobil, stătea într'un jilţ pitic, cu o spetează de

curea lucioasă. Pierdut în amestecul de instrumente muzicale, un pat simplu, acoperit cu o pătură neagră, aproape nici nu se vedea, având într'un colţ, un vechi contrabas, susţinut de pereţi prin nevăzute pânze de paianjen. Pe peretele dela capul patului, o vioară bună şi o fotografie de femeie, — iar alb, tăcut şi cu o mică crenguţă uscată pe el, un crucifix părea că luminează toată încăperea... In fund, o sobă ca o vatră, deschidea o gură de răcoare spre odaie. Pe o cărămidă, un ibric de aramă, aşezat pe o mică pirostrie, adeverea că meşterul băuse de curând cafeaua... O aromă de tutun şi de colofoniu se plimba, abia simţită, prin încăperea tăcută.

Nimeni din cei care locuiau în clădirea aceea masivă, n'ar fi putut spune de unde venise şi cine era, la adică, acest meşter, care dregea tot felul de instrumente muzicale — şi dădea oricui venea la el, lecţii de vioară. Se întrebaseră un timp asupra acestui lucru, dar neputând afla nimic — şi fiindu-le la toţi pe plac, — îl primiseră aşa, ca nevenit de nicăeri. „Meşterul Gustav" — şi atât. Ce mai era nevoie de altăceva? La orice vreme însă, în odăiţa lui se afla câte cineva din cei ai casei. Venea să-l întrebe cine ştie ce, — să-i lămurească vreo nedumerire, — să-i limpezească vreo dispută — dar, mai osebit, să-i potolească vreo patimă sau vreo învolburare a sufletului. Meşterul parcă ştia mai dinainte despre ce este vorba, şi întâmpina pe musafiri cu un surâs de înţelegere. La rându-i, acesta vedea că meşterul i-a ghicit ţinta venirii. Şi surâdea şi el. Pe urmă, stăteau la sfat, omul istorisea, iar meşterul dregea coastele frânte ale vreunei viori, asculta, ridicându-şi, la răstimpuri, privirea liniştită spre vorbitor, — şi grăia

puține vorbe, mai mult un fel de mormăială de urs bun.

Cum intrară, Ion și Ștefan isbucniră în glasuri amestecate și aspre :

— „Auzi, moș Gustav, Ion pretinde că..."

— „Moș Gustav, Ștefan e absurd..."

Moș Gustav nu zicea nimic, ci numai surâdea prin sticlele ochelarilor — și aștepta potolirea.

Cei doi vrăjmași, încrucișându-și floretele iuți ale vorbirei, trimeteau cătră bătrân priviri întrebătoare :

— „Nu-i așa că eu am dreptate, moș Gustav ?"

Moș Gustav îi potolea :

— „Mai încet, că dorm oamenii..."

Scoborînd glasurile, Ion și Ștefan îl îmbulzeau pe meșter mai aproape de masa lui de lucru — și îi cereau fiecare, aprobare pentru dreptatea lor.

Lăsând din mână gâtlejul fin al unei viole, meșterul le zise :

— „Să bem mai întâi câte o cafea..."

Un armistițiu își anunța binefacerea.

Băeții știau tot ce trebue să facă pentru ca să ajungă la „confecționarea" lichidului împăciuitor al certelor — și aducător de alte noui discuțiuni.

Merseră spre un dulăpaș de lângă vatră, scoaseră cutiile cu diversele mirodenii trebuitoare (căci era o cafea nu ca toate cele de obicei), potriviră ibricul pe pirostria scundă. Licăriră curând flăcările verzui ale spirtului aprins. In vremea aceasta, ca niște ecouri slabe și depărtate ale discuțiunii de până atunci, mai răbufneau crâmpeie de vorbe : „Să vezi tu că eu am dreptate..."

Când cafelele turnate în felegene fără coadă aburiră pe masă, moş Gustav, ţinând în mână gâtul lustruit de violă, ca pe un baston de mareşal al muzicii, zise către cei doi :

— „Pare-mi-se că voi doi ridicaţi problema cea mai grea a vremii acesteia... Aşadar, se cuvine să fim cu toată băgarea de seamă..."

Cei doi se repeziră, dar moş Gustav îi opri :

— „Staţi, — respectaţi suveranitatea cafelei încă nebăute..."

Urmă :

— „Este, iubiţii mei, fabula Greerului şi-a Furnicei."

Vru să continue, dar cei doi, trecând peste respectul invocat de moş Gustav, săriră :

—„Tocmai-tocmai, — la aceasta mă gândeam şi eu..."

Zadarnic fu gestul meşterului, Ştefan izbucni tare :

— „Da, *Furnica,* e de-o actualitate suverană..."

Ion îl înfruntă :

— „Nu-i adevărat, — nu-i adevărat !... *Greerele* este acela care stăpâneşte lumea..."

Ştefan hohoti în râs batjocoritor :

— „Ha-ha !... De aceea vine zgribulit şi descult la vecina sa Furnica, şi-i cere de mâncare..."

— „Aşa vreau să-l prezinte cei ce-s îndrăgostiţi de averea Furnicei... El, *Greerele,* cu cântarea lui, a adus lumii mângâierea în suferinţele pe care averea Furnicei le-a hărăzit tuturora... Acesta-i adevărul, să ştii..."

Glasurile se înălţau cu putere spre tavan, deodată cu aburul cafelelor, care se răceau nebăute.

Făcându-le semn cu mâna, moş Gustav le zise :

— „Mai încet, — dreptatea n'are nevoie de strigăte, ca să fie crezută... Ş'apoi dorm oamenii..."

Ion şi Ştefan vrură să vorbească din nou, când uşa se deschise încet — şi prin deschizătură apăru un cap, cam ciufulit, de femeie sculată din somn.

— „Bine, domnilor, unde vă treziţi ? Ce este sgomotul ăsta ?"

Gasul era de-o asprime neobişnuită — şi cu toate acestea nu izbutea să fie aspru.

— „Bine, moş Gustav, minte ai să stai de vorbă după miezul nopţii cu dumnealor ?"

De data aceasta, se desluşi mai bine privirea femeii. Nu surâdea, şi cu toate acestea nu ştiu ce surâs alerga voios peste faţa încă boţită de somn, părând a zice : „Frumos vă şade, beţi cafele, şi pe mine nu mă chemaţi !..."

Deschizând uşa de tot, doamna Stratulat, portăreasa casei aceleia, apăru în haina ei, bine cunoscută, jumătate rochie, jumătate camizol, — cu părul prins în spelci nevăzute — şi având în picioare papuci moi, surzi.

Supărată, cu fruntea încruntată — se apropiè de masa meşterului — şi zise :

— „Iar ? Iar vă certaţi ? Când, Doamne, aveţi să ispăviţi ?"

Pe unda acestor vorbe aspre, zise pe un ton blajin, se făcu împăcarea — şi doamna Stratulat află că este vorba de „Greerele şi Furnica" — şi anume care din ei e mai mare şi mai tare ?...

— „Nu vedeţi — zise glumind Ion — chiar în titlu, Greerele este cel întâi ?!..."

— „O fi — răspunse Ştefan — că e şi neobrăzat, nu ştie că locul întâi se cuvine doamnelor !..."

— „Chiar așa, — se amestecă, puțin înfiptă, doamna Stratulat.

Moș Gustav, zâmbind, zise ca pentru sine :

— „Sărmanul Greere...!"

Ion prinse zvonul — și izbucni :

— „Mai ales pe Furnica o plâng... Nu știe ce zice... Ei și ? Strânge — strânge — strânge... și pe urmă..."

— „Pe urmă — zise Ștefan — pe urmă... stăpânește lumea..."

— „De-aceea am ajuns unde suntem... Ne ucidem unul pe altul, ca să stăpânim cât mai mult din averea Furnicei... nu i-ar fi rușine !..."

Doamna Stratulat, crezu potrivit locul să intervie :

— „Mă rog, mă rog... Așa să știi dumneata... Ce ? Coate-goale și Ghiorăe-mațe să fie stăpâni ?... Ia 'n auzi, dumneata... De când e stăpâni pe lume calicii ?..."

Pusă astfel problema, ea căpăta o serioasă realizare practică.

Ion râse, ceea ce făcu pe doamna Stratulat să-și piardă sărita.

— „Apăi dumneata, domnule Ioane, cu poiezelele dumitale..." — și ne mai găsind cuvintele, se rezumă să facă o schimă din buze, ca și cum ar fi zis : „te mânâncă nevoile ..."

Dar Ion, îi zise brusc și cu tărie :

— „Dacă e așa, de ce te duci la cinematograf și lăcrămezi când vezi acolo cum se iubesc oamenii și cum învinș cele ale sufletului ?"

— „Asta-i altceva" — răspunse moale și naiv, doamna care era prietena averii Furnicei.

Ion n'o lăsă din cange — ci, vrând să isbească pieziș în Ștefan, urmă :

— „Și de ce când vin unii la dumneata —

şi te roagă să le împrumuţi bani, — nu-i trimeţi la plimbare, cum face patroana dumitale, doamna Furnica, — şi, de ce, când deschizi punga de lână şi dai banii, plângi şi căinezi pe cel ce-ţi cere : „Sărmănelul de el, o fi având nevoie..." — şi de ce, după ce sărmănelul pleacă şi nu-ţi mai dă banii, nici nu-l ocărăşti, nici nu-l ţii de rău, ci zici : „Să fie de sufletul morţilor...?" De ce ?"

Cu o lacrimă ivită prompt pe geană, doamna Stratulat dădu din cap, şoptind :

— „De asta, aşa-i..."

— „Ei vezi, stimată doamnă Stratulat, că nu e averea care stăpâneşte, — cu duhul şi lacrima..."

Ca şi cum ar fi găsit cuvântul de preţ, Ion se sculă în picioare şi zise :

— „Asta-i greşala Furnicei... La mărinimia Greerului, ea a tăcut mereu... ca o... nesimţită... A îngrămădit ca o nătângă, avere peste avere, munţi de avere peste munţi de avere... Pentru ce ? Pentru ce ? Ca să stăpânească lumea ? Şi ce-a adus ? Răutăţi, certuri, desbinări, războaie... Astea a adus... Iar când Greerele, duhul binelui şi al adevărului, a venit la ea, — n'a venit atât să-i cerşească un bob de grâu, cât s'o roage să cânte şi ea puţin... Dar ea n'a înţeles, era copleşită sub muntele averii — şi l-a alungat ca o nebună... Şi deatunci, lumea necontenit se sbuciumă, se învrăjbeşte, se omoară..."

Pe obrazul lui Ion, nesimţite, se coborau lacrimile în bărbie, iar Ştefan stătea tăcut şi încovoiat pe scaun, înfipt în îndărătnicia lui, nevoind să se uite spre prietenul său, care în picioare, privea în văzduh, dincolo de zidul cociobei lui moş Gustav, departe, peste vreme...

Doamna Stratulat rămăsese pe gânduri iar

moş Gustav ţinând în mână bastonul de mareşal al cântării, crezu de cuviinţă să zică :

— „Dragii mei, să ne bimuim tulburarea, mai întâi... Apoi, să vedem că suntem cu toţii hărăziţi înfrăţirii, — nu certei. Pierdem cărarea adevărului, dacă nu procedăm aşa..."

Doamna Stratulat aprobă :

— „De asta, — aşa-i..."

Moş Gustav urmări firul nevăzutului drum :

— „Trăesc de mult pe lumea aceasta... Am văzut şi am trecut multe..."

Toţi se aşezară în jurul mesei, pe care cădea lumina slabă a lămpii. Miezul nopţii trecuse de mult.

Meşterul urmă :

— „Vedeţi voi, iubiţii mei, — e drept, avuţiile şi stăpânirea asupra lor, n'au adus totdeauna binele în viaţa aceasta... Hm ! Averea nu-i nimica dacă n'o însufleţeşte o putere tainică, venită de aiurea decât din ea... Aici, bănuesc că Furnica a greşit. Averile încă de mult au început să putrezească în hambarele Furnicei... Dacă nu le dai un rost — şi dacă, mai ales, nu le dai duh de înţelegere şi de pace, ele, avuţiile lumii, se întorc împotriva celor ce pretind că le stăpânesc, — şi le arată că ele sunt adevăratele stăpânitoare... O, de aici s'au născut, dragii mei, toate urgiile vieţii. Om cu om s'a încleştat, — inimă pe inimă s'a urît, — răutate mai mare la răutate s'a adăugat, şi-au pornit războaiele lumii, întru o mai deplină stăpânire asupra avuţiilor.. Ştim ce-a fost şi vai, ştim ce este..."

Meşterul Gustav se opri puţin din vorbire şi căută din ochi spre crucifixul alb din perete, ca şi cum ar fi dorit un sprijin.

Apoi urmă :

— „Dar, vedeţi, nici Greerul n'a avut tot-

deauna dreptatea întreagă. Se înţelege, în greşelile Furnicei n'a căzut niciodată... Nici nu se putea... Dar, — dar... vedeţi, nici cântarea lui, aşa goală, zisă cu vreme sau fără vreme, — cu ţintă sau fără ţintă, n'a fost totdeauna spre folos oamenilor... Dovadă e, că n'a putut cu ea să înmoaie, măcar cât o picătură, inima Furnicei... Cântarea Greerului tot pentru viaţa aceasta omenească este făcută. Ceva din înţelepciunea dela început a Furnicei trebuia să ia şi Greerele — şi nu să-şi schimbe cântarea într'un fel de trândăveală, şi nimic mai mult... Ar fi trebuit să nu dispreţuiască averea, ci să-i dea un rost înalt. S'au pierdut rosturile amândurora, — cele dintru facerea dintâi... Pe urmă, se înţelege, cântarea Greerului n'a mai avut putere, şi a fost luată în răspăr de oameni... Ţigan lăutar, cu dibla la spinare, el a fost alungat şi asuprit... Şi doar el a fost făcut să fie Voevod al cântării, stăpân al duhului de înălţare, — după cum Furnica ar fi fost datoare să pună la temelia acestui duh puterile cele mari ale averii, — ca astfel, în înţelegere, nu în duşmănie, amândoi, Greerele cu Furnica, să aducă lumii cea mai mare fericire. Impăcaţi, ar fi adus binele, — desbinaţi, au adus răul..."

Meşterul Gustav tăcu.

Tăcură şi ceilalţi.

Noaptea de Mai îşi depăna cele de pe urmă fire ale pânzei de întuneric. Undeva se pregăteau crainicii zorilor să trâmbiţeze asupra lumii triumful luminii solare, — din tăcere se ţeseau glasuri neauzite de pace.

Cei trei păreau că aşteaptă ceva.

Meşterul Gustav le împlini dorinţa.

Zise cu o încredinţare blajină:

— „Numai de se vor împăca aceşti doi —

Greerele cu Furnica, vom putea avea binele în lumea aceasta..."

Glasul meşterului se opri, şovăelnic.

Tăcerea, din nou, îşi ţesea iţele.

Ceştile de cafea stăteau golite pe masă.

Cei trei priviră spre meşter.

Meşterul le zâmbea...

Ion şi Ştefan se urcară tăcuţi în mansarda lor.

Fereastra era deschisă spre oraşul încă adormit.

Nici o boare nu înfiora perdeluţa de dantelă dela geam.

Fără să-şi spună o vorbă, cei doi prieteni se lăsară, aşa, îmbrăcaţi, pe paturile lor, — şi, de îndată, adormiră.

PARTEA INTÂIA

FURNICA

I

SE ARATĂ

DOMNUL PNEVMA-KALON-KE-ZOIRON *)

— „Eu sunt, — nu vă speriaţi !..."

Ion şi Ştefan se ridicară în cot, şi priviră.

Fereastra odăii lor stătea într'o lumină viorie, ca de vis. Călare, pe pervaz, un musafir neaşteptat, le zâmbea ca unor prieteni vechi. Pe cap — o beretă uşoară aruncată la întâmplare, — o tunică de mătasă fluturătoare şi nişte pantaloni largi, ascunzând un trup fin şi mlădios, — în picioare, pantofi mici de piele moale, — în spate, atârnată cu o panglică, ghitara... Ovalul feţei de-o trăsătură fără greş, — sprincenele arcuite circumflex, — ochii mari, migdalaţi, — privirea : întrebătoare, naivă — şi totuşi semeaţă.

Ca şi cum ar fi continuat o convorbire întreruptă în cine ştie ce plimbare de odinioară, musafirul nopţii de Mai zise celor ce încă erau nedumeriţi :

— „...Şi cum spuneam..."

Atunci Ion şi Ştefan îl recunoscură. Era tovarăşul de demult al plimbărilor lor în ţinuturile cele albe ale tinereţii lor visătoare. Era

*) „Duhul bun şi isteţ".

acela care le fusese ca o umbră în desele lor peregrinări din ţara visului, — era mângâietorul ceasurilor lor de neliniști, — era *prietenul* Pnevma-kalon-ke-zoiron...

Cel de pe fereastră dădu din cap şi le zâmbi din nou:

— „Aşa, dragii mei, acum văd că mă recunoaşteţi..."

Apoi, repede, ca şi cum orice întârziere ar fi fost primejdioasă, Pnevma-kalon-ke-zoiron vorbi precipitat:

— „Am aflat tulburarea voastră. Aseară aţi fost mai învrăjbiţi ca oricând... Şi ca să nu ajungeţi la cine ştie ce rupere de nimeni dorită, iată, am venit să vă propun, cu tot dinadinsul — şi cu toată seriozitatea, firește, — să întreprindem, de data aceasta, un drum mai lung şi mai... savuros. Ceva, ce nici prin minte nu vă trece..."

Ion şi Ştefan se ridicară din pat — şi se priviră. Erau gata îmbrăcaţi.

Prietenul Pnevma urmă:

— „Ştiu undeva o *dramă* foarte interesantă, care, la adică, ar putea fi oriunde şi s'ar putea petrece cu oricine. Este undeva o fiinţă care se sbucuimă în chinurile unei prefaceri, — şi trebue să mergem să-i dăm o mână de ajutor. Şi se mai află altundeva o altă fiinţă, care — şi ea — e plină de sbucium — şi trebue să mergem şi către ea... De veacuri aceste două fiinţe — se vrăjmăşesc şi se urăsc... Şi, din pricina acestei duşmănii, oamenii s'au împărţit şi ei în două tabere. Unii deoparte, — alţii, de alta... Şi de veacuri, aceste două tabere se războiesc între ele..."

Ion şi Ştefan se priviră între sine. Parcă şi ei ştiau de-o asemenea întâmplare.

Pnevma-kalon-ke-zoiron dădu cu înțelegere din cap — și le zise :

— „Știți despre cine este vorba..."

Prietenii dădură și ei din cap, în semn de aprobare.

Pnevma urmă :

— „Și ce fericiți am fi să-i putem vedea împăcați ? S'ar sfârși odată cu istoria asta..."

Ion și Ștefan își căutau prin casă, cele trebuitoare de drum.

Pnevma-kalon-ke-zoiron le dădu asigurare :

— „Nu-i nevoie de nimic. Mergem așa cum suntem. Încălecăm pe norul care se coboară acum spre noi, îl prefacem în smeu năzdrăvan, îi punem hățuri de lumină și zăbale de întunerec — și ne ducem unde vrem. Străbatem distanțele cu viteze de-o mie de ori mai mari decât ultimul record aviatic, ne ridicăm în stratosferă până unde vrem, fără nicio greutate, — ne lăsăm pe râuri, și navigăm cum ne place... Ne hrănim cu... speranțe, ne îmbrăcăm cu fâșii rupte din azur, ne încălțăm cu sandale țesute din cea mai fină boare de zefir, iar pe frunte ne punem sclipiri de diamant negru, să putem lumina depărtările prin care vom trece... Vom putea vorbi toate limbile pământului — și vom înțelege chiar și graiul gândului — și șoaptele sufletului. Vom pricepe toate din privirile ochilor și din zâmbetul buzelor, precum vom putea și descoperi ceea ce este tăcut din cele vorbite. Vom ceti printre rândurile celor scrise de oameni, iar cartea vieții ne va sta deschisă, supus, la orice filă a ei, din trecut și din prezent. Vom fi văzuți sau nevăzuți, după cum vom vrea. Vom putea vedea, fără să fim văzuți, ca să putem astfel prinde *sur le vif* meandrele acestui suflet omenesc, care, vai, știe așa de bine să se pre-

facă... Cu voia lui Dumnezeu le vom putea face pe toate..."

Glasul lui Pnevma-kalon-ke-zoiron era cald şi înaripat. Ion şi Ştefan ascultau şi zâmbeau. Era tocmai ceea ce doreau şi ei. Deslipiţi din cleiul ceasului de faţă, să se avânte în împărăţia cea nepipăită, dar desăvârşit adevărată, a visării...

In dreptul ferestrei, lumina scăzu.

Norul se lăsase până jos.

Pnevma-kalon-ke-zoiron întrebă cu grăbire:

— „Gata ?"

Ion şi Ştefan răspunseră:

— „Da, — suntem gata !" şi tot în clipa aceea simţiră că se deslipesc de pământ.

Uşori, încărcaţi de-o lumină interioară care le cuprinsese toată fiinţa, în sbor lin, amândoi de mână cu miraculosul lor prieten, se aşezară pe spinarea moale a norului...

Un vânt de lumină albă se porni pe dată — şi tustrei se înălţară în văzduhul liniştit.

II

LA POARTA DE ARAMĂ

Sub lumina soarelui, marea își undoia apele în imensele falduri albastre și verzi, alungate din depărtări pierdute în înceţoșare, către ţărmul stâncos, care părea o dungă neagră de cărbune, tras de-o mână nevăzută, — hotar între ape și uscat.

Nu departe de ţărm, săpate în stânca tare, câteva trepte largi urcau spre un mic platou, din pieptul căruia, brusc și masiv, se înălţau niște ziduri de culoarea brună, a noroiului. Nici un arbore nu lumina împrejurimea. Era o tăcere și-o singurătate cenușie, ca și cerul lăsat aproape. Mai încolo, se îngrămădeau, aproape nevăzute, clădiri greoaie, care lăsau să i se vadă dincolo de ziduri, acoperișurile aproape orizontale, tăcute și triste. Ca două cușme de verdeaţă, doi copaci își arătau coroanele de frunze, nemișcate și somnoroase. Apoi, de jur în jur, se întindeau nesfârșiri de câmpii solitare și nelocuite, făcând și mai tristă cetatea aceea de lângă ţărmul mării. La răstimpuri, vântul, amestecat cu pulbere nevăzută de nisip, se năpustea asupra așezării, în șuerături sau în huete adânci, groase și bubuitoare. Nu-i răspundeau de cât tăcerea — și semeţia sumbră a singurătăţilor netulburate.

La faţa dinspre mare, cetatea avea o poartă de aramă, ca o platoşă puţină arcuită înainte. Pe ea erau sculptate grosolan un topuz şi o monedă.

Stând pe treptele de marmoră neagră care urcau spre poarta de aramă, cei trei călători priveau împrejur şi tăceau. Apa mării venea în clipotiri prieteneşti până la picioarele lor. Soarele, înălţat bine pe cer, aducea potopiri de lumină peste toate, răscolind în nisip mişună de diamante strălucitoare.

Pnevma-kalon-ke-zoiron vorbi :

— „Iată, am ajuns la cetatea prietenei noastre, Doamna Furnica..."

Ion şi Ştefan nu se arătară prea miraţi, ca şi cum ştiau aceasta mai dinainte.

— „Am mai fost pe aici — urmă Pnevma — de câteva ori — şi nu pot zice că am fost primit rău. Aflaţi, dragii mei, că Doamna Furnica, acum foarte bătrână, se găseşte într'o stare nespus de ciudată... A început să cunoască, abia acum, unele adevăruri ale vieţii... Vom afla o bătrână foarte interesantă. Şi dacă ajută Dumnezeu, îi vom fi şi de-un mare ajutor... Şi fiindcă s'a apropiat clipa să intrăm în cetatea ei, veţi şti, dragii mei, că veţi putea vedea şi auzi toate, dar nu veţi fi văzuţi şi auziţi decât de mine... Aşa că, fiţi fără grijă... Să mergem..."

Pelerinii se ridicară de pe treptele de marmoră neagră şi veniră în faţa porţii de aramă. Se opriră puţin.

Pnevma-kalon-ke-zoiron le arătă insignele de pe platoşă — şi le zise :

—„Moneda ce vedeţi este semnul avuţiei, iar topuzul de lângă ea vădeşte mai întâi că averea ar fi puterea, dar în acelaş timp ar mai însemna că averea trebue şi păzită..."

Pnevma ridică pumnul şi bătu în poartă. Sgomotul se împrăştiè, buhav, spre mare şi spre stepele singurătăţii. Nu răspunse nimeni. Pnevma bătu a doua oară. De sus, de pe un meterez scund, un paznic care părea sculat atunci din somn, mormăi neprietenos :

— „Cine eşti — şi ce vrei ?"

— „Sunt cel ce vreau — şi vreau ceea ce sunt !...

— „Nu cunosc..."

— „O fi, — dar te cunosc eu."

— „Pleacă de-aici !..."

— „Şi dacă nu vreau ?"

— „Uite colea !..." — şi somnorosul ridică o măciucă ghintuită cu ţinte de alamă.

— „Eşti un prost !"

Atunci uriciosul aruncă măciuca spre Pnevma. Prinzând-o din vânt, Pnevma o isbi cu putere în poartă, după care o asvârli deoparte. Bleotul rămase cu gura căscată, neştiind ce să facă...

Pnevma bătu a treia oară în poartă. Niciun răspuns.

— „Eu mi-am făcut datoria... Suntem, aşa dar, slobozi să purcedem cum vrem.. La adică, putem intra fără voia nimănui, ca şi gândul în inima omului..."

...Şi tusteri, sărind uşor peste poartă, se treziră în pomul stufos din curtea interioară a cetăţii. Ca şi cum s'ar fi aşteptat la aceasta, teiul bogat în frunzar le şi rezervase un apartament răcoros şi ferit, în care se afla un pat larg de frunze uscate. Crengile, care se învecinau cu acest culcuş, puneau la îndemână oaspeţilor diferite cioturi mici, de care ei puteau să-şi atârne vestmintele, ghitara sau... poftele.

Curtea interioară era largă şi pardosită cu mari dale de piatră vânătă. Sub tei, o fân-

tână cu scripet părea adormită, cu găleata nemişcată şi cu lanţul tăcut. Alături o bancă de piatră lustruită adeverea că acolo venea des şi stătea o fiinţă căreia-i place să cugete, urmărind verigile lanţului, care se suie şi coboară în adâncul pământului. De jur împrejur, imense hambare de piatră, iar într'un colţ, ferit şi sever, un foişor cu ferestre mici, acoperite aproape peste tot cu gratii de fier ruginit. Se vede că acolo locueşte Stăpâna cetăţii. Lacăte mari şi negre odihneau pe uşile hambarelor, ca de veacuri. Un miros lânced de bogăţii veştejite slomnea peste întreaga aşezare, — iar vântul şi svoana mării apropiate abia dacă puteau, când şi când, să înviorezе priveliştea aceasta adormită.

— „Oare, a râs cineva vreodată aici?" şopti Ion lui Ştefan.

Ştefan nu-i răspunse.

Intorcându-se spre Pnevma, Ion, întristat, îi zise:

— „Oare, a cântat cineva vreodată aici?"

Pnevma-kalon-ke-zoiron făcu din limbă: „Ţ-ţ..." apoi le dădu deslușire:

— „Iată, dragii mei, aici este cetatea Doamnei Furnica. Nu vă lăsaţi cuprinşi de mirare sau de uimire, că veţi mai afla şi alte lucruri... Colo, vedeţi, e locuinţa ei... Printre gratiile ferestruicilor abia dacă pătrunde lumina soarelui... Dincolo, sunt hambarele în care zac bogăţiile ei... An de an, zidurile cetăţii s'au întins.. De aici nu se văd marginile cele mai din afară ale cetăţii... Hambare lângă hambare se aliniază pe frontul miilor de ani... Pe ele ruginesc lacăte grele, — iar înăuntru avuţiile putrezesc, neclintite... Aici, de totdeauna n'au răzbit zâmbetul şi cântarea... Dar, mare-i Dumnezeu — şi la El sunt toate puterile..."

— „Ce vrei să zici?“ îl întâmpinară Ion și Ștefan.

— „Ce-am zis și ce-am crezut totdeauna: vine vremea, dragii mei, — vine vremea și se schimbă toate... Și pare-mi-se că, vorba veche, „vremea e aproape...“

Vrură să mai zică ceva, dar o mișcare rupse monotonia priveliștii.

Venea cineva la fântână...

III

JUPÂNEASA VORBEŞTE CEVA CU APRODUL

Păşind încet, o femeie care, după înfăţişare, se afla la hotarul unde se sfârşeşte tinereţa dintâi, se îndrepta spre banca de piatră de sub tei. După privirea ei şireată şi alunecată în lături după mersu-i de pisică iscoditoare, puteai jura că e slugă veche şi înstărită în curtea aceea. Avea pe cap o bonetă albă — iar în picioare sandale uşor scârţâitoare, ceea ce, de sigur, ades o supăra, căci nu putea spiona în voe.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, stând în culcuşul răcoros, zise prietenilor, în stil telegrafic :

— „Jupâneasa, — harnică, isteaţă, dar şireată mama focului — ştie tainele Furnicei — şi-a făcut stare din diverse „preluări", — deci făţarnică, — zice că toate le-a făcut prin trudă proprie — minte... Ascultaţi-o !"

Aşezându-se pe banca de piatră, cu o greutate care făcea de presupus o adâncă osteneală, Jupâneasa oftă mai întâi din adâncul pieptului — şi pe urmă începu următorul monolog :

— „Uf ! ce de treabă, ce de umblet !... Şi nimeni nu te întreabă de mai poţi sau nu...

Ştiu prea bine: dumneaei necontenit: „Hai, hai, nu mai sta..."

Pnevma dădu deslușire:

— „Dumneaei" e Furnica...

Jupâneasa urmă:

— „Cred bine... Ce-i mai pasă? Cu-atâta avuție... Cine mai poate să-i facă prețuirea?"

Zicând aceasta, Jupâneasa privi împrejur.

— „E putredă de-averi..."

Oprindu-se puțin, Jupâneasa oftă — și urmă:

— „Și mai la urmă stau eu și mă gândesc, la ce bun toate astea?"

Pnevma tresări în copac — și strigă fără voie:

— „Aha! așa da, — da..."

Jupâneasa privi spre tei și dădu semn de mirare. Auzise o svoană de glas.

— „Mi s'a părut..." Apoi reluă:

— „Și nu știu ce are de-o vreme încoace: e tot pe gânduri — nu-i mai place nimic, trânteşte și bufnește, — ba, într'o zi, am prins-o plângând... Ea, — și să plângă — mare minune... Așa ceva n'am apucat de câtă vreme stau și-o slugăresc, — n'aș mai fi fost..."

Pnevma scoase capul din frunzar — și-i zise:

— „De ce te blestemi, că doar... ți-a mers bine...?"

Jupâneasa se feri puțin, dar nu-și pierdu cumpătul, — ci, semeață, îl înfruntă:

— „Și tu de unde-ai răsărit?"

— „Ce? Cum? Nu mă cunoști?"

— „Parcă da, — parcă nu..."

— „Cine-mi ești?!"

Jupâneasa se închină prefăcut — și-i întoarse spatele, dar nu mai șopti nimic, — ci, ca și cum gânduri grele și întrebări mari i s'ar fi pus în cale, lăsă capul în jos — și așteptă. Văzuse că vine spre ea Aprodul de slugi, și

voia să-l facă să creadă că cugetă la cine ştie ce treburi ale gospodăriei.

Aprodul veni şi el spre banca de piatră.

Puţin cam pornit spre căruntețe, dar crezându-se încă june, omul nostru avea o privire nu prea sclipitoare, ci mai mult un fel de adormeală care nu era displăcută. Părea că glumeşte, făcându-se că nu pricepe lucrurile mai inteligente ce i se spuneau. Surâdea când nu trebue — şi se posomora când ar fi trebuie să râdă. Incolo, — om de treabă, — şi supus, mai ales, la voia poruncitoare a Jupânesei.

Pnevma — în copac — desluşi :

— „Vechi aprod de slugi — om de treabă — deci sărac, — cam... pedestru, dar la locul lui. Iubeşte cu adevărat pe Furnica..."

Ajungând la banca de piatră, Aprodul păru că cere voie Jupânesei să stea jos, — ceea ce cu o privire, şireata îi încuviinţă (se gândea la protecţie şi avantaje).

— „Aşa..." grăi Aprodul aşezat, ca pentru a începe o convorbire.

— „Da..." — răspunse, oftând uşor, Jupâneasa.

Pnevma-kalon-ke-zoiron şopti lui Ion şi lui Ştefan :

— „Fiţi atenţi, ceea ce urmează este interesant din toate punctele de vedere."

Aprodul, plimbându-şi privirea spre nefârşitele hambare, luă vorba :

— „Stau şi mă uit... Avere — avere — avere..."

— „Ce vrei să zici ?" întrebă, prefăcută, Jupâneasa.

— „Ce să zic ? Mă întreb şi eu, ca prostu' : o fi având vre-o mulţumire ?"

— „Cine ?"

—„Cum cine? Furnica, se 'nțelege..."

— „Aha !..."

Jupâneasa se foi puțin pe bancă și zise :

— „Eu niciodată nu mă bag în treburile altuia..."

Aprodul, neștiind ce să facă, îngăimă și el :

— „Nici eu-nici eu..."

Apoi tăcură.

Pnevma tuși cu înțeles, în pom...

Aprodul și Jupâneasa se priviră, ca și cum și-ar fi aflat gândul unul altuia.

Apropiindu-se puțin de Jupâneasă, Aprodul, clipind repede, îi zise :

— „Tot aș vrea să-ți spun ceva... Ceva... grozav..."

Jupâneasa, mirându-se fățarnic, îi răspunse :

— „Vai !..."

— „Stai și ascultă...."

Pe urmă, cu glas întretăiat, povesti :

— „Să vezi... Eri, la amiază, cum e obiceiul, stăteam cu Doamna Furnică, aici sub tei.. Și-așa, deodată, pe când nici nu mă așteptam, numai ce să vezi, mă întreabă : „Aproade, spune-mi, ce crezi de toate astea ?" — și mi-a arătat casele, hambarele, câmpiile... Eu, deodată, n'am înțeles nimic... Doamna Furnica, atunci, a făcut așa din mână, ca și cum ar fi aruncat ceva — și mi-a zis : „Aproade, m'am săturat de toate !"

Pnevma nu-și putu reține un strigăt :

— „Aha-aha !... Foarte bine !..."

Aprodul se opri — și privind spre Jupâneasă, o întrebă :

— „Ai zis ceva ?"

Vrând să audă mai repede urmarea, Jupâneasa îi răspunse :

—„Nu te uita, — bate puțin vântul..."

Aprodul zise :

— „Pe urmă, vai Doamne, ce mi-a fost dat să aud ?!...“

— „Ce ? Spune !“

— „Zice : „Aproade, o boală grea mă paşte... Tot ce am adunat din neam în neam nu-mi mai face nicio plăcere... M'am desgustat... Sufletul e mort în mine...“

— „Şi pe urmă ?“

— „Pe urmă a fost ceva, drept îţi spun, pe care, încă, nu l-am înţeles...“

— „Spune...“

— „A zis aşa : „A pătruns în mine un dor...“

— „Cum ?“

— „Da... un dor neajuns... Imi vine, aşa, să mă tot duc...“

— „Cum se poate ?“

— „Da, — zice : „Mă apucă o sfârşeală ca după un lucru ce nu este...“

— „Nu mai spune !...“

— „Aşa a zis...“

Amândoi tăcură.

Sus în pom, rumoare şi lumină.

Pnevma-kalon-ke-zoiron şopti arzător :

— „Foarte bine, — foarte bine !...“

Jos, Aprodul, cu chipul prins de mirare, privi pe Jupâneasă — şi o întrebă :

— „Acum ce-o să fie ?“

Jupâneasa tăcea şi privea în pământ. Şopti :

— „Mă aşteptam...“ şi căzu pe gânduri.

Pentru a doua oară, Aprodul puse întrebarea, — de data aceasta văzduhului :

— „Acum oare, ce-o să fie !“

IV

PNEVMA-KALON-KE-ZOIRON COBOARĂ DIN COPAC

Ca şi cum întrebarea i-ar fi fost adresată, Pnevma-kalon-ke-zoiron sări din copac între Aprod şi Jupâneasă, zicând :

— „Iată : am venit să vă dau explicare..."

Arodul se speriè de-a-binelea şi-şi făcu cruce, iar Jupâneasa bătu din palme, ţipând prefăcut.

Pe urmă, Pnevma le făcu semn să se apropie.

Aprodul, încă înfricoşat, îl privea cu ochii căscaţi — şi zise :

— „De unde-ai răsărit şi tu ?"

Serios, Pnevma îi răspunse :

— „Din viaţa nimănui — sau, dacă vrei, din viaţa tuturor..."

— „Cum asta ?"

— „Uite-aşa, — foarte bine..."

— „Şi cum îţi zice ?"

— „Pnevma-kalon-ke-zoiron !..."

— „Coom ? Coom ?"

— „Pnev-ma-ka-lon-ke-zo-i-ron."

Aprodul, privind spre jupâneasă, zise cu toată gura :

— „E nebun !..."

Oprindu-se apoi, şi apropiindu-se de Pnevma — îl întrebă serios :

— „Nu zău, ia mai spune-odată !"

Pnevma îşi zise iar numele.

— „Nu, nu, — e nebun !" — răcni Aprodul.

Jupâneasa râse — şi cercă să-i spună numele, dar nu izbuti.

Atunci Pnevma le zise :

— „Nota doi le greacă !..."

— „Pardon — se semeţi jupâneasa — eu-s româncă, aşa să ştii dumneata !..." — şi făcu pe supărata.

Pnevma glumi atunci :

— „Iată, puteţi să-mi ziceţi *L'esprit bon et joyeux*, pe franţuzeşte."

Aprodul făcu „ţ-ţ" din gură, iar Jupâneasa îl privi furioasă.

— „Şi mai la urmă, ce căuţi aici ?" — îl întrebă ea, înţepată şi totuşi iscoditoare.

Pnevma îi răspunse :

— „Pentru că văd cât eşti de curioasă să afli, am să-ţi răspund mai târziu..."

Aprodul se desluşi pe sine, şoptind :

— „E un fel de *ghiduş* de-al nostru" — şi-şi mai potoli temerea, apropiindu-se de bancă.

Pnevma stătu la mijloc între ei, punându-le câte o mână pe genunchi.

Le zise :

— „Vreţi să aflaţi cine sunt... Iată, am să vă spui... Nu-mi mai aduc aminte când am venit şi eu pe lume... Era o vreme când vagabondam prin... spaţii siderale... Ştiţi ce-s acelea... Bine... Şi-a vrut bunul Dumnezeu, ca într'o clipă, un vânt ce trecea pe acolo, să mă ia şi pe mine — eram pe atunci un fir de nimic — şi să mă arunce în sufletul omului... Şi aşa, neîncetat, am tot crescut, până ce mă vedeţi cum sunt..."

Aprodul şi Jupâneasa dădeau semne de mirare, dar Pnevma urmă :

— „Ştiu-ştiu... vreţi detalii..."

Sculându-se în picioare, li se aşează în faţă — şi dădu detalii :

— „Eu sunt basm, dacă vreţi, — glumă sau cimilitură, cum vă place. Sau oglindă — sau faţă de râu limpede, în care privesc oamenii... Câteodată sunt şi umbră, — sunt şi *îndoitul* omului... Puţin interesează... Ceea ce vă pot spune este că-mi bat joc, fără răutate, de proştii îngâmfaţi şi de bogaţii ce se cred stăpâni pe lume, cu averea lor... Uite, aşa îi prind de păr şi-i arunc în haos... Vai, vai, omul cât trăeşte-i prunc — şi bleg... (iertare vă cer pentru expresiile tari, dar e aşa !....) Auzi : ei cred că pot face orice cu averea lor ! Ce nerozie ! Şi nu văd că-s pulbere şi vânt cu averea lor cu tot... Cunoaşteţi cuvintele Psalmistului... Pe urmă, ţin să vă deslușesc că adesea trebue să desleg făţărnicia oamenilor. S'o dau pe faţă, căci trebue să ştiţi : când omul îşi preface gândirea în vorbe, el adesea minte... Din două una : sau nu spune tot ce are de gând, — sau nu crede în ceea ce spune... Aşadar trebue pază mare... Şi asta se întâmplă mai ales cu oamenii care poartă... rochii..."

Jupâneasa isbucni :

— „Neruşinat !..."

Aprodul, cu fereală, şopti :

— „Mi se pare că dreptatea-i de partea lui..."

Bănuind vorbele, Jupâneasa îi întoarse o pereche de ochi :

— „Aproade !..."

Pnevma-kalon-ke-zoiron urmă şăgalnic şi senin, ca o boare de vară :

— „Pe urmă, pornesc pe plaiuri şi pe văi, — aleg în soare şi în vânt, — ocolesc lumea — şi veselesc pe toţi, chemându-i să cugete gânduri bune şi să-şi înflorească sufletul cu

simţiri frumoase... Alungător de necazuri iarăş sunt... Mă duc la oameni şi le zic : „Lăsaţi gândul deşert şi simţirea întinată de răutate, — veniţi la soare şi la lumină... Prindeţi din cer roua binelui şi a dragostei... Fiţi mărinimoşi şi frumoşi..."

Pnevma, prins în elanul nestăpânit al duhului de înălţare, simţea că sufletul i se face ritm şi vorba vers :

„Sau seara, pe la şezători,
Eu mă ivesc adesea ori,
Şi mă ascund în sân de fată ;
Pornesc flăcăii de mă cată
Ca nebunii ;

Sau iarna, când tăciunii
Mocnesc încet în vatră
Şi 'n casă e căldură,
Şi când în bătătură
Câinii latră,

In basm de noapte mă prefac.
De piatră nepoţeii tac
Şi-ascultă glasul de bunic,
Iar eu mă fac cât un nimic,
Şi 'n suflet la copii mă bag
De le rămân de-apururi drag..."

. . . . . .

Trezit din elanul poetic, Pnevma râse cu poftă :

— „Iată : v'am făcut şi versuri..."

Pe urmă, veni şi se aşeză din nou între Aprod şi Jupâneasă, zicându-le :

— „Sunt Pnevma-kalon-ke-zoiron ! Asta !...“

Jupâneasa, mai îmbunată, îi zise :

— „Vei fi fiind cum îţi zici, dar eu nici în ruptul capului nu-ţi pot spune aşa...“

Aprodul, repede :

— „Nici eu...“

Pnevma, glumeţ :

— „Nu admit... Faceţi exerciţii şi veţi isbuti.“

Jupâneasa, rupând vorba, ceru deslușire :

— „Dacă zici că ştii toate, atunci ai face bine să ne lămureşti şi pe noi ce-i cu chestia *asta*... a Furnicei ?“

— „Chiar aşa — adăogă Aprodul — bine ai face...“

Pnevma le dădu asigurarea :

— „Mai întâi de toate noi trebue să fim prieteni, dar ştiţi : prieteni buni, nu şagă... Da ?“

— „Da“ — răspunseră, cuceriţi, Aprodul şi Jupâneasa.

— „Atunci — bine. In mine veţi găsi ceea ce însivă doriţi.“

Sculându-se de pe bancă, făcu o respectoasă reverenţă în faţa lor — şi le zise :

— „Sunt al vostru devotat amic...“

Neştiind bine ce trebue să răspundă la o asemenea neaşteptată cinste, Aprodul tuşi sec, iar Jupâneasa îşi duse, ruşinoasă, mâna la gură.

V

CUM SE IMPRIETENESC OAMENII...

Seara se lăsa nesimţită peste aşezarea tăcută a Furnicei.

Pnevma pofti la sfat pe Jupâneasă şi pe Aprod.

Ion şi Ştefan cu capetele eşite prin frunzar, ascultau.

— „Să stăm — şi să vorbim..." zise potolit Pnevma-kalon-ke-zoiron.

— „Fără să vreau am auzit sfatul vostru — şi cu plăcere am primit să vă dau deslușirile ce-mi cereţi..." — începu vorbirea Pnevma.

Jupâneasa şi Aprodul dădură semne de mirare :

—„Cum ? Cum ?"

— „Fiţi pe pace... Nici nu v'am ispitit — şi nici altora nu voi spune taina voastră, — pentru... simplul motiv că eu sunt în voi... Eu nu sunt altă ceva de cât întruchiparea gândurilor voastre — şi pe cele care le arătaţi prin vorbe, cât şi pe cele care — mai ales — le ţineţi ascunse..."

Miraţi, cu feţele lungite de sus în jos, Jupâneasa şi Aprodul se priviră între sine.

Pnevma-kalon-ke-zoiron urmă :

— „Aşadar s'a ajuns la ceea ce era de aşteptat... Furnica stă să moară, bătrână şi urîtă, sub povara averilor... Aşa i se cade !"

— „Vai, cum vorbeşti !" zise, cu ochii închişi, Jupâneasa.

— „Intocmai cum îţi zici şi tu în gând, chiar acuma" — o înfruntă Pnevma.

Urmă :

— „Era foarte firesc să ajungă aici... Şi, dacă nu-şi ia măsurile, va ajunge şi mai rău... Uite : are să moară ca un câine pe movila de gunoi a averilor... Dumnezeu n'a lăsat averea spre robirea oamenilor — şi spre îngâmfarea celor ce o au. Averea, amicii mei, va să fie o pârghie de ridicarea omenirii, — nu una de scufundarea ei în grota sălbătăciei... Dar, în sfârşit... Să lăsăm teoriile pe altădată... Ceea ce este esenţial şi urmează a fi luat în considerare, este că, prietena noastră Doamna Furnica, „simte un dor neajuns..." şi o apucă „o sfârşeală ca după ceva care nu este..." Frumos, bravo !... Să-mi spuneţi voi mie, ce credeţi despre acest „dor" ? Despre ce „dor" e vorba aici ?"

Jupâneasa, ca mai isteaţă la minte, îşi dădu părerea :

— „Eu cred că asta vine din bătrâneţă..."

Pnevma strânse din buze şi zise, dând din cap :

— „M'ai lămurit de m'ai omorît !... Tu, Aproade ?"

Aprodul mai aşezat şi prozaic, dădu cu părerea :

— „Socotesc că aici e vorba de ceva care nu se poate spune..."

— „Admirabil !" zise Pnevma, bătând pe umăr pe Aprod, care râse şi el.

Pe urmă se opri din râs — şi serios îşi zise :

— „Dacă stai bine şi cugeţi — se pare că Aprodul are dreptate..."

Svâcni apoi, ca un arc, şi veni în faţa lor:

— „Amicii mei, ţineţi-vă bine, că am să vă exprim un adevăr important!"

Toţi — şi cei din copac, ascultară.

Pnevma tuşi — şi proclamă:

— „Furnica e bolnavă de moarte fiindcă n'a cântat niciodată..."

Jupâneasa şi Aprodul pufniră în râs.

Pnevma se supără şi le zise:

—„Sunteţi nişte proşti!"

Apoi, cu o uşoară melancolie în glas:

— „Ştiu.. De mii de ani acesta e consemnul: „Să alungăm cântarea" — şi acum, când vi se spune adevărul, îl alungaţi şi pe el... Dar eu, am să merg mai departe — şi voi spune adevărul până la capăt. Aflaţi, aşadar, amicii mei, că partea a doua a acestui adevăr este următoarea: Furnica doreşte să cânte..."

— „Pfu! Ha!" şi diverse alte strigăte nearticulate întâmpinară acest adevăr.

— „Eu — îşi zise Pnevma — trebue să primesc aceasta — şi, de se poate, să le iert slăbiciunea..."

De sus, din copac, veni până la urechile lui, un oftat.

— „Reculegeţi-vă, amicii mei — rosti, după un răstimp Pnevma, plin de linişte — căci veţi mai avea de suportat greutatea părţii a treia a adevărului enunţat până acum..."

Jupâneasa şi Aprodul se priviră, oarecum speriaţi, căscând ochii şi şoptind: „Ce mai vrea să ne spună?"

Intorcându-se cu putere, ca şi cum ar fi avut de luptat cu un duşman nevăzut, Pnevma-kalon-ke-zoiron le zise sacadat şi poruncitor:

— „Şi pentru ca... să scăpăm... dela moarte...

pe Doamna Furnica... trebue... neapărat s'o împăcăm... cu..."

Intr'un glas., Jupâneasa şi Aprodul întrebară :

— „Cu ?"

— „Cu... Greerele !" sbieră Pnevma.

De data aceasta, Jupâneasa şi Aprodul se sculară ca arşi de pe bancă — şi alergând care încotro, strigară :

— „E nebun ! E nebun !"

Rămas pentru câteva clipe singur, Pnevma, neştiind cum să împace râsul şi plânsul din inima lui, rosti, lăsându-se pe bancă :

— „Prefer să fiu nebun ca mine, decât înţelept ca voi..."

De sus, din copoc, se iviră capetele celor doi prieteni. Priviră şi tăcură.

După potolirea acestei mici furtuni, Pnevma chemă din nou, de după copaci, pe cei doi fugari :

— „Veniţi, făţarnicilor !..."

Se aşezară din nou pe bancă.

Pnevma le vorbi :

— „Mai întâi, vorbind drept, sunteţi nişte făţarnici, de vreme ce acelaş lucru îl gândiţi şi voi, — dovadă că vorbele mele au stârnit exclamaţiile voastre. Loveau unde trebuia... Al doilea, v'aş întreba respectuos : aţi putea să-mi spuneţi de ce credeţi lucrul cu neputinţă ?"

Jupâneasa şi Aprodul căzură în grea tăcere.

— „Vedeţi — reluă Pnevma — vedeţi !... Săracii de voi !... Sunteţi, cum se zice, prada unor prejudecăţi... Aşa am apucat... Aşa-i lăsat... Nu se cade... Şi nimeni n'a avut putere dealungul vremii să rupă pânza aceasta nefastă, care a împiedecat lumina să ajungă în suflete..."

Pe şoptite, Jupâneasa şi Aprodul — îşi ziseră :

— „E nebun..."

— „De sigur — isbucni Pnevma, — sunt nebun... Dar spuneţi voi, cinstit, dacă gândul acesta nu este şi în cugetul vostru ? Hai, fiţi sinceri odată..."

Aprodul privi întrebător pe Jupâneasă — iar ea plecă ochii în pământ...

— „Il aveţi, — dar l-aţi acoperit şi l-aţi asuprit de teama că veţi pierde din... binefacerile tăcereii..."

Ca înjunghiaţi, cei doi se mişcară pe bancă, mormăind o protestare mânioasă.

— „De geaba vă feriţi de voi înşivă... Aşa-i omul... In ceva nou, vede totdeauna o ameninţare — şi de aceea nu-l primeşte... Şi mai e şi sfântul obicei... Cunoaşteţi fabula cu santinela care nu păzea nimic... Păzise pe vremuri ceva... Se ridicase paza de acolo, dar rămăsese postul de santinelă... Aşa că acum păzea nimicul... Ca şi voi : „Aşa am apucat..." şi vă spăimântaţi când vine cineva şi vă spune : „Mai schimbaţi-o, că nu mai merge..."

Şi Jupâneasa privi pe Aprod — iar Aprodul zise cu mirare :

— „Şi-adică, de ce n'ar fi şi aşa ?"

— „Ei vezi, Aproade, tu eşti om mai adevărat..."

Noaptea, în vremea aceea se lăsase peste curtea tăcută a Furnicei. Dinspre mare veneau respirări calde de Mai, dar ele rămâneau stinghere, căci nu era nimeni să le primească. Vagabondau câteva clipe peste aşezare, — şi plecau încolo, spre întinsele pustietăţi, în elanuri cântătoare şi line.

Pnevma se aşeză din nou pe bancă, între cei doi.

— „Dragii mei, mi-aţi făgăduit că vom fi prieteni. Am primit — şi aţi primit. Va să fim oameni sinceri. Să lăsăm spăimântările. Ceea ce trebue să se întâmple se va întâmpla. Intreaga viaţă omenească se preface în prav şi în nimic, dacă Doamna Furnica nu se împacă cu Domnul Greere... Am semne puternice, care mă fac să afirm nu numai că acest lucru e cu putinţă, — dar că se va şi întâmpla curând... Nu daţi semne de nelinişte... Voi înşivă, în adâncul cel nesfăţărit al sufletului vostru tot aşa credeţi... Să lăsăm să isbucnească adevărul în toată slava lui... Nu ne-am săturat de răutate şi de minciună — şi de făţărnicie — şi de falsitate ?!..."

Jupâneasa, supusă şi îmbunată, întrebă:

—„Şi crezi că Furnica..."

—„Nu cred, — sunt sigur..."

Aprodul zise:

— „Poate ştie el ceva..."

— „Ştiu !..." răspunse blajin şi mândru, Pnevma-kalon-ke-zoiron.

Punându-le câte o mână pe genunchi, le zise:

— „Să fim prieteni — şi veţi vedea voi ce bine are să fie..."

Cei doi tăcură — aprobativ, — iar Ion şi Ştefan aplecându-se spre ei, şoptiră, neauzit, lui Pnevma:

— „Pnevma-kalon-ke-zoiron, te iubim..."

In preajmă, molcomeau mângâieri care pentru întâia dată îmbălsămau cuprinsul acela.

V

SFAT DE NOAPTE

Noaptea căzuse grea şi plină de tăcere. Doar marea huia aproape, — singură. Pe întinderea ei lucioasă şi mobilă nu înegrea niciun vas, doar fantasmele repede destrămate ale luminei lunare vagabondau nestăpânite, pe întinderi...

Luna, în înfricoşată tăcere, se ridicase pe râurile de cerneală ale cerului, nepăsătoare şi hipnotică. O pată mare, albă şi rece, căzu pe fântână şi pe banca de piatră, îmbrăţişându-le. Nici o lumină nu licărea în cetatea Furnicei. Un suflet bolnav gemea neauzit undeva, în foişorul cu gratii dese.

Sus, în patul ascuns, de frunze uscate şi verzi, cei trei prieteni stăteau la sfat. Se simţeau bine în ascunzătoarea lor neaşteptată. Slobozi de griji şi uşori de gândurile mărunte, Ion şi Ştefan stăteau cotropiţi de mirare, ca în aşteptarea unor lucruri mari şi nespus de frumoase, care aveau să vină curând.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, stând întins pe aşternutul uscat, dar moale, de frunze, răspundea gândurilor lor :

— „O, dragii mei, ce gânduri minunate — şi ce simţiri mângâietoare... Noi, oamenii, am

fost lăsaţi de Dumnezeu să fim buni şi iubitori, sinceri şi ajutători, — şi iată ce-am făcut din splendida moştenire... Nici nu ne mai recunoaştem... Abia dacă, adânc, la fund, mai găsim fărâmele de aur ale ruinelor de peste tot — ale tuturor — din toate vremurile... Auziţi pe cei doi, adineaori... Au strigat şi au huiduit când le-am spus adevărul... O, în toate vremurile au fost huiduiţi purtătorii de adevăr... I-am cunoscut pe toţi... Galileu, Newton, Kepler, Pasteur... O, dragii mei, am cunoscut bine pe acesta din urmă, genial între geniali... Cel mai armonios geniu al omenirei, pare-se, de totdeauna. L-am întovărăşit chiar din început... Om simplu şi sincer, bun şi muncitor... Când cea dintâi zare de lumină s'a ivit în cugetul lui, privind lumea, el a primit-o cu reculegere şi cu modestie, ca o învrednicire a lui Dumnezeu. Pe urmă, treptat, au început să se deschidă orizonturile. Şi, ştiţi voi, care au fost puterile cele mari care au adus toate genialele lui descoperiri? De necrezut... *Bunătatea* — şi *iubirea* de oameni şi de toate vietăţile lui Dumnezeu. Din pricina aceasta, Pasteur a fost mare, — mai mare peste cei mari... In sufletul lui, necontenit şi-a cântat ariile *Bunătatea*. Paşaportul, cu care a trecut în domeniile încă neexploatate ale materiei, a fost Bunătatea şi Iubirea. Când îşi apleca ochiul pe microscop, vedea acolo întreaga suferinţă umană — şi auzea întregul strigăt al durerii... Şi aşa, Dumnezeu îi ajută *să afle* întocmirile Lui — şi să le dea oamenilor, spre isbăvire... Dar oamenii l-au asuprit adesea. L-au huiduit cu răutate... Când el a dat la iveală imensa descoperire a „infiniţilor mici" şi a propus genialele metode ale apărărei împotriva lor, mai întâi omenirea a hui-

duit... Peste incandescența iubitoare a inimii lui, oamenii au aruncat noroi... Și ridicându-se din ignobila mocirlă asvârlită asupră-i, Pasteur *totdeauna* a răspuns cu iubire — și cu o vorbă, care ar trebui să fie lozinca tuturor vremurilor : *„Travaillons !"* Și așa, cu mâna încărcată de lumina iubirii, a dat omenirii, în numele lui Dumnezeu, daruri fără de preț... El a spus, cu o melancolie eșită tot din iubire : *L'esprit mène le monde, — et le monde n'en sait rien...*" și tot el a spus : „Nimic n'aș fi putut da lumii, dacă n'aș fi iubit-o."

Ion și Ștefan ascultau, tăcuți, evocarea geniului bunătății.

Pnevma se opri.

Respirând adânc, sfârși :

— „Numai călăuzit de lumina lui Dumnezeu, a putut geniul său să isbândească în lume, aducând ridicare și mângâiere..."

Ion șopti :

— „Da, îmi aduc aminte... Am cetit undeva... Marele Pasteur și-a dat duhul, ținând într'o mână, mâna nevestei lui, — iar în cealaltă, Crucifixul..."

Tustrei tăcură.

Noaptea stătea masivă, copleșitoare, de jur împrejur...

Pnevma-kalon-ke-zoiron, pe negândite, zise :

—„Ne-am întins la sfat, — și doar noi avem treabă în noaptea asta..."

Ion și Ștefan se înviorară — și așteptau.

Incet, cu grijă, Pnevma își luă ghitara din cui.

Zise :

— „Curând veți vedea aici, pe banca poleită de aurul lumii, pe Doamna Furnica..."

— „Da ?" — se mirară prietenii.

— „Da, — dar pentru aceasta, se cuvine să-i dăm şi noi ajutor..."

— „Cum ?"

— „Furnica, dragii mei, în clipele acestea nu doarme în foişorul ei zăbrelit, cu toate că întunericul e atât de des. Ea se gândeşte la foarte multe lucruri, — şi mai ales, e prada „dorului neajuns..." Ceva a început a se lămuri în opacitatea milenară a sufletului ei, — dar ea — ca şi Jupâneasa şi Aprodul — stă speriată şi nu-i vine să creadă că ar putea fi aşa... Veţi auzi curând, chiar din gura ei, unele lucruri uimitoare... Dar pentru ca ea să ajungă mai repede la limanul deslusirii, trebue s'o ajutăm... Am căpătat, aşa cred, ajutorul celor doi slujitori apropiaţi ai ei, — acum trebue să punem cântarea la dajdie... Trebuie să cântăm... Suspine moi şi suave — care s'o tulbure — şi s'o îndemne... Să-i cântăm ceva din melopeia Greerului."

Degetele visătoare ale lui Pnevma atinseră coardele somnoroase ale ghitarei — şi, de îndată, sunetele, căzând ca nişte bile mici de cristal, pe alama adormită a tăcerii, îi treziră melodiile : *„Cri-cri-cri..."*

Glasul cântăreţului, ca o floare albă, se ivi din mlaştina întunerecului...

Abia isprăvi cântecul, — şi un sgomot ferit se auzi în noapte.

— „St !... Fiţi atenţi !... Se deschide o fereastră."

Tustrei priviră spre foişorul Furnicei.

In adevăr, încet — cu dibace fereală, una din ferestrele foişorului se deschise spre noapte...

— „Nu se vede — dar vă spun că acum Furnica spionează în întuneric... A auzit ceva din

melodia noastră, dar nu e sigură... Să mai cântăm..."

Pnevma cântă din nou, mai încet, mai dulce...

Ion și Ștefan spionau.

— „A privit pe fereastră..." șopti Ion.

— „Și-a dus mâna le frunte..." — adăogă Ștefan.

— „A dispărut..." — zise cu grăbire Ion.

— „Să știți că vine jos..." — respiră repede Ștefan.

Cântecul amuți.

— „Tăcere !..." porunci dulce Pnevma-kalonke-zoiron.

Ca în privelișitile ireale din vis, fără sgomot și catifelat, ușa de jos a foișorului se deschise — și o umbră de femeie înaltă, slabă și puțin încovoiată se ivi în palida lumină a lunii. Câteva clipe ispiti tăcerea și întunericul, — apoi fantomic și încet, pași spre insula de lumină clară care cuprindea în cercul ei fântâna și banca de piatră.

Cu respirarea oprită, Ion și Ștefan o priveau venind. Avea o față uscată și sarbădă, o privire ostenită, în care tresăreau lumini stinse repede, — mâna aspră și scheletică se sprijinea de-un baston lustruit, în picioare avea pantofi de mătasă groasă, iar drept îmbrăcăminte, o neagră haină monahală. Pe cap, ascunzându-i părul rar și răvășit, o bonetă de dantelă veche părea că plânge boabe negre de lacrimi peste fruntea brăzdată de cute adânci.

Ajungând în dreptul băncii, privi încă odată cu grijă de jur împreur — oftă trist, — și se așeză încet pe lespedea singuratecă. Bățul îi căzu la picioare, — iar mâinile i-se lăsară, de plumb, pe marginea băncii.

Sus în copac, Ion și Ștefan șoptiră, înfiorați, lui Pnevma :

— „Asta-i Furnica?"

Pnevma le răspunse afirmativ, dând din cap și făcându-le semn să tacă...

Furnica legănă ușor fruntea...

In lumina lunii, doi mici șerpișori de aur șuroiau pe obrajii uscați și palizi ai fantomei negre...

Furnica plângea...

VII

SUSPINAREA FURNICEI

Nu se auzea niciun zgomot. Marea chiar părea mută în acel ceas adânc al nopții, iar Furnica, împietrită, ca o statuie a îndurerării, în fața timpului nepăsător, stătea cu capul plecat în piept, scăldată de lumina de aur a lunii.

Cei din copac, nemișcați, priveau în jos, în fiorați de-un simțimânt amestecat și arzător.

Adâncită în visul ei dureros, Furnica părea că așa va sta, acolo, pe lespede, toată noaptea, într'o așteptare desluşitoare. Dar nu trecu mult, și mâinile care se odihneau pe marginea băncii se ridicară, grele și rugătoare, spre înalt — și, șuerat, plin de dogoare interioară, glasul Furnicei șopti :

— „Doamne-Doamne !..."

Mâinile căzură inerte din nou, pe marginea lespedei, capul se lăsă fără putere în piept, — și Furnica plânse iarăș...

Pnevma-kalon-ke-zoiron șopti celor doi :

— „Bune și mântuitoare lacrimi !..."

Furnica tresări, șoptind :

— „Cine-mi răspunde cu aceste vorbe ?"

Cercetă cu privirea ușor înviorată împrejur, se suci puțin pe bancă, ascultă cu urechea ațin-

tită. Nimic. I-se păruse. Cine oare ar putea să-i răspundă ? Părere...

Firul gândului, întrerupt câteva clipe, își reluă drumul dureros.

Furnica dădu moale din cap, plecându-și fruntea spre pata de lumină dela picioare, — și șopti :

— „Înșelare, — ticăloasă înșelare !..."

Cei din copac ațintiră urechea.

Furnica vorbi văzduhului :

— „Se înșiră zilele una după alta, netrebnice și goale... Răsare soarele în fiecare dimineață — aduce o zi la fel cu toate, — și apune... Vine noaptea... Și mă întreb cât oare va ține această nesfârșită plictiseală ?... Mâine — poimâine... Cât ?"

Ducând încet mâna la inimă, Furnica urmă :

— „Și *aici*, Doamne, ce răvășeală, — ce sbucium — ce îndoială... O, s'au împotmolit toate cărările... Unde am ajuns !..."

Pnevma șopti :

— „Când sufletul omului începe să recunoască greșala, asupra păcatului se lasă începutul iertării..."

Furnica, trezită din convorbirea cu văzduhul, se sculă în picioare — și cercetând din nou în preajmă, șopti mai tare :

— „De unde vine șoapta aceasta ? Cine răspunde cuvintelor mele ? E adevărat — sau mi se pare ?"

Nici măcar înfiorarea unei frunze nu-i răspunse.

Căzu din nou pe bancă.

Vorbirea ei, de data aceasta, fu mai limpede și mai puternică, asemănătoare unei spovedanii :

— „La început, n'am iubit averea... Munceam... Asta era toată averea mea... Duhul

meu era liber şi vesel... Nu vrăjmăşeam pe nimeni — şi nimeni nu mă ura... Dar într'o zi, am avut mai mult decât mi-a trebuit... O, atuncea am simţit cel dintâi fior al vrajei... Am început să iubesc averea... Mâna a început a se zgârci... Departe, undeva, se lăsa o umbră peste dragostea lumii... Şi repede, averea s'a îndoit, s'a întreit... S'a înmiit... Blestem... Nu mai eram eu... Trecutul murise... Acum eram o fiinţă nouă, robită de averi, — fermecată... Am început atunci să cânt averea... Au venit proslăvitorii... M'au lăudat în ode şi în fabule, — i-am crezut... mi-au pus în faţă pe... pe..."

— „...pe Greere..."

Furnica tresări atât de tare, că nu mai putu să stea pe bancă, şi se sculă încordată şi spăimântată :

— „Cine mi-a şoptit vorbele acestea ? Ce putere ascunsă mă urmăreşte ?"

Căutarea ei, şi de data aceasta, fu zadarnică.

Făcu câţiva paşi spre poarta de aramă, niciun sgomot. Abia dacă marea îşi clipocea, departe, undele de ţărm.

Se întoarse la bancă, reluând :

— „Da... pe el... Ce făcea el, *sărmanul*, decât că aducea oamenilor cântarea ? Şi eu... da, eu... ticăloasa, m'am ridicat, în numele averii, — şi... l-am gonit, — da, l-am gonit..."

Furnica îşi ascunse, ruşinată, faţa în pumni. Spinarea ei încovoiată săltă în ritmul moale al unui plâns de căinţă.

Pnevma-kalon-ke-zoiron :

— „Bune şi sfinte lacrimi !..."

Ridicându-şi faţa din pumni, Furnica vorbi mai grăbit, ca şi cum ar fi fost prinsă de

dorința de a spune tot, despovărându-și duhul de-o greutate ucigătoare :

— „O, o, — pe urmă, robită de avere, am statornicit *legea averii*... De nimic n'am vrut să țin seama... Toate mijloacele, — bune și îngăduite... Averea este totul, — averea este puterea, — averea este dogma, — averea dă și stima — și numele — și inteligența — și talentul, — și gloria... Totul, Cântarea, — o prostie... Suflet — idealism, — mofturi bune pentru copii... Basme și fantezii... Ce trebue lumii cântarea ? Nu aduce bani și slavă... Lenevie și trândăveală... Numai averea poate fi temelia vieții..."

Ostenită, Furnica se opri. Respiră adânc, ca pentru a porni din nou pe cărarea, în urcuș, a destăinuirii.

— „Și așa, veacuri am propovăduit religia averii... Duhul meu, înșelat și prins, a crezut *chiar* că tot ce făceam era mare, frumos — și sfânt..."

Furnica tăcu, privind, nemișcată, spre locul de lumină aurie de jos. Răvășită de-o nemiloasă tristeță, ea se clatină în dreapta și în stânga, cum fac bocitoarele la mort.

Cu o apăsare de ciudă, glasul ei șuieră :

— „Și acum — și acum !!... Diavolească alcătuire... După ce atâta vreme averea m'a ținut în brațele ei ucigașe, înșelându-mă, — acum mă leapădă dela ea, aruncându-mă îndoelii și morții... Vreau din nou să mă agăț de ea, ca de stânca scăpării, — și nicăeri nu găsesc de ce să-mi prind mâna desnădăjduită!.. Toate alunecă, — toate se prăbușesc... Mă cufund în întuneric... Niciun rost nu mai găsesc averii... Toate au fost înșelare — și înșelăciune... Unde sunt puterile de odinioară ?!..."

Furnica ispiti înconjurimea ca și cum ar fi

cerut răspuns de undeva. Dar peste tot, era tăcere şi duh de împietrire. Tăcuse şi marea, — iar lumina fixă a lunii părea vrăjmaşă.

Cu pumnul strâns şi neputincios, Furnica merse, ca într'o ameninţare de blestem, spre hambarele mute şi întunecate:

— „Pentru voi am alungat din lume cântarea — pentru voi am lăsat să se pogoare pe viaţă umbra morţii. Pentru voi am lăsat nelegiuirea şi ura să amestece pe oameni... Şi-a cum staţi mute — nu-mi daţi glas ca mai înainte... V'aţi întors împotriva mea... Blestem şi foc... Lăsaţi-mă,— lăsaţi-mă..."

Cu şalele îndoite, frânte de remuşcare, Furnica pică în genunchi, neputinciosă... Cu o mână se sprijinea în pământ, — iar broboada îi căzuse pe faţă, ca un giulgiu negru, să nu vadă pirivirile de diavol ale hambarelor, care fulgerau, verde şi fosforescent, prin răsuflătorile lor putrede...

Cu greutate şi cu geamăt sugrumat, Furnica se sculă de jos, — şi, aplecată şi cu mâinile atârnate în jos, se târî spre banca de piatră.

Faţa ei, în lumina lunii, era lividă şi sfâşiată. Ochii luceau, îndărătniciţi în căutarea unui liman de răspuns, — trupul uscat tresărea ca în spasmul morţii, mâinile îi tremurau. Trecuse dincolo de plâns.

Căzu copleşită, pe banca de piatră.

In vorbe întretăiate, glasul ei şopti:

— „Şi-acum... mă apropii de moarte... Ce fac eu cu averea?... Doamne, nu vreau să plec aşa. Nu vreau... Vreau să răscumpăr..."

Cuvântul căzu greu pe propriul auz al Furnicei, — şi ea repetă cu cutremur:

— „Să răscumpăr... să răscumpăr..."

Dar, deodată, trezită din aiurare, ea se opri, căscă ochii mari, ca și cum ar fi avut în față o prăpastie, deschisă acolo de vorbele rostite de ea.

— „Cum ?“ — șopti Furnica, desfăcând brațele spre întunericul mut din față...

Părea că se roagă...

VII

PNEVMA-KALON-KE-ZOIRON DĂ DESLUȘIRI...

Ca și cum întrebarea i-ar fi fost pusă lui, Pnevma-kalon-ke-zoiron, ușor ca un fulg, cu ghitara în spinare, sări drept în fața Furnicei.

Spăimântată, ea lăsă mâinile în jos,— și tăcu, ferindu-se, slab, pe spate.

Pnevma, fără sfială, prietenos — și ca și când ar fi cunoscut de când lumea pe Furnică, începu să-i declame insinuos:

Ce bine o să fie
In anul una mie
Și încă zece sute !...
Din cer o să se mute
Aicea, pe pământ,
Și vor lua avânt
Nespuse fericiri.
Și veșnice iubiri
Atunci vor înflori !...
Ce bine-atunci va fi !...

Vorbele, rostite clar și calm, păreau vietăți mici, nevăzute, care umpleau tăcerea și luminau întunerecul din preajmă.

Furnica, ducând mâinile pe speteaza băncii, privind fix spre arătarea aceasta nocturnă, şi dând capul de spate, rosti sieşi :

— „Ce vorbe deşuchiate — şi totuşi ce înţeles frumos închid în ele..."

— „Mă rog — vorbi, plin de cuviinţă, Pnevma — ades vă cuprinde această revoltă ?"

Furnica îl întrebă :

— „Cine eşti ?"

— „Eu ? Foarte simplu : oglinda în care te priveşti acum..."

Furnica vru să zică ceva, dar Pnevma, cuprins de elan cotropitor, o opri :

— „Ce vrei să ştii mai mult ?"

— „Dar..."

— „Mă rog, — te asigur că toate, mai la urmă, sunt prostii..."

— „Totuş..."

— „Priveşte, te rog... E vânt, e praf, e fum — iar înapoi, dacă-ţi întorci privirea, vei afla prăpăd şi scrum..."

— „Dar..."

— „Crede-mă... Te rog să crezi că toate sunt aşa precum îţi spun... Şi traiul, dacă stai bine şi cugeţi, nu-i bun la nimic..."

— „Te rog..."

— „Nu vezi ? De dimineaţa până noaptea, găinile cotcodăcesc, iar drumeţii umblă încolo şi încoace... Şi diavolul stă tupilat şi înseamnă..."

— „Cum ?"

— „Precum spun — uite : stă aşa la răscruci — şi înseamnă ce se pricepe şi el..."

— „Dar..."

Cuprins de tristeţă, Pnevma zise :

—„Pe urmă... vine moartea, ştii, — cu coasa : fâş-fâş, şi taie în dreapta şi în stânga... Şi ne poftеşte spre Hades... şi ajungem la Stix —

şi dăm gologanul de trecere, — şi cine ştie ce poate fi acolo... Iar *dincoace,* în viaţă, ne rămân anexele : numele şi faima... Vai, scumpă Doamnă, ce prostii !..."

Nelăsând-o să vorbească, Pnevma veni aproape de ea, i-se aşează uşor la picioare, — şi o întrebă :

— „Şi zici, te-ai săturat de avere ? He-he !... Era de aşteptat... Ce ? Credeai că o să ţină cât lumea ? Ţi-e silă de hambare ? De case ? Te sperii de nimicul în care te-ai scufundat ? Şi, vrei acuma o schimbare ? Ai un „dor neajuns" ? Sufletul ţi-e rană deschisă ?... Hm !... Ciudat... Cum se poate ?!..."

Furnica, surprinsă, dar fără temere, coborî privirea spre cel ce-i vorbea aşa, — şi-l întrebă :

— „Cine eşti tu — şi de unde ştii acestea ?"

— „Eu, dragă Doamnă, am un nume cam lung şi greu de pronunţat... Cred că, cel puţin Jupâneasa şi Aprodul domniei-tale întreaga lor viaţă nu-l vor putea rosti. Mă numesc Pnevma-kalon-ke-zoiron..."

— „Cum ?"

— „Pnevma-kalon-ke-zoiron..."

— „Ciudat..."

— „Da, — dar adevărat, — şi ştiu aceste lucruri din chiar duhul domniei-tale, prea stimată Doamnă..."

Furnica şopti sieşi :

— „Parcă toate se fac din mine însumi... Ecouri depărtate — din cine ştie ce ceasuri — sau din vis..."

Sculându-se de jos, Pnevma stătu iar în faţa Furnicei.

Slobod, fără certare, ci mai mult părând că vorbeşte unei fiinţe închipuite, Pnevma zise :

— „Cred că slabă a fost judecata domniei-

tale când toate gândurile le-ai purtat spre avere..."

Furnica vru să zică ceva, dar el o opri moale :

— „Şi doar, gândirea omului e în stare să judece..."

Devenind mai vioi, Pnevma aduse comparaţii :

— „Dar, vezi bine, *cârtiţa* nu are ochi, nu vede... Ea sapă, sapă, — ca o năucă — şi habar n'are de frumuseţa vieţii..."

Furnica, înfiorată, îl întrerupse :

— „Cum ? Cum ?..."

— „Da... Cârtiţa, nebuna... ea sapă — şi adună... Asta ştie..."

Pnevma, luând glas cald şi tremurător, ca într'un suspin plâns, grăi :

— „Şi uite... Zarea e aurie... Lanul e verde... Iar privighetoarea nu tace până nu adoarme tot insul... Pe urmă, noaptea îşi cântă, în valuri nestăpânite, măreaţa ei simfonie de tăcere, aruncând spre tăriile văzduhului, elanuri de universală armonie... Pe urmă, zorile se ivesc biruitoare, asupra lumii, inundând-o cu apele luminii..."

Rupând avântul, Pnevma se întoarse :

— „Ehe, — dar cârtiţa, ca o nebună, sapă, sapă... şi adună avuţii — şi pentru toată această frumuseţă a lui Dumnezeu n'are nici o vorbă, — nici o privire, — nici un gând..."

Furnica, spăimântată de ea însăşi, neştiind unde să fugă şi să se ascundă de propria ei fantomă, rămase copleşită pe bancă, gemând, cu faţa în pumni :

— „Doamne-Doamne !"

Pnevma cu blândă ne-milă, urmă :

— „Ce ştie cârtiţa de cântare ? La gunoi !... Mormanele de pământ, adunate de orbia ei,

sunt totul... Lumea trebue să fie pământ grămădit... Mult şi apăsător... Să ucidă pâlpâirea de lumină... Focul... Să-l stingă.. Nu trebue... Trebue numai pământ orb şi surd..."

Furnica, ne mai putând suferi, isbucni în glas tare :

— „Aşa-i, aşa-i... Aşa mi se cade !..."

Ne mai găsind nici un cuvânt, hohoti în plâns, cerând ajutor : „Doamne-Doamne !..."

Ion şi Ştefan se iviră din ascunziş — şi, cu glas tremurat, şoptiră :

— „Pnevma ! Pnevma !"

El le răspunse :

— „Numai din suferinţă şi din lacrimi ies lucrurile trainice... Aveţi răbdare..."

Furnica, ridicându-şi faţa din pumni, duse către Pnevma o privire rugătoare şi îndulcită :

— „O, spune-mi, se poate o răscumpărare ?..."

Pnevma, ca şi cum ar fi vorbit unei închipuiri, rosti :

— „Am glumit... Nu-s toate praf şi vânt în lumea aceasta... Se mai găsesc şi alte drumuri..."

— „Spune, — spune, te rog... se poate *altfel ?*"

— „De !... Cârtiţa nu ştie ce-i lumina — şi în loc să meargă *în sus*, ea necontenit se trage *în jos*..."

— „Dar dacă ea vrea să vadă ?" întrebă Furnica.

Pnevma tăcu.

Tăcu şi Furnica.

In noapte se răscolise un freamăt al tăcerii. Marea îşi trimitea mireasma aproape nesimţită a brizei ei nocturne, — pe deasupra fâlfâiau abia auzit şi moale, aripile vorbelor şi gândurilor, în joc fantastic şi neoprit...

Furnica, aplecată asupra propriei dureri, îşi şopti nedumerirea :

— „Spre alte ţeluri mi se duc gândurile... Dar nu-i nimic desluşit... O zare care fuge necontenit dinaintea mea... Intind mâna să prind un înţeles nou — şi totul se şterge... Alunecă — şi mă lasă neputinciosă, aici, în mocirla avuţiilor putrezite... Să întinzi mâna, cu sete, spre o formă din zare — şi să nu prinzi nimic... Iar forma să se înalţe şi mai ademenitoare... Să simţi că vrei ceva — şi să nu ştii ce vrei... O, Doamne, grea pedeapsă... Aş vrea să mor... Mă dor încheieturile gândirii mele sărmane... Aş vrea să frâng toate potecile amintirii mele, — să le şterg..."

Se sculă în picioare — şi strigă :

— „Aş vrea să dau foc la tot ce e aici — să vie focul să cureţe... Nu-mi mai trebue nimic, nimic, nimic..."

Recăzu pe bancă, aproape leşinată.

Pnevma veni mai aproape, o cuprinse pe după spate, şi-i vorbi duios :

— „La nimic nu-ţi foloseşte o tulburare aşa de mare... Va veni un duh de bine..."

Ochii înlăcrimaţi ai Furnicei grăiră :

— „Crezi ?"

Pnevma, zise, aşezat :

— De sigur-de sigur... Dar acum du-te şi te odihneşte..."

Furnica se feri :

— „Nu-nu, — mi-e teamă de mine, — nu mă duc..."

Pnevma numai o cercase, el ştia că Furnica aşteaptă un cuvânt. Ştia că la fund, nemărturisit, zăcea în sufletul ei gândul care ar fi adus începutul lămuririi, dar că sfânta iubire de sine o oprea. Incă o rupere de pe stânca

înverzită a trecutului, — şi luminile zorilor s'ar fi arătat.

Acolo voia să ciocănească Pnevma.

Ii zise :

— „Lumea îmi zice că-s nebun... Zic şi eu ca ea... Dar iată, în nebunia mea, am să-ţi spun ceva, pe care, de altfel, domnia-ta, în cumînţenia care din nefericire nu te-a părăsit niciodată, îl ştii tot aşa de bine ca şi mine, dar ţi-e ruşine să-l rosteşti..."

Furnica privi uşor înfricoşată, dar înviorată, spre Pnevma.

— „Lumina, zise Pnevma, zace la fund — şi ades noi nu vrem s'o ridicăm sus, pe buze..."

Furnica dădu din mână spre Pnevma, care urmă :

— „Zici ca şi mine în cuget... Ai puterea şi rosteşte cu glas tare..."

Ca în apropierea desvăluirii unui lucru greu, Furnica se ridică de pe bancă, şi privi spre foişor, ca pentru a-şi găsi un refugiu.

— „Vezi — zise Pnevma — te temi să auzi adevărul... Ţi-e frică să recunoşti în faţa tuturor acest adevăr care, singur, e mântuitor... Eu am să ţi-l spun..."

Furnica îşi feri faţa, ca din calea unei pălmuiri. Pnevma fu surprins de schimbarea de pe chipul ei. Părea alta, înviorată şi întinerită. Din adânc, se ridica spre obraji, spre ochi, spre buze, ca o înflorire, în preajma cuvântului aşteptat, o mulţumire caldă şi întremătoare. Recunoaşterea, peste voie, a adevărului.

Furnica simţea cum vine din urmă cuvântul — şi de aceea, porni spre foişor, ca să nu-şi trădeze ruşinarea, în clipa rostirii.

Pnevma merse, la distanţă, după ea — şi-i zise :

— „Tu, prea stimată Doamnă Furnică, ascunzi în sufletul tău singurul adevăr isbăvitor..."

Furnica începu să urce treptele foişorului.

— „Tu, prea onorată Doamnă Furnică, te fereşti de acest adevăr, fiindcă ţi-i ruşine să-l recunoşti şi să-l strigi tare..."

Furnica ajunse la uşa odăii sale.

— „Tu, prea înţeleaptă Doamnă Furnică, ai rescumpăra întreg trecutul, dacă ai porni să înfăptueşti chemările acestui adevăr..."

Furnica, sus, întoarse privirea spre Pnevma, care rămăsese jos, la trepte.

Se priviră drept şi sincer.

— „Aşadar — zise Pnevma ca într'o recapitulare — tu, iubită Doamnă Furnică, te gândeşti... la..."

Pnevma tăcu o clipă. Ochii Furnicei scânteiau straniu în noapte, sub focul aşteptării.

Pnevma rosti tare, dar cald şi şăgalnic:

— „... la Greer !..."

Ca şi cum i-ar fi atins cea mai simţitoare coardă a duhului, Furnica ţipă un *a!* de durere, de plăcere, de recunoştinţă, — şi fugi repede în casă, acoperindu-şi faţa, într'o caldă izbucnire de ruşinare.

Pnevma râse uşor — şi făcu versuri:

Se cunoaşte după glas
Că tot femeie a rămas...

Pe urmă, complectă cald:

—„Şi asta-i bine-bine..."

Cornul paznicului de noapte răsună limpede în tăcere, ca să spună, asigurător, ca în ţinutul de sub stăpânirea Furnicei e pace şi linişte — şi că nimic nu s'a întâmplat...

IX

INCEPUTUL RĂSCUMPĂRĂRII

Cei din copac nici nu se gândeau la somn. Din toate cele petrecute le rămăsese în suflet ca o adiere de vânt răcoritor şi alinător.

Când Pnevma se urcă în culcuşul lor de frunze, Ion şi Ştefan îl întâmpinară cu zâmbete şi cu braţe deschise.

Ion îi zise :

— „Ce crezi ?“

Pnevma-kalon-ke-zoiron, aşezându-se jos respiră adânc şi surâse :

— „Vă rog să credeţi că nu a fost uşor... E aşa de greu să smulgi, uneori, un cuvânt din fundul sufletului unui om, că-ţi trebue ajutor dela Dumnezeu ca să izbândeşti... Trebue să pui în joc toate mijloacele... E ca şi ridicarea unui zăgaz, care desrobeşte apele strânse în spatele lui... Ridici zăgazul, curg apele... Nu-l ridici, apele stau aşa în veac...“

Pnevma îşi puse mâinile sub cap şi, privind prin spărturile frunzarului stelele care începuseră a sclipi pe cerul schimbat, zise :

— „I-am smuls recunoaşterea... De-acum toate, chiar grele de vor fi, vor curge în chip firesc...“

Apoi, cu îmbucurare :

— „O, dragii mei, lăsați-mă să visez... De când așteptam eu clipa aceasta... O, e vreme îndelungată... Adesea îmi și pierdusem nădejdea... Credeam și eu că omenirea e hărăzită să rămână așa, împietrită în veci, în ceea ce apucase — și că niciodată drumurile nu se vor mai întoarce spre soare... Că averea nici când nu avea să recunoască greșeala... Și iată, Furnica începe să mărturisească... Da, dragii mei, drumurile se întorc de-acum... Văd limpede zilele ce vin... O, nici nu bănuiți voi ce frumoase vor fi... Dar mai este încă de lucru..."

Pnevma închise moale ochii.

Ion și Ștefan se așezară și ei pe patul de frunze.

Ștefan cu glas umbrit încă de îndoială, întrebă :

— „Crezi că Furnica se gândește cu adevărat la Greere ?..."

Pnevma, sculat brusc în cot, privi spre Ștefan și zâmbi :

—„Te îndoiești ?!... Ar fi să nu cunosc nici o iotă din sufletul omenesc, dacă n'aș fi sigur de acest lucru..."

Ștefan tăcu.

Pnevma urmă :

— „Adevărul este încă și mai mare. Furnica, dragii mei, a simțit într'o anumită clipă întreaga zădărnicie a vieții ei. Cunosc eu mulți oameni de aceștia. Pornesc vijelios la realizarea vieții, întemeindu-se, trufași, dela început, pe ceea ce cred ei că e totul. Nu vreau să creadă că ar mai putea să fie și altfel. Cu voința încordată în jurul ideei, ei înfăptuesc, realizând ideia... Au succes, — se încordează și mai tare, — piciorul pășește și mai solid pe pământul, zic ei, al realităților... Și iar succes... Vine atunci fetișismul, idolatria... Lumea și

viaţa devin nişte oglinzi, în care „prietenul" se vede de dimineaţă până seara... El pe el — şi numai el... Începe, aşadar, a crede că el a făcut lumea, — că lumea este hărăzită scopurilor lui, — că însăşi veşnicia îi stă, supusă la îndemână... O, câţi din aceştia cunosc eu... In toate „ramurile de activitate" ale vieţii... Ii afli şi jos — şi la mijloc — şi mai sus, în toate... compartimentele sociale.... îi găseşti însă, mai cu osebire printre mânuitorii de idei, — cei care sunt stăpânii „sistemelor de cugetare". Aceştia cred că acolo, în cutiuţa mică şi ciudată ca formă, care le stă pe umeri, s'a acumulat toată înţelegerea, chiar şi aceea a esenţei vieţii şi a lucrurilor — şi de aici... să te ţii !... Şi cum zic, au succes, — ma-are succes... Cred că aţi văzut şi voi figuri de acestea celebre... Ei, da... Fruntea atinge bolţile cerului, cinstindu-le, — ochii pătrund dincolo de scoarţa copacilor şi de muţenia pietrelor, că doar privesc în miezul lucrurilor ,— gura strânsă şi cu o strâmbătură de dispreţ e mută pentru orice, afară de lăudarea de sine, — mersul e măreţ, istoric, — iar toată făptura e învăluită în nu ştiu ce fatidică şi misterioasă atmosferă, aşa precum se cuvine, de altfel, unui personagiu aşa de celebru... Toate bune, dragii mei, dar vine o clipă, pe urmă mai multe, când toată înjghebarea de carton e spulberată de vântul venit de cine ştie unde — şi atunci, personagiul nostru se vede detronat de pe piedestalul de lut pe care stătea, încredinţat de durata lui eternă... Vine mai ales vântul de pe meleagurile morţii... Moartea... Personagiul deschide ochii mari, ca şi cum s'ar întreba : „Ce este asta ?" — „Asta este ceva foarte real, prietene..." îi răspunde glasul vântului morţii... Incepe grabnic verificarea credinţelor, pre-

supuse invincibile, intangibile şi imortale... Un nimic ridicol şi neputincios... Aţi văzut, la cine ştie ce serbări, cai împodobiţi cu fireturi mari de aur, cu pampoane elegante, cu valtrapuri de brocard, cu frâie de piele fină, cu zăbale de argint, cu chingi de catifea... Şi trece serbarea, — şi în grajdiu aflăm o simplă gloabă, care suflă greu şi ronţăie câteva paie umede... Aşa şi cu aceştia, — marii potentaţi ai tuturor sistemelor de cugetare..."

Sculat din nou în cot, Pnevma vorbi cald :

— „Pentru că toţi aceştia, dragii mei, au uitat de Dumnezeu... S'au văzut numai pe ei — şi s'au admirat numai pe ei... Şi vine clipa — şi a venit — când se arată, largă ca o gură de prăpastie, „uriciunea pustiirii", zădărnicia tuturor zădărniciilor... Personagiile rămân atunci cu gura căscată, că asemenea lucru a fost cu putinţă... Unii cad — alţii se ridică... O singură ridicare : recunoaşterea adevărului..."

Pnevma tăcu câteva clipe, după care urmă :

— „Aşa a fost şi cu Furnica... Cunoaşteţi trecutul... Tare pe „sistemul" ei de cugetare, ea s'a lăsat împotmolită de nămolul averii... Atunci, dinspre binecuvântatele regiuni ale Morţii, i-au venit adierile înţelepciunii... Aceasta au găsit o mică poeniţă, neîntroenită de zăpada... sistemului. Aici şi-au făcut, încă mai de mult, culcuş cald — şi au început a topi ghiaţa din jur... Furnica şi-a adus aminte cât de rea şi de nedreaptă a fost cu sufletul acesta omenesc, cât de aspră a fost cu Cântarea — şi atunci dinspre poeniţa caldă, i-au venit lacrimi bune şi purificatoare în ochii care, o, de când nu mai plânseseră... Cea dintâi lacrimă a fost cea mai grea... Pe urmă, la fund, sfioase, au încolţit nădejdea şi duioşia... Dragii mei... ce puteri fără moarte !... Ca nişte pasări albe,

imaculate, aşa s'au ridicat, în duhul funebru al Furnicei, aceste două întruchipări ale duhului bun.. Ea a încercat pentru Greere o duioşie care a doborît-o... Dulceaţă fără nume... Să simţi că poţi iubi pe acela pe care, atâta vreme, l-ai alungat pe nedrept... Dar mai ales, să simţi că ai putea să capeţi şi tu dulceaţa cântării lui... Furnica, dragii mei, trebue să fi avut nenumărate nopţi în care a visat cu ochii deschişi, întrebându-se dacă o asemenea negrăită mângâiere s'ar mai putea pogorî în scorbura sufletului ei răvăşit de uitare... Şi când, cele dintâi picături de nădejde au căzut în sufletul ei, tot atunci ochii i s'au umplut de lacrimi... Şi-a plâns, — şi-a plâns... Şi căldura lacrimilor a topit necontenit în jur... Şi poeniţa verde s'a întins... Au venit, de sigur, iar furtunile îndoielilor, — şi îngheţul, din nou şi-a arătat colţii... Dar ceea ce *era* acum în sufletul Furnicei — bobul de aur — nimic nu-l mai putea scoate de acolo..."

Pnevma, pe furiş, îşi şterse obrazul — şi urmă :

— „In clipele acestea, am poposit noi aici... Mai trebuia să învingem *greutatea recunoaşterii*... O, dragii mei, uşor de zis, greu de căpătat... Speţa aceasta umană e ciudată... Şi mult se mai iubeşte pe sine... De câte ori nu se nărue o viaţă, — din pricină că omul nu vrea să recunoască, nu vrea să zică tare : „Da, n'am dreptate !..." Această mică sforţare asupra ta însuţi, această salutară auto-violentare, ar aduce negrăite fericiri de multe ori,— şi omul le respinge dela sine, numai şi numai să rămâna în împietrirea tăcerii, în încolăcirea lui în jurul lui însuş, îngrozit că recunoaşterea l-ar prăbuşi în văgăuna ridicolului..."

Incălzit de povestire, Pnevma zise :

— „Am cunoscut doi tineri care se iubeau... Se iubeau cu adevărat... Erau promişi unul altuia de mult... Şi asupra iubirii lor, s'a năruit într'o clipă tocmai această încercare a greutăţii recunoaşterii adevărului... Şi cel chemat a recunoaşte, — n'a vrut... Şi s'au împietrit amândoi... Şi iubirea a pierit... Şi ei au sfâşiat legătura care-i unea... Şi s'au dus, nefericiţi, fiecare pe-un drum de durere..."

Revenind la firul de mai înainte, Pnevma urmă :

— „Aşa că, dragii mei, căpătând dela Furnică strigătul de recunoaştere, am căpătat nepreţuit dar... Preţul răscumpărării a început a fi plătit în aur bun şi nestricăcios. De aici... încolo, oricare ar fi greutăţile — o, şi câte vor fi... — drumul e deschis..."

Pnevma închise ochii, ca pentru a se odihni.

Ion, urmărind un gând, şopti :

— „Ai băgat de seamă ceva, Pnevma ?"

— „Ştiu ce vrei să spui... Intinerirea Furnicei..."

— „Da, tocmai — vorbi cald Ion — ai văzut cum i s'a schimbat chipul... Avea nişte ochi..."

— „Foarte simplu : spiritul e veşnic, n'are îmbătrânire... In trupul sfarogit şi aproape mort al Furnicei, s'a sălăşluit spiritul, alungând moartea şi aducând tinereţa... Să avem răbdare... Veţi vedea voi *frumuseţea* dela sfârşit..."

Noaptea se apropia de vama zorilor.

Somnul se aşează lin, pe genele celor trei prieteni din iatacul de frunze...

Marea îşi trimitea, nevăzut, legănatul ei larg.

Undeva, voia lui Dumnezeu torcea firul clipelor, una câte una, legate, în înlănţuire fără de sfârşit...

Din văgăuni, zorile stăteau gata să înflorească...

X

SE APROPIE FURTUNĂ

A doua zi, odată cu revărsarea zorilor, o veste se împânzi peste tot.

Străjerii sunară din cornuri, prelung, ca şi cum de pe întinsul mării ar fi prins svoana, alungată din urmă, a unor glasuri strigate din fundurile zărilor.

Chiar şi starostele străjerilor îşi ridică, oarecum mirat, fruntea de pe catastiful ferfeniţos din turnuleţul în care îşi făcea paza. Insemna acolo tot ceea ce prindea din priveliştea de fiece zi a mării. De multă vreme în catastiful întâmplărilor era însemnat, în trăsături groase de plaivas ciotoros: „Nimic... Nimic..."

Aşa încât, ce putea fi acum? se întreba el cu grijă pentru tihna lui tulburată.

Chemă la sine pe paznici.

— „Ce este?" îi întrebă scurt.

Unul din ei, somnoros şi cu privire rea răspunse pentru toţi:

— „Marea se arată purtătoare de veste... S'au ivit doi albatroşi cenuşii, iar pe sus, trec scame sdrenţuite de nori... Semne că vin veşti..."

Un altul adăogă:

— „Astă noapte — spre zori — s'a auzit

freamăt ca de glasuri omenești în teiul din curte... Fi-va, și acesta, un semn că vestea roește în preajma noastră..."

— „Așa este" — rosti Pnevma în pragul iatacului de frunze, unde, dimpreună cu Ion și Ștefan stăteau și priveau la sfatul paznicilor.

Starostele paznicilor zise: — „Bine" — și trimise pe fiecare la straja lui.

Muiè apoi plaivasul în gură — și scrise încet și strâmb în catastiful vechiu: „Vom avea veste..." Pe urmă își lăsă fruntea pe brațe — și adormi din nou.

Ion și Ștefan întrebară cu mirare, pe Pnevma-kalon-ke-zoiron:

— „Ce va fi?"

Pnevma le răspunse aforistic:

— „Nimic bun nu se capătă ușor... In adevăr, marea aruncă spre noi o veste... La vreme potrivită, o vom afla..."

Soarele dulce de Mai se ridicase peste fața pământului, mângâind cu lumina lui valurile mării, cetatea încă tăcută — și nesfârșitele arii ale stepelor singuratice.

Lumina părea că se coboară *altfel,* nu ca de obicei...

— „Vedeți — zise Pnevma, — lumea *din afară* se învestmântează cu nevăzuta haină a celor *din lăuntru?!* Nu vi se pare marea mai prietenoasă — și cetatea Furnicei mai plăcută?"

Ion și Ștefan aprobară din cap.

Pnevma urmă, ca și cum și-ar fi vorbit sieși:

— „Toate priveliștile se țes din duh... Taina puterii lui stăpânește lumea... Lutul stăpânind cuibul?!... Hm!... Răsturnarea poruncii divine... „Și atunci Dumnezeu a luat pământ — și a făcut chip de om... Pe urmă, i-a suflat

Duh sfânt, dându-i, prin aceasta, asemănare cu Sine..." *Legea*... Ce-ar fi fost chipul de pământ fără duh? Fără suflarea Domnului asupra lui?"

Zările îşi trimeteau tremurăturile lor sclipitoare, ca nişte surâsuri de lumină, — iar creştetul de frunze al copacilor, primindu-le, le răspundea cu şoapte de freamăt răcoros...

Cei trei din copac simţeau o bucurie senină în suflet — şi stăteau gata să primească, cu voie bună, toate veştile lumii. „Sunt ca nişte copii care nu cunosc încă stricăcioasele îngâmfări şi nici otrăvitoarele iubiri de sine, — ci gata a primi toate smereniile credinţei curate şi întregi... Adevăratele comori..." gândi Pnevma.

Nici nu ispăvise aceste gânduri Pnevma, când jos, la fântână, veni Jupâneasa. Părea mai înflorită la faţă, mai înoită în privire — şi mai puţin şireată. Se cunoştea că avusese, şi ea, în noaptea ce trecuse, o aspră convorbire cu sine.

Ca atras de aceeaşi sete de-o mai mare lămurire, iată că peste puţin, se ivi şi Aprodul. Părea şi el ceva mai luminat la chip, mai vioi în mişcări — şi mult îmbunătăţit la pricepere.

Îşi dădură bună-dimineaţa, — şi stătură pe bancă.

Aprodul, care avea vorbele pe buze, zise:

— „Ştii că n'am dormit toată noaptea... M'a tulburat foarte tare *acela*... cum îi zice... N'am putut lăsa pleoapă pe pleoapă... Ia aşa, am stat cu ochii holbaţi în întuneric... Domnia-ta ce crezi?"

— „Eu — răspunse încă cu multă prefăcătorie Jupâneasa — eu am dormit destul de bine..."

— „Ce spui !?.. Nu se poate..." — o întâmpină Aprodul cu o umbră de părere de rău în glas.

Jupâneasa urmă :

— „Nu zic... Şi mie mi-a trebuit ca vreun ceas până să adorm... Dar, pe urmă, buşteam..."

Aprodul, oarecum nemulţumit, zise :

— „Ba ce să-ţi spun, am visat cu ochii deschişi..."

— „Ce vorbeşti ?" îl ispiti Jupâneasa.

— „Cum spusei... Nu-mi aduc aminte de când n'am mai avut asemenea gânduri în tidva asta proastă, a mea... Parcă mă întorsesem în mica pruncie... Şi ce bine era... Aşa, parcă stăteam pe malul unei ape mici, care curgea de vale, printre pietricele... Şi era soare — şi bine — şi pace... Şi nu ştiu de unde, a venit atunci spre mine, aşa, o şuviţă de cântec..."

— „Cântec ?" întrebă repede Jupâneasa.

— „Da, femeie, un cântec pe care, parcă-parcă, îl mai cântasem eu într'o vreme... Şi atunci sufletul a început să-mi tresalte fără ştirea mea... Fălcile au trosnit odată tare — şi s'au făcut slobode... Şi iaca, am să-ţi spun ceva, dar să nu mă râzi..."

— „Ce, Aproade ?" — zise repede Jupâneasa, ca şi cum ceea ce fusese în sufletul lui, se întâmplase întocmai şi în al ei.

— „Nu mă râzi ?!..."

— „Nu cumva... ai cercat să cânţi ?"

— „Ba chiar aşa, Jupâneaso, — am cercat să cânt..."

— „Şi... ai putut Aproade ?"

Aprodul lăsă capul în jos — şi, fără vorbă, făcu semn cu „nu".

Jupâneasa tăcu şi ea. De pe faţa ei, prinsă acum în masca unei trecătoare sinceităţi, se

putea vedea că şi ea nu dormise toată noaptea, şi că şi ea cercase să cânte şi nu putuse...

Pnevma-kalon-ke-zoiron privi spre prietenii săi şi dădu dn cap. Ion şi Ştefan făcură la fel, răspunzându-i astfel, fără vorbe.

Aprodul şi Jupâneasa stăteau tăcuţi pe bancă.

Pnevma luă o frunză uscată — şi o lăsă să pice încet la picioarele lor.

Se treziră de pe gânduri.

Aprodul grăi, spunându-şi de-a-dreptul gândul:

— „Oare, vom putea cânta vreodată?"

Jupâneasa, puţin înciudată, îi răspunse:

— „Taina asta o ştie numai *acela*... cum Doamne îi spune...?"

Aprodul mai înveselit, schimbă:

— „Adevărat, cum îi spune?"

Zâmbiră amândoi.

— „Tu poţi să zici?" îl întrebă Jupâneasa.

— „Parcă aşa-i zice: *Plevna*..."

— „Ce Plevna, Aproade?... Plevna este acolo unde s'a predat Soliman-Paşa lui Han-Tătar..."

— „O fi venit de-acolo..."

— „Ei, asta-i!..."

Cei trei râseră în odaia lor de frunze.

— „Bravo, Aproade" — strigă vesel Pnevma-kalon-ke-zoiron — aşa să-mi spui..."

Aprodul ridică privirea în pom — şi fără surprindere, văzând pe Pnevma, îi dădu bună-dimineaţa, scuzându-se:

— „Ce vreţi? Surdul n'aude, dar o potriveşte..."

— „Nu-i nimic, Aproade, mai rea ca toate e surzenia duhului, de care domnia-ta se pare că ai început să scapi, de vreme ce astănoapte ai auzit cântecul cel de demult — şi pe care, de

sigur că l-a auzit şi dumneaei de colea, dar nu vrea să recunoască..."

— „Pardon — se feri Jupâneasa — eu n'am auzit nici un cântec..."

— „Rău-rău — o necăji prietenește, Pnevma, — să nădăjduim că-l vei auzi..."

Schimbând făgaşul vorbei, Pnevma îi întrebă :

— „Aţi auzit strigările străjerilor ?..."

— „Da, le-am auzit..."

— „Ce credeţi ?"

Aprodul şi Jupâneasa tăcură.

— „Marea trimite veste — reluă Pnevma — şi curând vom avea aici oaspeţi..."

— „Da ?"

— „Da, — şi nu din cei prea plăcuţi..."

— „Cine oare ?"

— „Veţi vedea... Pregătiţi-vă... Şi mai ales să fiţi tari în duh... Vine o grea pricină de poticnire... şi pierdem ce-am căpătat mai bun..."

Jupâneasa şi Aprodul se priviră între sine, nepricepând ce vrea să zică Pnevma.

Plecându-se apoi la urechea Aprodului, Pnevma îi şopti aşa de încet, încât s'o facă curioasă pe Jupâneasă :

— „Prietene Aproade, bine că ai auzit cântecul, că de-acum ai să-l şi poţi cânta... Nu pierde nădejdea... Rodul nu se cade să fie cules decât când e copt..."

Jupâneasa îşi ascuţi cu putere auzul, dar nu prinse nimic.

Zise cu înciudare către Pnevma :

— „Plevna !... Aşa să ştii că am să-ţi zic !..."

Stăteau toţi gata să isbucnească în râs, când buciumul cel gros al starostelui străjerilor mugi lung asupra cetăţii, cutremurând sufletele.

De peste tot se ivi popor de priviri întrebătoare : „Ce este ? Ce este ?“

Chiar și ferestruica zăbrelită a foișorului se deschise cercetătoare : „Ce este ?“

Glasul strajei mari se auzi :

— „Se arată în larg pânze de corabie mare... Vine spre Cetate... E încă departe...“

Glasul acesta mai fusese strigat acum o sută de ani...

La ferestruica ei, Furnica sta cu chipul umbrit dintr'odată...

Singur Pnevma îi înțelegea tulburarea.

Straja mare tăcu.

Lumina soarelui păru că scade — iar marea își potoli sclipirile.

Singur, — sieși — cu amarnică putere, Pnevma își zise, ca și cum s'ar fi adresat unui dușman care venea spre el :

— „De când te aștept... Sunt aici să dăm lupta din urmă... Pe viață și pe moarte !...“

Văzându-i chipul încruntat, Ion și Ștefan îl întrebară :

— „Ce este, Pnevma ?“

Prinzând din nou pe chip apele seninătății, Pnevma le răspunse :

— „Nimic, — veți vedea !...“

Și nava aceea depărtată — se apropia pe nesimțite de Cetate...

XI

VINE HULIBEJOIUL !

Starostele străjerilor nu mai dormita cu capul plecat pe catastiful din turnuleţul de pază, ci, cu ochii căscaţi, urmărea punctul negru care părea că stă nemişcat la marginea zării, ca o mărgică atârnată de firul apei. De mult nu i-se întâmplase asemenea lucru. Era obişnuit să tot însemne „nimic" pe catastif şi să doarmă. Auzise că mai de mult, cine ştie când, se mai arătase corabia aceasta, dar în hârţoagele lui nu se găsea nimic amintit despre aşa ceva. Ştia, din legenda curţii, că odată la o sută de ani, după ce a străbătut lumea în lung şi în lat, vine în Cetatea Furnicei, înconjurat de oaste marinărească, un om însemnat, un fel de paznic şi cercetător al averilor Furnicei de pe toată faţa pământului, un *Hulibejoi* înalt, îmbrăcat în zale, cu paloş tăios la cingătoare, cu coiful lucitor pe cap, rău la chip şi la suflet, necunoscător al înduioşărilor şi al lacrimilor, spaima celor mici şi teama tuturora. El vine să dea socoteală Furnicei de starea averii de pe toată întinderea lumii, să-i aducă darurile averii — să stea vreme potrivită spre a primi poruncile Stăpânei, — şi pe urmă, să plece din nou, pe drum de ape, pentru ca, altă

sută de ani să umble şi să cerceteze, să îndemne şi să asuprească, pentru ca nici măcar o fărâmă din nesfârşirea averii Furnicei să nu se irosească.

Starostele strajelor ştia de legendă, dar o crezuse basm. Îşi amintea cum în copilărie, iarna, la vatra plină de jăratec alb-roşcat, mama lui i-o istorisea, cu cutremur în glas şi cu pulbere de plumb pe gene.

Şi acum, basmul venea spre Cetate, tulburând-o.

Corabia tainică aduse o tălăzuire de nelinişte peste tot.

In foişorul ei, Furnica mai avea astâmpăr. Deschidea necontenit fereastruica zăbrelită, privea spre nicăieri, ofta — şi iar închidea ferestruica.

Jupâneasa se oprea din treabă — şi fără să vrea, privea mereu la poarta de aramă, care stătea mută şi fixă. Aprodul, tot aşa. Făcea ce făcea — şi se aşeza mereu pe vreun trunchi sau pe vre-o bancă din preajmă. Ceilalţi slujitori, scoşi din rostul lor, umblau încolo şi încoace, sâcâiţi de svoanele şi de veştile ce foiau pretutindeni.

La răstimpuri, porunci scurte plesneau: „Să vie Aprodul!... Mergeţi la lăcătuş pentru poarta mare!...“

Poarta mare — şi ea — avea să se trezească dintr'un somn prelung. De data trecută, de când venise omul acela fioros, nu se mai deschisese. Dormise afund, cu faţa spre marea veşnic mişcătoare. Incheeturile îi erau arse de focul ruginii, lemnul se muiase de apele ploilor şi se uscase de mii de ori, iar topuzul şi moneda de pe pieptul ei se subţiaseră de-un lat de deget, sub şlefuirea îndărătnică a vân-

tului marin. Acuma o aştepta şi pe ea supărătoarea deşteptare din somnul obiceiului.

După socoteleile starostelui străjilor, abia a doua zi pe la nămezi nava avea să ajungă la ţărm, aşa că cel puţin, până atunci, se mai potoleşte şi tulburarea.

Toată ziua în curtea Furnicei a fost o tălăzuire şi o izbire ca de furtună.

Zadarnic Pnevma-kalon-ke-zoiron căuta să oprească pe Jupâneasă să-i mai spună câte ceva, ea îi răspundea :

— „Nu-i vreme... Vine... vine..."

— „Cine vine, Jupâneaso ?"

— „Nu ştiu cine vine, — dar vine..."

— „Stai să-ţi spun eu..."

— „Ştii dumneata ?"

— „Ştiu... Şi dacă am să-ţi spun, tu vei fi cea dintâi care ai să ştii."

Doar aşa, Jupâneasa se opri, între două trebi.

— „Ei, cum îi zice ?" întrebă ea nerăbdătoare.

— „Stai puţin — să caut în carte..." glumi Pnevma.

— „Vezi cum eşti ?!... In loc să-mi văd de treabă, mă potrivesc unui..."

— „Nebun, — nu-i aşa, Jupâneasă ?"

— „N'am zis..."

— „Ai zis în gând, Jupâneaso !..."

— „Grozav mai eşti dumneata !..."

Ion şi Ştefan râdeau în copac, iar Pnevma zise Jupânesei :

— „V'aţi pierdut toţi cumpătul..."

— „Ba de loc !"

— „Şi ce ? Vine un om ca toţi oamenii — şi eu cred mai puţin ca oamenii..."

— „Apoi tocmai de-aceea ne temem..."

— „Bravo, Jupâneaso, aici ai fost bine..."

— „Bine-bine, dar nu mi-ai spus cum îi zice..."

— „Așa e, am uitat... Ascultă, Jupâneaso: cel ce vine e un fel de Maimare peste averile Furnicei din lumea întreagă și-l chiamă... *Crainicul Averii...*"

— „Cum? Cum?"

— „Crainicul averii..."

— „Bine..."

Și 'n mai puțin decât ai număra până la o sută, întreaga curte află, ceea ce nu putuse afla într'o zi întreagă. Și aceasta, din pricină că Pnevma ceruse pe cuvânt Jupânesei să nu spună la nimeni ceea ce aflase de la el.

Pnevma spionase tată ziua pe Furnica. Era în sufletul ei. O vedea chiar când n'o vedea — și-i urmărea toate mișcările și frământările duhului ei încă neînzdrăvenit în lucrurile noui pe care le căpătase. Se temea de această neașteptată vizită a Craniculuĭ Averii. Privelișteа grandioasă a bogățiilor din lumea toată, adusă din nou în fața ei de către acest înfricoșat oaspete, putea să prilejuiască o clătinare primejdioasă în sufletul ei încă nedestul de limpezit. Apoi darurile măestre care — desigur — le aduce cu sine acest potentat al averii, erau să fie atât de îmbelșugate și de atrăgătoare, în cât și din partea aceasta se ridica o întemeiată temere. Prestigiul averii — zicea Pnevma — copleșește uneori chiar tăria înțelepciunii. Ea — averea — vine cu fast și cu fireturi de aur. Ea are nevoie de aceasta, — căci fără ele, ar fi lut bun doar de călcat în picioare. Ce-i aurul, în cele din urmă? Prestigiul rarității, — încolo e o piatră netrebnică... Dar diamantul, dar platina? Au de

ceva valoros în ele însile ? Nimic... Convenţia omenească de a considera valoros ceea ce se găseşte rar, — şi nimic mai mult... Arată aurul sau diamantul unui copil sau unui om din pustie... Le vor arunca întocmai ca pe pietricele... Aşa că averea are nevoie, *pentru a părea* că e ceva, de un prestigiu convenţional, — şi de artificiul darurilor... Şi ce lesne cade omul în faţa unui *prestigiu* şi în faţa unui *dar* !...

Ion şi Ştefan ascultau toate aceste vorbe ale lui Pnevma, — şi tăceau.

Pnevma, cu o uşoară umbră pe faţă, urmă :

— „Aşa că mă tem pentru Furnică... Dacă ea va avea înţelegerea şi puterea de a da deoparte cartoanele aurite ale aparenţelor — şi dacă va avea toată semeţia să înfrunte pe Crainic, — atunci putem spune că lupta este câştigată, cu toate celelalte greutăţi care, de sigur, se vor mai ivi..."

Ion şi Ştefan împrumutând din îngrijorarea lui Pnevma, tăceau, privind la forfotul din curtea Furnicei.

— „Mai e şi puterea obiceiului — urmă Pnevma — care pune beţe în roate... O, pe câţi am văzut eu robiţi, de bună voie, obiceiurilor... Multe s'ar preface în lume dacă şi această surată n'ar veni — şi ea — cu... prestigiul ei. Ia priviţi la starostele străjerilor ce caraghios e — şi cât de uluit, că i s'a stricat obiceiul ! Până şi poarta mare e îmbufnată că-i tulburată în somnul obiceiului... N'auziţi cum geme sub apăsările celor care se căznesc s'o deschidă ? O, sfântul obicei al Furnicei !... Şi împotriva lui are de luptat sufletul fraged, întru cele noui, al prietenei noastre..."

Ion şi Ştefan priviră spre poartă. O mică armie de curteni, cu tot felul de unelte, se căznea să o urnească din înţepenire. Privind-o,

li se părea o ființă cu chip și duh, care se încăpățînează să nu iasă din ale sale. Avea și poarta ceva din firea cea dinainte a Furnicei...

Dornic de câteva clipe de reculegere și de întărire, Pnevma-kalon-ke-zoiron se coborî, nevăzut, din pomul lor de adăpost — ieși afară din Cetate — și merse cu pas domol spre țărmul mării.

Simțea că se apropie și pentru el o clipă de încercare, pe care nu voia s'o încredințeze nimănui, ci numai lui Dumnezeu, singurul care putea să-l ajute în desăvârșirea lucrării. La țărm, îngenunchiè și-și alătură palmele spre rugăciune.

Departe, se vedea punctul negru, mărit, al navei legănătoare...

Valurile mării veneau, lunecând pe patul de nisip, până la genunchii lui, dând sufletului un ritm egal și rar.

Și acolo, în grai neauzit, de duh, cel îngenunchiat se rugă lui Dumnezeu să-i dea putere mare, ca în lupta ce avea de dat cu Crainicul Averii, să fie biruitor, în numele Lui

Și, de sigur, Dumnezeu i-a răspuns ce are de făcut...

XII

FÂNTÂNA LUI IACOV

Ziua trecu în pregătiri de tot felul. Din vechi cămări înnecate în umbră, fură scoase nişte flamuri de mătasă şi nişte capete de zimbru de carton aurit. Poarta cea mare fusese, în cele din urmă, urnită din înţepenire, lăsând după atâţia lungi ani, ca Marea să privească în curtea Furnicei. Flamurile şi capetele de zimbru fură înălţate la poartă şi pe ziduri. Mirate, priveau întinderea undoită de valuri a mării, întrebându-se pentru care slujbă fuseseră scoase în lumină.

Drumurile şi cărările interioare fură curăţite şi îndreptate, — câteva vechi şi scârţietoare harabale cărară nisip curat şi fin de pe ţărmul mării şi-l deşertară în mijlocul curţii. Pe urmă, cu grabă, lopeţi harnice îl împrăştiară peste tot, dând curţii o înflorire de lumină galbenă.

Din lăzi uitate, mâni uşor-tremurătoare scoaseră veşminte înlemnite în păturire străveche, răscolind totdeodată şi un miros veşted de vechime.

Pnevma, cu prietenii săi, stăteau în copac — şi priveau valul acesta de pregătire. Se bucura că toate se făceau fără avânt. Mai mult

o îndatorire. Curtea întreagă aflase, prin Jupâneasă şi Aprod, de tulburarea în care se sbătea sufletul Furnicei — şi căpătase astfel şi ea, cel puţin o umbră de nelinişte şi de îngrijorare. Simţea aceasta şi din duhul care stătea de câtva timp, tăbărît aspura cetăţii. O vorbă, care pornise nu se ştie din ce gură şi nici cum se împrăştiase, gonea harnică spre toate urechile: „Mai bine n'ar fi venit..." Aşa că în toate sufletele se pregătea o neprietenie pentru oaspetele care venea şi nu mai ajungea, cu nava lui, din largul mării.

La aceasta pusese cu putere umărul şi Pnevma-kalon-ke-zoiron.

Spre seară se întâlni iar cu Jupâneasa şi cu Aprodul — şi le spuse să nu se teamă de Hulibejoiul care va veni, că acum el a îmbătrânit — şi că e mai mult o vorbă netemeinică, zisa lui putere. Că, de rău, e rău, nici se poate mai tare; dar că putere nu mai are. Dar mai cu seamă... el e şi căzut din graţia Furnicei.

— „Vă spun eu — le zise Pnevma — Furnica nu are ochi să-l mai vadă. Il primeşte că n'are ce face, dar nu-l mai are la inimă. Ba chiar... îi este scârbă de el... Şi-ar fi vrut să nu mai vină..."

Jupâneasa şi Aprodul priveau cu crescândă mirare spre Pnevma.

Aprodul, sincer, grăi:

— „Să fiu nu ştiu cum, dacă nu zic şi eu tot aşa... Mai bine n'ar mai fi venit..."

Pnevma:

— „Acum nu mai e nimic de făcut... Trebue să vină... Dar ne rămâne să-l primim de formă — şi să-i dăm a înţelege că poate pleca repede..."

Jupâneasa nu zise nimic, dar se vedea de pe chipul ei că nu-i potrivnică.

Așa că, amândoi plecară să ducă tuturor îndemnul lui Pnevma.

Asupra acestora, noaptea căzu grăbită, parcă vrând să potolească sbuciumul zilei.

Cetatea părea că respiră mai slobodă prin poarta cea mare, deschisă larg spre Mare. Adieri răcoroase se furișau prin ea, ca niște ființe de duh, — intrau, sprențare, prin curte, priveau mirate de cuprinsul negru și tăcut — și, în neoprită alergare, o sbugheau iarăș pe poartă, să ducă veste mării de cele ce aflaseră în crunta Cetate a Furnicei.

Pnevma-kalon-ke-zoiron aștepta cu liniște clipa revederii cu Furnica. Era sigur că, de îndată ce larma și șoaptele aveau să se liniștească, Furnica va veni pe barca de la fântână, spre a convorbi cu sine însăși. Îi bănuia întreg tumultul din suflet. Apele vechi băteau vrăjmașe în țărmul sufletului ei — și-i cereau revenire. Ea se clătina — și nici n'ar fi fost firesc altfel. Dar tocmai clătinarea dovedește lupta, — iar lupta e semnul voinței celei noui — și chezășia izbânzii. Așadar...

Dar gândul lui Pnevma se rupse: Furnica se cobora încet pe scările foișorului.

Luna venise din nou să aducă lucirile ei de aur și să refacă sub copac cercul de lumină dulce.

Ion și Ștefan priviră spre Furnică.

Fața ei palidă avea, de data aceasta, o mai accentuată trăsătură de voință. Ap'ecarea înainte dispăruse, — iar privirea îi era de o agerime crescută. Cu toate că mergea încet, se putea bănui o înzdrăvenire a mădularelor ei, ascunse sub haina monahală.

Ion şopti lui Pnevma :

— „Ţine bine..."

Pnevma răspunse scurt :

— „Bine..." — şi-i făcu semn, cu degetul ridicat : „Tăcere !"

Furnica păşi egal şi gânditor... Desnădejdea alunecase şi căzuse... Furnica era pe gânduri, dar mai tare pe sine... Se vedea că se încordează să-şi domine tulburarea...

Se aşeză pe bancă...

Cu mâinile mângâiè, fără să-şi dea seama, marginea lustruită şi răcoroasă a băncii, parcă ar fi mângâiat o fiinţă nevăzută...

Pnevma se strecură jos, şi ivindu-se de după bancă, stătu în faţa Furnicei — şi îi surâse...

Sfiindu-se puţin, Furnica, la rându-i, îi răspunse cu un surâs slab, ostenit.

Lovind uşor cu băţul în nisipul dela picioare, Furnica îşi plecă fruntea în jos, ca şi cum ar fi vrut să-şi ascundă sieşi întrebările neliniştitoare dela fund.

Apoi îi grăi :

— „Eşti tulburată ?"

Furnica tăcu, şi privi drept în ochi pe Pnevma.

Apoi, ca şi cum s'ar fi învins pe sine, răspunse :

— „Da, sunt tulburată..." şi, iar bătu, absentă, cu băţul, în nisipul de jos.

Mai înainte ca Pnevma să zică ceva, ea preîntâmpină :

— „Mi-ar fi părut bine dacă n'ar fi venit *acum*..."

Pnevma îşi dădu aprobarea ca să n'o tulbure mai tare :

— „Da, ai grăit drept, dar..."

Furnica îi luă vorba :

— „Dar ?"

— „Nimic..."

Tăcură câteva clipe, fără să se privească.

Ca vorbind nimănui, Pnevma zise:

— „Averea !!..."

Furnica tresări ca şi cum vechea fantomă spăimoasă i s'ar fi arătat în faţă, — şi duse mâinile înainte, în apărare.

Atunci Pnevma zise blajin Furnicei:

— „Vrei să asculţi o povestire?"

Furnica consimţi.

Pnevma începu să povestească... Furnica, Ion, Ştefan, curtea, tăcerea, lumina lunii, văzduhul, — ascultară...

„...El mergea odată pe drumul acela...

Şi ostenit, a stătut la o fântână...

Era cam pe la ceasul al şaptelea.

Şi, pe când stătea acolo, a venit la fântână o femeie.

Şi El i-a spus: „Femeie, dă-mi să beau..."

Ea i-a răspuns: „Cum ceri tu să bei de la una care nu-i din neamul tău?"

Şi El i-a răspuns: „Dacă ai fi cunoscut darul lui Dumnezeu şi pe Cel ce-ţi cere să bea, tu singură ai fi cerut să bei din apa vie pe care El ţi-ar fi dat-o..."

Dar ea nu înţelegea, ci credea că-i vorba de apa din fântâna aceea.

De aceea i-a zis: — „Cu ce vei scoate apă, dacă n'ai nici găleată, nici frânghie?"

— „O, femeie — i-a răspuns El — nu despre această apă grăesc Eu ţie, ci despre o alta..."

Femeia tot nu înţelegea.

Atunci El i-a zis:

— „Cel ce bea din apa aceasta, necontenit va fi însetat... Cu cât va bea, cu atât îi va fi mai sete..."

—„*Dar atunci ce apă trebue să beau?*“ — *întrebă femeia aceea.*

Şi El i-a răspuns: — „*Cel ce va bea apa pe care i-o voi da Eu, în veac nu-i va mai fi setе.*“

Zise El mai departe:

— „*Şi, mai mult: cel ce bea apa pe care i-o dau Eu se va preface însuş în izvor* de apă vie, *pe care şi altora dând-o, vor primi-o şi ei — şi aşa, va aduce tuturor viaţă veşnică...*“

Atunci femeia zise:

— „*Doamne, dă-mi şi mie apa aceasta vie, ca să nu mai însetez nici eu în veac — şi s'o trec şi altora...*“

Şi El i-a răspuns:

— „*Urmează-Mi Mie — şi fă învăţătura Mea — şi vei căpăta apa vie...*“

Şi femeia l-a urmat pe El şi învăţătura Lui — şi de atunci ea a scăpat de apa cea rea, *din care cu cât bea mai mult, cu atâta înseta mai tare, — şi a căpătat apa vie care i-a adus de îndată potolirea setei...*“

Pnevma povestise rar şi limpede întâlnirea de la fântâna aceea minunată. Vorbele se împrăştiară clare şi mângâioase peste tot.

Toţi stăteau cu capul plecat în jos, fără glas.

Când ridicară, deodată toţi, privirile, — acelaş gând îi străbătu:

— „N'a trecut oare El acum — şi pe la fântâna aceasta?“

Şi, o clipă, fântâna din Cetatea Furnicei, fu asemenea celeia de odinioară, — iar Furnica păru însăşi femeia care convorbise cu Divinul Călător de atunci şi de totdeauna...

Deasupra, stelele sclipeau prietenoase — iar jos, duhurile simţeau mângâierea dulcilor asigurări divine...

XIII

UN CRAINIC MĂREŢ — ŞI O PRIMIRE MAI PUŢIN MĂREAŢĂ

De data aceasta, starostele străjilor dădu glas prelung de bucium — şi pe urmă hăui spre cetate :

— „Â-ă-ă... Se vede vas mare venind... Pânze multe — încărcătură grea... Străluceşte în soare ca aurul... Ă-ă-ă! !..“

Deschise apoi larg catastiful la o pagină nouă, şi cu plaivasul ciotoros, muiat pe limbă, scrise aceste vorbe spre aducere-aminte. Era şi vesel acum, că lui îi fusese dat să însemneze o întâmplare atât de rară în viaţa Cetăţii.

Buciumul şi vorbele căpeteniei străjerilor se prelinseră în toate sufletele din Cetate, ca un fior.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, stând pe marginea balconului lor de frunze, dădea încet din picioarele atârnate şi psalmodia o melodie abia auzită. Privea necontenit spre ferestruica zăbrelită a Furnicei, ca şi cum ar fi avut cu sufletul sbuciumat din încăperea nevăzută, o convorbire aeriană.

Ion şi Ştefan, întinşi pe paturile de frunze, trăgeau cu coada ochiului la Pnevma, uşor îngrijoraţi de ceea ce putea fi în sufletul lui la

auzul buciumului şi-al glasului străjerului. Dar chipul lui Pnevma era senin şi liniştit.

In curte, pregătirile în vederea primirii Crainicului Averii se isprăviseră — şi curtenii stăteau, care pe unde le era rostul, sporovăind încet şi punându-şi întrebări de cum va fi primirea şi statul Crainicului în Cetate.

Jupâneasa, trecând repede pe sub balconul lui Pnevma, ca şi cum ar fi fost copleşită de treburi — ceea ce nu era adevărat — îi arunca, şăgalnic, câte o vorbă :

— „Ce zici ? Cât o să stea oare ?"

— „Cât mai mult, harnică Jupâneasă..."

— „Puşchea pe limbă !..." — şi râzând, pleca foarte grăbită spre a desăvârşi cele trebuitoare întru buna primire a Crainicului.

Aprodul, mai potolit, venea şi el la balcon — şi cu năduf, spunea lui Pnevma :

— „De s'ar isprăvi calamadrosul ista..."

Iar Pnevma îl asigura filosofic :

— „Oare este ceva în umana existenţă care să nu treacă ?...."

Aprodul surâdea prietenos — şi zicea voios:

— „Chiar aşa..."

Dar privirea lui Pnevma era ca şi agăţată de ferestruica Furnicei. Când se despărţiseră în noaptea trecută, o petrecuse până la scara foişorului. Fără a-i pomeni nimic de ceea ce alcătuia temeiul de la fund al preocupării, îi vorbise de vremea când Pelerinul divin trecuse pe la fântâna minunată, — de vorbele lui, — de admirabila lui învăţătură... Furnica tăcuse necontenit, părând a arăta că niciodată nu ştiuse de aceste lucruri, necum de Acela care le trăise.. Pe urmă, Pnevma îndrăznise să aducă preciziuni cu privire la „apa vie" din povestirea străveche — şi alcătuise din amintire, fraza unui mare învăţăcel al Pelerinului : „*Cei ce sunt bo-*

gaţi se plâng necontenit şi totdeauna le lipseşte câte ceva, — dar nimic nu le lipseşte celor care n'au nimic..." Furnica nu înţelesese, firește, dar nu dăduse semne întru aceasta... El, Pnevma, trecuse mai departe, zicându-şi: „Va veni o vreme când vei înţelege deplin aceste paradoxale cuvinte..." Când se despărţiseră, Pnevma îi luase mâna — şi, încet, i-o dusese la inimă, pe urmă i-o sărutase şi o purtase la frunte, formula veche a desăvârşitului respect. Furnica tăcuse necontenit — şi-l lăsă să facă cum îi era placul.

Ca răspuns la aceste gânduri, ferestruica dela foişor se deschise încet. Pnevma privi repede. Furnica îşi arătă faţa, se uită încet spre curte, făcând un ocol — şi-şi opri privirea în ochii lui Pnevma. Era o chemare. Pnevma se coborî — şi merse spre ferestruică.

Pe chipul Furnicei stăteau dungile suferinţei. Se vedea că nu dormise toată noaptea — şi că ar fi dorit ca toate acestea, privitoare la Crainic şi la primirea lui, se treacă cât mai degrabă.

Uitându-se, aproape trist, în ochii lui Pnevma, Furnica îl întrebă cu sfială:

„Voi putea eu, vreodată, să beau din „apa vie" ?"

Pnevma vru să zică ceva, — întinse mâna spre Furnică, dar tot în clipa aceea, buciumul de strajă gemu prelung peste Cetate — şi glasul de somnambul al străjerului se auzi, urlând: „Nu mai este decât un pumn de nisip în ornic — şi nava va fi aici..."

Furnica dispăru în întunerecul odăii, mai înainte ca Pnevma să-i poată da răspuns la întrebarea de foc.

La poarta mare flamurile se făldureau foşnitor la bătaia brizei marine, iar capetele de

zimbru stăteau încruntate, privind nava care, acuma, se desluşea bine pe firul orizontului.

Pnevma se urcă pe bolta porţii — şi privind spre navă, şopti: „Nu mai găseşti tu, Crainice, pe Furnica pe care o aştepţi... Vii degeaba întru ale tale, — ci, mai degrabă, ne vei fi de folos întru ale noastre..."

Sub zâmbetul lui Pnevma se ascundea o întreagă ţesătură de gânduri. Mintea lui nu stătuse leneşă, ci chibzuise care vor fi cele mai bune mijloace pentru a pune zăgaz puterii Crainicul Averii.

Lupta se apropia, şi Pnevma o aştepta cu braţele deschise.

Ridicându-se în picioare pe boltă — şi întinzând mâinile spre nava din depărtare, îi repetă aceleaşi cuvinte de bravadă:

— „Vino, — te aştept !..."

Greoaie, ca un castel plutitor de aur, nava se ivi în apropierea ţărmului, ancorând cu sgomot aspru de fierării învălmăşite, în locul unde marea începe a fi puţin adâncă. Sute de vele albe, fluturând în înălţime, sguduiau surd catargurile puternice. Botul năvii, un cap enorm de balaur, îşi strălucea în soare aurăriile grele, iar găurile din coaste păreau guri deschise de sălbătăciuni, prin care ieşau lungile limbi ale lopeţilor, înegrite de apă şi de vechime.

Abia ancorase nava, şi sus pe prora strălucitoare se iviră trâmbiţaşii cu lungile lor surle de aur. Curând se auzi cântarea de sosire. O prelungă şi metalică trâmbiţare de măreţie războinică.

Regula, din veci statornicită, era ca le această chemare, să răspundă, tot atât de puternic, buciumul strajei mari din Cetate.

Aşa de tare însă sunaseră surlele Crainicului,

încât starostele străjerilor se sperie, neştiind ce poate fi asta. Aşadar, o luă la fugă pe treptele turnuleţului, se împiedecă şi căzu, buştean, de-a-dura pe scări, rupându-şi nasul şi frângându-şi mâna. Când îşi aduse aminte că trebue să răspundă din bucium, lasă că era prea târziu, dar nici n'ar mai fi putut. Ci el stătea jos, prăbuşit, şi gemea după ajutor.

Jupâneasa alergă se facă ea slujba strajei, luă în mâini greul bucium, suflă de-i ieşi ochii din cap, dar nu putu da la iveală decât un mic şi neînsemnat ţipăt ascuţit, ca de cimpoi.

La acestea toate, pe navă se produse o mişcare de uimire şi de răzvrătire: „N'am fost pe aici de-o sută de ani — şi aşa suntem primiţi ?!..."

Pnevma şedea turceşte pe bolta porţii — şi râdea.

Ceremonia urmă, tradiţional, astfel:

Pe punte apăru un oştean, îmbrăcat în zale şi cu enorm coif cu pene pe cap — şi strigă tare de trei ori:

— „Crainicul Averii, mândrul şi falnicul împuternicit al Doamnei Furnica, — a sosit !!..."

La această de trei ori chemare, protocolul cerea ca un curtean, înălţat pe ziduri, să răspund, tot de trei ori: „Mărite Crainic al Averii, fii bine venit !..."

In loc de aceasta, mare întâmplare !... Curteanul hărăzit a îndeplini această cerinţă, ne mai văzând niciodată o asemenea mare hudubaie legănându-se pe apă, şi auzind glasul acela turbat, îşi pierdu şi el cumpătul — şi cu toate că, de obicei, era cu vorbirea cum se cuvine, când fu să răspundă, se bâlbâi: „Mă-mă... mărite Cr-Cr-Cr..." şi nu putu cu nici un chip, să urmeze. Cercă încă-odată, dar glasul, rebel,

se opri tot la Cr-Cr-Cr... de parcă ar fi cârâit pe cineva.

Pe navă, la o asemenea ruşine, se făcu grea rumoare de protestare: „Cum? Ce însemnează batjocura aceasta?"

Insuşi Crainicul Averii se arătă pe punte, Imbrăcat de sus până jos în zale de aur, cu capul gol, cu barba în vânt şi cu părul răvăşit, fulgeră cu privire de vultur spre Cetatea Furnicei. El, care se aşteptase la o primire regească, aşa cum fuseseră primiţi toţi cranicii averii de veacuri, — să fie întâmpinat cu o ţipătură caraghioasă de cimpoi — şi cu o cârâială ca pentru ciori!... Ce s'a întâmplat? A murit sau a înebunit înţeleapta Stăpână?!...

Pierzându-şi sărita, sbieră spre poarta Cetăţii:

— „Ei! paznici, străjeri, curteni... mergeţi şi spuneţi Doamnei că am sosit..."

Pnevma, scoborîndu-se de pe bolta porţii, şi făcând pe şchiopul, se apropiè de ţărmul mării, şi, râzând, trimise glas Cranicului:

— „Salutare prietene, ce mai faci?"

Crainicul pufnind pe nări, zise:

— „Cine-i dobitocul acesta?"

Pnevma, râzând, îl întrebă iarăş:

— „Ce mai nou prin lume?"

Craincului îi venea să se arunce în apă şi să vină să-l strângă de gât. Se frământa pe punte şi nu ştia ce să facă.

Pnevma, prefăcându-se că nu bagă de seamă nimic, îi sbieră o veste:

— „Ştii că s'a descoperit aeroplanul?"

De data aceasta, Crainicul porni furios, coborîndu-se în navă ca o vijelie. Nu mai putea să îngăduie scandalul...

Aşa începea primirea Falnicului Crainic în Cetatea Furnicei...

XIV

O NAVĂ CU AUR — ŞI O CÂNTARE MICĂ...

La vestea pe care, revoltat, Crainicul Averii, o trimise Furnicei prin doi secundanţi ai lui, asupra felului neaşteptat în care fusese primit, — Furnica îi răspunse că să aibă răbdare — că totul s'a petrecut fără voie, din pricina neobişnuinţei unui asemenea mare eveniment, — că şi ea, Furnica, e puţin cam suferindă — şi că, mâine, pe când soarele va fi înălţat bine pe cer, ea îl va primi în Cetate, cu toate onorurile cuvenite.

Pnevma şedea mereu pe bolta porţii şi privea.

Când cei doi secundanţi înmânară Crainicului, sus pe punte, micul pergament care închidea răspunsul Furnicei, Crainicul sări în sus. Pe urmă, potolindu-şi surprinderea, începu să se plimbe în lungul punţii, fluturând şi recitind din când în când petecul de pergament. Se vedea că nu pricepe nimic din tot ce i-se întâmplă. Cădea din copac. Ce se aşteptase — şi ce găsea...

Şi până seara, aşa s'a plimbat, în neştire, pe puntea navei, care stătea întrebătoare la poarta Cetăţii...

Pnevma se bucura nespus de mult că toate prevederile i-se împliniseră aşa precum dorise. Furnica, mai ales, — zicea el lui Ion şi lui Ştefan — s'a purtat aşa cum era firesc după toate câte a adunat, în ceasurile din urmă, în sufletul lui.

— „Dar — urmă el — nu trebue să încetăm o clipă lucrarea de zidire în sufletul ei. Mâine va fi o zi mare şi însemnată. Diavolul de pe navă are la sine teribile „argumente"... Câţi, oare, pot face faţă aurului? Căci va veni cu saci şi lăzi de aur... Cine-i acela care să poată rezista? Va aduce cele mai „splendide" daruri... Eu ştiu ce-i în burta navei lui... De aceea îi şi aşa de îndrăzneţ... Să-l fi văzut cum se frământa pe punte... Dar Furnica — ea care a fost de veacuri obişnuită cu aurul — şi „alintată" de el?!... Ce, — credeţi voi că-i uşor să renunţi la o asemenea mângâiere?... Furnica, la acestea toate, ce va face?!..."

Pnevma lăsă fruntea în piept — şi tăcu.

Ion, oarecum îngrijorat, îi puse mâna pe umăr:

— „Ce este, Pnevma-kalon-ke-zoiron?"

Trezit din gânduri, Pnevma îi răspunse:

— „Nici o grijă... Alcătuesc în cap programul petrecerii pe care trebue s'o desfăşurăm în noaptea asta..."

Râzând, adăogă:

— „Vom petrece minunat... Să vedeţi pe Crainic ce bine are să-şi ducă noaptea..."

Reluă serios:

— „Noi trebue să învingem prin mijloacele noastre... Căci trebue să facem şi dovada că izbânzile duhului, numai prin ale duhului se cade să fie aduse... Vom cânta, aşadar... In sufletul Furnicei vom zidi, în sufletul Crainicului vom dărâma..."

Şi tustrei aşteptară cu nerăbdare să cadă peste Cetate şi peste mare, pânzele nopţii.

Când forfotul Cetăţii căzu — şi când sufletele se traseră, cald, în culcuşurile întunerecului, să stea de vorbă cu ele înşile, Pnevma zise lui Ion şi lui Ştefan:

— „Acum Crainicul cercă să adoarmă, gândindu-se cât de măreţ va fi mâine. Se cuvine să-i întovărăşim gândurile cu cântarea noastră... Să mergem spre navă.. Vom vedea toate — şi nu vom fi văzuţi — dar cântarea noastră va cădea pe suflete ca şi o ploaie nevăzută, dar simţită până în adânc..."

Se coborîră din palatul lor de frunze — şi păşiră spre poarta mare, care era deschisă.

Pnevma începu, cald, cu o umbră dulce de melancolie, şi vibrat:

Ce bine o să fie
In anul una mie...

Fereastra dela odaia Jupânesei se deschise — şi ea, ivindu-şi capul, sorbi cântarea. Nu vedea pe nimeni, ci numai auzea, aşa că putea fi sinceră. Şopti:

— „Oh, Doamne, ce frumos!" — şi două boabe de lacrimi argintii plesniră la colţul ochilor.

Şi încă zece sute...

Trecură pe le fereastra Aprodului. Se deschise şi ea. Aprodul se ivi — şi gemu cald:

— „Dumnezeule, — ce dulce!.." — şi cu uşoară înciudare, îşi şterse, cu mâneca aspră a cămăşei de in, obrazul ud.

Din cer o să se mute

Trecură pe la ferestrele curtenilor. Toate se deschiseră... Priviri calde, înrourări de lacrimi...

Aicea pe pământ,

Ajunseră la ferestrele copiilor de casă. Înfloriră şi în pervazul lor capetele mirate, şi îmbobociră muguri de lacrimi:

— „O, ce frumos!... O, ce cald!..."

Şi vor lua avânt,

Trecură pe sub bolta turnului de pază. Starostele străjerilor, încă bolind, scoase capul pe ferestruică. Nu văzu nimic, şi dădu mirare de unde vine suflarea de cântec... Şi ce era aceasta? El nu auzise niciodată, — dar ce dulce era... Şopti cu o tresărire de emoţie:

— „Nu ştiu ce e, — dar cât e de mângâios!..."

Nespuse firiciri.

Avură în faţă străfunda negreaţă a mării, poleită de lumina lunii.

O punte de aur se întindea dela ţărm până la navă.

Merseră, cântând, pe ea.

Şi veşnice iubiri...

Nava păru că tresare. Paznicii de noapte se treziră, spăimântaţi: „Ce este? De unde vine aceasta?"

Curând, se aprinseră facle, ca pentru o mare primejdie. Alergau pe punte, sucindu-şi luminile în bătaia uşoară a vântului. Capete somnoroase se arătară întrebătoare şi speriate.

Atunci vor înflori.

Insuşi Crainicul Averii se arătă, desgolit de zale, într'o pelerină de mătase neagră, cu faţa în grea întrebare:

— „De unde şi cum a pătruns cântarea aici?"

Năruire în adâncul sufletului, arătată pe chip într'o cripsare ca de nebunie...

Ce bine-atunci va fi!...

Crainicul sbieră jumătate înfricoşat, jumătate răsvrătit:

— „Cum? A pătruns cântarea în Cetatea Furnicei? Aha!... De aceea am fost eu primit aşa... Ticăloşie!"

Dar cântarea începu din nou: lină, dulce, plină de înţeles, plutind peste răsvrătiri, ridicând sau năruind...

Scos din fire, Crainicul trânti de pământ facla pe care o ţinea în mână. Puzderie de scântei mici izbucniră... Părea însuşi sufletul Crainicului care se împrăştie în fărâme...

Coborînd din nou pe puntea de lumină, tovarăşii intrară în Cetate... Cântarea era neîntreruptă...

— „Acuma se cade să poposim la fereastra Furnicei..."

Cântarea se opri la ferestruica zăbrelită. Dar o găsiră deschisă...

Fruntea lăsată pe palmă, — ochii duşi spre furnicarul de stele, pieptul ridicat şi lăsat în

ritm adânc, — Furnica transfigurată, lăsa să-i curgă în voie lacrimile pe obraz.

Nu vedea pe nimeni — ci numai, cu sufletul desfăcut ca o floare vie, sorbea cu putere cântarea, care se înălța luminoasă, în tăcerea și în penumbra nopții...

Simțirea trecuse dincolo de vorbe — și totuși, la răstimpuri, un suspin tors din nepătrunse adâncimi se auzea, fierbinte și tremurat:

— „Doamne, Doamne, cât e de frumos!..."

Prietenii văzură atunci prin ochii Furnicei, dincolo de ei, în fund, întreaga lume de fericiri, visată de ea, în duioasa intimitate a sufletului ei.

Și încă multe ceasuri cântarea mișună, dulce și cotropitoare peste Cetatea, care nu mai adormea, ci, așa, în jumătate trezie, visa la fericiri pe care mai înainte nici nu le bănuise....

Ajunși în foișorul lor răcoros, cei trei prieteni nici nu voiau să se gândească la somn. Parcă nici nu mai înțelegeau cuprinsul acestui cuvânt. Cântarea le răpise încă mai demult sensul unor lucruri.

Continuând un fir nevăzut, de gând, Pnevma zise, zâmbind blajin:

— „Și sunt unii care ne învață precum că viața aceasta a noastră este condusă de idei, nu de sentimente... Hm! Ideile... Dar bine, domnilor — Pnevma se ridică în cot — trebue să fim orbi ca să nu vedem adevărul. Ideile, fără sentimente, pot fi, cel mult ca o căruță fără cai, — mai puțin chiar... Singur sentimentul poate creia. Ideea, singură, e, pe veci, infecundă... Ea nu poate da viață. Trebue să vie sentimentul să o fecundeze... Să miște ideia, — s'o facă să *existe*... Ce ne-am

face, în viaţa de toate zilele, dacă n'am avea la îndemână puterea de mişcare a sentimentelor?... Aud pe unii vorbind de ideea pură. Ce este aceea — şi ce rost are? Viaţa e simţire, e emoţie, — e lacrimă..."

Incălzit, Pnevma urmă :

— „Chiar şi savantul care urmăreşte viaţa prin lentila microscopului n'ar putea ajunge la descoperire şi la cunoaştere, dacă *n'ar iubi* cu putere isprava ce face — sau umanitatea pentru care munceşte... Vorbeam mai înainte de Pasteur. El mai zicea : *„N'aş putea să văd nimic prin microscop, dacă n'aş iubi atât de tare suferinţele oamenilor..."* O, dragii mei, mai presus de toate, stăpână este simţirea, căci singură ea poate ajunge a fi *Iubire*... Ideea e rece, abstractă, indiferentă... Singura simţirea e caldă, concretă, niciodată nepăsătoare... Inchipuiţi-vă, dacă puteţi, o lume şi-o viaţă, fără simţire... Un neant pe care nici nu-l putem concepe..."

Pnevma tăcu, emoţionat de propria lui isbucnire sufletească.

Ion şi Ştefan stăteau cu privirea agăţată de câte o stea de pe cerul calm şi imens.

— „Nici pe Dumnezeu n'am fi în stare să-L primim în existenţa noastră, dacă am putea imagina o viaţă fără sentimente..." rosti încet Pnevma, stând cotropit sub vraja care se desfăcea din nesfârşirile înstelate şi cădea pe sufletele lor ca o rouă divină.

O tăcere potolitoare veni şi ea, să se pună zăgaz oricărei îndoieli, — pironind adevărul în ţinte nevăzute de încredere şi de iubire.

XV

CRAINICUL INTRĂ IN CETATE...

A doua zi de dimineaţă, Cetatea fu cuprinsă în sbuciumul primirii Crainicului.

Mai întâi, chiar din zori, nava aruncase puntea la ţărm, şi năerii începură a căra în spate saci şi lăzi, care se vedeau a fi nespus de grele, după încovoiatura spinărilor celor care le cărau.

Cuvântul *„aur"* începu să mişune prin toată curtea.

Aduceau sacii şi lăzile până în dreptul gurii hambarelor, care — şi ele, — se deschiseseră cu grele gemete ruginite, şi acolo le încredinţau paznicilor, însemnând cu crestături pe răboaje vechi. Pe urmă, aceştia le luau, — şi în zornete sgomotoase, le vărsau în haznaua cea fără fund a avuţiilor Furnicei.

Zornăitul aurului vărsat înfiora urechile tuturor celor din curte, aducându-le în suflet dulceaţa ticăloasă a invidiei.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, stând în foişorul de frunze, zise lui Ion şi lui Ştefan :

— „Auziţi... Sgomotul acesta a fost singura cântare care a stăpânit Cetatea..." — şi căzu pe gânduri.

Şuvoiul sunător curgea fără oprire.

— „Ce va fi zicând Furnica ?" — şopti Pnevma, privind fără voie, spre ferestruica închisă. Şi urmă : „Vai de sufletul ei, — azi are de trecut prin grea încercare... Cea mai mare... O, dacă ar rezista !"

Prin cămări, bărbaţii şi femeile curţii se îmbrăcau pentru ceremonialul primirii. Din vechi lăzi cu capace colorate, vestmintele de sărbătoare fură scoase la lumină, despăturite şi scuturate.

De undeva, din dulapuri ascunse în zid, Jupâneasa scoase pentru Furnica o măreaţă haină neagră de brocard scump, — apoi tot felul de podoabe pentru cap, grele bijuterii, pantofi brodaţi, precum şi un baston de aur lucrat, cu care ea obişnuia să se arate la adunările festive.

Pnevma o urmărise de aproape — şi acuma o aştepta să iasă dela Furnica.

O văzu. Ii făcu semn. Jupâneasa îmbufnată veni la copac.

— „Ei, ce este, Jupâneaso ?"

— „Ce să fie ?... Nu vrea..."

— „Ce vorbeşti !... Admirabil..."

— „Ba să mă laşi în pace... La aşa adunare, să vină cu o haină de călugăriţă..."

Aşadar, Furnica refuzase orice podoabă... Pnevma era plin de mulţumire. Să învingă ea chiar şi obştească ambiţie femeiască a podoabelor... A ! Neaşteptat...

Zâmbind, Pnevma cugetă :

— „Fără fund mai e şi sufletul femeiei !..." şi-şi dădu sieşi o nevăzută tiflă.

Curtea luase şi ea altă înfăţişare. Sub tei, aproape de fântână, fusese pus un jilţ de palisandru, larg, cu măestre crestături şi cu speteză înaltă. Pentru Doamna Furnica. Nisipul uscat şi fin care fusese cărat din vreme, stătea

acum împrăştiat peste tot, înviorând privelişte curţii. Poarta fusese îmbrăcată în frunzar, iar pe treptele de marmoră neagră dela ţărm fusese aruncate câteva plante marine, care aveau să mângâie talpa măreţului Crainic şi ale năerilor lui Starostele străjerilor, care descoperise că mâna nu-i fusese frântă în căderea, stătea gata cu buciumul, ca la vremea cuvenită, să sufle cu putere, spre a aduce slavă Marelui Oaspete şi tovarăşilor lui. Jupâneasa şi Aprodul păreau, şi ei, alţii, în hainele cele noui, care le stăteau pe trup, ţapene, ca nişte coaje de copac.

In sfârşit, când soarele era bine ridicat pe cer, se auziră surlele de pe navă, semn că Crainicul cu suita lui a pornit spre Cetate. De îndată, prelung şi plin, răspunse buciumul strajei mari, spre a adeveri că Furnica e gata a primi pe Crainic.

Muiaţi în firturi de aur, îmbrăcaţi în grele haine de mătasă, încinşi cu săbii şi cu pumnale bătute în pietrării scumpe, cu coifuri având deasupra penaje bogate, năerii şi pajii Crainicului deschiseră drumul spre poarta cea mare a Cetăţii. Urma însuşi Crainicul. Inalt, cu barbă mare, căruntă, el era îmbrăcat de sus până jos în strălucitoare zale de aur. Pe piept avea o platoşă pe care sclipeau apele vii ale nenumăratelor nestemate culese de pe întreg pământul, cingătoarea cea de piele de zimbru cu chenar de aur, de ea atârnând un paloş rotund, bătut şi el, în multicolore pietre scumpe, iar în picioare avea cisme înalte şi moi de marochin, cu pinteni mari şi zornăitor de argint, Pe cap purta un imens coif, tot de aur, având deasupra trei pene mari de struţ. Privirea lui era aspră şi cenuşie, ca de vultur, pasul îi era sigur şi îndrăzneţ, iar mâna stângă strângea,

vrăjmaș, mânerul paloșului. După el, urmau alți năeri, tot asemenea împodobiți.

Când îl văzu venind, starostele străjilor iar avu ca un fel de ameteală — și vru s'o șteargă din nou pe scări. Dar își luă seama, — și sufla cu putere din bucium.

Când cortegiul năvăli pe poartă, — înăuntru se aflau adunați toți curtenii, în luminoase haine de sărbătoare. Unii altora se înclinară. Jupâneasa și Aprodul ieșiră înainte și îndrumară pe oaspeți spre locul de sub tei, unde jilțul Furnicei era gol. De obicei, când cortegiul Crainicului intra în curte, Furnica trebuia să se găsească în jilț. De data aceasta, pe Crainic îl primea jilțul gol.

Sus, în copac, Pnevma cu prietenii săi priveau alaiul.

— „Priviți pe Crainic... S'a încruntat când a văzut jilțul gol... Bravo Furnica !..."

Apoi, văzând tălăzuirea oștenilor Crainicului, Pnevma zise :

— „Ce de arme !... Iatagane și spângi, — pumnale și stilete !... Hm !... Ce s'ar face averea fără ele ?!... N'ar mai fi avere... Aurul — și sabia... Tovărășie sacră !..."

In vremea aceasta, ușa de la foișorul Furnicei se deschise — și Furnica, îmbrăcată în haină neagră, simplă, de mătasă, apăru pe prag. Toți ochii se întoarseră spre ea. Era schimbată. Fața trasă, dar înviorată, — privirea puțin tristă, dar hotărîtă, — trupul uscat, dar drept, — pasul domol, dar sigur. Mâna dreaptă i-se rezema de bățul lustruit, cel de toate zilele.

Toți se înclinară în fața ei.

Buciumul tăcuse.

Ea merse încet spre jilț, dând ușor din cap spre cei înclinați.

In tăcere se așeză în jilț, — după care ridică privirea spre Crainic, care stătea semeț în fața ei.

Stăpânindu-și duhul, Furnica grăi moale:

— „Iată, cinstite Crainic, bună venire-ți zic..."

Crainicul se plecă cu respect, — și zise:

— „Mărită Doamnă, îți mulțumesc — și ne închinăm ție, cu umilit respect..."

Furnica urmă:

— „Acuma ai cuvânt, Crainic, — să ne spui veștile cu care ai poposit aici..."

Crainicul făcu cu îndrăzneală un pas înainte, tuși aspru — și începu:

— „Mărită Doamnă, se cuvine mai înainte de orice, să-ți aducem respectoasele noastre omagii pentru nedesmințita ta vrednicie..."

Furnica făcu un gest vag, ca de plictiseală.

— „...Pentru pilda de muncă și de economie pe care o dai tuturora..."

Furnica șopti:

— „Să treacă peste toate acestea !..."

Crainicul, prins de elan oratoric, urmă:

— „...Și dacă îmi este îngăduit, voi spune, urmând pe Esop, că bine ai făcut de-ai înfierat lenea, gonind dela tine, pe acel..."

Furnica, mișcând puțin înainte bățul, zise:

— „Ascultă-mi porunca — și treci mai departe..."

Crainicul, oprit în avânt, pierdu șirul:

— „Eu... Eu, mărită Doamnă, nu zic... Lumea zice... Și eu am venit aici să aduc închinarea lumii întregi..."

Reluându-și firul, el urmă:

— „Că iată... întreg ocolul lumii l-am făcut... Din miază-noapte până jos, — din răsărit până la apus, piciorul meu a călcat toate drumurile, pe uscat și pe ape..."

Pnevma bufni în râs:

— „Auzi, auzi... Piciorul lui a călcat pe ape..."

Crainicul se opri... Privi în jur şi nevăzând pe nimeni, îşi reluă vorba:

— „Şi aduc veste mare — că azi în lume, averea ta, Furnică Doamnă, e încărcată de laude şi de cinstire..."

Furnica dădu iarăşi cu plictiseală din mână.

Crainicul nu mai ştia ce să creadă, neaşteptându-se la o asemenea primire din partea Furnicei.

Crezu că trebue să sublinieze:

— „Intreaga omenire îţi cântă azi imnuri de adorare..."

Furnica îşi plecă fruntea în piept şi nu mai zise nimic...

Pnevma şopti prietenilor:

— „Incepe învăluirea Furnicei... De s'ar ţine tare !..."

Crainicul făcu un gest poruncitor, mai dinainte socotit.

Ieşiră atunci înainte, purtătorii de daruri.

Pe talere de aur, sclipeau tot felul de nestemate, şi cutii în filigram, ascunzând în ele cine ştie ce alte nimicuri scumpe.

Fu o rumoare în întraga adunare.

Crainicul, mai cu putere, grăi:

— „Boabe de mărgele rare... Pene negăsite decât cu trude grele... Lanţuri cizelate cu caznă... Abanos... Fildeş... Aur... Toate bogăţiile lumii..."

— „Parcă ar fi un negustor" — zâmbi Pnevma în pom.

Crainicul, uşor sâcâit, şopti însoţitorilor:

— „Aţi zis voi ceva ?" Aceia dădură din cap, că nu.

Slujitorii, după vorbele Crainicului, veneau

şi aşezau jos, la picioarele Furnicei, tipsiile cu daruri.

Furnica avu o tresărire. Lanţurile i-se păreau şerpi,— paftalele, broaşte ţestoase, — cerceii, scorpioni, — toate se mişcau lucitor, aducându-i scârbă în suflet.

Copleşită, stătea în jilţ, — şi nu zicea nimic.

Crainicul, aiurit şi nedumerit, rămăsese cu un lung colier de perle în mână, şi parcă aştepta să i-l cumpere cineva...

Furnica şopti, privind darurile de la picioare:

— „Păcat că le lipseşte ce-i mai bun, precum nebunului îi lipseşte minte..." — şi îşi întoarse privirea de la ele.

Pnevma o urmărea de câteva clipe, cu încăpăţânare. Vedea lupta din sufletul ei — şi simţea că a venit clipa să înfrunte, în faţa tuturora, pe Crainic...

Crainicul crezu că poate să urmeze:

— „Sunt darurile pe care ţi-le face Averea, prea mărită Doamnă, în semn că tu ai muncit întreaga ta viaţă, şi nu ţi-ai pierdut vremea cu lenea şi cu cântatul..."

Furnica tresări.

Pnevma strigă tare din pom:

— „Destul !... Isprăveşte cu fleacurile... Fiindcă n'a cântat, de-aceea pătimeşte acuma..."

Crainicul, la rându-i, sbieră marţial:

— „Cine-i acela care îndrăzneşte să-mi curme glasul ?"

Toţi cei de faţă rămaseră în uimire — şi în aşteptare...

XVI

UN PALOŞ CARE SE FRÂNGE...

— „Acela sunt chiar eu !..."

Şi Pnevma-kalon-ke-zoiron sări din pom drept în faţa Crainicului, care făcu, fără voie, un pas îndărăt şi puse mâna pe mânerul paloşului.

Pnevma îl opri, glumind :

— „Vezi, să nu cumva să te tai..."

Crainicul, neştiind deodată ce să zică, rămase stană de piatră.

Pnevma îl privi, adânc, în ochi, înfruntându-l.

Crainicul uitând de rostul adunării, orbit de ură, îl apostrofă :

— „Ce cauţi aici, stârpitură ?!..."

Pnevma, calm — ca şi cum ar fi convorbit cu un prieten, îi răspunse :

— „Uite, mă aflam şi eu pe aici... şi auzindu-ţi măreţele cuvinte, am venit... să-mi adăp setea de... cultură la ele..."

— „Hm !" — mormăi Crainicul — neştiind ce să facă la asemenea cuvinte.

Pnevma urmă :

— „Şi când îmi vine cheful, fac glume pe seama proştilor îngâmfaţi... Şi mă las cuprins de întristare, când ei râd gros : hă-hă-hă..."

Crainicul, începând să piardă răbdarea, zise :

— „Şi mai la urma-urmelor, hai te cară de-aici..."

— „Mm !... dulci şi delicate vorbe..." se înclină Pnevma în faţa Crainicului. Apoi reluă :

— „De ce nu m'ai lăsat să isprăvesc ?... Voiam să zic că mi se umple sufletul de divină încântare când aud pe aceşti proşti îngâmfaţi că viaţa ne-a fost dată să urmărim averea..."

Ca muşcat de şarpe — şi prins fără voie în capcana întinsă de Pnevma — Crainicul îl sfidă :

— „Averea este totul... Ea dă puterea."

— „Dar averea, măreţe, nu tot omul o face şi-o poartă ?" îl ispiti Pnevma.

— „Aha — strigă Crainicul — aceasta este vestea care se vântură acum în lume... O prostie..."

Furnica privi cu băgare de seamă spre ei, — şi întrebă pe Crainic :

— „Ce veste ? Cum ?..."

Crainicul, bufnind batjocoritor, zise :

— „O prostie, mărită Doamnă, nu face nici măcar să fie auzită..."

— „Ba spune-o, dacă-ţi dă mâna" — zâmbi Pnevma.

Furnica, din nou :

— „Spune... Ce veste ?"

— „O minciună, Doamnă... Ci-că azi lumea s'ar da de partea pârlitului de Greer..."

— „A !..." exclamă, cu fior, Furnica.

Pnevma interveni :

— „Ba e un adevăr... Lumea vrea să cânte azi..."

Adunarea se tălăzui, mirată.

Crainicul, simţind primejdia, afirmă cu glas gros şi asigurător :

— „He ! Să cânte ?!... Prostii !... Averea este

totul... De când lumea şi pământul, — şi cât va bate vântul..."

— „Hm! Bravo, ce versuri minunate!..." zise Pnevma, bătând încet din palme.

— „Să ştii, — grăi Crainicul — averea este singura putere, cu care..."

Pnevma îl întrerupse:

— „Cu care..."

Crainicul:

— „Cu care stăpâneşti lumea..."

Pnevma, îl întrebă, liniştit şi simplu:

— „Ei, — şi pe urmă?"

— „Cum şi pe urmă?" — întrebă, mirat, Crainicul.

— „Vreau să zic, după ce stăpâneşti lumea cu averea, ce se mai întâmplă?"

Crainicul rămase fără glas.

Pnevma, liniştit, dar cu avânt lăuntric, grăi:

— „Fiindcă văd că eşti nelămurit, cer onoratei adunări îngăduinţa să vorbesc... Va să zică, stăm şi privim umana existenţă... Oamenii gonesc după avere, ca doar, prin ea, să fie unul mai mare decât celălalt... Prind averea în mâini — şi stăpânesc pe semenii lor... Vin alţii, cu putere mai mare — şi strâng averi mai multe... Şi doresc şi ei averea, tot ca să stăpânească pe ceilalţi... Om cu om luptă, pentru a strânge unul mai multă avere decât celălalt... Calomnie, furt, asuprire, ucidere — nici o armă nu-i murdară... Trebue să avem cu noi averea, — nu-i aşa, ilustre teoretician al averii, Crainic măreţ al ei?"

Crainicul se mişca, nerăbdător, ca şi cum l-ar fi strâns zalele-i de aur.

Furnica urmărea cu ochi măriţi, — adunarea de asemenea.

Pnevma se lăsa cotropit de elanul interior:

— „...Atunci au început încăerările... Averea

a scormonit în suflete răutatea — şi a pus-o să-i fie roabă... Cu mâini de foc, a scotocit la fund, unde, încătuşată de dragoste, zace fiara din om... Şi, sugrumând dragostea, a dat drumul bestiei..."

Crainicul fierbea în carapacea-i de aur.

Pnevma simţea şi el, clocotul din adâncuri, aducându-i cuvinte de foc.

Furnica respira tare — şi se mişca în jilţ. Adunarea se tălăzuia ca în aşteptarea unei vijelii.

Pnevma merse drept în faţa Crainicului — şi-i aruncă, puternic, vorbele:

— „Asta a făcut Averea dumitale... Om pe om a încăierat — şi-apoi oameni pe oameni, adunându-i în tabere vrăjmaşe, le-a pornit, în crunte isbiri..."

Cu putere — şi cu duh trist, Pnevma asvârli Crainicului vorbele:

— „Tu, Avere, ai dat oamenilor războiul!..."

Crainicul urlă cu turburare:

— „Să ştii tu, viaţa-i făcută din patimă şi ură..."

Furnica — îşi duse mâna la ochi, — adunarea se tălăzui şi mai tare.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, fără teamă, înfruntă din nou pe Crainic:

— „Vai, Doamne, ce cuvinte dulci... Ambrozie şi nectar..."

— „Aşa să ştii, stârpitură..." bufni Crainicul, cu răbdarea pierdută.

Pnevma îi răspunse:

— „Toată pasărea pe limba ei piere..."

— „Asta-i obrăzncie..."

— „Intru totul egală cu aceea pe care tu mi-ai făcut-o, mărite Nimic", — îşi bătu joc de el, Pnevma.

Crainicul făcu un pas îndărăt, şi puse mâna pe mânerul paloşului.

Pnevma rosti, calm:

— „Aşa, viteze?... Tragi paloşul?... Aş vrea să te văd ce-ai face fără el?..."

Crainicul trase paloşul.

Furnica avu un ţipăt neauzit.

Adunarea stătea încremenită.

Ion şi Ştefan se arătară în pragul foişorului de frunze.

Atunci, Pnevma, fără teamă, senin, ca un cântec care înfruntă o fiară, păşi spre Crainic, şi desfăcând în lături braţele, zise cu putere:

— „Haide, dă!..."

Paloşul stătea ridicat.

Din ochii Crainicului se scurgeau fulgere de ură.

Furnica îşi ţinea faţa în pumni.

Adunarea nu mai respira.

Ion şi Ştefan erau numai ochi.

Pnevma privea fără teamă pe Crainic, stând cu braţele desfăcute în lături...

O clipă...

Crainicul rămase împietrit în faţa flăcărilor care ieşeau, pâlpâitoare, din ochii lui Pnevma. Veneau spre el ca un foc, care îi nimiceau toată puterea. Braţul şi-l simţi fără viaţă, — zalele i-se topiră, — platoşa i-se fărâmă în pulbere, — coiful se părădui în vânt... Şi el rămase o biată carne netrebnică, putredă...

In faţă nu mai avea pe Pnevma, ci o flacără vie, strălucitoare şi puternică, — o lumină ruptă din cer, — o tărie care nu cunoaşte împotrivire...

Se auzi o prăbuşire...

Paloşul căzu pe pământ, rupându-se în două...

Învălmăşeală... — huet, strigăte, sdupăituri de paşi, ameninţări, tălăzuire spre poartă...

Jupâneasa şi Aprodul strigară :

— „Furnica ?..."

Furnica stătea leşinată în jilţ, cu braţele căzute în lături — şi cu bătul la picioare. Părea moartă...

Pnevma, ostenit şi cu privirea dusă, nu vedea nimic.

Crainicul, cu năerii lui, se îmbulzeau la puntea năvei, într'un murmur amestecat de glasuri şi de arme zăngănite : „Nebunie ! Nebunie !..."

Curtenii nu ştiau bine ce să facă...

Mirarea plutea peste Cetate : „Ce-a fost aceasta ?"

Incet, huetul se potoli...

Pnevma veni spre jilţul Furnicei.

Şopti :

— „Sărmane suflet..."

O luară încet — şi-o aşezară pe banca de piatră...

Jupâneasa, cu grijă, spuse apoi Aprodului.

— „Să vină vracii... Aleargă !..."

Aprodul porni în grabă.

Jupâneasa plecă şi ea spre foişor — să aducă aromate.

Furnica dormea mereu...

Pnevma rămase singur cu ea.

O privea — şi încă nu era cu totul sigur dacă în sufletul ei venise limpezirea.

Vedea însă drumul de foc pe care ea îl mistuise până atunci, — şi o arzătoare milă de om izbucni în sufletul lui Pnevma. Credea în izbândă...

Ion şi Ştefan se coborîră la banca de piatră, — şi având lacrimi pe gene, zâmbeau către Pnevma.

Pnevma le făcu semn să fie fără grijă... ,
Apoi, luând cu nesfârşită gingăşie mâna Furnicei, o lipi de buze...
O lacrimă rotundă îi pică din ochi pe unul din degetele Furnicei, închipuind un inel...

Logodna Furnicei cu Duhul biruitor...

XVII

SE ARATĂ VRACII...

Curtea era din nou goală şi tăcută, ca şi cum nimic nu s'ar fi petrecut. Nava şedea în bătaia soarelui, legănându-se încet pe apa liniştită a mării, — nici un năer nu se arăta, iar velele abia dacă licăreau sus la adierea nesimţită a brizei marine. Poarta Cetăţii era tot deschisă, dar şi ea părea adormită, ne mai aşteptând nimic. Nisipul din curte era frământat de picioare, jilţul de palisandru se hâise într'o parte, stând nefolositor, ca un ghiuj bătrân şi supărat, având la picioare o răvăşală de cutii, tipsii şi lanţuri de aur, pene şi alte mărunţişuri de acestea... Băţul lustruit al Furnicei, părăsit, stătea pe pământ ca un negru semn de întrebare : „Oare, să fie adevărat ce se aude că n'aş mai fi de folos ?!..."

Era tăcere şi singurătate...

Furnica stătea necontenit pe banca de piatră, într'o toropeală adâncă. La răstimpuri, deschidea cu greutate ochii, părea că vrea ceva — şi, de îndată, îi închidea grei şi îndureraţi... Pnevma şi Jupâneasa stăteau, cu grijă, lângă ea, ţinând-o de mână şi mângâindu-i fruntea.

Jupâneasa o întrebă cu glas tremurat şi cu sinceră îngrijorare :

— „Stăpână bună, ce vrei?“ — şi-i spiona privirea.

Furnica dădea slab din degete — şi tăcea.

Pnevma şoptea :

— „Las'o... Infloresc în ea puterile de mânie...“

Jupâneasa neînţelegând, ţinea de rău pe Pnevma :

— „Aţi asuprit-o prea din cale-afară... S'a frânt inima în ea...“

Pnevma prefera să tacă.

Chipul Furnicei se lumina din când în când de surâsuri diafane.

— „Cine ştie se vede ea acum?“ — se întreba Jupâneasa.

— „De vreme ce surâde, se înţelege că vede ceva frumos...“ — o asigura simplu, Pnevma.

După-amiaza trecu fără ca Aprodul să se arate cu vracii.

— „Stau departe de tot...“ — lămurea Jupâneasa pe Pnevma. Iar el îi răspundea :

— „Vin degeaba...“

— „Aşa crezi dumneata...“

— „Aşa cred...“

— „Că doar a mai fost bolnavă Doamna — şi mult bine i-a făcut balsamul pe care i l-au dat...“

— „Balsamul era bun pentru atunci, — boala de-acum a Furnicei n'o cunosc ei...“

— „O fi, că doar numai dumneata îi fi ştiind...“

Pnevma, îngăduitor, se mărginea să zâmbească.

La poartă se făcu o mişcare.

Venea Aprodul cu vracii.

— „Aici-aici...“ îi îndrumă el, spre banca de piatră.

Erau trei.

Unul scurt, cu coif înalt ca un con tăiat, pe cap, cu haină cafenie, lungă până în călcâie, cu ochelari pe nas — şi puţin cam surd. Ii zicea Capocandrocolocandrinos, — şi avea studii profunde la şcoala renumită din insula Vracilor.

Cel de-al doilea, foarte înalt şi subţire, cu beretă bască pe vârful capului, cu un frac de catifea verde având o coadă cam lungă, — cu pantaloni scurţi, ciorapi albaştri, pantofi de lac, cam vechi, cu catarama fostă odată de argint. Avea şi el ochelari, baston înalt — şi era ceva mai surd ca întâiul.

Ii zicea Pampidomipempiflora, — era din ţinuturi ceva mai îndepărtate — şi avea şcoală înaltă de studii intestinale.

Cel de-al treilea, de statură potrivită, fără nimic de seamă în făptura lui, — cu joben pe cap, — îmbrăcat cu veche redingotă şi cu pantaloni în dungi, avea şi el ochelari — şi era mai surd de cât ceilalţi.

Ii zicea Treancafleancabirileanca — şi ştia bine să pregătească chisăliţa de perje, având mai mult studii empirice.

Tustrei, când se văzură în curtea Furnicei, se priviră mai întâi între sine, întrebându-se din ochi: „Ce poate fi?"

Pnevma dispăruse în pom.

Jupâneasa întâmpină pe vraci.

Ei se închinară ceremonios.

— „Ce este?" întrebă cel înalt.

Jupâneasa lămuri:

— „I s'a făcut rău..."

Cel scurt zise sâcâit:

— „Rău-rău, dar ce anume?"

— „Uite-aşa: i s'a făcut rău, că doar eu nu-s vraci" răspunse înţepată, Jupâneasa.

— „Stăi-stăi“ — interveni Treancafleancabirileanca împăciuitor — să videm...“

— „Ce să vedem, *mon cher* — luă vorba cel înalt, trebue să procedăm la examinarea pacientului. Mai întâi...“

Dar îi rupse vorba cel scurt :

— „Permite, colega, eu am sistemul meu...“

— „Poftim“ — răspuse celălalt îmbufnat.

— „Aşă şâ eu, am metoda mè... dacă-i vorba pe aşă !...“ zise Treancafleancabirileanca.

— „Mă rog-mă rog“ apăsă vorba Capocandrocolocandrinos, ca unul care se simţea maestru în chestie.

— „Să procedăm raţional...“ zise Pampidomipempiflora, cu un aer doctoral.

In sfârşit, cel scurt isbuti să se apropie de Furnică şi să-i ia pulsul. Căscă apoi ochii, nedumerit, şi zise :

— „Nimic important...“

Cel înalt, întrebă, ca specialist în materie, pe Jupâneasă :

— „Mă rog... cum *stăm* cu... stomacul ?“

Jupâneasa îi răspunse :

— „Nici prea-prea, — nici foarte-foarte...“

— „Aceasta nu este o expresie ştiinţifică“ — obiectă Pampidomipempiflora.

— „Iubite colega...“ îi ieşi înainte cel scurt — „cred că e greşit sistemul acesta...“

— „Pardon, colega, pardon...“

Treancafleancabirileanca procedă mai de-adreptul :

— „Ti rog pi mata sâ-mi spui : n'o iè câtiodatâ, aşa, c'un fieliu di jăli ?“

— „Ba de asta-i cam aşa...“ răspunse Aprodul, care căsca şi el gura la cei trei vraci.

— „Videţi — domnilor — să lămureşti chestiunia : Furnica suferi di râvnială...“

— „Com ? Com ?“ întrebară ceilalţi doi con-

fraţi, cu surâs batjocoritor pe buze. „Acest termen nu există în terapeutică... Hm !..."

Jupâneasa, ducându-şi mâna la gură, îşi zise :

— „Lor li-i de ei, — nu de Furnică..."

Vracii se priveau între ei, cu mare dulceaţă colegială.

Pnevma zise Jupânesei :

— „Sunt uluit de-atâta ştiinţă medicală ?"

Vracii priviră, miraţi, împrejur.

Apoi, unul din ei, zise :

— „Acum să mergem să dăm consultul, că nu-i vreme. Clientela aşteaptă..."

Pnevma, suspină :

— „A, da, — clientela..."

Din nou vracii se sucirâ, priviră în jur, şi pufniră ca nişte arici.

Se traseră aşadar într'un colţ, spre a se sfătui asupra leacului ce trebue administrat pacientei.

Jupâneasa, cu glas cald, zise Furnicei :

— „Stăpână bună, nu te supăra, ştiu şi eu o oblojeală pentru asemenea suferinţă... Uite, să mă laşi să ţi-o fac... Fierbinte şi bună — îţi ia tot dorul de la lingurică... Zău aşa..."

Furnica zâmbi — şi şopti :

— „Bine-bine..."

Veni şi Aprodul — şi-şi dădu părerea :

— „Stăpână milostivă, cunosc şi eu un leac foarte bun... Iai un pumn de chiclazăr şi-l topeşti în sânge verde de nouă fraţi... Sau, dacă vrei, amesteci baraboi cu coajă de cantalup bătrân, şi pui un pic de piper negru... E ceva care nu se poate spune... Că doar eu eram să mă fac felcer..."

Furnica surâse blând.

Pnevma glumi :

— „Aşa şi eu, cunosc minunate leacuri : de pildă, biji-biji, făcut cu untură de muscă vă-

duvă şi presărat cu praf de cărămidă... E straşnic..."

Furnica râse — şi, încă ostenită, le zise :

— „Bine-bine, văd, iubiţi prieteni, că sunteţi gata să vă daţi viaţa, ca să mă scăpaţi..."

In colţul lor vraciii dădeau din mâini şi ridicau din umeri, neputându-se pune de acord.

In sfârşit, păşiră spre pacient.

Capocandrocolocadrinos, cu glas voit fârnâit, propuse :

— „Părerea mea, fără răspundere, e ca Doamna să bine-voiască a mânca mai puţin... Dacă însă are poftă de mâncare, îngădui să mănânce cât îi place... Hm !... Dar fără răspundere..."

Pampidomipempiflora, graseind voit, propuse :

— „Eu, dimpotrivă, prescriu — fără răspundere, se înţelege — libertate absolută în ce priveşte nutriţia, — cu excepţia că dacă, bine-înţeles, mă rog — şi tot fără răspundere — dacă Doamna nu vrea să mănânce decât puţin, liberă să facă cum crede, pe răspunderea domnieisale..."

Treancafleancabirileanca, vorbind lătăreţ şi distrat, propuse :

— „Ba eu dzâc aşă : ci mai tura-vura, — să mănânci cocoană chisăliţă di perjâ — şi sâ numi dzâci nie pi numi, dacâ nu ti faci bini, — da ştii, eu... eu... nu răspund..."

Furnica abia îşi putea ţine râsul.

Aprodul şopti : „Apoi dacă-i vorba aşa, mă făceam şi eu mai bine vraci".

Jupâneasa, şi ea : „Şi-or fi vrând plata acuş ?"

Iar Pnevma, în copac, totalizând admiraţia tuturor pentru vraci, începu a cânta cucoşeşte...

Vracii bufniră — şi începură să dea semne de nerăbdare.

Unul din ei, zise :

— „Noi nu ne putem pierde vremea, — clientela sufere..."

Ceilalţi aprobară cu putere.

Furnica, înţelegând, zise Jupânesei :

— „Uite : luaţi din fleacurile acestea de aici — şi daţi-le drept plată..." — şi arătă spre darurile risipite pe nisip.

Le dădură...

Vracii se uitau miraţi, necrezând ochilor...

Când văzură că nu e glumă, se încărcară, care cum putu — şi aproape în goană, o luară spre poartă, certându-se între ei...

Şi astfel veniră, stătură şi plecară vestiţii vraci Capocandrocolocandrinos, Pampidomipempiflora şi Treancafleancabirileanca, de la celebrul consult, ţinut într'un veac neştiut, la Doamna Furnica, bolnavă de-o suferinţă necunoscută...

XVIII

LUNĂ PLINĂ, — LUMINĂ LINĂ...

Se lăsa seara...

Umbre mari odihneau pe nisipul ogrăzii, — departe, marea se înfiora de răcoarea ivită din prăpăstiile de dincolo de zări.

O pace limpezită stăruia peste tot.

Nava dela țărm nu se vedea.

Venea noaptea...

Furnica făcu semn Jupânesei și Aprodului să plece.

Apoi, se ridică, ușoară, în picioare.

Privi de jur împrejur cu mirare...

Unde erau toate ? Unde erau trecutul și aducerea-aminte ? Zâmbi, cu privirea înflorită spre altă zare...

Pnevma stătu jos, cu mâna dealungul băncei — și privind spre Furnica, îi zise :

— „Stai încă puțin aici..."

Furnica stătu.

Pnevma o privi, uimit : era și nu mai era ea... Fața i-se schimbase, era tânără, — statura dreaptă, netrufașă, — privirea vioaie, cu o flacără încă necunoscută în privire... N'ar fi crezut chiar așa... Era o întrecere, o depășire a așteptării...

Ca în vis, lăsându-şi încet fruntea pe lespedea băncii, grăi Furnicei :

— „Nepreţuită Doamnă, îmi cer iertare... Am fost bănuitor.. M'am îndoit..."

Apoi, înveselit, ridică repede capul de pe bancă, şi zise :

— „Văzuşi pricepuţii meşteri.. ce leacuri îţi dădeau ?"

Furnica zâmbi îngăduitoare :

— „Ce puteau şti ei ?!..."

Sărind în picioare, Pnevma-kalon-ke-zoiron, zise cu vioiciune :

— „Umil stau şi eu la dispoziţia domnieitale, ca să-ţi lămuresc boala..."

Furnica părea închisă în sine, hrănind în taină o hotărîre.

Ascultă totuşi cu o plăcere conţinută.

Pnevma, schimbă, duios şi adânc :

— „Tu, Doamnă Furnică, tânjeşti după Cântare... N'ai cântat în viaţa ta de dragul nimănui..."

Furnica avu o tresărire de semeţie.

Pnevma, cu vibrare :

— „Ţi-e dor de Greere — şi de cântarea lui..."

Furnica stătu stană de piatră.

— „Toate îţi sunt deopotrivă, afară de Cântare..."

Furnica respiră adânc şi închise ochii.

— „Şi nu ştii cum să ajungi la hotarul Cântării..."

Furnica deschise ochii şi privi în gol, adânc şi cu frenezie.

Fără să spună o vorbă, păşi încet şi cadenţat spre foişorul ei.

Pnevma o urmări cu privirea, neîndrăznind să păşească după ea.

Furnica dispăru în cămara ei.

Pnevma rămase pe banca de piatră.

Ion şi Ştefan se coborîră.

— „Ce este?“ îl întrebă Ion.

Pnevma făcând o mişcare de nedumerire, îi răspunse:

— „Stau la îndoială... Nu ştiu ce trebue să fac... Nu credeam că lucrurile vor merge aşa de repede... Aveam planul meu... Aşteptam să se limpezească toate, ca pe urmă să-i propun Furnicei, lucrul cel greu: plecarea spre Greere... Nu voiam să bruschez nimic... Ci totul să fie crescut de la sine... Şi acum nu ştiu ce să fac... Mă tem să nu păşim greşit — şi iarăş, mi-i teamă să nu întârzii ceva...“

Işi lăsă capul pe mână, pierzându-se în gânduri...

Nu-şi mai aducea aminte de când stătea aşa, când se trezi cu înoptarea împrejur...

Luna se ridicase plină pe cer, schimbând priveliştile.

Pnevma avu pe Furnica în faţă.

Când venise? Şi ce voia?

O privi.

Furnica, cu glas liniştit dar grav, chemă pe Jupâneasă şi pe Aprod.

Le zise:

—„Luaţi-vă haine de drum — şi veniţi aici...“

Chemă apoi pe starostele străjerilor, — şi-i porunci:

— „Vei sta necontenit de strajă până ce iar te voi chema...“

Straja zise:

— „Dar Crainicul?“

Furnica îi răspunse:

— „Va face ce vrea!... Vom vedea...“

Starostele plecă.

Pnevma stătea în uimire.

Ce voia să facă Furnica?

Avea pe ea o haină simplă, pe cap sprintenă capelă de broderie, în picioare sandale și un băț de drum în mână.

Intinerise...

Jupâneasa și Aprodul, supuși, veniră îmbrăcați de drum.

Atunci Furnica se întoarse spre Pnevma-kalon-ke-zoiron — și ca și cum i-ar fi supus cel mai firesc lucru din lume, îi porunci dulce:

— „Și acum, — du-ne la Greere!...“

Jupâneasa vru să zică:

— „Doamnă, dar...“

Aprodul la fel...

Furnica le zise blând, dar cu tărie:

— „Cine mă iubește, va merge cu mine...“

Pnevma căzuse pe banca de piatră — și tăcea, copleșit de neașteptata veste. Nu știa ce să facă: să râdă sau să plângă...

Se sculă greu de pe bancă — și zise:

— „Dar bine, Doamnă...“

Furnica:

— „Nu vreau să mai știu de nimic... Iată, las toate aici în voia soartei... Nu iau nimic cu mine... Du-ne le Greere!...“

Pnevma vru să-i atragă atenția:

— „Dar bine, până acolo e departe... Nu te înșela... Avem de trecut...“

— „Nimic, — nimic...“ zise Furnica stând în așteptare.

— „Avem de trecut prin Valea Plângerii...“

Atunci, Furnica isbucni cu ochii în lacrimi:

—„Dar bine, înțelegeți odată... *Eu vreau* să plec... Nu mai pot rămânea aici, fie de-ar fi să trecem printr'o mie de văi, prin para focului, pe drumuri de spini... Prin orice... Eu vreau să mă duc spre Cântare...“

Oprindu-se câteva clipe şi stăpânindu-şi emoţia, porunci din nou cu putere lui Pnevma :

— „Du-ne la Greere !"

Cu mâna întinsă spre Pnevma, Furnica părea o statue a hotărîrii.

Atunci, Pnevma dădu frâu liber bucuriei :

—„Sclav supus al domniei-tale sunt, şi gata stau să-ţi ascult poruncile... Aşadar, — să mergem !... Imi vine să cânt, — îmi vine să mă înalţ în nori, şi să spun tuturor bucuria mea..."

Făcând o profundă reverenţă Furnicei, zise :

— „Aşa... In nopţi cu lună, vom merge cale bună, călăuzindu-ne după lumina ei, — iar când va fi besnă, vom merge după luminile din suflet..."

Vorbea cântând...

Se urcă uşor în ietacul de frunze — îşi luă ghitara — şi spuse prietenilor :

— „Mergem..."

Ion şi Ştefan, nevăzuţi, se scoborîră.

Luna se ridicase, clară, pe cer.

Drumul se vedea ca ziua.

Porniră.

Când ajunseră în poartă, marea îi întâmpină, cântătoare şi masivă...

Pnevma începu să cânte :

Ce bine o să fie...
In anul una mie...

Păşiră pe scările de marmoră, inundate de lumina lunii.

Furnica mergea liniştită şi sigură pe pasul ei, fără să privească îndărăt.

Ceilalţi veneau după ea...

In urmă, rămânea Cetatea, ca un muşuroi enorm, negru — şi tăcut.

Cântarea se auzea moale şi mângâietoare...
Părea călăuza grupului de pelerini :

. . . . . .

Şi veşnice iubiri
Atunci vor înflori...

Valurile clipoteau la picioare...
Nisipul se simţea cald...
Ca şi cum ar fi resfrânt suspinul din sufletele celor ce porniseră la drum, cântarea se auzi :

Ce bine-atunci va fi !...
. . . . . .

Şi drumul se întindea înainte, chemându-i cu vraja lui de totdeauna...

PARTEA A DOUA

D R U M U L

I

O M U L

Urcau greu... Muntele era pleşuv. Nici un pic de verdeaţă nu se ivea printre bolovanii de cremene. Cărarea de urcuş era presărată cu pietre colţuroase şi mărunte, ca să îndurereze mai tare talpa îndrăzneţilor, care tulburau liniştea milenară a locului. Marii bolovani rotunzi şi cenuşii îşi arătau, la popasuri, gheburile lor neprimitoare. Păreau enorme căpăţini, privind prin orbite negre, depărtatele privelişti ale lumii.

Jos, în valea căptuşită cu covoarele multicolore ale ogoarelor, marele fluviu argintiu se arăta de departe, torcându-se din brumele zărilor şi venea să încercuiască temelia muntelui, ca, pe urmă, să se încolăcească mai departe, în meandre sinuoase şi moi, pierzându-se în ceţile din cealaltă parte.

Dincolo, fugeau înfăţişările pământului, alergând spre nesfârşite lacuri, care stăteau sub razele soarelui ca nişte platoşe pe platină.

Abia bănuită, marea încheia, în depărtarea străvezie, tabloul ireal al locului.

De sus, din creştetul muntelui pleşuv, privirea se destrăma în goana ei spre sorbirea încântătoarelor peisagii. Ostenea de frumuseţă.

Ochii clipeau şi îşi dilatau pleoapele ca să învingă pulberea de raze solare, care stăteau în cale ca o cortină diafană de aur.

Dar sus totul era sterp, uscat, vulcanic. Cine ştie când, din trupul încă în clocotire al pământului, se umflase în sus bulbucătura aceasta informă şi diversă de cremene — şi împietrirea ce urmase, o găsise aşa, goală, văduvită de pământul în care ar fi putut creşte iarbă şi flori.

Din loc în loc, în stânca dură se făceau cotloane şi peşteri, în care umezeala îşi picura lacrimile ei de singurătate în licăriri şi sgomote pe care nu le auzea nimeni. Doar dacă vulturi cu răi ochi rotunzi şi cu pliscuri tari, îmbrăcaţi în haine cenuşii de pene, se roteau pe deasupra în largi şi catifelate serpentine de sbor înalt, lăsându-se încet pe piatra neprimitoare, ca să privească, indiferenţi, peisagele muiate în azurul depărtărilor...

Şi vântul... In simfonii de-o nebănuită varietate, vântul, fără întrerupere, îşi ţinea concertele-i avântate, în jurul piscurilor şi sub cupola veşnic schimbătoare a văzduhului.

Incolo, singurătatea cu poveştile ei ancestrale, mişunând, vii şi calde, prin fundul văgăunelor...

Urcau greu...

Pnevma-kalon-ke-zoiron mergea în frunte, îndemnându-i :

— „Hai, hai, — încordaţi-vă puterile... Mai e puţin până în vârf...“

In urma lui, Furnica urca în tăcere. Aprodul şi Jupâneasa aruncau jălanii din când în când.

— „Eu una m'am săturat...“ spunea Jupâneasa.

— „Ce-o mai fi și asta?“ — se mira naiv, Aprodul...

Le răspundea Pnevma:

— „Cum? De-atâta vă jăluiți?“

Furnica îi șoptea:

— „Nu te uita... Așa-s ei...“

Ion și Ștefan, nevăzuți, întovărășeau în tăcere pe prietenul lor, sorbind necontenit priveliștele care roiau de jur împrejur, îmbucurându-i.

La un popoas, stând singuri cu Pnevma, Ion îi spuse:

— „Mi se pare cunoscut peisagiul...“

Ștefan întări și el:

— „Da, — parcă l-am mai văzut odată...“

Pnevma se prefăcea că nu înțelege. Surâse:

— „Nu știu... Poate vi se pare...“

Ion urmă:

— „Parcă suntem în Dobrogea... Iată bătrâna Dunăre în vale, — colo, lacurile — în fund, marea...“

Ștefan zise:

— „Da, da, — parcă e Dobrogea... Muntele acesta de cremene îl știu...“

Pnevma le zâmbi:

— „Nu știu... Vouă vi se cade să vă cunoașteți țara...“

Pe urmă, posomorîndu-se puțin, zise:

— „Știu pe atâția care nu și-o cunosc... Iar alții și-o și disprețuesc...“

Ion și Ștefan tăcură, ca și cum imputarea i-ar fi privit și pe ei.

Pnevma urmă sentențios:

— „Cine nu-și cunoaște țara, e un nerecunoscător față de bunătatea lui Dumnezeu, care li-a împodobit-o cu negrăite frumuseți și daruri...“

Pnevma se opri. Reluă:

— „Dar în sfârşit, să mergem... Drumul abia a început... Calea-i lungă — şi drumeţii, cât îs de jăluitori..."

Ajunseră pe un mic platou, ca un pat mare de cremene. In fund, gura neagră a unei văgăuni parcă îi chema, să-i înghită.

Stătură. Nimeni nu vorbea. Singurătatea era deplină.

N'apucară însă să se odihnească puţin, când un vânt cenuşiu porni să şuere aspru. Urca grabnic din prăpăstii, şi când ajungea sus, se încolăcea vrăjmaş în jurul căpăţinii de piatră, pălmuind-o rece.

Drumeţii, ca să nu fie luaţi şi svârliţi în vale, se pitulară la pământ, prinzându-se cu mâinile de crăpăturile stâncii şi ascunzându-şi capul pe după bolovani. Lumina zilei se înserase, încenuşându-se pe neaşteptate.

Jupâneasa şi Aprodul îşi şoptiră :

— „Ce-o mai fi şi asta ?"

— „Ştiu eu ?"

Pnevma le răspunse filosofic :

— „Vântul vieţii... Ce alta ?"

Jupâneasa îi răspunse stând tupilată :

— „Ba eu una, îţi mulţumesc de-aşa ceva..."

Furnica tăcea.

Vântul îşi muie tăria. Cei tupilaţi ridicară capetele şi privră.

Atunci din gura neagră a peşterii din faţă, se ivi o arătare spăimoasă. Un om aproape gol, acoperit numai cu o blană de oaie. Părul aspru în vâlvoi, — ochii aprigi şi răi... In mână o enormă ghioagă noduroasă.

Toţi se ridicară în picioare, înfricoşaţi.

Pnevma le dădu asigurare

— „Nu vă temeţi..."

Jupâneasa, cu frică, zise :

— „Ba nu m'oi teme acuş..."

Aprodul şopti :

— „Cine-o mai fi şi ăsta ?"

Furnica tăcea, încruntată.

Pnevma glumi :

— „Cum ? Nu-l cunoaşteţi ?... Ciudat..."

Apoi, întinzând mâna spre arătarea malefică, zise :

— „Acest e ... *Omul* !..."

Furnica tresări ca atinsă de-un fior de frig.

Aprodul, naiv, puse întrebarea :

— „Şi... ce vrea acum ?"

— „Nu vrea nimic... Aici e locuinţa lui..."

— „Fie la el..." zise Jupâneasa.

Omul îi privea cu adâncă nepăsare.

Furnica îi vorbi :

— „De unde vii — şi unde îţi porţi blestemul ?"

Cu glas grav şi aspru, acela răspunse :

— „Hă... Eu-s *Omul*... Trăesc pe stânci — şi mănânc bureţi..."

O convorbire stranie şi aproape monosilabică începu între drumeţi şi Om.

— „Şi ce faci tu ?"

— „Alerg..."

— „Cum ?"

— „Alerg mereu..."

— „Pentru ce ?"

— „Aşa... să iau..."

— „Ce să iai..."

— „Averea..."

— „De unde ?"

— „De la alţii..."

Furnica îşi acoperi faţa cu mâinile.

— „Şi, ce să faci cu ea ?"

— „Uite-aşa... s'o fur..."

— „Dar gheoaga la ce-ţi trebuie ?"

— „Hă... să-i omori..."

Isteaţă, Jupâneasa îl întrebă :

— „Unde ţi-i averea, — că te văd gol?"
— „Hă... Vine noaptea şi le suge..."
— „Şi pe urmă?"
— „Hă... Nu mai sunt..."
— „De ce?"
— „Le suge pământul..."
— „Pe urmă?"
— „Alerg din nou..."
— „Şi cât?"
— „Hă... Aşa în veci..."

Furnica îşi ridică fruntea. Faţa îi era împietrită de durere. Şopti:

— „Ah! Doamne, — ce blestem!..."

Pnevma îi zise fără răutate:

— „Acesta-i numai preludiul..."

Furnica dădu din cap:

— „Sărmanul Om!..."

Pe neaşteptate, vântul se porni din nou cu şi mai mare putere.

Omul lovi odată, vrăjmaş, cu ghioaga în pământ, — şi ca şi cum ar fi fost înghiţit de valul de ceaţă ce se abătuse ca o imensă mantie rece, pieri undeva.

Drumeţii nu-şi dăduseră seama ce se întâmplase.

Jupâneasa vorbi:

— „Bine c'am scăpat de-asemenea arătare..."

Aprodul, ca să-şi liniştească oarecum cugetul, grăi mai mult sieşi:

— „Şi bine că nu-i adevărat..."

Pnevma, zâmbind, îi prinse vorba:

— „Ţi-se pare că nu-i adevărat?"

Aprodul tăcu. Pnevma urmă:

— „Se află peste tot locul... Poate că-şi acopere goliciunea... Poate că-şi ascunde sufletul... Poate că e chiar un mare filantrop... Poate că

e un mare îndrumător... Dar, te asigur, prietene, că îl afli pretutindeni..."

Jupâneasa se împotrivi moale :

— „Ei, asta-i ?!..."

Pnevma zise :

— „Poate că râde... Poate că mângâie... Poate că stă pitulat pe după lege.. Poate că se închină... Dar, dacă vei da deoparte mucavaua aurită a înfăţişării, vei sta faţă în faţă cu cel de adineaori... care, vedeţi, e, cel puţin, mai sincer... Se arată în toată goliciunea lui. Nu ascunde nimic..."

Toţi tăcură.

Pnevma, privind pe furiş la Furnică, adaogă:

— „Drumul nostru e lung... De-abia a început... Câte vom vedea !..."

Furnica îl privi adânc — şi-i şopti :

— „De ce mă ispiteşti ?"

Cald, Pnevma vorbi aforistic :

— „Numai în cuptorul cel prea fierbinte, se poate lămuri aurul sufletului..."

Furnica nu răspunse nimic.

Şi ca şi când râul de neguri i-ar fi luat şi pe ei pe patul moale, se treziră cu toţii jos, pe un tăpşan verde. Aproape, un lac se alinta în soare, încreţindu-şi abia simţit faţa-i de apă. Pe firul apei, departe, se desena simplu, silueta unei bărci cu pânză, care stătea fixă şi prietenoasă.

Uşuraţi de vedenie, drumeţii stăteau întinşi pe iarbă, având drept căpătâi bolovanii rotunzi şi reci.

Părea că vine seara. Dar simţurile lor stăteau învăluite într'un nelămurit abur care le lua siguranţa şi temeiul realităţii. Parcă nu mai ştiau ce e zi, seară, vreme, spaţii...

Deslegați de robia celor obișnuite, ei trăiau ca niște ființe imateriale.

In mijlocul lor, Pnevma vorbi ca și cum ar fi cetit dintr'un ceaslov străvechi, — silabisind slove necunoscute, ce fuseseră scrise, ele de ele, cândva, pe pergamentul nevăzut al vremii.

— „..în mijlocul făpturilor lui Dumnezeu stătea Omul... „Făcutu-te-am după chipul și asemănarea Mea, și te-am trimis în lume să fii om luminat și bun... Să te bucuri de lumina cea dulce a soarelui și de cea plină de răcoare a lunii, — că pentru tine le-am întocmit... Să miroși florile pline de mireasmă... Să întinzi mâna și să iai roadele de pe ramuri, ca astfel să-ți hrănești în cuviință, trupul... Că pentru tine le-am așezat... Să-ți lași fruntea să fie mângâiată de suflarea vântului — și să bei apa curată de izvor, ca să-ți potolești setea, — că pentru tine le-am lăsat... Să ai tovarășă bună pe femeia ta, trăind cu ea în liniște și în pace, iubindu-vă... Că pentru tine am zidit-o... Toate să-ți stea la îndemână — și niciodată să nu simți nevoia *de a le avea*, căci pentru tine toate le-am întemeiat... Și pentru aceasta, minte ți-am dat să pricepi, inimă să simți, braț să voiești... Și ți-am spus să stai sub ascultarea Mea, că nici o grijă nu te va atinge. Viața ta va fi ușoară și frumoasă, iar zilele tale, încântări... Dar tu n'ai ascultat — ci urechea ți-ai plecat la șuerul Ispititorului, și ai vrut *să ai*, să stăpânești, să fii egal cu Mine, Cel ce-am făcut cerul, pământul, văzduhul, apele, toate cele văzute, și-asemenea, toate cele nevăzute... Te-ai umflat de trufie, — ai vrut să fii stăpân... Iar pentru aceasta, nu aveai chemare... Ai vrut să te depășești... Ai păcătuit... Eu te-am iubit — și tu ai cercat,

nebunule, să Mă cobori, făcându-te stăpân în locul Meu... Şi ai căzut... Ţi-am dat atunci voia să stăpâneşti lucrurile... Tu n'ai ştiut ce ceri... Iată, veacuri de când stăpâneşti, şi ce-ai făcut? Unde ţi-i puterea, omule fără minte? Unde ţi-i viaţa, omule fără inimă? Unde ţi-i mulţumirea, omule fără cumpăt? Dar Eu necontenit te-am iubit, căci de mâinile Mele ai fost făcut... Şi ţi-am întins punte de scăpare... Atunci când am crezut că e ceasul să-ţi răscumperi păcatul, pe Mine însumi m'am trimis în lume, sub chipul tău — şi am aşteptat răscumpărarea ta, luând asupră-mi noianul de păcate, ale tale, ale semenilor tăi, de-atunci şi din toate vremurile... Dar tu, cu toate că ai aflat de Mine, M'ai gonit şi M'ai pironit în cuie de răutate şi de nerecunoştinţă, lăsându-ţi, atunci când M'am întors în Lăcaşul Meu, pe Duhul Mângâietor... Şi vai, sunt veacuri de-atunci — şi tu stărui în rătăcirea ta, — şi necontenit nu Mă primeşti — şi necontenit mă pironeşti... Cât oare, vei mai sta aşa, Omule?... Cât vei mai sălăşlui în peştera întunecată în care te-a adus duhul tău de stăpânire?... Căci va veni vremea când..."

Glasul lui Pnevma se opri, ca şi cum o mână nevăzută i-ar fi astupat gura.

— „De ce-ai tăcut?" întrebă, slab, ca în somn, Furnica.

Pnevma răspunse:

— „A venit o pală de vânt şi mi-a stins lumina din suflet — şi nu mai văd să cetesc în cartea vieţii..."

Furnica oftă adânc — şi tăcu în noaptea care se lăsa.

Jupâneasa, aproape adormită şi ea, întrebă pe Pnevma:

— „Ce este aceasta ?“

Pnevma îi răspunse distrat, ca şi cum ar fi răspuns văzduhului :

— „Acesta este cântecul omului căzut...“

Aprodul dormea de mult.

Faţa lacului nu se mai vedea.

Era noapte deplină.

II

DON CHIHOTTE...

Drumul intra, printre garduri de cătină, în podgorie. Soarele era sus, dar căldura lui era mult muiată de un val de răcoare care, nesimțit, curgea pe sus, lăsând să plutească pe el cocorii și aducerile aminte. Cătina și măceșii, îmbrățișau pe jur împrejur ogrăzile de vie, în mijlocul cărora nucii și prunii făceau umbră dulce, sub care iarba creștea mare și mătăsoasă, — chemându-te să stai. Ici-colo, plopi stufoși cu frunză mereu licăritoare în ape argintii pufoase, se înălțau dominători ca „niște caraule 'n lung de drumuri..." In note moi, bubuitoare, se ridica deasupra podgoriei, cântecul butnarilor, care pregăteau buțile și vasele. Frânturi de cântece simple și necăutate, se strecurau printre tăcerile ciocanelor, însăilându-se cu strigăte și chiote, toate potolite de nu se știe ce vietate proteguitoare a podgoriei, care stă undeva și toate le știe și toate le împacă. Tot ea, la vreme, trimite peste întreaga așezare, dulce prăfuire de înserare, când adună de peste tot și aromele fine ale ținutului și le împrăștie, adormitoare, peste duhurile cuprinse de visare.

La răstimpuri, peteală resfirată de funigei, ruptă din înaltul plopilor, plutește pe deasupra,

lăsându-se nesimțită pe mâini, pe față, pe ochi, în șăgalnice jocuri nevinovate. Sau se atârnă, ca fâșii din drapele albe de îngeri, de vârful prunilor și-al nucilor, fâlfâind tremurătoare la bătaia slabă a vântului.

Când și când, în tăcerile care se așează peste strugurii copți, se aude cum cad nucile și se dejghioacă din învelișul lor uscat. De îndată, le răspunde un gâlgâit sonor de sturz — sau fâșâitul sborului ferit al stancăi, care fuge cu o prună în plisc. Un uliu șiret face rotogoale istețe pe sus, ochind prada fragedă de jos, — dar, gospodinele prind de veste — și-i trimet strigăte de alungare: „ihà-ihà!" și bat din palme cu putere. Flăcăii aruncă în sus căciulile, râzând...

Când îi place, se aude din ascunzătorile văzduhului, buhăiala înfundată a taurului ceresc. Mânios și încruntat, mugește, făgăduind ploaie sau, ferească Dumnezeu, piatră. Dar și acest muget, în podgorie, e mai muiat, mai dulce — și mai resfirat...

Incolo, strugurii atârnând de coardele îndoite de greutatea lor, se lăfăesc, doldora, în soare, — acoperindu-se din când în când cu umbrelele răcoroase ale frunzelor.

Amenințătoare, dar neprimejdioase, trosnesc rar și focuri de armă, ca pentru a striga celor cu gânduri rele: „Te văd-te văd!..."

Și așa, podgoria visează, rumenă, în soare...

Drumul urcă, cotește, — se strecoară pe sub umbra de nuc, dă peste ochiuri de verdeață sau peste mici curături unde cresc, înalți, păpușoii, — sare peste haturi — și urcă mereu. Și, cu cât ia dealul pieptiș, cu atât jos în vale, se ridică — și se lămuresc — priveliștile, — parcă cresc din pământ.

Privirea 'întoarsă îndărăt, saltă din treaptă în treaptă, — din terasă în terasă, fuge printre cărări şi pomi, până cade jos, pe prundişul unei ape de munte, care îşi clipeşte, argintiu, undele destrămate, curgând de vale. Din loc în loc, braţe de apă se trag din ea — şi merg spre scocuri lucioase şi spre roţi scârţietoare de moară. Copii şi raţe se bălăcesc în ţipete şi măcăituri ascuţite.

Departe, uşor brumat, râul mare traversează valea, având malul dimpotrivă ca un parapet de cetate. Sus pe mal, se ivesc turle sclipitoare de biserici şi cuşme stufoase de stejari bătrâni.

Şi, în fund, privirea se loveşte de şiruri de dealuri care, unul pe altul se alungă în goană învălurată până cine ştie unde, departe, poate în pragul nevăzut al altui râu mai mare...

Pe urmă, se pierde în alburiul zărilor abia bănuite...

Sus, pe deal, sub plopul înalt, Ion având în faţă peisagiul, isbucni vesel :

— „Podgoria moldovenească !...“ — pe urmă, adăogă, arătând cu degetul :

— „Siretul !“ — şi nu mai găsi nici un cuvânt, cu care să-şi arate bucuria.

Pnevma-kalon-ke-zoiron zise cu prefăcută indiferenţă :

— „Habar n'am !“

In urmă, Furnica şi cu ceilalţi drumeţi veneau încet, oprindu-se din când în când şi sorbind în urmă priveliştea podgoriei şi-a depărtărilor.

Soarele bătea în plin, — după-amiaza îşi torcea clipele cu vrednicie, — o căldură plăcută molcomea peste toate.

Stătură pe iarba moale de sub un plop bătrân.

Furnica privea, în tăcere, spre jocul diafan al aburului depărtat, sub lucirea de aur a soarelui.

Închise pe urmă ochii, aplecându-şi tâmpla de scoarţa plopului.

Jupâneasa şi Aprodul se aşezară mai la o parte şi se lăsară puţin într'o rână, sub umbra uşoară de vie.

Pnevma merse cu Ion şi Ştefan sus, pe culmea cea mai înaltă a podgoriei, de unde începeau să se înşire de partea cealaltă, munţii...

Adormiseră sau erau trezi, n'ar fi putut şti, — dar într'o clipă, cei din jurul plopului, se treziră cu o arătare ciudată şi caraghioasă. Strigară către Pnevma să vie şi el.

Pe dunga limpede a zării se arătase un gospodar cu o prăjină în mână. O prăjină lungălungă, de parcă ajungea cu ea până în nori. Părea un răzeş chiabur, după îmbrăcăminte şi după chip.

Se oprea după doi paşi, cerceta văzduhul, mişca prăjina — şi iar făcea doi paşi, — şi iar cerceta...

— „Ce-o fi vrând nebunul ista?" întrebă cu nevinovăţie Aprodul.

— „O fi venit să scuture nucii" — lămuri Jupâneasa.

Dar răzeşul stătea mereu pe zare — şi mişca în văzduh lunga-i prăjină.

Furnica întoarse privirea spre Pnevma, bănuind ceva.

Pnevma îi surâse, — şi se adresă fantomei:

— „Ehe!... Răzeşe dragă, adunarea doreşte să ne lămureşti, cine eşti şi ce cauţi pe aici?"

Fantoma, — surdă.

Jupâneasa zise :

— „Şi măcar de-ar face vreo treabă... Stă ca un prost cu prăjina în mână şi se uită în văzduh..."

Aprodul rosti, puţin supărat că nu se dumirea :

— „Numai decât să facă o treabă... Ia, se plimbă şi el, aşa... ca să întrebi tu..."

Jupâneasa îi întoarse o pereche de ochi — şi tăcu.

Pnevma, ca şi cei ce recomandă fiarele în circuri, zise :

— „Iată... Aceasta-i un răzeş plin de avuţii şi de ecarete, care a trăit cândva, într'o ţară, ca aceasta pe care o vedeţi... Avea, firește, şi-o livadă de pruni... Şi toată ziua o păzea, ca nu cumva să vină cineva să despoaie prunii de prune... Şi într'o zi, mare minune.... Să vedeţi ce s'a 'ntâmplat..."

Auditoriul devenit atent.

Aprodul, om practic, dădu cu ideia :

— „Omida i-a mâncat rodul ?"

— „Omida, stimate prietene, mănâncă frunze — nu prune..." aduse obiecţiune Pnevma.

— „Atunci l-au călcat hoţii..." interveni Jupâneasa.

— „Nici..." răspunse laconic Pnevma.

— „Furtuna i-a rupt pomii..." cercă Aprodul.

— „Ceva ne 'nchipuit..." îi făcu curioşi Pnevma.

— „A venit vânt cald şi i-a opărit rodul..." îndrăzni Jupâneasa.

Pnevma urmă :

— „Nu, nimic din toate acestea ; ci ceva şi mai cumplit... O cioară... de !... o cioară i-a furat... o prună, uscată şi aceea... Şi când a văzut răzeşul o asemenea primejdie, n'a mai stat la gând — şi smuncind o prăjină din gard

— o luă după cioară... A trecut prin ogoare, a călcat peste ponoare, peste păduri, peste haturi şi peste arături..."

Pnevma se opri din povestit, — şi sfârşi :

— „Şi de-atunci, aleargă mereu... Peste mări şi ţări, după cioara cu pruna 'n plisc, cum e vorba românească..."

Furnica, ruşinată, privi în ochi pe Pnevma, şi zâmbi, înţelegătoare.

Aprodul, mai tare de cap, întrebă :

— „Şi cât are de gând să meargă ?"

Pnevma îl lămuri :

— „E blestemat să meargă aşa, după o cioară închipuită, care necontenit îi stă înainte — până ce... cioara s'o preface în om..."

— „Paşte murgule iarbă verde..." dădu din cap Aprodul.

— „Sau până s'o preface el în cioară..." râse Pnevma.

— „Când o face plopul pere..." încheie Jupâneasa.

Arătarea stătea necontenit în zare, alergând câţiva paşi înainte, dând cu prăjina în sus — şi întorcându-se din nou înapoi.

Pnevma merse doi paşi spre el, şi zise :

— „Ehe ! prietene, du salutări şi răzeşilor de pe alte meleaguri !..."

Ca şi cum ar fi ascultat de-o poruncă, arătarea se şterse vederii, prăbuşindu-se dincolo de zare.

Adunând vreascuri de viţă uscată, Aprodul şi Jupâneasa durară un foc straşnic sub plop. Noaptea se arăta răcoroasă, iar în zori putea să cadă şi bruma. Aceasta era asigurarea pe care o dădea Jupâneasa.

Pnevma glumi visător :

„Se-așează bruma peste vii,
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?...“

Jupâneasa îi întoarse o privire înțepată, și-i zise :

—„Cine să vină ?“

Pnevma o liniști :

— „Lasă, lasă.. Aceasta-s niște versuri dintr'o poezie, pe care un om nebun a alcătuit-o cândva...“

— „Curat așa...“ completă, așezat, Aprodul.

Furnica își puse bărbia în palmă — și-și lăsă privirea în jarul focului. Gândul ei se ducea departe — și avea clipe când i se părea că drumul nu se va isprăvi niciodată. In urmă, se lăsase înoptarea deplină. Trecutul se coborîse în întunerec. Dar și nădejdea i se umbrea din când în când, sub întrebări și îndoieli. Bănuia că acest calvar e abia la început. Se îngrozea când se gândea ce-o mai poate aștepta. Dar curând se încorda asupra ei însăși — și șoptea : „Toate sunt mai mici, decât ceea ce mă așteaptă la capătul drumului...“ Când simțea că slăbește, privea pe Pnevma, care totdeauna o înțelegea în toate gândurile și 'n toate simțirile ei.

Văzând-o stând cu bărbia în palmă și privind focul, Pnevma veni lângă ea, — îi luă mâna — și-și lăsă obrazul pe ea. Furnica nu întoarse fața. Nu voia să tulbure visul care-și torcea vrăjile în apele albe și roșii ale flăcărilor.

In vale, podgoria abia mai clipea prin ochii focurilor din ogrăzi și de pe culmi. Departe, cine știe unde, sclipeau lumini roșietice — și se treceu. Altele se iveau aiurea. Prelung

glas de corn ajungea până sub plop — şi se stingea, cald, la picioare. Lătrat adormit de câine, — bufnet scurt de puşcă, — greeri cu glas blajin...

Focul de sub plop se potolea...

Cei din jur păreau că au adormit...

După un răstimp, Ştefan şopti lui Pnevma :

— „Ai văzut pe omul cu prăjina ?..."

Pnevma, care stătea cu cotul răzimat de plop şi privea cum se stingea focul, tresări :

— „Ce vrei să spui ?"

Ştefan lămuri :

— „Parcă era Don Chihotte..."

— „Cum ?" zise tare Pnevma, ca şi cum l-ar fi împuns cineva cu o ţepuşă.

Ion ridică şi el privirea.

Ştefan, puţin încurcat, zise :

— „Ca şi Cavalerul Tristei Figuri, — şi acest răzeş..."

— „Nimic mai deosebit..." răspunse cu tărie, Pnevma.

Apoi, desfăcând braţele în lături, zise :

— „Don Chihotte avar şi prost ?!... O, dragii mei, câtă nedreptate !... Şi câtă neînţelegere !..."

Tăcu câteva clipe, reculegându-se. Se vedea că i se răscolise puţin sufletul — şi acuma căuta să şi-l domolească.

Ca şi cum ar fi vorbit văzduhului, Pnevma zise :

— „Figură splendidă de idealism... Totală nepăsare pentru sine... Iubire largă pentru alţii... Visare către o lume mai bună... O, sufletul lui Don Chihotte !..."

Nimeni nu-l întrerupse.

Cu glas tremurat, Pnevma reluă :

— „Când Don Chihotte se lasă pe sine ridiculizat şi luat drept nebun, el o face din setea nemărginită a unui ideal... Ce vreţi dezintere-

sarea mai mare de sine ? El îi vrea pe oameni nobili, desfăcuți de robia fleacurilor lumești, despovorați de gustul lăcomiei și al stăpânirii. Îi vrea prinși în viforul alb și dulce al visării, al idealizării unei vieți pângărite de toate ticăloșiile omenești... *O reîntoarcere...* către izvorul dela început, al vieții îndumnezeite... O sete arzătoare de *altăceva,* decât trudnica existență terestră, ajunsă pură animalitate, — redusă la o elementară viețuire sarbădă, urâtă, murdară și ridiculă. Da, nebună și ridiculă este *această* viață, ajunsă aici unde o vedem, copleșită de răgetul sinistru al materiei inerte, ridicată la nefirescul și neputinciosul rang, de cârmuitoare a duhului... O, nu Don Chihotte e nebun — ci noi, — ci lumea aceasta, care ca și Răzeșul de adineaori, gonește după un mimic, după o înșelare, după o... prună uscată... Hm ! ce nebunie !..."

Cu pieptul săltat de-o respirare fierbinte, Pnevma tăcu.

Dând cu tristeță din cap, vorbi cu vibrare lăuntrică :

— „Când Don Chihotte sărută mâna hangiței ca unei prințese, nu o face din prostie sau înșelare, — ci pentru că, în adevăr, o *vrea să* fie prințesă. Vrea s'o înalțe, s'o facă mai mult decât se vrea ea. Dar hangița vrea să rămână hangiță, care suduie și fură din tejghea. Nu pricepe. Și fiindcă nu pricepe, îl face nebun... Când Don Chihotte liberează din mâinile paznicilor pe pușcăriași, o face din nesfârșită iubire pentru oameni, — pentru că și pe aceștia îi vrea *liberi,* înălțați și frumoși... Dar nici aceștia nu-l înțeleg, căci de îndată ce le dă această libertate, ei sar cu pietre aspura binefăcătorului lor. Cine e nebun ? Don Chihotte sau ei ? Și, doborît sub pietrele nerecunoștin-

ţei, Don Chihotte, se ridică şi porneşte din nou să descătuşeze pe cei prinşi în neînduplecatele fiare ale vieţii robite burţii... Panza Sancho... Prototipul omului vândut stomahului şi averii.. De sigur, ce poate vedea el în Don Chihotte !... O, frumuseţa visată de Don Chihotte!... El o voia pentru toţi, — tovarăşă nedespărţită a sufletului omenesc... Iar oamenii n'o voesc, şi-l omoară cu pietre, făcându-l nebun şi ridicul... Cine e nebun şi ridicul, dragii mei ?!..."

Pnevma tăcu. Întunerecul tresărea încă de glasul cald al vorbitorului.

Focul se stingea treptat — nimic nu se mai auzea în preajmă.

Pnevma, cu glas scăzut, încheie :

— „Don Chihotte a dat totul din iubire pentru oameni... El a avut splendidul curaj şi desinteresata iubire a idealistului, — acela care îndrăzneşte să vadă dincolo de vreme — şi peste voia oamenilor, cei ce-s orbiţi de-o bucăţică de lut pe care o ţin în mână, şi-i zic avere... Sărmanii înşelaţi !... Şi oamenii l-au alungat, lovindu-l cu pietrele inconştienţei lor... Când proştii şi lacomii i-au dat foc cărţilor, omorîndu-l, o făceau pentru că el nu semăna cu ei... Dar odată cu el, îşi ucideau propriul lor ideal... O, cât mi-e de drag Don Chihotte !..."

Pnevma îşi lăsă încet fruntea pe pumn — şi în sclipirile din urmă ale focului care se stingea, i se acopereau de-un aur arămiu, două lacrimi bulbucate la coada ochilor...

Incet, ca trezită din vis, Furnica se întoarse spre Pnevma-kalon-ke-zoiron — şi-i zise blând:

— „Cui vorbeai ?"

Pnevma ridică fruntea, surprins. Boabele din ochi se spărseseră, udându-i obrajii.

Nu-i răspunse. Ci o întrebă :

— „Nu dormeai ?"

Furnica îi şopti :
— „Nu..."
Pnevma surâse — şi glumi :
— „Poate că visam..."
Departe, un huhurez strigă tare şi găunos : „Hu-Hu...", ca să înştiinţeze poporul că e miezul nopţii.

III

TOATE NIMICA SUNT, FĂRĂ DRAGOSTE...

Munţii se desfăşeau din aburii dimineţii... Incet, din îmbrăţişarea bumbăcoasă, se ivesc pajişti prelungite până sub poale de păduri, — stânci sure cu ciudate desene de muşchi şi ferige pe ele, — ţancuri, ca nişte imense şi dinţate tăişuri de topor privind spre cer, — poiene de un verde aproape negru, suspendate cu nevăzute odgoane de toartele văzduhului,— culmi ţâşnite, în avânturi necontenit vii, din trupul masiv al muntelui, având pe ele urme de cărări temerare şi cotloane bine dosite, slujind de locuinţă hultanilor singuratici şi răpitori. Nebănuite, între treptele muntelui, se cască precipicii ameţitoare, în clinuri repezi şi ascuţite, adăpostind în funduri neumblate, cine ştie ce vietăţi foşnitoare. Şi, ca trezite din somnolenţă, parcă se aud mai clar şi mai viu, lărmuiala lichidă a pâraelor şi şuetul înalt al vântului, într'o necontenită alergare...

Toate stau încă umede, mirate şi aşteptând ceva. Sus, pe fruntea muntelui, dintr'odată, s'a isbit moale o suavă prăfuire de aur şi l-a luminat... Pe urmă, nesimţită dar grea, lumina a început să se pogoare în râuri aeriene, pe tot trupul muntelui. Faţa, pieptul, cingă-

toarea... toate capătă platoşe transparente de lumină solară, — şi parcă sunt altele, în râsul cascadat al avalanşei luminoase. Copacii, stând cumineţi şi drepţi, parcă se roagă pentru începutul zilei, având în faţă catapeteasma nesfârşită a unor nori albi, care sclipesc în aur şi diamante, sub aceeaşi îmbăiere matinală în lumina darnicului astru...

Se deşteaptă pe urmă la viaţa zilei — şi vietăţile... Gâzele îşi încep harnica şi anonima muncă, pasările îşi pregătesc cântările, în repetiţii stăruitoare, — iar veveriţele, cu coada mai lungă decât trupul, în agilităţi neînchipuite şi neverosimile, pornesc călătoriile lor aeriene pe drumuri de crengi legănătoare, trambuline minunate pentru asemenea trebuinţe.

La răstimpuri, pentru a face şi mai strălucitoare priveliştea muntelui potopit de lumină, se întind pe el ocoale mari de umbre, repede trecătoare. Norii glumesc cu soarele, aşezându-i-se în faţă, — dar curând, şi mai bogată, lumina se coboară peste întregul cuprins, în hohote şi chiote neauzite.

Ca un împărat îmbrăcat în vestminte de aur, — aşa stă muntele în lumina soarelui...

Drumeţii urcau pe potecile încă ude de rouă. Pe trunchiul brazilor se prelingeau fine râuşoare de apă, dându-le o licăreală arămie.

Cu cât urcau, cu atât se desfăceau mai largi poienile în urmă, iar linia zării se înfunda mai în adânc.

Trezite din amorţire, tălăncile vitelor pornite la păşune, începură, pe glasuri deosebite, cântecele lor sonore şi metalice, parcă aducând aminte ceva de demult. Se auzeau numai ele, vitele nu se vedeau. Când şi când, sunetul vreunei tălănci era grăbit şi repetat, — semn

că vita luptă cu vreun puhoi de muşte sau cu vreun tăun năprasnic.

Stâne, ca nişte cuşme tuflite, jos, pe pământ, se arătau prin colţuri de poiene, având în jur, ţarcuri de răslogi, iar deasupra, subţire şi străveziu fir de fum albăstriu, destrămat în văzduh... Lătrat gros de câine ciobănesc întâmpina şi el pe drumeţii ce se abăteau prin coasta stânei, întrebând pe mocani, care-i drumul cel mai drept spre vârf.

Cărarea plină de pietriş mărunt, şerpuia în scurt, înfruntând astfel pieptul prea abrupt al muntelui, cu neputinţă de urcat deadreptul.

— „Ce-aţi luat-o înainte?" sbieră Jupâneasa de jos, dintr'o poieniţă cu iarbă mătăsoasă, lui Pnevma, care, ajutându-se cu un băţ alcătuit de el, în măestre crestături, se urcase sus, pe-o terasă pietroasă.

Furnica urca încet, întorcându-se mereu cu privirea îndărăt, ca să prindă priveliştile, care, ca într'o poveste, se desfăceau din ce în ce mai vaste, cu cât drumeţii urcau mai sus.

Pnevma nu răspunse nimic Jupânesei, ci, întorcându-se şi el cu faţa spre vale, stătea în uimire.

Ştefan, care era lângă el, strigă:

— „Vrancea!..."

Ion zise:

— „Nu... Sunt Bucegii..."

Pnevma adăogă şi el, mai mult ca să-i necăjească:

— „Parcă e... Pârângul, sau... Munţii Apuseni..."

Ştefan zâmbi — şi zise:

— „Oricum... *Muntele* nostru..."

Ceilalţi tăcură privind circul de înfăţişări atâta de frumoase, că păreau ireale.

In vale curgeau ape de argint pe paturi de

pietre risipite. Pe maluri şi pe coaste stăteau agăţate căsuţe pitice, departe una de alta, închipuind, văzute de sus, nişte jucării, având în jur minuscule căpiţe de fân şi garduri subţiri ca aţa de paianjen... Totul părea fraged şi delicat, în împânzirea străvezie a luminii.

Pnevma aştepta pe tăpşan, să vină toţi ceilalţi.

Locul era bun de odihnă. In latură, sub o stâncă aplecată, se vedea o vatră cu cenuşă proaspătă.

— „Au trecut drumeţi pe aici..." zise Jupâneasa — şi porni să adune vreascuri.

Aprodul şezu pe un petroi din margine — şi privind prăpăstiile şi depărtările, zise cu naivitate admirativă :

— „Halal, — şi para-halal !..."

Furnica şezu jos pe-o perniţă de bureţi şi se rezemă pe piatra răcoroasă a stâncii, nedeslipindu-şi ochii de cazanul plin cu minunăţii al văii largi. In dreapta şi în stânga, perdelele diafane de ceaţă, stăteau lăsate pe zările depărtate.

Pnevma şezu şi el lângă Furnică, aromind puţin la mireasma îmbătătoare a priveliştii — şi-a brazilor care foşneau abia auzit în preajma lor.

Jupâneasa aduse vreascuri — şi răscolind în cenuşă cărbunii, făcu focul. De îndată fumul se ridică, prelingându-se pe lângă trupul stâncii, ca într'o jertfă.

Pe urmă, veni şi ea lângă ceilalţi, pirotind de plăcută oboseală...

Li se părea sau era adevărat... De jos, din poiana prin care se urcaseră, veneau spre ei doi oameni, ridicând din greu. Cel dinainte, ducea în spinare, un enorm sac plin. Greu-

tatea sacului era aşa de mare, că spinarea drumeţului era de tot încovoiată. El părea că vrea să pască iarbă, aşa era de înclinat. Era îmbrăcat într'o lungă manţie sură, ca de călugăr, iar în cap purta o tichie, ca un comănac mic. N'avea nici un băţ de ajutor, de vreme ce ţinea sacul cu amândouă mâinile. Cel ce venea în urmă, era cu capul gol, cu părul încâlcit şi răvăşit, desculţ, îmbrăcat în sdrenţe — şi ţinea mâinile, făcute căuş, spre cel dinaintea lui, de parcă i-ar fi cerut ceva.

Ei mergeau, urcând greu, — dar necontenit stăteau pe loc. Picioarele lor nu atingeau pământul, — ochii lor nu vedeau nimic, — ci, amândoi, păreau nişte lunateci, călătorind pe căi necunoscute...

Aprodul zise speriat:

— „Dar aceştia ce mai pot fi?"

— „Ia nişte drumeţi..." răspunse Jupâneasa.

— „Ce drumeţi?!... Tu nu vezi cum merg stând pe loc?..."

Furnica şopti îngândurată:

— „Ce pot fi, oare?"

Pnevma îi privea, dând slab din cap. Apoi zise:

— „Cel dintâi e... *Filantropul...*"

— „Com? Com?" strigară într'un glas, Jupâneasa şi Aprodul.

Pnevma le răspunse:

— „*Fil-antropos...* adică iubitor de oameni..."

— „Aşa?" exclamă Jupâneasa.

— „Ce fel de iubitor de oameni, când el umblă aşa?..." zise Aprodul.

— „Ehe!... — zise Pnevma — are de ispăşit păcate..."

— „Cum? Ce fel?" întrebă Jupâneasa.

Pnevma povesti:

— „Lucrul e foarte simplu... De veacuri,

omenirea-i fericită de acești oameni... *Fi-lantropi*... Ei dau, în dreapta și 'n stânga, celor ce trăesc în nevoi și necazuri... Ei plâng, de dimineață până seară, pe suferințele celor săraci... Și mâna lor lasă să pice în mâinile celor lipsiți, bobul de grâu al milosteniei lor..."

— „Ei, atunci e foarte bine..." grăi repede Aprodul.

— „Aproade — îi zise Pnevma, șăguind — tu ai fi băiat foarte bun, dacă nu te-ai grăbi câteodată."

Furnica avu o tresărire, bănuind urmarea.

Jupâneasa aștepta, isteață și neliniștită.

Pnevma urmă :

— „Toate, firește, ar fi bune... dacă... n'ar fi rele, cum spunea un mare filosof... Fil-antropos-ul cesta însă, e un mare prefăcut... Lui îi este de suferința oamenilor cum ni-i nouă acum... să ne întoarcem înapoi..."

Furnica își feri fața, ca de-un duh rău.

Pnevma povesti :

— „Lui îi este de averea lui... El știe că mai osebit prin milostenii de aceasta, și-o va rotunji..."

— „Cum ? Cum ?" isbucni Jupâneasa.

— „Te-ai molipsit dela Aprod, Jupâneaso..." o întâmpină cu dojană, Pnevma.

Jupâneasa tăcu.

— „Iată cum — urmă Pnevma — el, filantropul, pentru fiecare bob de grâu pe care-l dă, cu ne-iubire, mâinii care i-se întinde, — el, da, filantropul, ia în schimb... cât credeți ?"

Aprodul dădu semn din cap că nu poate ști.

Jupâneasa însă, ca să-și spele ocara ce căpătase, răspunse repede :

— „Un sac... un sac !"

Furnica își acoperi fața, iar Pnevma exclamă :

— „Bravo ! Bravo !... Un sac..."

Apoi, reluă :

— „Vedeţi, aşa stă lucrul... Şi oare, nu ştim noi filantropi de aceştia ?"

— „Şi-acum — întrebă Aprodul — de ce stă el aşa cu sacul în spinare ..."

— „Pentru că aşa e blestemat : să meargă cu greul sac în spinare..."

— „Până când ?"

— „Până ce s'o goli..."

— „Şi când se goleşte ?"

— „Vedeţi, el se goleşte neîncetat, dar tot pe dată se şi umple, aşa cum se umplu sacii filantropilor din lume..."

— „Adică niciodată..."

— „Nu ştiu... Poate nu..." — rosti rar Pnevma, privind spre Furnică.

Ea stătea cu faţa în pumn şi părea că plânge.

— „Dar celălalt ?" întrebă Jupâneasa.

— „A, celălalt — răspunse Pnevma — este *Cerşetorul*..."

— „Cum aşa ?"

— „E cerşetorul acela care n'are nevoie de cerşit, dar care cerşeşte ca să strângă... N'aţi auzit voi — sau n'aţi cetit prin gazete, cum adesea se descoperă prin case părăsite sau prin ganguri singuratice, cerşetori morţi, îmbrăcaţi în sdrenţe, desculţi şi murdari, dar care, în căptuşala hainei sau în mindirul soios pe care dorm, au adunat aur şi bancnote ?!..."

— „Ba da, — de multe ori..."

— „Ei bine, cerşetorul acesta se ţine acum de umbra filantropului, cu mâinile întinse, dar nu capătă nimic... Boabele de brâu se răvăşesc pe jos, dar el e blestemat să nu le poată ridica, de vreme ce braţele i s'au împietrit în chipul cerşirii. Ei merg aşa, unul după altul, şi niciodată nu se pot ajunge... Unuia i-se umple ne-

contenit scumpu-i sac, — celuilalt nu-i cade nimic în mâinile necontenit întinse, — iar boabele de grâu cad netrebnice la pământ...:'

Oprindu-se din povestit, Pnevma strigă spre cele două umbre :

— „Ehe, fățarnicilor, încotro ? De ce călcați prin aceste meleaguri, când pe aici toți filantropii sunt oameni plini de dragoste, iar cerșetorii sunt toți săraci ?!... Duceți-vă aiurea, unde vi se potrivește, — dar ce căutați aici ?"

Și Pnevma hohoti în râs, — pe când cele două fantome se risipiră, luate de vântul care trecea atunci prin dreptul lor...

„...Cunosc undeva, într'o localitate al cărei nume l-am uitat, o asociație de doamne caritabile — vorbi Pnevma — care practică cu asiduitate milostenia. Mai întâi, au o listă de „persoane căzute în mizerie", care au fost odinioară cu stare, dar care, datorită faptului că au cheltuit averea pe plimbări și pe banchete, se află acum la strâmtoare. Vine apoi a doua categorie de milostiviți : văduvele și orfanii. Și la ceasuri anumite, doamnele pornesc, în automobile, să facă milostenia. Ajung la poarta vădanei, o chiamă, îi pune în mână un ban — și-i dau povețe de cumpătare și de viață religioasă. Au grija însă să aibă cu ele, diferite desinfectante și arome. Cele dintâi spre a le feri de molimă, — și celelalte pentru îndepărtarea greului iz al sărăciei... Și așa, trec din poartă în poartă, și lasă să pice bobul de grâu al milosteniei... A doua zi, toate gazetele aclamă, în articole lăudătoare, admirabilele fapte de caritate... Sau, cunosc anumite *firme* milostive... In bugetul lor, capitolul „caritate" e prezent, — face parte din rostul comercial al întreprinderii... Calculul e făcut : Nu riscăm

nimic, — dimpotrivă... Aruncăm un ban — ne merge numele că suntem caritabili, — şi banul acela *aduce* multă apă la moară..." Când se întâmplă că patronul moare, gazetele îi preamăresc amintirea — şi deseori nu lipseşte nici bronzul, „aere perenius", care transmite „şirurilor de generaţii" demna pildă de urmat... Cunosc şi persoane... individuale, care, de asemenea, practică cu mare osârdie caritatea — şi care, primind la butonieră, „Meritul carităţii" îşi fac bine trebşoarele celelalte... Chestia *rentează*. Mai ales — zic ei — că lumea n'are de unde şti cum stă lucrul..."

Pnevma se opri, zâmbind amar.

Pe urmă, isbucni cu putere :

— „Dar ştie... Dumnezeu !... Toţi aceştia cred că-L pot înşela cum pot înşela pe oameni... Sărmanii orbi şi neghiobi !... Făţarnici proşti!... Caritatea !... Dacă *nu te dai* pe tine, inima ta, caritatea-i o minciună, — şi o insultă pentru cel căruia o faci... De aceea caritatea aceasta făţarnică nu poartă roadă... Cel astfel miluit, urăşte pe cel ce pretinde că miluieşte... De îndată ce doamna caritabilă, a părăsit în goană poarta celui sărac, acesta o înjură, o dispreţuieşte, o urăşte..."

Pnevma se opri, clătinând din cap.

Urmă, cu duioşie conţinută :

— „O, dar când, poposind în odăiţa umilă a sărmanului, vei zice : „Iată, dragă frate al meu, puţin îţi aduc în mâinile mele, dar îţi dau inima mea..." şi vei îngenunchea, împreună cu el, sub modesta candelă a credinţei din acel loc, în rugăciune caldă către Dumnezeul tuturor milelor, ca să mărească El darul tău neînsemnat — o, atunci, dragii mei, caritatea ta va fi putere nebiruită, care va putea scoate viaţa din făgaşul ei de mizerie — îndrumând-o pe calea

luminii. Milostenia ta va transfigura viaţa celui căruia o dai, — căci nu bucăţica de lut pe care i-o dai ar putea să-i schimbe traiul, — ci duhul iubirii, care purifică şi înalţă... Căci Dumnezeu e infinită iubire..."

Ca şi cum ar fi cetit într'o nevăzută carte, Pnevma-kalon-ke-zoiron, silabisi :

„Şi chiar de-aş grăi toate limbile — cele omeneşti şi cele îngereşti, şi n'aş avea dragoste, sunt o armă sunătoare sau un chimval zăgănitor...

„Şi chiar dacă aş putea să proorocesc, şi să cunosc toată ştiinţa şi toate tainele — şi chiar de-aş avea toată credinţa cu care aş muta munţii din loc — şi n'aş avea dragoste, nu sunt nimic...

„Şi chiar de mi-aş împărţi toată averea la săraci — şi chiar dacă mi-aş da trupul să fie ars de viu şi n'aş avea dragoste, nu-mi foloseşte la nimic.

„Ci iată, peste toate, dragostea rămâne mai mare..."

Glasul lui Pnevma, ca o fiinţă de duh, venea, cald şi mângâietor, şi cuprindea inimile celor ce stăteau tăcuţi în jurul lui, — şi pe urmă, ca şi fumul vetrei, se ridica în umilă ofrandă, spre văzduhul tăcut şi imens, — Locuinţa Dumnezeului tuturor milelor...

Pe urmă, singurătatea îi cuprinse pe toţi în largi braţe de tăcere...

IV

PILDA AURULUI

Drumul se strecura, şerpuitor, pe sub alunii aplecaţi, având atârnate de ramuri micile cădelniţe verzi ale fructelor. Părea că vor să dea bunăziua drumeţilor, care urcau tăcuţi spre vânful dealului. Căsuţe resfirate pe clinuri, deschideau ochii miraţi ai ferestruicilor spre aceiaşi drumeţi străini, întrebându-i: „Unde? Unde?" De jur în jurul căsuţelor, păpuşoiul înalt se apropia până chiar lângă cerdacul strâmt, iar sus pe poliţe mici, atârnate de stâlpi, înroşeau muşcate involte, ca nişte buze rumene. Acoperişul ţuguiat dădea locuinţelor nu ştiu ce înfăţişare de semeţie glumeaţă. Pe sub şindrilele înegrite ieşea fumul vetrelor, în fire împrăştiate, ca şi cum nişte moşnegi şi-ar fi dat pe nas fumul lulelelor. Pe tăpşanele din dosul caselor sau din fundul grădinilor, până sub coasta dealului unde nu mai putea ajunge plugul, mâna grijulie a gospodarului pusese orz sau ovăz, bine sădit şi cu teamă crescut, iar în marginea gospodăriei dinspre puţ, înverzeau straturile de zarzavat. Se cunoştea din toate că pe aici pământul e puţin — şi de aceea preţuit. Câteva ştiubeie, în chip de cofe, stăteau

ascunse printre tufele înalte de sulfină şi de ochiul boului, trimeţindu-şi harnicele oşti de muşte prin pometurile de prin preajmă, întru adunarea prafului din care avea să scoată licoarea minunată. Împrăştiaţi prin jurul casei sau, mai ales, stând sus pe locurile ce nu puteau fi lucrate, prunii cu bogate roade vinete, îşi aplecaseră ramurile, ca într'un fel de smerenie în faţa soarelui.

Pietros şi neregulat, drumul sălta pe alocuri peste pâraie subţiri, care curgeau devale pe trepte de gresie lată. Şi din nou urca, trecând pe lângă gospodării agăţate de uşoare coaste înclinate.

La un loc, dealurile se lărgeau, ca pentru a lăsa valea slobodă unui drum mai lat de ape. Se simţea că acolo se târăşte, leneş şi mare, un şarpe cu trup de apă.

Şi de sus, de pe dâmbul unde drumul stătea urcat, drumeţii văzură cum, sub lumina slabă a soarelui acoperit cu subţire văl de nori, şarpele de apă, sur şi greoi, cu maluri teşite, se strecoară, în cotituri largi, având pe lături bogate penaje de sălcii, dinspre soare-răsare spre soare-apune.

Drumeţii trecură peste podul de scânduri, privind spre zările din care se ivea trupul de apă — şi spre cele în care se pierdea. Deoparte şi de cealaltă a râului, se întindeau ogoare şi sate, hugeaguri de sălcii şi păşune.

Fără să vrea, Ion şopti:

— „Murăşul !..." — dar nimeni nu-l auzi.

Pe urmă, drumul iar începea să urce şi să coboare dealurile, strecurându-se pe sub alunii aplecaţi şi trecând pe lângă poliţele cu muşcate însângerate.

Spre nămezi, soarele se scutură de scamele norilor — şi îşi arătă faţa, potopind cu lumină

dulce drumuri, coaste, case, pomi, şi ape... Peisagiul prinse viaţă, — drumeţii se înviorară.

Nu ştiau de când merg aşa, când, înfundat şi departe se auzi o bubuitură. Nu era de tunet, ci venea dinspre pământ. După câteva clipe de tăcere, altă bubuială, mai clară. Venea dinspre dealul din faţă. Nu se vedea nimic. Copaci cu frunzar bogat împodobeau spinarea dealului, — nimic altă ceva.

Se apropiară.

Jupâneasa, nerăbdătoare, întrebă:

— „Ce poate fi?"

Pnevma răspunse calm:

— „Ai răbdare..."

Aprodul, ca pentru a glumi, zise:

— „Răbdare-răbdare, — dar dacă nu se vede nimic..."

Pnevma îl linişti şi pe el:

— „Fii pe pace, vei afla..."

O bubuitură puternică îi opri pe loc. Uşoară prăfuire de pământ răscolit se vedea într'o parte a dealului. Priviră toţi într'acolo.

Pnevma zise Furnicei:

— „Dealul de aur.."

Furnica tresări la auzul acestui cuvânt.

Pnevma o potoli cu un gest de înţelegere.

Merseră spre gura dealului.

Şi Pnevma îi plimbă prin tunelurile de sobol care sfredeleau dealul, dându-le lămuriri.

Mai întâi, se cară pe cărucioare pitice, până în inima dealului, grele cartuşe de pulbere. Acolo, se află făcute mai dinainte culcuşuri în piatra de aur. Minerii aşează cartuşele, cu mare grijă, în acele culcuşuri — şi ies din hruba caldă şi umedă, trăgând după ei firul de lână care îi leagă cu cartuşele. Pe urmă, dau foc firului — şi când focul ajunge la cartuş, — îl rupe în mii de puteri care sparg zidul de

piatră, săpând mici bolte subterane. Pe urmă, alt cartuş, — şi altul... Pătrund apoi din nou în mină, încarcă pe cărucioarele pitice, sfărâmăturile de piatră, — şi le scot afară.

Aprodul, cu grăbire, întrebă :

— „Şi gata aurul ?"

Pnevma îl potoli :

— „Ehe, — stai, că mai este treabă !..."

Luă apoi un pumn de pietricele dintr'o grămadă de alături — şi i-l oferi :

— „Iată... aur !..."

Aprodul, oarecum supărat, îi răspunse :

— „Mulţumesc !..."

— „Şi cu toate acestea — zise Pnevma — aici *este* aur, Aproade !..."

Plecară dela gura hrubei — şi merseră spre o mare aşezare dinspre care venea un huet încontinuu, ca o neîntreruptă cădere grea de ape. Mii de sgomote de sfărâmare şi mii de şuşuieli de apă care spală, îşi adunau puterile laolaltă, ca să dea huetul acela ameţitor.

Când fură aproape, urechile li asurziră.

Pnevma lămuri :

— *„Şteampurile !"*

— „Cum ? Cum ?" întrebară Aprodul şi Jupâneasa.

— „Băile de aur..."

Când intrară în hardughia huitoare, rămaseră în prag, aşa de mare era sgomotul — şi aşa de ameţitoare mişcarea. Pive imense, aşezate una lângă alta, băteau şi sfărâmau pietrişul cărat din mină, — iar şuvoaiele de apă aduse de jghiaburi, spălau amestecătura aceasta, desfăcând firele de aur de nămolul netrebuitor.

După ce priviră această neaşteptată întocmire, se traseră din calea huetului care-i asurzea şi stătură sub copaci, mai deoparte, având

la picioare deschizătura unei mici poene înverzite.

Pnevma îi lămuri:

— „După ce pietrișul de aur e sfărâmat și spălat, — este o alcătuire foarte dibace cu ajutorul căreia, firele de aur, mici și pufoase, ca praful drumului, se așează pe niște scânduri căptușite cu table de argint viu. Odată sau de două ori pe lună, aceste table se scot afară din șteampuri și-s curățate de pulberea de aur..."

— „Și gata?" întrebă iarăși Aprodul.

— „Ehe!... Cât mai este!..." îi răspunse Pnevma.

Și urmă:

— „După aceea, pulberea de aur e luată și purtată zile întregi prin niște cazane mari, strecurată prin nenumărate filtre, desfăcută de noroiul care necontenit se ține de ea — și-i din nou strânsă laolaltă... Și tocmai la urmă, e trecută și prin foc. Așa-i de mare căldura cuptorului prin care o trec, că de-ai băga o clipă mâna în el, scrum ți-ar face-o dintr'odată... Acolo, în cuptor, *se lămurește* aurul. Pe urmă, topit în formă de drugi sau de cărămizi, aurul e luat și-i purtat în lume..."

Furnica stătea căzută pe gânduri, iar Aprodul și Jupâneasa țăcăneau din limbă, mirându-se.

Jupâneasa spuse deadreptul:

— „Și eu, care credeam că iai de icil aurul și-l pui colea... Și gata..."

Aprodul, ca să facă pe deșteptul, râse:

— „Chiar așa nu... Dar eu credeam că uite, te scufunzi așa în râurile cu aur, îți ții răsuflarea cât poți mai mult, și ieși afară cu bulgării de aur..."

— „Ce mi-e una, ce mi-e alta?!...“ îi zise Pnevma, râzând.

Furnica tăcea mereu. In duhul ei răvășirea din nou își purta vântoasele. Pnevma o privea și-i pricepea tulburarea. Parcă acuma înțelegea ea întâi unele lucruri — și vedea întinderea unei greșeli. Un înțeles nou să lămurea în mintea ei, aducându-i în suflet o mângâiere, ca o nădejde triumfătoare. Câte nu știuse!... Ce de greșeli!...

Cum nesocotise ea înțelesul aurului — și cât îl asemuise cu noroiul!...

Frământarea din duhul ei o ostenea, dar osteneala aceasta nouă nu era sdrobitoare, ci, dimpotrivă, mângâietoare. Se gândea la drumul făcut — și la cel care mai rămânea, bănuindu-l greu și arzător. Dar îl primea de pe acum, simțind mai dinainte câteva dulci picături ale mierei sufletești, care o aștepta la capăt.

Stătea cu sufletul atârnat de aceste gânduri când...

...dinspre așezarea huitoare, urca încet spre ei, un om, într'o stare ciudată.

Avea un cap mare, cu șuvițe de păr unsuros căzându-i pe umeri. Ochii călcați peste măsură păreau că urmăresc cine știe ce gânganie spăimoasă din față. Era îmbrăcat cu un antereu negru, spart la coate și înverzit de vreme. O cingătoare călugărească, veche și lucioasă, îi strângea tare mijlocul. In picioare avea niște papuci de pâslă găuriți, prin care se vedeau degetele cu unghii mare, ca niște ghiare. In brațe ducea cu încordări de sânge, un mare bulgăre inform și galben. Mâinile înlănțuite, aveau unghii lungi și negre, iar chipul îi era brăzdat de adâncituri nodoroase, prin care sudoarea tâmplelor șuroia murdară.

Furnica își acoperi fața, dând un țipăt slab de desgust. Ceilalți strigară :

— „Uriciune !...“ și-și feriră fața din calea arătării.

Uriciunea venea spre ei, — dar nu ajungea. Se chinuia cu bulgărele, care la toată clipa, părea că-i scapă din brațe. Incordându-se năprasnic, trupul se topea sub antereul sfâșiat, iar pe frunte boabele de sudoare cât aluna se spărgeau, inundându-i obrajii și orbindu-i privirea. Picioarele tremurătoare căutau trudnic drumul, bâjbâind ca niște boturi oarbe de cârtiță.

Aprodul strigă :

— „Bulgărele de aur !..‘

Pnevma îi atrase atenția :

— „Bagă bine de seamă...“

Aprodul se ridică, făcu câțiva pași — privi încordat și zise :

— „Adevărat... Parcă nu-i de aur...“

Furnica ridică și ea privirea.

Jupâneasa, mai îndrăsneață, se apropiè mai tare — și cu glas desamăgit, sbieră :

— ‚Nu-i de aur... E lut... E noroi...“

Furnica avu iarăși un țipăt scurt, ca un oftat.

Aprodul ceru lămuriri :

— „Ăsta cine-o mai fi ?“

— „Ce ? Nu-l cunoști ?“ — se miră Pnevma.

— „Ciumafaia !“ — și Jupâneasa îi dădu cu tifla.

— „Concoriculicubenga — Fiul Dracului — Avarul sau Cămătarul... Cum vreți să-i ziceți...“ declamă Pnevma.

Auditorul dădu strigăte de mirare.

Pnevma urmă :

— „Vânător de aur cu preț de sânge omenesc... Negustor de carne omenească pe cost de aur, pe care tot el îl suge prin unghiile-i

lungi dela mâini şi dela picioare, — cum şi prin ochii lui de erete lacom. Suge aurul şi prin piele, — îl aspiră şi prin plămâni... Sete niciodată potolită, — stomac niciodată sătul... Personagiu răspândit pe toată faţa globului pământesc — şi iubit de coropişniţe şi de gurlani... Detalii anatomice: în loc de sânge are bragă, — iar în loc de inimă, un ciot de mătrăgună... Umblă de obicei noaptea — şi se hrăneşte cu scaeţi..."

— „Brr !..." se scutură, ca de frig, Jupâneasa.

— „Fie la el !..." zise, vulgar, Aprodul.

Furnica gemea încet, simţindu-şi urechile vuind.

Jupâneasa întrebă:

— „Şi ce-i cu el acuş ?"

Pnevma lămuri:

— „Stricător al frumuseţii şi al rostului metalului scump, el îşi primeşte cuvenita pedeapsă..."

— „Adică ?" întrebă, naiv, Aprodul.

— „E sortit să fie după cum îl vedeţi... Sdrenţuros, cu ghiare la mâini şi la picioare, murdar şi urît de toţi... Desculţ şi cu părul lăţos... Şi să poarte necontenit în braţe, un bulgăre de noroi, — şi mereu să i-se pară că-l scapă jos... Iar drumul pe care calcă, spini..."

Curioasă, Jupâneasa, întrebă:

— „Până când ?"

Pnevma răspunse simplu:

— „Până ce bulgărele de noroi s'o preface în bulgăre de aur..."

— „Am înţeles..." dădu cu tristeţă din cap, Aprodul.

— „Cam târziu..." completă Jupâneasa.

Furnica, fără voie, dădu cu mâna în dreptul

ochilor, ca şi cum ar fi vrut să depărteze o viziune urîtă...

Şi tot atunci, arătarea din faţă pieri...

— „Şi cum spuneam — vorbi Pnevma — aurul se culege cu mari greutăţi. Ascuns în inimă pământului, împrăştiat în fire aproape nevăzute, fine ca puful de păpădie, — el trebue scos, cu trudă şi cu răbdare la lumina soarelui. Trebue spartă crusta care-l închide şi frământată până ce se face ca o pastă de noroi. Pe urmă vine apa şi-l spală... Multă, cu încăpăţinare, căci noroiul cu greu se desparte de firul scump. Apoi, văzuraţi, firele se adună laolaltă — sunt trecute prin bureţi şi prin ape tari, ca să fie curăţite de toate cele netrebuitoare... Şi numai pe urmă, vine şi focul care aduce lămurirea, purificarea din urmă... Aşa se capătă *lucrul rar*... El e, mai ales, condensare de muncă... Şi de aceea el ar trebui să fie scump şi preţuit... Dar oamenii n'au înţeles pilda aurului — şi i-au răstălmăcit menirea... O, *pilda aurului*, dragii mei... Nimic nu se poate face bun şi trainic, fără o necontenită râvnă de *lămurire*. Ştiţi voi ce însemnează *a lămuri*? Insemnează a scoate din lucruri şi din fapte, înţelesul cel mai curat, esenţa, *lamura*... Iar pentru a scoate lamura, trebue urmată pilda aurului. Niciodată nu l-am putea avea cum îl vedeţi, galben şi strălucitor, dacă nu l-am trece prin sdrobire, prin apă şi prin foc... Aşa e şi cu viaţa noastră, a tuturor... Şi cele trupeşti şi cele sufleteşti, ca să fie tari şi de preţ, trebuesc lămurite, ca şi aurul, cu trudă şi cu răbdare... Altfel, sunt noroi netrebnic, — ca şi aurul greşit înţeles... Dar aurul ne mai învaţă şi felul cum trebue să ne facem munca. Rodul muncii e preţul trudei cu care

o înfăptuim. Un rod căpătat fără muncă, e furat celor care se trudesc. E şi o faptă de desfrăţire cu ceilalţi oameni. E o minciună... Văd azi în lume umblând multe vorbe deşarte, care încurcă traiul omenesc... S'au ridicat acum nişte preoţi mincinoşi, care propăvăduesc un crez nou. Cu puţină muncă, roade cât mai multe... Cum vine asta? Înşelătorie curată... Aurul văzurăm cum se capătă... Ce s'ar fi ales de el, dacă-i aplicăm dogma acestora, care, fie zis, este a leneşilor şi-a răpitorilor. Căci din două una: sau vom avea roade proaste, — sau vom trebui să le furăm pe cele bune... Sau în loc de aur, vom avea noroi, — sau vom avea aur, dar îl vom răpi altora... E crezul leneşilor şi-al hoţilor... Alţii au răstălmăcit rostul aurului, înjosindu-l şi făcându-l unealtă pentru robirea semenilor. L-au îngrădit în strâmtele ziduri ale poftei de stăpânire — sau l-au făcut capcană de prins vieţi omeneşti. Avarii şi cămătarii — o, câţi mai sunt pe pământul acesta! — cu mâini hrăpăreţe, având ghiare de hultani, l-au strâns în haznale adânci, slujindu-le orgiilor lor galbene... Sabatul sălbatec al poftei lor de posedare... Aurul, superba pildă a muncii, ajuns din nou în noroiul prostiei şi al lăcomiei omeneşti..."

Pnevma-kalon-ke-zoiron se opri din povestit şi punându-şi bărbia pe genunchi, privea spre dealurile pline de copaci stufoşi.

Urmă, cu glas potolit:

— „Pe urmă, firește, aurul, pierzându-şi strălucirea şi înţelesul, a ajuns unelta tuturor, întru stricarea vieţii... Răul s'a întins... A început goana după el — şi din mijloc de îndestulare a vieţii, a devenit ţintă râvnită pentru ea în sine... Puterea întunecată a schimbat sen-

zurile, aruncând în suflete și mărind-o necontenit, pofta de stăpânire... Și de-atunci..."

Pnevma tăcu.

Lângă el, Furnica își ținea tâmplele în mâini.

Pnevma se alătură ei.

Știa ce se petrece în sufletul ei frământat de remușcări.

Auzea doar atât, în șuer fierbinte:

— „Și eu... și eu..."

Un amar desgust pentru trecut o făcea să se sgudue ca și cum ar fi sughițat în plâns.

In clipa aceea, i-se părea prea mică și prea neînsemnată jertfa ce făcea, față de nesfârșitul rău pe care îl săvârșise în viață.

Dar Pnevma îi șopti la urechea sufletului, cuvintele bune ale nădejdii...

V

SCRISORI VECHI...

Stăteau pe-o înălțime dominătoare... In lături se înșirau catene nesfârșite de munți, pierzându-se în zări trandafrii. In vale, prăbușit în adânc, orașul, cu culorile lui variate și amestecate, se întindeau masiv, cu tentacole prelungite spre trupul câmpiei înconjurătoare. Străzile neregulate și sinuoase păreau vinele prin care circulă sângele așezării ; iar inima ei părea a fi o biserică cu zidul negru, cu vârful medieval al clopotniței și cu contraforturile puternice. Pâlcuri de grădini și piețe cu mici tejghele mobile, alcătuiau locuri de popas ale privirii, iar blocurile grele ale clădirilor obștești păreau niște enorme ținte pătrate de piatră, cu care orașul era fixat de pământ. Ziduri vechi, mâncate de vreme, dar încă înfruntând intemperiile anilor, încingeau, cu întreruperi, mijlocul urbei, arătând prin forma și vechimea lor, o legătură cu niște vremi legendare, apuse de mult pe drumul istoriei. Lespezi fragmentare, file răvășite, din cartea de piatră a vremii... In lature, un monticul înverzit, având ziduri năruite, închipuie o mică citadelă, un turn de apărare, prin crenelele căruia, vor fi bufnit odinioară archebuzele luptătorilor me-

dievali... Străzile strâmte, cu clădiri având la ferestre obloane verzi şi acoperişuri ţuguiate, păstrează şi ele o patină a unei vremi călătorite de mult. Te-ai aştepta, din clipă în clipă, ca la o cotitură tăinuită, de prin coasta bisericii, să apară, în lunga-i dulamă de catifea neagră, cu bereta turtită având penaj mare pe spate, cu pantalonii scurţi şi bufanţi, cu ciorapii bine întinşi pe picior, cu pantofii încătărămaţi cu argint, chiar vestitul doctor Faust, căutătorul de fericire, cel chinuit de mirajul frenetic al dragostei... Iar de pe ulicioara cealaltă, mergând la slujba duminicală, să apară în costumul ei lilial de fecioară, având nişte cosiţe groase, blonde, pe spate, fermecătoarea Margareta, cu cartea de rugăciuni în mână. Deghizat în cavaler, Mefisto, cu ochii pătrunzători şi cu sprincenele în accent circumflex, să se arate şi el, păşind prudent şi diabolic, mestecând în minte planuri infernale... Iar în vremea aceasta, în pieţele pline de lume, chervane şi droşte, care şi braşovence încărcate de să plesnească, cu mărfuri din dughenele şi pivele din loc, să stea gata să pornească pe drumuri de munte, ca să coboare apoi spre „ţară", dincolo, întru îndestularea negoţului de marchitănii, abale, braşovenii şi câte alte mărunţişuri trebuitoare vieţii de toată ziua... Convoaiele vor porni curând, încete şi scârţiitoare, spre trecătoarea munţilor, întovărăşite de slomneala, ca de doină, a căraşilor răbdători şi tari la toate încercările cerului.

Dar toate acestea trec numai, în vedenii fulgerătoare, pe pajiştea imaginară a minţii şi se topesc apoi în valea care se întinde, largă şi mătăsoasă, dincolo de marginile oraşului.

Valea, în adevăr, se desface, majestoasă şi nemărginită, de toate părţile, pierzându-se în

bruma depărtării în care mai licăresc turlele bisericilor sau lamele de plumb ale unei ape întortochiate şi capricioase care-şi plimbă meandrele prin trupul verde al câmpiei.

In dreapta pe sub munte, ca o imensă ghirlandă de forme şi culori variate, se întinde linia neîntreruptă a şapte sate stând molcome şi râzătoare la poala dulce a muntelui, — în stânga, parapetul neîntrerupt al muntelui, brusc ridicându-se din marginea câmpiei, merge în drum încovoiat spre soare-apune, în goană neînfrânată, că ochiul de-abia poate să se ţină de ea, — în faţă, drumuri şerpuind spre inima câmpiei, sate aruncate ca nişte jucării unde s'a nimerit, — câteva înalte coşuri de fabrică, având cuşme de fum alb în vârf, — linii ferate care fug de rup pământul spre ţeluri necunoscute,— şi imensul covor de infinite forme şi culori al ogoarelor, pus de Dumnezeu să se svânte la soare, ca să poată fi de folos oamenilor şi la anul...

Iar peste tot, oraş, munte, câmpie, sate... puzderii desrămate de lumină solară, vagabondând nesupărate — îmbrăcând în zăbranic alb, sărbătoresc, toate înfăţişările, — şi aruncând în inimi ceva din visarea medievală, care parcă încă mai doarme undeva, ascunsă în oraşul de sub munte...

Drumeţii, osteniţi de frumuseţa fragedă şi zălogitoare a priveliştii, stăteau împrăştiaţi pe platoul înconjurat în spate de fagi şi brazi înalţi, şi tăceau, cugetând la neoprita goană a vremii...

Neauzită, o şoaptă, ca o respirare de admiraţie, căzu pe iarba stâncii :

— „Ţara Bârsei !..."

Furnica o auzi vag, — ridică fruntea, şi mai

privi încă odată, cu sete, câmpia care fugea necontenit sub vibrarea irizată a luminii solare, spre linia în cerc a zării, necontenit neajunsă.

Se gândea la drumul făcut — şi i-se părea o veşnicie de când plecase. Odată cu ruperea ei din cătuşele în care stătuse atâta vreme robită, sufletul i-se deschidea la nenumăratele frumuseţi pe care le vedea, şi mintea i-se lumina de atâtea lucruri noui, care veneau spre ea, ca nişte prieteni buni şi dezinteresaţi, ca să-i spună noutăţile şi veştile lor. Inima ei sgârcită atâta vreme, începea să se înviioreze, prinzând în cămările ei pustiite de vreme, lumini blajine — şi mângâieri necunoscute. Dragostea, măiastra putere, începea să-şi aşeze acolo icoanele ei de lumină, la care duhul avea să se închine curând. Un bine, pe care Furnica nu-l putea încă desluşi, îi aducea adesea atâta senină mulţumire, în cât, în unele clipe, buzele ei, fără ştire, îngăimaseră începuturi firave de vorbiri, care păreau rugăciuni... Stătuse în uimire, cu faţa prinsă în zâmbet bun... Dar curând, amintirea grea a unui trecut de veacuri, venea s'o sdruncine, făcând-o să se întrebe dacă cu adevărat s'a rupt cu totul de acel trecut şi dacă fericirea visată se va înfăptui veodată... Indoiala aducea atunci umbre de întunerec în sufletul învolburat — şi Furnica trebuia să-şi adune toate puterile, ca nădejdea să încolţească din nou în duhul ei.

Pnevma o urmărea neîncetat, cu încordare neslăbită, cu gândul alături de gândurile tulburatei Doamne.

Stând lângă ea, Pnevma, o întrebă cu grijă:

— „Bună Doamnă, ce gândeşti?"

Furnica îi zâmbi — şi-i răspunse:

— „Ştii ce gândesc..."

Pnevma îi mângâiè mâna şi-i zise :

— „Ştiu, e drept, — dar mă tem..."

— „De ce ?" întrebă cu grăbire, Furnica.

Pnevma rosti cu greu :

— „De încercările care vor mai veni..."

— „Le bănuesc — şi le aştept..." îi răspuse cu hotărîre Furnica.

Pnevma tăcu, sprijinindu-şi obrazul de palma deschisă a Furnicei — şi uitându-se cu privirea piezişă spre valea, care aşa, părea că se urcă spre cer.

Jupâneasa şi Aprodul stătea prin preajmă, sporovăind şi împărtăşindu-şi impresiile.

Neauziţi, ei se mai jăluiau când şi când, că drumul e prea lung şi că ar fi bine să ajungă odată la cetatea aceea fermecată, unde avea să li se dea odihnă şi alte mari bunătăţi şi privilegii.

Zicea Jupâneasa :

— „Cred că ni se cuvine chiar mai mult... Ce zici ?"

Aprodul, practic, îi răspunse :

— „Eu zic, mai bine ca toate ar fi să ne dea câte o bucată de pământ... Am eu planul meu... Ce zici ?"

Jupâneasa, vrând să se arate desinteresată, îi spunea :

— „Nu mă gândesc la asta... dar, dacă zici, n'ar fi rău..."

— „Aşa, o moşioară potrivită, să punem cartofi şi... alte zarzavaturi..."

— „Hm !... da... n'ar fi rău..."

Pnevma îi vedea vorbind şi punând la cale — şi venea spre ei. Cum se apropia, prietenii schimbau vorba.

Pnevma le zicea :

— „Ar trebui să mai vorbiţi şi de altceva, nu

numai de cele ale duhului... că omul mai are nevoie şi de altele..."

Jupâneasa, cu gura mică, îi răspundea :

— „Nu... Pe noi nu ne interesează acelea..."

Aprodul, cu ochii fugari şi jumătate închişi, adăoga :

— „Nici nu ne gândim le ele..."

Pnevma le spunea :

— „Şi eu, păcătosul, care credeam că ar putea să vă intereseze !..."

Acuma îi văzu iar vorbind — şi veni spre ei.

Le zise :

— „Ei, ce puneţi : cartofi sau sfeclă ?"

Ei rămaseră miraţi.

Ziseră :

— „Ce cartofi ? Ce sfeclă ?"

Pnevma râse — şi răspunse :

— „Inchipuire... Nu vă tulburaţi..."

Râseră împreună.

Dar râsul se frânse brusc.

Furnica dădu un ţipăt — şi-şi acoperi faţa.

Jupâneasa privi într'acolo — şi ţipă şi ea.

Toţi priviră.

...Cuibărit ca o maimuţă, în pomul din faţă, un om cu părul răvăşit şi cu hainele rupte pe el, desculţ şi murdar, purta în mână o inimă — şi-i sugea sângele.

Sângele svâcnind neîncetat îi stropea faţa — şi i-se prelingea pe bărbie, pe piept, pe picioare... Şuvoi cald, pulsat ciudat de inima care svâcnea în palmele care o ţineau ca pe un fruct de sânge.

Furnica sbieră :

— „Nu vreau să văd... Ce este ?"

Jupâneasa îşi ţinea faţa acoperită.

Aprodul mormăi :

— „Dihanie scârboasă !..."

Pnevma, cu glas tremurat, zise :

— „E tutorele, care suge inima copilului, dat lui spre creştere..."

Un oftat, al tuturor, se auzi.

— „Şi cum ?" — întrebă cineva.

Pnevma, cu lacrimi, povesti :

— „Era odată un orfan... Tatu-i murise cu un an înaintea mamei... Şi mama de durere, s'a dus şi ea curând, pe-acelaş drum... Şi au lăsat copilul, — şi averea... Fireşte că atunci *un prieten* s'a aflat, care să poarte de grijă copilului şi-averei... A fost aşezat aşadar tutore..."

Furnica şopti :

— „Ah ! mă dor gândurile !..."

Pnevma urmă :

— „Şi a trecut un an — şi tutorele aşa de bine a apărat pe copil, că i-a mâncat jumătate din avere... Pe urmă, au mai trecut câţiva ani, şi tutorele i-a mâncat şi cealaltă jumătate din avere... Şi nimeni nu i-a zis nimic... Şi uite, după cum vedeţi, aşa s'a întâmplat !..." — sfârşi simplu, plângând, Pnevma.

Jupâneasa, cu lacrimi pe gene, întrebă :

— „Dar copilul ?"

Pnevma răspunse, dând din umeri :

— „Copilul a murit..."

Toţi oftară.

Dar Pnevma isbucni :

— „Dar tot de atunci, tâlharul fu blestemat... Paharul amărăciunii necontenit să-l bea, — iar veci de veci, paharul să se umple... Vedeţi !... El inima copilului o ţine în mâna-i de sălbatec, şi jăratec din dânsa bea... Şi de-o goleşte, mereu se umple... Şi el e blestemat să bea... Şi sângele să-i umple faţa, şi trupul — şi ochii — şi sufletul..."

Un ecou păru că se aude în pădure: „Mereu... mereu..."

Omul din copac sugea cu sete din inima care se sbătea în palmele lui, ca o vietate. Sângele se prelingea, viu, cald, ca o meduză, care cuprindea în brațele ei lichide un trup spăimântat de veșnicia unui neiertător blestem.

Sărind și prinzându-se cu picioarele de crengile copacilor, arătarea merse din pom în pom, până ce, în sgomot de crengi frânte și de frunze răvășite, pieri în pădure.

— „...Și doar prietenia fu dată oamenilor drept dar de mare preț — vorbi Pnevma, ca și cum ar fi continuat o convorbire frântă — și oamenii ce-au făcut adesea din ea ?!..."

Dând cu tristeță din cap, Pnevma privi pe urma arătării în pădure.

Apoi zise, înviorat:

—„In adevăr, cuvântul nu-i prea mare, dacă zicem despre prietenie că e darul de aur pe care Dumnezeu l-a dat oamenilor... Scrie undeva, în Sfânta Carte așa: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca viața lui să și-o pună pentru prieteni..." Și toate cărțile lumii stau la întrecere să spună că prietenia e veriga de aur cu care se leagă două suflete..."

Pnevma se opri.

Apoi, ca și cum ar fi privit într'o carte desfăcută, ceti:

*

„Către cinstitul și bunul prieten de aproape dumisale Closius, județul cetății Brașovului și la tot cinstitul sfat, cu întreagă sănătate și cu toată fericirea, să se dea la Brașov.

„Cinstiților și ai noști buni prieteni și vecini de aproape, dumneata doamne Closius, județul

cinstitei cetăți a Brașovului și la tot cinstitul Sfatul dumneavoastră de obște, cu multă sănătate închinându-mă, rog pe Atotputernicul Dumnezeu ca să vă dăruiască în viață, întreagă și fericită sănătate, învrednicindu-vă a prăznui Învierea Domnului nostru Iisus Hristos întru mulți ani. Prieteneasca cartea dumneavoastră bucurându-mă, am luat, — și cele ce scrieți dumneavoastră, am înțeles. Cartea ce ați scris dumneavoastră către Măria Sa Vodă, prea înălțatul meu stăpân, însumi eu am dus-o Înălțimei sale — și de vreme ce Măria Sa este pornit spre faceri de bine și spre apărarea tuturor celor ce se umbresc sub aripile stăpânirii sale, îndată mi--a dat porunca de s'au scris porunci de isnoavă către toți ispravnicii județelor pentru oamenii dumneavoastră care pogoară cu carăle aici în țară, ca să-i apere și să-i păzească de către toți acei carii s'ar îndrăzni să le facă silă sau să li se iee ceva fără de voie. Și acestea iarăși cu prețul lor și cu bună tocmeală, și numai cele ce se află de vânzare. Iar de vor avea vreo supărare de către cineva, numai de cât să li porunciți dumneavoastră să dea jalbă la Măria Sa Vodă, la Divan, — și fără de îndoială să fiți dumneavoastră că-și va afla dreptatea fiștecarele, și acel ce va îndrăzni a-i supăra, își va lua căzuta pedeapsă. Și iarăși, la cele ce mă veți cunoaște dumneavoastră vrednic a vă putea sluji, cu îndrăsneală să-mi scrieți că nu mă feresc a sluji dumneavoastră la ceea ce-mi va fi prin putință. Cu privire la socoteala datoriei ce-ați încuviințat a o nimici plătind-o dumneavoastră pe îndelete, nici o grijă să nu purtați, măcarcă nu-i nici un zapis la mijloc. Zisam vorbă de înțelegere — și știm că svânta Scriptură arată precum că pe acolo pe unde iase vorba, iase și duhul. Și într'acest chip se

va păzi buna vecinătate — și mai osebit, prietășugul nostru, de care mai detreabă nu poate fi alt lucru asemenea. Și eu, pururea rămâi al dumneavoastră bun prieten, vecin de aproape și gata slugă..."

Pnevma tăcu.

Valea se întindea până departe...

Un duh al unei vremi de mult trecute, se abătu câteva clipe peste însorita priveliște.

Furnica, îngândurată, întrebă :

— „Ce-ai cetit ?"

Iară el îi răspunse, melancolic :

— „Scrisori vechi..."

VI

INSULA DE PLAUR

Lotca trece pe sub tunel de sălcii... A plutit, liniştit, pe canalul larg, înroşit de luminile amurgului — strecurându-se spre ieşire. Pe faţa apei uşor încreţită de valuri, lintiţe mari, ca nişte enorme paftale de aramă, plutesc cu faţa spre cer. Tăind pânza apei, lotca lasă în urmă o broderie spumoasă care se fărâmă de îndată în sgomotul abia bănuit. Din loc în loc, botul ei dă deoparte moi crengi de salcie, cu frunze de un verde palid, mirosind amar. Atingând, din sbor, faţa apei, paseri mici, ca săgeţi scăpate din cine ştie ce arc depărtat, trec în curbe de-o nesfârşită eleganţă, chirăind şi ridicându-se în sbor sfârâit, spre albul palid al cerului de vară. Malul şi copacii de pe el, răsfrânţi pe de-a 'ntregul în oglinda lucie, dau o ameţitoare priveliste caleidoscopică, având la fund, departe, o albie albă şi pufoasă de nori mişcători.

La capăt, canalul tăcut se varsă în gârlele mari ale fluviului. Apa e de un verde intens şi cristalin. Dedesubt, se văd liane lungi şi agile ca nişte tentacole ale unor fiinţe din adânc. In împletiri capricioase ele se încolăcesc ca şfichiuri subţiri de bici, la unda nevăzută a

unui curent de dedesupt. Pe alocuri, fundul gârlei este aşa de aproape, că se vede tot aşezământul de scoici şi de mâl pe care apa îşi poartă trupul ei greu şi ud. Mişună acolo o lume întreagă de gâze marine, de toate felurile şi de forme ciudate, ca nişte jucării vii, pentru uzul nu ştiu cărui fiu de crai al apelor, care, la ceasuri anumite şi de nimeni ştiute sau cercetate, vine şi se joacă cu ele. Gârla, la partea dimpotriva căreia pluteşte lotca, are un zid verde-cenuşiu de trestii, cu egrete puţin aplecate, ca nişte straje adormite de-a'mpicioarele. Când vântul se lasă pe jos, iscat ca din senin, păretele de trestii se porneşte pe-un foşnet iute şi alarmat, ca şi cum o veste neplăcută s'ar fi împrăştiat în preajmă. Deodată, explozie cenuşie, pâlcuri de paseri de baltă, sbucnesc în fâlfâituri plesnite şi 'n ţipete aspre de primejdie. Stolul pare o singură pasere colectivă, care, cu o putere nebiruită, porneşte într'o parte, se ridică sus, se prăbuşeşte din nou spre faţa apei, se avântă iarăşi, în arcade largi, spre înalt — şi dispare în pădurea de trestie, departe. Păşind filosofic şi deci nepăsători, înalţi ibişi egipţieni, trec pe aproape, înfingând la vreme potrivită pliscul în nămol, de unde îl ridică cu cuvenita pradă. Nici nu privesc spre tulburătorii păcei acvatice, — ci-şi caută de drum, rumegând în minte, sistemele lor de cugetare păsărească. Ca trase de-o sfoară invizibilă, de după unele cotloane de trestie, apar în lumina crepusculară paserile sacre, lebedele. Nimeni nu se gândeşte să tulbure plutitul lor paşnic, ca de vis. Trec încolo, imense semne de întrebare, albe... Lişiţe guralive şi turbulente, ceva mai departe, îşi fac baia obişnuită, dându-se cu capul la fund şi rămânând câteva clipe cu coada şi cu labele afară, — pe urmă,

dispar, — şi ies cine ştie unde, scuturându-se vesel, de apă, şi dând din cap, ca nişte mahalagioaice certăreţe. La alt popas, apar babiţe, cu guşa enormă şi cu ochi încătărămaţi negru, în ochelari rotunzi. Lovesc din lopeţile plisculuí, nemulţumite, — privesc bănuitoare spre cei ce le tulbură liniştea, şi-şi caută de treabă, purtându-şi greoaia lor fiinţă spre culcuşurile ascunse în trestie. Şi aşa, un întreg popor necunoscut, se trezeşte, câteva clipe, din obişnuita lui viaţă — privind curios asupra musafirilor care călătoresc tăcuţi spre un ţel necunoscut.

Lotca se opreşte la un grind mai înalt. Departe se întinde, pustie şi vastă, marea verde-cenuşie, de trestie, reflectându-şi parcă şi pe cer, ceva din mohorîta-i haină. Şi totuşi, de pe toate, se desprinde o nesfârşită duioşie visătoare. O pace biblică stă pogorîtă peste codrii de trestie, pe deasupra egretelor aplecate, vagabondează un duh de poezie, — o somnolenţă premergătoare visului, stă răvăşită peste tot, ca o mireasmă amară. Privirile caută, departe, un liman pe care să se oprească, dar nu găsesc decât câteva ţinte licăritoare de aur pe cer... Sunt stelele care au început să tremure în amurg — faruri sclipitoare pe oceanul nemărginit al cerului...

Imensă, neştiută, ţară enigmatică de poveşti exotice, Delta se întinde de jur împrejur, masivă şi visătoare...

Când înserarea svârle praf de cenuşă în calea celor din urmă raze ale soarelui, deodată, undeva, foarte departe, se înalţă, concav, pe scoica văzduhului, o roşaţă de incendiu. La răstimpuri, pe trupul ei mat isbucnesc pâlpâiri de foc, repede înghiţite, cum sar scântei din jar când îl loveşti cu băţul. „A dat foc stufului",

se aude un glas de noapte care aleargă dintr'acolo, să dea de ştire tăcerii şi visului, să nu se sperie. Cerul, treptat cu înserarea, se înroşeşte mai intens, tresărind necontenit în pulsaţii ca de sânge... Atunci se pregătesc şi mai cu temi, rosturile povestirilor străvechi... „Pe aici, era odată..." O potolire, respirare noptatică, mişună poruncitoare: „Să ascultăm..."

Lotca a pornit din nou pe apa încruntată a gârlei. Coteşte, trece pe sub înclinări de egrete adormite, se duce spre ţinutul de vis...

Cei din lotcă privesc miraţi... Ce este aceasta? O mică cetate plutitoare vine spre ei... E alcătuită din îngrămădire de plante marine, avându-şi rădăcinele, slobode dedesupt, ca nişte enorme mustăţi atârnătoare... O platformă mobilă, pe care pot sta paseri, cu toată gospodăria lor... Ciudat... Ce este aceasta? Nu cumva o închipuire a înoptării?... Dar cetatea mică se apropie, ocoleşte lotca, şi trece mai departe, în plutire lină. E *Plaurul* gârlelor singuratece...

— „Parcă e viaţa unui poet!..." silabiseşte, ca în somn, cineva din lotcă.

Nu-i răspunde nimeni.

Lotca trece mai departe, pe când noaptea începe să ascundă vederii lucrurilor din preajmă. Tot mai vie tresare lumina roşie pe zarea boltită.

Se aud acum ţipete scurte şi ascuţite, de paseri care nu se mai văd.

Noaptea s'a lăsat misterioasă...

Lotca parcă s'a oprit, cu lopeţile căzute...

...Vine plaurul?! Ceva înegreşte mai tare... De sigur e o insulă de plaur, neobişnuită, care vagabondează sub lumina palidă a cerului în-

noptat. Silueta ei se vede în zare, dacă te apleci puțin spre fața apei... Se apropie, liniștită și greoaie.

Cei din lotcă privesc... Pe ea, un om... Se uită cu încordare... Da, un om... Ține ceva în mână... Un fel de V mare... Acum se vede mai limpede... O lumină slabă, nesigură, limpezește formele... O liră... Curios... Ce să caute acolo un om cu o liră în mână?... Se apropie mai tare...

Șoptește cineva din lotcă:

— „Lira e fără coarde, iar omul e pletos și ridică mereu capul spre cer..."

Toți tac și așteaptă.

Acum silueta se vede clar, ca o pată de negru intens pe un fond cenușiu. Pletele ciudatului personagiu cad pe spate, — mâinile îngăimează o arpegiere pe spațiul gol dintre brațele lirei, — gura se cască necontenit ca pentru a vorbi, — iar capul se avântă mereu spre cer, cerând ceva, ce nu i-se dă...

Cei din lotcă se întrebară:

— „Cine poate fi?"

Pnevma, care stătea tăcut și visător la capul lotcii, răspunse:

— „Acesta e un *artist*..."

— „Cum? Ce artist?..." șoptiră ceilalți, ca și cum n'ar fi vrut să tulbure tăcerea și claritatea siluetei. Insula de plaur se oprise în fața lotcii, așa că totul se vedea clar.

Pnevma-kalon-ke-zoiron, zâmbi nevăzut — și respunse:

— „Un artist cu o liră fără coarde...."

Tăcu.

— „Și ce vrea?"

— „După cât se vede, vrea să cânte..."

— „Ce?"

— „Poate vrea și el să facă o serenadă..."

— „Şi de ce nu cântă?"

— „Simplu: *nu poate*... Sau, dacă vreţi, *nu mai poate*..."

Cei din lotcă nu pricepură.

Undeva, înfundată în strai umed de noapte, Furnica respira greu, ca în preajma unei înţelegeri, dar nu voia să scoată o vorbă.

— „Şi... de ce nu poate?"

Pnevma, cu naivitate voită şi confidenţial:

— „Lira e mută... I-au mâncat guzganii strunele..."

Tăcere.

Umbra îşi frângea degetele în căutarea strunelor, se înălţa, sguduit, spre cer, cutremurându-şi pletele, făcând să se clatine uşor şi puntea de verdeaţă pe care stătea.

Cei din lotcă stăteau cu coatele pe marginea ei şi priveau necontenit spre arătarea, care se fixase în faţa lor.

— „Şi de ce nu mai are strune?" vorbi slab cineva.

Pnevma oftă — şi întârzie răspunsul.

Pe cer licări mai puternic svâcnetul roş din depărtare.

Pnevma vorbi ca în vis:

— „Arde departe stuful... Se ridică limbi de foc spre cer... Mişună poveşti în Deltă... Iar artistul şi-a vândut strunele... şi nu mai poate cânta o asemenea frumuseţă!..."

In jurul lotcii se auzi un oftat.

— „De ce? De ce?" veni sfioasă, întrebarea.

Jucându-se cu vârful degetelor în apa caldă a gârlei, Pnevma vorbi nimănui:

— „...Atunci Dumnezeu a zis omului: „Asemănare cu Mine având, dăruit vei fi de a preface în faptă văzută, tot ce gândul şi simţirea ta au mai înalt... Iţi dau *Arta*... Prin ea, tu

vei putea da semenilor tăi lumină bună din lumină bună... Cutremurat tu însuţi de curata frumuseţă, volnic să fii s'o poţi trece şi altora, — dar din dar, fără gând amestecat — şi fără întinare... In ea, tu să mă vezi pe Mine, — prin ea, să-mi urmezi Mie... *Numai aşa*... Rob fericit să-mi fie Mie... Şi să ştii, că în ziua când în ea vei căuta să te slăveşti pe tine, uitând de Mine, — sau când orbit de deşărtăciune, vei preface Templul Meu în speluncă de zarafi, tot atunci tu vei fi *condamnat*... In zădar să cauţi frumuseţa — şi niciodată să n'o mai găseşti... Trudnic să se sbuciumi — şi mulţumire nici când să mai afli..."

Pnevma tăcu.

Umbra căuta spre cer, bâjbâind nimicul dintre ramurile lirei.

Cei din lotcă aşteptau.

Pnevma, clipind uşor cu degetele în apă, urmă :

— „Şi iată că omul n'a ascultat... In loc de a merge pe căile cuvenite, mai grele — e drept — dar mântuitoare, — a apucat pe cele lesnicioase, ale pierzării... Darul minunat al lui Dumnezeu, el l-a prefăcut în tejghea, pe care a început a suna talerii vânzării... Din gentilom al Artei, el a devenit grăjdar al Satanei... Acesta era preţul trădării... A început aşadar, a scoate la iveală gunoiul, bălegarul şi mocirla, îndrăznind a le învestmânta în hlamida împărătească a artei. Pe urmă, a mers prin bâlciuri şi prin crâşme, şi şi-a vândut otrava... Văzând că merge negoţul, a îndrăznit mai departe... Şi a găsit o turmă de proşti care să-l creadă... Şi li-a vândut drept aur şi diamant, ceea ce nu era decât tinichea şi piatră, scoase din haznaua necurată a sufletului lui, vândut, — dar înfăţişate, farisaic, în înşelătoare luciri dia-

bolice... S'a prefăcut în cămătar al sufletului, amăgitor al naivităţii populare, — grosolan profitor, setos necontenit de înavuţire... Averea !..."

Pnevma tăcu din nou, apoi şopti nopţii: „...Da... Averea !"

Nimeni nu mai zicea nimic — umbra se căsnea necontenit să prindă din văzduh ceva, dar braţele îi cădeau în jos, neputincioase. Lira îi atârna de mână, ca înfricoşată unealtă de tortură.

Pnevma încheiè:

— „Şi de-atunci... iată-l !... Umblă vagabond în nopţi fără lună... In noaptea aceasta l-a atras scoica de foc din depărtare... Necontenit calcă după o umbră — şi fără oprire caută strunele sfărâmate... Unde sunt ? Unde sunt ? Din gunoiul averii s'au iscat viermii mâncători şi le-au ros. Nu mai sunt... *Melodia* nu mai este... E un nimic... Zădărnicie... Copil blestemat..."

Insula de plaur, împinsă de un val de întunerec, se urni cu greu...

Pe deasupra trecu, în largă fâlfâire catifelată, un hultan.

Palida lucire din jurul umbrei se stinse.

Un suspin se auzi în lotcă.

— „Nici odată ?!..."

Nu răspunse nimeni.

Puntea plutitoare se pierdu în noapte.

Geana roşiatică se împalida, micşorându-se.

Prin văzduh, părea că se aude un plâns: „Pierduta melodie, — pierduta melodie..."

In lotcă, Furnica plângea...

VII

GORGANE ŞI CETĂŢI DE-ODINIOARĂ

Câmpia se întindea netedă şi fugătoare până în linia meagră, ca o subliniere groasă de tuş, a zării. Căldura zilei sorbea din pământul gras al ţinutului aburi tremurători. Dacă plecai capul şi priveai dealungul pământului, în calea privirii juca o fină dantelărie irizată, străvezie şi caldă, de abur. Nici o colină — şi nici un sat nu se iveau în calea goanei câmpiei. In voie, ea alerga, blajină şi netedă, de toate părţile. Părea o mare cu valuri negre şi verzi. Nesfârşite ogoare cu păpuşoi se tălăzuiau, foşnitor, la bătaia vântului dinspre soare-răsare. Departe, ca mici turme de oi, păşeau, privind cu temere în jur, cârduri de dropii greoaie şi cenuşii. Când simţeau apropierea omului, se ridicau în sbor pitic, bătând trândav din aripi — şi-şi luau sălaş într'o pustietate şi mai mare.

Drumeţii mergeau într'un larg chervan, cu pânzele ridicate, aşa că de peste tot, îi invada priveliştea câmpiei deslănţuite. O bucurie senină şi desfăcută de mărunţişurile vieţii, întovărăşea necontenit duhurile lor, ca roiurile acelă de musculiţe nevinovate care se ţin, câteodată, de călătorii câmpiilor.

Mergând, se iveau, departe şi parcă neadevărat, siluete de mori de vânt cu leneşe aripi

scârţiitoare — şi sate cu case pitulate. Păreau schiţate de-o mână visătoare, care se jucase cu un cărbune pe cer. Aburul jucăuş le ascundea la răstimpuri în apele lui înşelătoare, — şi iar le dădea vederii, parcă mai proaspete. Pomi mici şi nemişcaţi punctau din loc în loc, aşezările omeneşti, tăcute ca şi mormintele din cimitirul din margine, cu pietre dreptunghiulare în loc de cruci.

După mers îndelungat, apărură în dunga nesigură a zării, sclipirile de argint viu ale lacurilor depărtate. Săltau cu nişte perinuţe argintii uşor umflate, având deasupra steguleţul alb al vreunei bărci cu pânză. Apropiindu-se pata argintie din zare se lăţea, desumflându-se şi încadrându-se între maluri joase, dealungul cărora străjuiau tăcerea şi singurătatea. Lumina solară, alergând frenetic peste faţa lacului, închipuiau nesfârşitele jocuri de imagini, repede mistuite, unele în altele, într'o desfăşurare neoprită, care orbea. Şi alt lac se arăta dincolo, pe marginea lui stând mori de vânt cu crucile aripelor, ca nişte imense decoraţii de război.

Trecură apoi peste valul de pământ, rămas moştenire dela străbuni depărtaţi, aprigi luptători ai pământului, setoşi de cuceriri eroice şi de dominaţiune asupra locurilor şi-asupra oamenilor. Un val nesfârşit, apărător împotriva puhoiului ce-ar fi venit din miază-noapte sau soare-răsare... Ca un val imens de mare, împietrit într'o clipă, sub chipul rămas nouă aşa... „Pe aici, de mult, au trecut biruitoare, oştile Râmului..." — se aude un glas din câmpie, povestind ancestralele legende... Scăpată de unduitura valului, câmpia gonea din nou spre zarea necontenit schimbată...

Ajunseră, în popas, la altă arătare a trecu-

tului. Venind dinspre o apă și gonind spre alta, un șir de enorme cușme de pământ se aliniau ca mușuroaele de cârtițe. Făcute la început de mână omenească, ele păreau acum niște firești mogâldețe ale pământului, așa dintr'un început... Glasul din câmpie, lămurea și aici: „Tot împotriva dușmanului din miazănoapte — soare-răsare, s'au întocmit și aceste străji... Aici, pe movile, le vreme de cumpănă, se aprindeau focuri care vesteau răstrîștea, și tot pe ele se așezau luptătorii care, trăgându-se încet îndărăt, spre mijlocul țării, întârziau năvala puhoaielor. O, pe aici sunt multe ciolane de ostași, care stau jos, la temelie, s'o facă veșnică... Ce isbeliști — ce bejănii, — ce vaete au fost odinioară prin aceste locuri, în care acum e pace și liniște... Trec cu talpa piciorul nepăsător și nu știu că pe acolo pășit-au picioare de voevozi și oșteni, „apărători de țară..." Și povestea trecutului slomnește în jurul călătorilor, ca o pânză vrăjită. „Aceasta sunt gorganele Voevodului moldovean..." lămurește glasul, în undă fierbinte și melancolică.

— „Suntem în Bugeac..." șopti unul din călători. Câmpia păru că se înviorează. Toți priviră mai cu interes. In apele nesigure ale depărtării se iveau margini de sate, străjuite de rari copaci cu frunzar puțin.

Părăsiră gorganele... Chervanul mergând pe drumuri nepietruite, avea un sgomot înfundat, care aducea somnul. Pe lături se ridicau ziduri înalte de păpușoi foșnitor. Când vântul se pornea, — din mijlocul păpușoaelor se înălța, aspră și uscate, o rumoare, ca și cum mii de paseri cu aripi mari, și-ar fi luat sborul.

Pe urmă, svoana se potolea aducând o li-

niște și mai mare ca înainte. Și iar veneau nevăzutele unde răscolitoare ale vântului și svoana aspră reîncepea.

Ieșind dintre zidurile verzi ale păpușoaelor, chervanul intra din nou în largul sân al câmpiei, aceiași, — și cu toate acestea, necontenit schimbată.

Soarele începuse să cadă spre firul zării, care îi pregătea culcuș de purpură.

Se arătă atunci, de pe o ușoară dâlmă, râul leneș și șerpuitor. Cu maluri joase, el se târa, ca o reptilă imensă, sură, în întortocheri nesfârșite, parcă nevrând să se verse mai repede în lacul care-l aștepta aproape. In lumina piezișă a soarelui ostenit, el îmbracă o carapace roșiatică, cu sclipiri arămii — și pare că stă pe loc. Limanul își joacă și el fața de apă, sub razele solare, așteptând cu răbdare apele încete ale râului tributar.

Pe mal, cetatea... Masivă, tăcută, cu ziduri sparte și pline de mușchi, solitară ca toți cei ce nu se mai află în actualitate, — nefolositoare — și visând la trecutul depărtat... „Pe aici au venit navele apusului, pe aici au trecut oameni după oameni, — pe aici a hălăduit vremea..." șoptește glasul din câmpie, celor ce stau și privesc semnele de piatră ale istoriei.

Călătorii se opriră în plină câmpie, aproape de cetate — și-și făcură sălaș de noapte.

Cetatea stătea în fața lor, purtând pe pietrele sure cele din urmă lumini ale apusului.

Stând pe o piatră răzlețită din trupul cetății, Pnevma-kalon-ke-zoiron, privea în tăcere apele de aramă ale Limanului. Ii venea în minte viersul poetului exilat pe malul Pontului Euxin: „Câte s'au schimbat de atunci !..." — și stătea stăpânit de melancolia necontenitei strămutări ale celor omenești.

Noaptea se arăta plină de răcoare.

Jupâneasa şi Aprodul alcătuiră din pietre, o vatră şi făcură focul.

Furnica, mereu tăcută, trăia cu gândurile — şi cu asprele întrebări ce-şi punea sieşi. Urcase, cu pas încet, spre cetate. Aflase acolo un loc singuratic afară, de unde putea să vadă şi câmpia şi apa.

Stătea cu bărbia în palmă — când Pnevma veni lângă ea. Stătu şi el, în tăcere, de teamă de a nu mări vijelia pe care o vedea în sufletul Furnicei. Se grămădeau imputările şi remuşcările şi sfâşiau din sufletul care stătea gata să facă toate mărturisirile şi să primească toate jertfele. Dar Pnevma îşi dădea seama că toate acestea sunt mai mult nişte făgăduieli, adică mai mult vorbe, — şi că atunci când va trebui să vină şi înfăptuirea lor, lucrul nu va fi uşor. El ştia că drumul se apropie de culmile cele grele — şi nu că se îndoia de sufletul şi de hotărîrea Furnicei, dar căuta să afle cele mai delicate şi mai bune mijloace prin care să ajute pe aceea care primise atâta de cu voie bună, lupta.

Furnica şopti:

— „Te îndoieşti ?“ — ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi.

Pnevma răspunse repede:

— „Nu — de loc !...“

Şi iar tăcură. Pe amândouă glasurile, Furnica le simţea ale ei, — şi vedea hărţuiala lor. Se speria de gândul că ar putea fi şi altfel decât credea.

Puse mâna pe umărul lui Pnevma, şi îi zise, răspunzând la o întrebare închipuită:

— „Fii pe pace...“

Acum, Pnevma tresări.

Apele lacului se prefăcuseră, în vremea acea-

sta, în plumb fără strălucire, apoi în negru mat... Se înoptase.

Focul Jupânesei pâlpâia prietenos aproape de cetate.

Pnevma, rupându-se din gânduri, zise voios :

— „Vom avea o noapte cu lună cum rar se poate vedea... Iar la miezul nopții, sus, pe zidul cetății vor juca zânele..."

Jupâneasa bârfi :

— „Ne-ai spus că ajungem repede la... altă cetate..."

Iar Aprodul mormăi :

— „Iacă la ce fel de cetate ne-ai adus !..."

Pnevma le zise :

— „Cârtița va să facă ochi, — iar amărăciunea nu-i altceva decât dulceață concentrată, — așa să știți voi, — soboli scoși din robia întunericului !..." — și le zâmbi dulce.

In vremea aceasta, noaptea se lăsase. Limanul abia dacă mai licărea slab, iar cetatea stătea ca o pată de negru pe violetul cerului.

O așteptare plutea în văzduh. Undeva se pregăteau toate cele trebuitoare pentru o feerie nocturnă. Alergau ștafete nevăzute, — și șopteau : „Iese luna !"

Mugur roș, sângeriu, se ivi, desfăcându-se repede... Frunte de aur cu dungi de aramă... Tipsie prinsă cu un fir de marginea zării... Glob luminos, desprins, alunecând pe drum de întunerec... Fulguială de lumină căzând pe toate... Apele Limanului se trezesc... Pietrele cetății se acopăr de luciri palide... Șoapte plutesc pe sus... Noaptea își pune trenă de lumină viorie, lăsată jos pe pământ... Visul își toarce poveștile...

Sus, pe zidul cetății, o umbră se mișcă...

Jupâneasa se sperie.

Aprodul se încruntă.

Furnica așteaptă.

In lumina lunară se vede clar. Sus pe pietrele cetății, doi oameni trag la un jug. O femeie — și un bărbat, cu chipurile nevăzute, au pe după gât lanțuri de fier și trag la o greutate care nu se vede. Țin frunțile în pământ, nu se privesc, — ci trag cu putere — și cu zdrobire. Ea e despletită, iar el cu căpul gol. Și se vede trudnic încordarea. Statue mută, de umbră, a suferinței...

Jupâneasa exclamă :

— „Ce-or mai fi și ăștia ?"

Iar Aprodul zise :

— „Trăii — să văd și asta..."

Furnica privea, cutremurată.

Pnevma tăcea.

Umbra stătea încremenită, în lumina palidă.

Cu glas care venea din viața oamenilor, Pnevma zise :

— „De ce vă mirați, ca și cum priveliști de aceasta n'ați întâlnit atât de des în toate ceasurile vieții voastre ?!... Ce oameni ciudați mai sunteți dumneavoastră !... Primiți lesne aparențele — și vă vine greu să primiți și adevărul care se ascunde în dosul lor, cu toate că-l bănuiți, iar ades îl și știți... Sete de înșelare... Forme de fățărnicie... Dar e simplu, iubiți preteni... Umbra de colo, e răspândită din belșug — și la lumina zilei — pe toată fața pământului... Vreți explicații ?... Ciudați mai sunteți... Explicații la un lucru așa de lămurit... E simplu..."

Pnevma se scuilă în picioare, — merse câțiva pași spre cetate, duse mâna spre umbrele de sus — și zise :

— „Bărbatul și femeia, care au crezut că pot

înșela pe Dumnezeu... S'au unit, punând în locul dragostei, averea..."

Toți se cutremurară... Se auzi un suspin adânc.

Pnevma urmă :

— „Da, răsvrătiții împotriva firii... Cei ce și-au râs de iubire, alungând-o... Cei ce-au primit s'o înlocuiască cu bani... Cei ce s'au prostituat, pentru avere... Ticăloșii !..."

Glasul lui Pnevma era încărcat de emoție. Adăogă :

— „Monstruozitate !..."

Apoi, trist :

— „Omul... Sublima asemănare cu Creatorul... Regele creaturilor... Ajuns proxenetul lui propriu... Ce rușine !..."

Pnevma își acoperi fața.

Dar, repede, isbucni :

— „Iată-i, așadar : două vite trăgând la jug... Privesc pământul... Nu mai văd cerul, ca toți cei blestemați... Trag bolovanul inert al averii..."

Le zise :

— „Ehe ! Desfăimători ai iubirii, cum vă aflați ? Ați crezut că puteți înșela — și iată-vă, înșelații propriei voastre înșelăciuni... Plângeți, dacă puteți, tinerețea care nu se mai întoarce... Robi mătângi ai averii !..."

Când Pnevma lăsă mâna în jos, umbra nu mai era sus pe cetate.

Trecu peste toate, un oftat...

Furnica își ascundea fața în pământ, gemând îndurerată.

Focul vetrei pâlpâia ostenit...

...De mult noaptea-și cânta melodiile tăcerii, și Pnevma, dimpreună cu Ion și Ștefan, nu mai sfârșeau sfatul, stând răzimați cu spatele de

zidul cetății și privind sclipirile lacului. Ceilalți dormeau lângă vatra aproape stinsă.

— „...O, dragii mei... o căsuță albă la țară la marginea unei ape, care să se certe toată ziua cu pietrele... Sau o casă, undeva, într'un oraș plin de pomi, pierdută într'o livadă cu pajiști moi... Sau într'un oraș mare, un adăpost ascuns între ziduri... Să știu că acolo, după truda zilei, mă așteaptă în prag, *femeia mea*, cea dragă... Cea cu care, prin dragoste, m'a legat Dumnezeu... Să merg prin greutățile vieții, să trec prin ploaie și prin vânt, — să înfrunt toate, ale vremii și ale oamenilor, și să mă gândesc neîncetat, că *acasă* sunt ființe dragi, care mă așteaptă... Să fiu mai puternic prin aceasta, — să fiu mai înțelegător prin aceasta, — să fiu mai bun prin aceasta... *Nevasta și copiii mei*... Partea de iubire a mea, îngăduită de Dumnezeu din viața aceasta... Măreția, frumusețea și eroismul vieții... Cel mai înalt sens al vieții... Dulcea mângâiere în această vale a plângerii, în care oamenii au gonit iubirea. Stavila nebuniei cotropitoare... Iubire !...“

Pnevma își lăsă brațele să cadă în jos — și tăcu.

Reluă cu melancolie :

— „Și să alungi iubirea din acest legământ al oamenilor... Sanctificarea lui prin iubire — s'o înlocuești cu recea socoteală a minții.. Căldura dădătoare de viață a inimii să fie aruncată, și în locu-i, să se așeze perfidul îndemn al averii... Focul din cer — înlocuit cu flacăra albastră, impură, a putreziciunii... Hm !... tristă și proastă temeritate !... Sărmane om lipsit de înțelegere !....“

Ca și cum ar fi cetit într'o carte deschisă dinainte, Pnevma silabisi cu glas vibrat :

— „O, Doamne, cât de nesfârşită este gloata celor fără de minte !...“

Trezindu-se din starea în care nu voia să rămâie mult, Pnevma zise cu glas asigurat şi vioi :

— „O, dragii mei, să gonim aceasta...“

Ion şi Ştefan se înviorară.

Pnevma urmă :

— „Bine că *este* iubirea pe pământ... Şi că acelora care vreau, ea le poate da din băutura ei veşnică... Putem nădăjdui, — putem visa...“

Ştefan zâmbi :

— „Eşti îndrăgostit, Pnevma !?“

— „O dragul meu, — şi încă !...“ Pnevma deschise braţele.

Ion şopti :

— „Pnevma !“

— „Da, sunt îndrăgostit... Ştiu că am şi eu partea mea de dragoste... Şi aşteptând-o, sunt îndrăgostit de... dragostea însăşi...“

— „Şi... va veni, Pnevma ?“ şopti Ştefan.

— „Merg către ea... Mă aşteaptă... Nimeni nu mi-o poate răpi... E *a mea*, din eternitate...“

— „Şi...?“ îngăimă, ca în somn, Ion.

— „Şi... — zise Pnevma — e albă, e fără pată, e nesfârşită, e... *Iubirea*...“

Tustrei tăcură, prinşi în braţele somnului.

Alături cetatea îşi urma somnul ei milenar, sub lumina mai limpezită a lunii, în miez de noapte.

Furnica, ţinând ochii închişi, ca să nu tulbure farmecul vorbirii, ascultase cu inimă tremurătoare, toată povestirea lui Pnevma.

Acum, când glasul nu se mai auzea, ea avu o simţire stranie. Parcă de sub jarul durerii din suflet, isbucniseră vorbele acelea. Erau

ale ei, le suspinase duhul ei... Erau florile care se ridicau pe ruine, ca semn al nădejdii, — ca dar scump al reîntoarcerii.

De aceea, tăcu până la sfârşit.

Cerul se boltea larg deasupra.

Din zările cerului, coborau spre ea, efluvii nevăzute de mângâieri...

Cu sufletul înflorit în încântări până acum necunoscute ei, Furnica adormi, senină, cu faţa la stele.

VIII

LA MARGINE DE CODRU

Istros, marele fluviu, martor al mileniilor, proteguitor de ţări şi neamuri, îşi poartă de vale, spre Marea, apele-i sure. Se ţese din brumele dinspre soare-apune, şi vine paşnic şi dominător, îngroşîndu-şi trupul treptat, şi sclipindu-şi carapacea bulbucată, sub razele drepte ale soarelui. Pe alocuri, apele i-se resfiră, lăsând între ele mici ostroave nisipoase sau acoperite cu sălcii. Şi din nou braţele de apă se întâlnesc, şarpe nisipiu, gonindu--şi în valuri abia văzute pieliţa lucitoare. Pe lături, se întind huceaguri de sălcii, prin frunzarul cărora licăreşte argintiul gârlelor. Şi necunoscând împotrivire, fluviul îşi mână apele de-vale, ajungând până în dreptul locului de unde îl priveşti. Punte bulbucată din mal în mal, imensă, dând duhului o simţire de măreţie care înfricoşează... Goană precipitată de ape, în împingeri nevăzute, de la fund, ca şi cum hipnotizat, trupul de apă ar fi sorbit de Marea, înfricoşată că i-se seacă albiile. Chemări ciclopice, strigate de gurile nevăzute ale vânturilor, — povestea eroică a apelor, care îşi cântă legendele în grai de valuri. „Valurile, vânturile ; — vânturile, valurile..."

Bătrânul Istros, prefăcut apoi în Danubiu,

în Dunărea, fu hărăzit de Dumnezeu să fie păstrătorul viu al atâtor întâmplări... Pe spinarea lui a purtat năzuințe neînfrânate de cucerire, de câștig, de aventură... Apele lui au fost spintecate de plugul atâtor nave, căutătoare de fericire, — primind adesea în ele, sânge și trupuri omenești... Cimitir de ape, câte tragice întâmplări n'a ascuns el pentru totdeauna în sânul lui primitor... Câte zăngănituri de arme, câte cântece de luptă, câte doruri, câte lacrimi, nu se află crestate pe răbojul lui bogat, — câte râvne de câștiguri, hrănite cu gânduri de crimă și înfăptuite cu pumnalul și cu otrava, n'a văzut el dealungul vremii fugare... Epopeiei dorului de ducă și-a blestemului de rătăcire, martor nedeslipit a fost... Câte povești de dragoste, câte jurăminte, câte răzbunări, câte sfâșieri de suflet, — câte cântece... Leagăn de nădejdi, cuib de vitejie, dascăl de sfruntată semeție și de încordată muncă, refugiu tainic, ajutător al dorului de înavuțire dar și culcuș al cântării, ...bătrânule Istros, stăpân al locurilor prin care-ți treci apele, tu ai rămas să-ți duci mai departe destinul, pe când cei de pe malurile tale, pier, umili tributari ai morții...

Apele bărânului fluviu trec mai departe... trec mai departe... Fascinat, ochiul le urmărește. Perdelele de ceață se lasă încet. Trupul de apă se subțiază din ce în ce, alungând spre zarea alburie. Cotind măreț, ca o spinare de ființă apocaliptică, fluviul își îndrumează ființa spre altă zare, — și necontenit îl însoțesc destrămăturile de gârle și huceagurile de sălcii de pe maluri. Paseri albe, în zbor, ca subțiri linii de cridă, trec pe deasupra, atingându-i câteodată fața de apă, în jocuri ușoare și pline de avânt. Vântul — și el — îl mângâie în

brize uşoare — sau îl biciueşte în crivăţ aspru, răscolindu-i valurile...

Şi-aşa, bătrânul Istros trăindu-şi visul său istoric, călătoreşte fără încetare, spre Marea, care, hulpavă şi nesătulă, îi soarbe necontenit apele...

Stând pe un mic promontoriu nisipos, drumeţii priveau, uşor cutremuraţi, apele fluviului majestos. Tăceau şi-şi închideau puţin pleoapele sau îşi puneau mâna streşină la ochi, ca să poată prinde depărtările mai bine, mai în afund. Lumina soarelui, puternică şi caldă, făcea să se ridice de pe ape, himerice jocuri de sclipiri şi de umbre, într'o nesfârşită hârjoneală tinerească. Plutea peste toate o svoană luminoasă de bine şi de linişte. O pace, ca de când lumea, sălăşluia, stăpână peste întregul peisagiu... O chemare din ţinuturile albe ale dragostei se făcea auzită în suflete, aducând o blândă potolire gândurilor...

Cu greu s'au rupt drumeţii din zălogirea priveliştii, ca să pornească spre drumul ce le era hărăzit în ziua aceea.

Cum priviră în tăcere, tot asemenea în tăcere plecară...

Sub seară, drumul se înfunda în codrii de stejar. Cetate verde, plină de întunerec şi de taină, codrii stăteau tăbărîţi, greoi şi somnoroşi, având dealungul lor drumuri, cărări — şi luminişuri... Şuete înalte — şi ciocănituri seci, — fluerături de paseri şi huhueli de răpitoare, — foşnete grăbite, înghiţite în scurt, de linişti tainice, — galop uşor pe frunze uscate, — priviri sperioase ivite la drumul tăcut, — salturi iuţi, ca săgeata, peste cărări, — fâlfâit moale pe sus, cucurigat aspru prin colţ de poiană, — grohăit sgrunţuros prin tufişuri, —

urlet prelung departe, — foşnet de gâze în ierburi înalte,— cântece subţiri din frunză, — şi verde, verde, verde peste tot, Codrul !...

Stătură, osteniţi, la marginea lui, pe iarbă. Inserarea punea pulbere cenuşie peste toate.

Ca de obicei, Jupâneasa merse şi aduse vreascuri uscate din pădure, — şi ajutată de Aprod, făcu focul. Lumina galbenă a focului pe verdele pădurii, dădea o privelişte potolitoare.

Furnica merse mai departe, găsi o buturugă, — şi stătu pe ea. Toată vremea tăcuse, rumegând în minte gândurile aspre ale ispăşirii. Inima şi-o simţea necontenit gata a se înduioşa, iar pleoapele mereu bulbucate, gata să se reverse în afară. Toate acestea însă nu o mulţumeau deplin. Mai rămânea încă multă nedesluşire în sufletul ei. Suferinţa încă nu-i lămurise pe deplin duhul. Şi ea, dorea deplina lămurire. Toate întâmplările prin care trecuse de când plecase de acasă, o făcuseră să vadă tot răul pe care ea îl săvârşise în viaţa oamenilor, — plânsese aproape fără oprire, — şi cu toate acestea nu-şi simţea încă răscumpărată vina. Nu era încă alb în sufletul ei. Când şi când, i-se părea că se luminează deplin cerul duhului, dar peste puţin, umbre se iveau din adâncuri şi aduceau, din nou, o nelinişte cenuşie, vagă şi supărătoare. Ea se ispitea la tot pasul, în convorbiri prelungite cu sine însăş, — căuta să-şi desgolească sieşi tot adâncul sufletului, se asuprea cu neîndurare, biciuindu-se cu imputări tari, şi cu toate acestea simţea necontenit că undeva, slomnea o nemulţumire de la cineva care ar fi avut drept de viaţă asupra ei. Jertfa ei nu era încă primită, fiindcă ea nu ştia cum şi cui să i-o dea... Gândul ajuns aici, se oprea speriat, dezorientat şi dezamăgit... Cu teamă, cerca atunci să-şi pună între-

barea grea. „Cine eşti tu? Ce drept ai asupra mea — şi ce datorie am faţă de tine? Cine eşti?" Peste voia ei, Furnica simţea că în răspunsul la această întrebare, stătea liniştea şi fericirea ei. Jertfa ce făcuse până acuma i-se părea ceva încă mic şi neînsemnat, ca o păsuire de la om la om. Când se hotărîse să părăsească totul, o făcuse mai mult de dragul oamenilor, de teama morţii, de plictiseala unei vieţi fără ţel... Chemase — e drept — şi numele lui Dumnezeu în ajutor, — dar nu ştia cine e El... Mai mult din obicei grăiseră buzele... Acum drumul sufletului ei se înfunda ameninţător, dacă nu venea limpezirea. I se păreau toate de prisos, dacă nu se desohide mai departe cărarea ajunsă în mărăciniş.

Pnevma-kalon-ke-zoiron veni lângă ea şi şezu jos, pe iarbă. Ii luă o mână. Jucându-se cu degetele, îi zise ca şi cum i-ar fi ghicit gândurile:

— „Este aici, într'o poiană tăinuită, o zână..."

Furnica, trezită din gânduri, întrebă ca în somn:

— „Care?"

Pnevma zise:

— „Ea vine şi pune mâna ei vrăjită pe fruntea celor îngânduraţi şi neliniştiţi... E bună şi frumoasă... O, foarte bună şi foarte frumoasă..."

— „Şi cum o chiamă!"

— „Ea vine când coboară noaptea, aproape de focul drumeţilor... Adesea, oamenii o gonesc... E Nădejdea..."

Furnica tăcu, privind în apele focului... Noaptea se lăsase...

Un ţipăt mare, şi o alergătură pe vreascuri călcate, veniră dinspre codru:

— „Lupii !... Lupii !..."

Era Jupâneasa, care se dusese să culeagă uscături pentru focul de peste noapte — şi care alerga acuma înspăimântată, cu ochii bulbucaţi — şi strigând cât o ţinea gura :

— „Lupii !... Lupii !..."

Aprodul dădu să fugă.

Pnevma râse :

—„Sta, stai, viteze !..."

Furnica zâmbi.

In vremea aceasta, la marginea pădurii, spre câmpie, înegriră umbre. Cu toate că nu se ridicase încă luna, era totuşi o lumină vagă, ca o rămăşiţă de apus, aşa că se vedea limpede. Aplecându-se uşor, linia neagră a codrului li se desena clară.

Jupâneasa încă speriată, zise cu glas întretăiat :

— „Uite--i !... Uite-i !..."

Pnevma lămuri :

— „Da, îi văd, — dar nu sunt lupi... ci oameni... Adică umbre de oameni..."

— „Aşa ? — zise curajos Aprodul — atunci e bine..."

Umbrele se vedeau. Uşor învălmăşite, erau bărbaţi, stând în poziţie de oratori populari, dând din mâini, de la piept înainte, ca şi cum ar fi zis : „Noi... noi..." Se opreau din când în când, clămpăneau neauzit din gură, şi iar duceau mâinile înainte, părând că vor să depună jurământ... Pe urmă, se luau la harţă între ei, isbindu-se şi prinzându-se în braţe. Dar nu era nimic rău, ci curând se desfăceau din încleştare şi veneau în linie de bătaie, punându-şi mâinile pe inimă — şi aruncând apoi pumnul înainte, de parcă ar fi cerut încrederea ascultătorilor şi că ar fi garantat toate cu mâna pe piept. Ca şi cum atât n'ar fi fost de-

ajuns, ridicau și celălalt braț și-l repezeau și pe el cu avânt înainte, spre a birui un vrăjmaș închipuit, ce l-ar fi avut în față. Toată vremea gurile clămpăneau, fără să se audă...

Aprodul cu întregul curaj recăpătat, râse :

— „Hă, hă !... Ce-i cu dumneavoastră ?"

Pnevma zise :

— „După cum vedeți nu sunt lupi... Ar fi și-o regretabilă confuzie..."

Jupâneasa, încă nervoasă de pe urma fricii, întrebă cu nerăbdare :

— „Ei, — spune, spune — cine-s ?"

Pnevma reflectă :

— „Fuga-i rușinoasă, da-i sănătoasă, — iar nerăbdarea, multă pagubă poartă..."

Jupâneasa bufni — și tăcu.

Pnevma reluă :

— „Cine să fie ?... Aceștia sunt... *Cei Ce Se Jertfesc Pentru Binele Public...*"

Guri căscate... Furnica gonise zâmbetul...

— „Cum ? Nu cunoașteți definiția Binelui Public ? Trebue să conchid atunci că sunteți niște persoane foarte înapoiate..."

Pnevma-kalon-ke-zoiron, luă atunci aceeași înfățișare ca a umbrelor ce se băteau în piept, — și zise :

— „Domnilor... Am venit în mijlocul domniilor-voastre să vă mărturisesc crezul meu de viață... De când m'am născut până în clipa aceasta, în care, plin de umilință, mă prezint în fața domniilor-voastre, am avut gândul și sufletul predate pe de-a 'ntregul binelui public. Interesele permanente și divine ale poporului au fost straja vieții mele..."

— „Ihî" — șopti Aprodul — începând a înțelege...

— „Dimineața mă scol cu ele, — seara mă culc cu ele..."

— „S'o crezi ! — luă curaj Aprodul.

— „Domnilor... vă rog să mă credeţi că nici un interes altul, decât al Binelui Public, nu-mi întinează cugetul şi nu-mi murdăreşte inima... Numai interesele sacre ale neamului, — doleanţele sfinte ale ţării, — drepturile divine ale poporului..."

Aprodul şopti încet :

— „Bu-zu-na-rul !..."

— „Da, domnilor, iată mă podidesc lacrimile — nu le mai pot stăpâni... Plâng pe interesele neamului călcate în picioare, nesocotite, pângărite..."

Aprodul zise ceva mai tare :

— „Buzunarul !..."

Pnevma îşi luă batista de la ochi — şi urmă :

— „...Dar punând strajă braţul şi inima mea, nu voi cruţa nimic — şi mă jertfesc pentru neam, pentru ţară, pentru patrie, pentru Binele Public..."

Aprodul strigă tare :

— „Buzunarul !..."

Pnevma părăsind ţinuta tribunei, zise Aprodului :

— „Iată, Aproade, tu, fiu al poporului, fără să ştii că eşti — fără să ai studii în materie, fără să fi fost nici un fel de demnitar sau paznic al Binelui Public, — ai isbutit totuşi, ca printr'un singur cuvânt, să-l defineşti... *Buzunarul !...* Aproade, se cuvine să primeşti sincere felicitări şi un ceas de aur..."

Aprodul, plin de mândrie reţinută, nu găsea cuvântul potrivit, ca să aducă mulţumiri. Ci, se vede, prins şi el de elanul oratoric, începu, cu glas important :

— „Domnilor..."

Pnevma, spăimântat, îl opri : :

— „Nu, nu..."

Jupâneasa sări şi ea.

Aprodul se zăpăci, — vru să zică ceva, dar totul se prefăcu într'un mormăit, topit, la rându-i, într'un hohotit de râs.

Râseră şi celalţi...

Jupâneasa, urmărind un gând, întrebă:

— „Şi mult au să se bată aşa?"

Pnevma îi răspunse:

— „Acesta e blestemul... Să dea din mâini şi să clămpăncască din gură..."

— „Până când?"

— „Până ce... Binele Public va fi satisfăcut..."

Când priviră spre marginea codrului, umbrele dispărură...

Mergând încet, pe un drum poleit de lumina lunii, din miezul codrului, Pnevma spunea, în grai prietenesc, lui Ion şi lui Ştefan, care îl însoţeau:

— „...Şi totuşi, sacră datorie... Cel ce simte de la Dumnezeu chemarea de a sluji pe cei mulţi, trebue să fie ca un trup pus pe rug... In el să se strângă toate dorurile şi toate suferinţele, — el singur fiind volnic a le da drum, ca unul care vede şi în trecut şi în viitor... Ale lui să şi-le facă toate, — pentru fiecare să dea un fir din cugetul său, o picătură din sângele inimii sale, un strop din lacrimile duhului său... *Să se jertfească*... O, dar pentru aceasta, se cer multe... Munca lui trebue să fie tăcută. Tăcerea este cununa de preţ a muncii pentru alţii... Nu în sgomot şi în aclamaţii, — nu în vorbire deşartă şi în jurăminte strigate de pe scândurile pline de praful tuturor intereselor, nu în larmă, se poate înfăptui munca pentru alţii... Munca aceasta, mai presus

de toate, trebue făcută cu dragoste... Numai aşa e o jertfă, — şi numai fiind jertfă poate fi roditoare... Şi dezinteresată, firește... Pe urma celui care se jertfeşte pentru binele public, nu trebue să se găsească avere... Ci, când ars de tot ceea ce ani dearândul a simţit pentru alţii, va fi închis ochii, — să nu se afle în casa lui nici banii de îngropare... Poporul, din sfântă recunoştinţă pentru el, să-i strângă ban de ban — şi să-l îngroape după cuviinţă, spunând: „Iată, a murit unul care ne-a iubit cu adevărat... Datori suntem să-i dăm banul sărăciei noastre... Un om cum se cade s'a stins..." Şi să nu fie mai mare cinste ca aceasta..."

Pnevma-kalon-ke-zoiron tăcu.

Pe albul ca de lapte al drumului, treceau săgeţi de umbră. In desişul codrului se auzeau ciocănituri depărtate.

Prietenii mergeau încet, tăcând.

Codrul respira răcoare şi taină.

IX

FLORI ŞI CLOPOTE...

Poiana în care poposiseră, era puţin înclinată şi necercetată. Covorul de iarbă era stropit cu flori, de toate colorile. Mici maci roşii şi violeţi, cicoare albastră, lumânărică galbenă, mentă sinilie, sulfină ca şofranul, şi alte mărunte floricele albe şi albastre cu nume necunoscut... De jur împrejur fagi înalţi cu frunzarul bogat şi mestecăni cu scoarţa lor de cretă, durau un zid care adăpostea şi zălogea suava mireasmă a poenii, să n'o fure vântul... Prin zăbrelele arborilor se zăreau dealuri potopite cu fâneţe. Din loc în loc, se înşirau căpiţele ţuguiate de fân cosit şi căsuţele de lemn de pe fâneţe, în care se adăposteau cosaşii pe vremea lucrului. Dincolo, mai sus, sbucneau, departe, munţii învăluiţi în diafane pânze viorii. Alături, nevăzut, şuruia un pârâiaş, scoborîndu-şi prin pietricele, petala de argint a firelor lui de apă, de vale. Ca o vietate, strecurându-se cu agilitate, sărind de pe un mic podiş de piatră într'un strâmt lac cât un pumn, săltând vioi pe pat de prundiş, tupilându-se şiret pe după butucul răsturnat şi putrezit, luând-o la goană când nimic nu-i stă în cale, — pârâiaşul e mândru şi voios, căci el ştie că peste puţin, apele lui vor creşte cu şuvoaele repezi de pe

coaste, şi el se va înzdrăveni... Mai încolo, el va fi zălogit în mari lacuri din munte, iar apele lui vor sluji să poarte pe jghiaburile lucioase lungii buşteni de brad, din lac în lac, din hait în hait, — până ce liberat de vale, şi bogat, de data aceasta, în ape repezi şi forfotitoare, va putea purta pe spinarea lui punţile de brad, plutele cele mari, cu cârmă la vârf şi la coadă, călătoare spre depărtate limane... Cine ar fi putut crede vreodată că firicelul de apă din coasta poienii cu flori, va fi voinicul care să poarte în spinare chiar brazii din locul copilăriei lui... Şi cine ar putea să-i afle vreodată, plânsul că i-a fost dat ca tocmai el să facă această trădare... Să fie tovarăşul supus al despuietorilor de codri... Să ducă el spre Marea, frumuseţa ucisă, a codrilor de brad, şi de fag, şi de mesteacăn...

Poiana respiră spre drumeţi nespusă mireasmă amestecată. Peste toate stăpâneşte pătrunzător un miros de fâneaţă cosită. Îmbie la visare şi la somn... Aduce poveşti din vremi neştiute, de mult... Un Voevod a trecut pe aici descălicător de ţară... Colea, aproape, stau ruinele vechi ale cetăţii domneşti... Aici, la vremi grele, băteau grăbiţi în poarta ei enormă, cei ce aduceau veşti din ţinuturile de jos, strigând : :„Turcii bat cu putere... Năvălesc puzderii..." şi tot aici, se adunau căpitanii de oaste şi pârcălabii cu cisme înalte, spre „a ţinere" sfat luminat de cum trebue cârmuită ţara şi nimicite necazurile... Iar când primejdiile erau copleşitoare, de sus de pe ziduri, se slobozea spre văi, prelung glas de bucium... Răstrişti şi bejănii... Foc şi pârjol... Cetatea în flăcări... Dar „jos fiind căzut, — mai nebiruit se ridica Voevodul..." — şi prăpădenie aducea asupra

trufaşului încălcător... Şi aşa, ani şi ani, cu zecile, cu sutele, — fără oprire...

Un glas cald şi mângâietor şoptea la urechea sufletului drumeţilor aceste crâmpeie de isprăvi din marea epopeie a trecutului, făcându-i să aibă fior de tresăltare şi de iubire pentru acest trecut.

In preumbra sufletului, chemat de mireasma din poiană şi de fagii visători, venea şi stihul care părea acum un plâns al locului: „Dulce Bucovină, veselă grădină..."

Spre nămezi, drumeţii ieşiră din poiană, coborînd spre mânăstire... O cărare răcoroasă, având pe lături tăpşane de fâneţe, le şerpuia înainte şi parcă le spunea: „Pe aici — pe aici..." Dinspre fâneţe se ridica, într'o imensă împânzire, ţârâitul ascuţit al miilor de gâze, dimpreună cu aroma delicată şi suavă a ierburilor... Lor li se adăoga călduţa lumină a soarelui şi albastrul opalin al cerului de o seninătate fără pată. Stătură pe loc, în frenetică şi mută admirare... Atunci, pe-o undă moale de vânt, veni, pe neaşteptate, ciocănitul toacei de lemn... Aduceri-aminte de demult, tresăriri din adâncuri... Catapiteasmă de aur în fum de tămâie, strane lustruite de vreme, dale de piatră picate cu ciară, genunchi aplecaţi... Pe urmă, în val vibrător dar moale, se răstogoli şi glasul clopotului, cotropind cu totul duhul mângâiat de amintiri... Bang-bang-bang...

In vale, prinsă în pătratul adăpostitor al zidurilor, mânăstirea în care doarme Voevodul moldovean, se arată deodată ca o ogradă a lui Dumnezeu... Biserica stă albă în mijloc, — iarba se întinde verde şi grasă, de jur împrejur, — chiliile se înşiră pe margini, cu mici ferestruici, clopotniţa odihneşte grea deasupra intrării, poarta e ferecată cu şine groase de fier.

Ascuns, în inima mânăstirii, stă mormântul Voevodului, ca o inimă de duh, fără moarte...

Clopotele au tăcut, dar huetul tot mai stărue pe pajiştele înflorite.

Stau cu toţi întinşi pe iarbă.

Atât de bogată e pajiştea, că-i îngroapă în ea.

Stând cu burta pe pământ — şi ridicând puţin capul, puteau să vadă tată minunea micei păduri de iarbă şi flori.

In calea privirii se ridicau subţiri tije de flori, pe care, gărgăriţele cu spinarea tărcată roş-negru, urcau încet, mergând, la cine ştie ce adunare, sau urcându-se sus pe imensul copac al florii, ca să vadă în zare dacă nu ameninţă vreo primejdie... Alte gâze mai mărunte foiau şi ele, foarte preocupate, încolo şi încoace, agile şi grăbite... Cărăbuşi gheboşi, de sigur filosofi în lumea lor, păşeau prudent şi în tăcere, să nu-şi tulbure firul cugetării... Mici lăcuste verzui se iveau pe neaşteptate sărind spaţii enorme, uşor şi elegant, fără nici un fel de primejdie... Apoi poporul de gâze mici şi necunoscute, care, ca şi „poporul anonim şi suveran", ducea o viaţă umilă şi asuprită...

Dar de acolo, mai ales, se vedea, ca o minune pe veci nedeslegată, însuşi trupul florii... Privind-o deaproape, ea *apărea* ca o fiinţă, — ca o fiinţă de-o perfectă desăvârşire. Trupul fin şi unduios, stând în sus printr'un echilibru pe care mintea omenească, la drept vorbind, nu-l va putea lămuri niciodată... Acolo, în acest trup, se aflau delicate organe, care duceau sus, spre floare, licorile fine pentru formarea şi hrana ei... Apoi floarea... Minune între minuni... Ce grea şi ce nepătrunsă alcătuire... Floarea

pe care ades o călcăm în picioare... Iarba chiar — minune ea însăşi...

Pnevma-kalon-ke-zoiron încremenise cu privirea în această pădure de ierburi şi de flori. Avea mirare pe faţă, iar în ochi îi licăreau lacrimile. N'ar fi vrut să vorbească, — ci să-şi mistuie în tăcere, copleşitoarea admiraţie care-l invadase...

Mângâind încet o floare delicată de mac — îşi lăsă mâna pe tija ei subţire — şi vorbi :

— „Aud în lume *oameni* care vorbesc tot felul de lucruri necugetate... Aşa, unii nu se sfiesc să zică, oridecâte ori vine vorba, că toată această lume s'a făcut singură, aşa, dintr'un capriciu al nimicului. Cu alte cuvinte, aceşti oameni tăgăduesc pe Dumnezeu... Această sublimă armonie de sus, de jos, de peste tot locul, — aceste flori, această iarbă, aceste gângănii, care toate înfăţişează o perfecţiune de alcătuire şi-un infinit nepătruns, — toate s'au făcut din întâmplare, dintr'un joc al hazardului. Mireasma aceasta care ne încântă, legătura aceasta între ea şi duhul nostru, — e, şi ea, o întâmplare. Văzduhul imens, omul, creerul, cugetarea, aducerea aminte, conştiinţa de sine, legătura omului cu lumea, cu apele, cu pădurile, cu trecutul, cu viitorul, — sentimentele, o, sentimentele, infinita şi nedescoperita ţară fără margini a sentimentelor... toate acestea fără un Spirit creator şi diriguitor, — ci o întâmplare, nimic mai mult... Dar atunci, această întâmplare este ea Dumnezeu... şi totul nu e de cât un joc de cuvinte pentru tăgăduitori..."

Pnevma tăcu. Aplecând spre sine trupul elastic al unei cicori — şi-l alipi, cu grijă de obraz.

Apoi zise, ca într'o rugăciune :

— „Mari sunt minunile Tale, Doamne !

... Când se deşteptară, seara se pogora pe vale. Mânăstirea se lăsa cuprinsă de tăcere şi de răcoare. Pajiştile se înfiorau de duhul nopţii, care pornise de prin văgăuni, luând cu ea întunerec şi taină. Departe, un bucium slab, îşi adăogă glasul ca să dea semn că vine noaptea.

Ziua aceea fusese ziua tăcerii. Afară de puţinele vorbe ale lui Pnevma, care păruseră mai degrabă o respirare a pajiştii înflorite, — toţi tăcuseră, biruiţi de frumuseţă, de lumină, şi de cugetare smerită... Simţeau că-s întovărăşiţi în taină, de-o Putere care are la sine, toate puterile... Furnica stătuse toată vremea, sub dulcea copleşire a acestei simţiri. Avea, în adânc, credinţa că foarte curând i-se vor limpezi toate ascunzişurile sufletului — şi i-se va risipi toată temerea. Stătea sub puterea unui cutremur şi-a unei spaime bune... Aştepta să primească orice, — să jertfească şi cele de pe urmă nimicuri pe care le mai păstrase, nemărturisite, în adâncul sufletului, — şi aşa, desgolită în duh, să se înfăţişeze înaintea focului şi-a primejdiei, — ca să fie cu desăvârşire *alta*... Simţea o durere arzătoare în adânc, — vedea cum se rupe cea de pe urmă legătură cu un trecut pe care-l părăsise, — o undă de mâhnire o mai cerca atunci când, fără voie, arunca o privire asupra acestui trecut, dar de îndată, o inunda o apă bună, înviorătoare, care îi dădea negrăita bucurie a nădejdei... „Apa vie?“ — se întreba Furnica, încă neputincioasă să primească şi să înţeleagă tot adevărul.

Pajiştea dormea sub pulbere de rouă, când dinspre fagii din apropiere, se ivi o umbră...

Toţi rămaseră în aşteptare.

Părea un rătăcit... Veni până la câţiva paşi de drumeţi şi se opri. Silueta lui era clară, cu toate că mai era vreme până când să iasă luna. Un cerşetor... Aproape desgolit, cu părul răvăşit, cu mâinile uscate, cu picioarele în nişte încălţări sparte... Din gură făcea gestul ca pentru a prinde ceva, părând mai degrabă că vrea să latre... Ochii holbaţi, arătau cât de mare era sforţarea lui de a zice ceva, de a îngăima o vorbă... Pieptul i-se umfla ca şi cum în adânc s'ar fi sbătut un demon. Nici nu părea să fie om... Era cea mai urâtă arătare din tot lungul drum.

Aprodul, mirat, cercă o întrebare :

— „E om ?"

Pnevma, trist, răspunse :

— „Din nefericire, da..."

Jupâneasa se cutremură :

— „Brr... Fereşte Doamne !..."

Puţin dojenitor, Pnevma le zise :

— „Iar am să vă cert... Vă asigur că nu-i nici o minciună... Asemenea oameni puteţi întâlni pe toate drumurile... Şi, la sigur, că aţi şi întâlnit... Bine înţeles, îmbrăcaţi şi chiar... frumoşi... Dar iarăşi vă lăsaţi luaţi de aparenţe... Şi doar, şi duhul se vede, dacă vrea omul..."

Aprodul şi Jupâneasa mormăiră :

— „Asta e poveste..."

Pnevma tăcu.

Furnica şopti :

— „Ah, inima mă doare..."

Pnevma îi zise :

— „Cel ce rabdă până la sfârşit, va fi mântuit..."

Aprodul, având gust de vorbă, zise :

— „Eu cred că omul lăsta şi-a omorît nevasta..."

— „Nu..."

Jupâneasa :

— „Atunci e un mare tâlhar..."

— „Nu..."

— „Și-a ucis părinții ?"

— „Nu..."

— „E Barbă-Albastră ?"

— „Nu..."

— „Prinde copiii și le scoate ochii ?"

— „Nu..."

Intrebătorii tăcură.

Jupâneasa, sâcâită, întrebă :

— „Atunci, cine-i ?"

Pnevma rosti rar, ca o sentință :

— *„Acesta este omul care n'a cântat niciodată în viața lui..."*

Alipindu-se strâns de Pnevma, Furnica, hohotind în plâns greu, gemu aspru :

— „Eu, — eu !..."

Pnevma o cuprinse pe după spate :

— „O, draga mea prietenă..."

Dar Furnica isbucni :

— „Da, eu am aruncat crima aceasta în lume... Eu... Sunt vinovată... Rea și nebună... Ticăloasă !... Eu... Eu... Eu am uitat de Tine, Doamne !..."

Genunchii i se îndoiră.

Tăcu, cu mâinile încrucișate.

O tăcere copleșitoare cuprinse pajiștea.

Umbra malefică se destrămase.

Jupâneasa și Aprodul veniră spre ea, dar Pnevma îi opri. Furnica rămase cu ochii pe cer, încremenită...

Incet, din apele întunerecului, se înălțase o imensă fâșie roșie, de lumină, unind pământul cu cerul.

Furnica stătea nemişcată, în aşteptare împietrită...

Ca adusă de-o mână nevăzută, pe stâlpul de foc, sus, se aşeză, tot roşie, de lumină, în cruce, o altă făşie mai scurtă.

Furnica, orbită, clipea des din pleoape...

Peste întinderi, se împăştiè atunci o lumină sângerie, de vis.

Stând nemişcată, Furnica întrebă încet pe Pnevma :

— „O vezi ?"

Pnevma, tăcut, dădu „da" din cap.

Jupâneasa şi Aprodul căutau pe urma privirii Furnicei, dar nu prindeau în ochii lor orbi, decât întunerecul.

Furnica, încet, luă mâna lui Pnevma — şi-l mai întrebă odată :

— „E adevărat ?"

— „Da..."

— „Ce este aceasta ?" Furnica simţea o infinită mângâiere în duh, dar nu pricepea.

— „E *Crucea*..."

— „Da ?"

— „Da..."

Şoptind, ca şi cum s'ar fi temut să nu trezească pe cineva, Furnica zise rugătoare :

— „Să nu plece.."

Dar tot în clipa aceea, zăgazul lacrimilor se topi.

Lumina ochilor se împăienjeni de puhoiul nevăzut...

Stătea nemişcată şi plângea...

Părea că-i vine de-acolo, dinspre Crucea însângerată...

Cu faţa scăldată de lacrimi, Furnica simţea cum i se arde sufletul de-un foc dulce.

Duse o mână la ochi, — şi cealaltă la inimă.

Şopti :

— „Doamne !...“

Dar tot atunci, semnul pieri de pe cer.

Când ridică ochii din nou, Furnica suspină :

— „Ah !...“ — și căzând pe iarbă, — lăsă în voie plânsul și zdrobirea să-i ardă cele din urmă putregaiuri ale sufletului...

Sunând mai clar și mai dulce, toaca și clopotul dela slujba miezului de noapte se auziră în pajiștea, pe care florile respirau cu putere mireasma lor noptatică...

Erau și ele, niște flori ale duhului...

Veneau să mângâie, să potolească, — să înalțe.

X

INVĂLMĂŞEALA...

Pluta aluneca uşor pe apa repede a râului de munte. Deoparte şi de alta pe malurile strâmte, abia dacă aveau loc de trecere drumurile mici şi pietroase, iar din coasta lor se ridicau dealurile cu păduri bogate şi cu sate agăţate pe coaste. Casele rare, cu acoperiş de şindrilă şi cu cerdace de jur împrejur, stăteau aruncate departe una de alta, pierzându-se în livezi şi în fâneţe. Câte o vită stingheră păştea în pace prin largile ogrăzi, sunându-şi vag talanca dela gât. Mici bisericuţe din lemn odihneau împăciuitoare în mijlocul bogăţiei de iarbă şi flori. Fructe coapte, roşii şi verzi, sticleau prin pomii cu crengile aplecate.

Apa gonea forfotitoare de vale, dar tot mai harnică era pluta. Ea aluneca şi întrecea apa. De n'ai fi avut în coaste goana malurilor îndărăt, ai fi putut crede că puntea de butuci stă pe loc. La câteva laturi de mână sub apă se vedea, limpede, prundişul curat. In alte locuri, pietroaie nevăzute dela fund făceau ca apa să se învălureze spumos, — şi atunci plutaşul lua aminte că acolo putea fi primejdie. In zare, pe dreapta se arătau munţii în pâclă trandafirie, cu frunţi aurite de lumina soarelui. Râul

cotea necontenit, izbindu-se de stânci înalte, ridicate pe neașteptate în calea lui. Te întrebai: „Acuma pe unde-o să apuce?" Șuvoiul repede alerga cu fruntea 'n zid înalt de stâncă. Și până aproape nu puteai afla care-i va fi drumul. Deodată, izbindu-și trupul de apă de stânca lucioasă, în sgomot amestecat și furios, o lua în scurt, la dreapta sau la stânga. Plescăitul și forfoteala apelor dădeau sgomotul unei ploi mari și continui. Pe alocuri, albia se deschidea largă, iar apa, având a lupta cu bolovanii și cu stâncele de dedesubt, se prefăcea toată în spumă, care sub bătaia soarelui, părea o imensă pasmanterie mișcătoare, necontenit mistuită, necontenit refăcută. Și fără încetare te însoțeau culmile care fugeau în linii frânte și în curbături de enorme paranteze culcate. Verdele aproape negru al copăcăriei de peste tot alcătuia un fond pe care treceau repezi zboruri de paseri, sau lumini vagabonde, cu obârșii și țeluri necunoscute. Iar apa, clipotind de buzele plutei, dădea un cântec simplu, monoton și adormitor. Deasupra, cupola cerului senin sătea boltită departe, de un albastru șters...

Pluta trecea pe lângă sate cu cușme de fum leneș — și cu strigăte clare de oameni sau de vite, — se strecura pe sub poduri, — aluneca pe lângă maluri umbrite de sălcii aplecate, — se hârșcâia aspru de petrișul prea apropiat al albiei, — scăpa iar la larg — și fără sdruncin și fără pulbere se ducea spre ținta ei: Ceahlăul.

Ca un imens bour, cu spinarea încovoiată, având în frunte un corn de piatră, bătrânul stăpân al munților, aci se arăta vederii, în prăfuire viorie, aci se ascundea la coturi, — dar necontenit domina toată valea.

Privirea drumeților de pe plută nu se mai

desprindea de neteda siluetă masivă, care, la răstimpuri, le dădea simţirea unei fiinţe grandioase. Vârful pleş se desfăcea din îmbrăcămintea verde a brazilor, ca un gât golaş şi ca o creastă de fantastică pasăre de pradă. Pe nesimţite se adunau pâlcuri de nori şi-i aşezau pe frunte aoreole albe cu reflexe de aur.

— „Va fi furtună mare !...“ şoptea Pnevma, mai mult sieşi.

Furnica privea spre el cu teamă, căutând să-i descifreze înţelesul ascuns al vorbelor.

Ceilalţi, zălogiţi de frumuseţa peisagiului, stăteau tăcuţi, jucându-se, fără ştire, cu degetele în apa limpede a râului. Când şi când, dinspre fâneţele cosite veneau spre ei svoane nelămurite pe unde nesimţite de miresme dulci şi amare.

Însoţindu-le gândurile, apa clipocea mereu, de marginea udă a plutei.

Sub seară, începură urcuşul muntelui... Seninul de peste zi se schimbase pe neaşteptate... Nori groşi, bumbăcoşi şi grei — buhai — se adunară, mormăitori, pe câmpul cerului, strâmtat dintr'odată. Tulburaţi, ca nişte duhuri prigonite de patimi, ei se rostogoleau unii peste alţii, înghiţindu-se şi iar desfăcându-se. Un huet depărtat părea că se aude. Prăvăliri de stânci, undeva, încă foarte departe. Clocot înăbuşit, ca treceri de grele căruţe pe poduri răsunătoare... Resfrângeri triste şi tulburătoare în suflete...

Furnica urca tăcută, şi se gândea la prevestirea lui Pnevma.

Cărarea urca în piept muntele, care nu se mai vedea în desfăşurarea lui slobodă. Brazi înalţi şi drepţi ţâşneau spre înalt, ca nişte făclii, — în văgăuni şuruia certăreţ pârâul sco-

borît de pe culmi. Mirosea a frunză veche, putredă. Cerul se vedea șters și întunecat, prin spărturile ascuțite ale frunzarului. Cărarea era presărată cu pietre mărunte — și, din loc în loc, era întreruptă de vreun trunchi de brad abătut de furtună sau trăsnit.

Urcușul era greu. Toți tăceau și țineau capul în piept, respirând anevoios. Parcă niciodată nu fusese drumul așa de aspru și de sdrobitor. Fiecare își făcea în sine socotelile, simțind, peste voia lui, că se apropie o clipă fără de asemănare cu toate cele care trecuseră. O teamă ivită din văzduh cădea necontenit asupra sufletelor lor, aducând cu ea o tristețe amară, ca pentru sfârșitul lumii. Tăceau, — și urcau, auzindu-și numai respirațiile grăbite. Vorba ajunsese cu totul fără folos.

Și, deodată, se făcu noapte... Cerul fu atât de cotropit de nori negri, că lumina soarelui dispăru mai devreme decât îi era sorocul.

O clipă, drumeții se opriră, mirați și înfricoșați.

— „Lumina a fost mâncată de întunerec..." — șopti Pnevma.

Furnica se temu să-l întrebe.

Cel dintâi tunet bubuitor se auzi...

Muntele clocoti în mii de bubuituri, prăbușindu-le gros și găunos pe fundurile văgăunelor neumblate.

Drumeții, cuprinși de noapte, așteptau.

O sclipire albastră, urmată de-o înflăcărare albă și sfredelitoare, lumină tot muntele, desgolind limpede, o fărâmă dintr'o clipă, culmile. Și de îndată, prăbușirea : *„Vrang !... Barabranga... Vrang !"* Văgăunele răspunseră huind : *„Hu-u-u..."*

Huet — și rostogoliri...

Atunci, prin lumina sclipitoare a fulgerului,

în dreptul cărării, trecu o umbră. O văzură clar: un om, ca o gorilă păroasă, cu falca lată şi cu gura rânjită, ţinea în mână un cuţit, de pe lama căruia se prelingeau grele picături.

Furnica se opri, izbită în ochi — şi se alătură strâns de Pnevma, plângând:

Pnevma, cu vorbire şuerată, îi şopti la ureche:

— „*Crima...*"

Furnica tăcu, înfiorată.

Abia avu vreme să-şi zică „Doamne!" — când alt fulger ţâşni, în linii frânte şi orbitoare, pe cerul întunecat. De sus căzură curând bolovanii grei de detunări, cărora le răspunse huetul năprasnic al văgăunelor...

Toţi tăceau înfricoşaţi şi trişti.

Un răstimp clocotul se potoli, — dar începură a cădea grele picături de ploaie... Vântul se porni şi el, şuind aspru prin brazi. Întunerecul era deplin.

Aflară, la mjlocul drumului, un adăpost, la o fântână. Stătură pe banca ei udă, — osteniţi şi tăcuţi.

Bubuiala tunetului se apropia din nou... Fulgerele luminau aproape fără întrerupere, descoperind muntele...

Frunzarul din coasta fântânii fâşia sinistru... Crengi frânte, — paşi de fiinţă care fugea...

O clipă...

Priviră la lumina întreruptă a fulgerelor.

Un om veni — umbră — ca o panteră, care stă gata să se răpadă...

Din partea cealaltă, alt om veni — umbră — tot ca o panteră, gata să se răpadă...

Fulger mare...

Cei doi oameni se izbiră... Se încleştară năpraznic...

Alt fulger...

Cele două umbre se ţineau gură de gură, în muşcături de fiară...

Câteva clipe se rupseră din nebunească îmbrăţişare...

Fulger prelung...

Se repeziră din nou, — se înşfăcară iar gură de gură şi se rostogoliră în prăpastia din faţă...

Ţipătul Furnicei fu acoperit de bubuitura hăuitoare a fulgerului apropiat...

Ploaia şi vântul se înteţiră... Fulgerele luminau culmile... Tunetul reîncepu...

Nu se mai auzea nimic... Orbiţi şi asurziţi, drumeţii nu mai ştiau pe ce lume sunt. Li se părea că toate s'au sfârşit, — şi că din încercarea aceasta nu vor mai ieşi. Cugetul şi inima, spăimântate, se opriseră pe loc.

Munţii păreau că-şi rostogolesc stâncile unele peste altele, — văgăunile erau cazane în care fierbeau huetele în clocote apocaliptice...

Iar în luminile albastre ale fulgerelor, priveliştile de groază se succedau în valuri grăbite..

...Ies din tufişuri, ca pisicile, aplecaţi... In mână poartă lungi arme cu vârfuri ascuţite... Din partea cealaltă, alţii ies la luminiş, tot cu asemenea arme...

Işi străpung piepturile, gurile, ochii... De pe lamele însângerate, curg picături grele...

...Vin în zid masiv, unul lângă altul, cu suliţe şi măciuci... Capul înainte, mâinile încordate, muşchii picioarelor plesnind de sforţare... Din faţă vin alţii, zid masiv, cu suliţe şi cu măciuci... Se izbesc...

Fulgerul aprinde cu văpaie alb-albastră cu-

prinsul, ca şi cum s'ar fi iscat din izbirea celor două ziduri de oameni...

Stâncile se prăbuşesc din nou... Vaere lungi, ca nişte chemări din alte lumi, se aud peste încăerare... Ploaia şi vântul potopesc peste lume...

Un aer înecăcios taie respirarea... Miroase a pucioasă şi-a moarte...

Tot muntele clocoteşte, bubue, şueră...

Se rostogolesc toate...

Cerul s'a năruit... Işi adună toate puterile de înfricoşare, şi le trimite pe pământ. S'au rupt zăgazurile firii, — văzduhurile pârâie, rupându-şi în fâşii aerul, — apele de sus nu mai au oprire, — iar stăpânul vânturilor le-a dat slobodă deslănţuire să facă cu vor.

„Bradalanga... Vrang! Şu-u-u... Tratrang!... Vr-r-r-r... Huş-ş-ş-ş-ş... Van-Van!... Broaf! Broaf!... U-u-u... A-a-a...“

Vaer de moarte.. Sfârşit de lume...

Infricoşaţi, drumeţii stau pitiţi sub slabul acoperământ al fântânii...

Furnica, lipită de Pnevma, plânge şi-şi ascunde faţa.

Pnevma, stăpânindu-se, şopteşte :

— *„Invălmăşeala!...“*

Furnica :

— „E groaznic...“

Pnevma :

— „Oamenii au ieşit de sub ascultare — şi s'au încăerat...“

— „Vai-vai...“

— „Da, iată, din toate au făcut unelte de distrugere... Au înşelat pe Dumnezeu, în goana după posedare...“

Furnica gemea, cu sufletul ars şi sfârtecat de suferinţă.

Dar tot în clipa aceea, ea simţi în sine o pu-

tere nebiruită ieşind în luminişul cugetului. Viaţa biruind asupra morţii. Fulgerele, tunetele, ruperile erau tot atât de tari, dar pe deasupra lor, în dominare de duh, o putere care nu voia să se ştie împotrivită, cerea ca ea să se ridice fără teamă din înfricoşare şi să păşească sus, pe vârful muntelui. Mâna puternică a unui prieten încă necunoscut până acum o ridica spre culme... Simţea că El o aşteaptă acolo...

Ridicându-se din căderea întristării şi a temerii, Furnica cu glas simplu dar hotărît, porunci :

— „Să mergem sus pe munte !..."

Toţi, afară de Pnevma, crezură că ea a înebunit.

Fulgerele sfâşiau fără întrerupere pânza cerului, bubuiturile hurducăiau necontenit, iar ploaia şi vântul băteau cu necruţare pădurea... Gemetele şi vaerele dovedeau că învălmăşeala era în toi...

Furnica păşi în vârtej, nepăsătoare şi tăcută.

Cărarea se desfăcea înainte — şi ea o vedea în străfulgerările cereşti...

In faţă, culmea muntelui apărea şi dispărea, ca în arătările fantomice din vis...

Dar Furnica păşea, biruitoare...

Cele de pe urmă putregaiuri ardeau, pe sfârşit, în sufletul ei... Simţea că-i gata să primească vestea cea mare... Simţea nelămurit dar puternic că moartea va fi biruită de viaţă... Şi pe sine se simţea alta...

Ceilalţi văzându-i puterea, începură să se târască după ea, mormăitori şi neîncrezători...

Se apropia de culme...

Jos, în vale, huetele se auzeau mai potolite, dar fără întreruperi...

Sus, pe cer, părea că se crapă o geană de lumină viorie...

Mergând, Furnica ţinea de mână pe Pnevma.

Se opri, încremenită... O beatitudine încă necunoscută de ea până acum, îi răvăşi fiinţa...

— „Vezi ?" — şopti ea, înfiorată, lui Pnevma.

Pnevma îi strânse cu putere mâna.

De jos, din văgăuna încă bubuitoare, se înalţa din nou pe cer, încet, majestoasă, roşie, din pământ până în cer, *Crucea*...

Un pas — şi Furnica fu pe culme...

Se opri...

Hipnotică, privea Crucea...

Huetele şi vaerele nu le mai auzeau...

Dar Crucea înmugurea pe ea, ceva...

Incet, ca şi cum s'ar fi tors de jos, din suferinţele oamenilor şi din nebunia lor, se arată, mai întâi, o frunte însângerată, cu o cunună de spini pe ea, — apoi două braţe se aşezară pe aripele crucii, aninându-se în două cuie groase, — un piept ars de suferinţi, cu o spărtură în coasta dreaptă,— picioarele ţintuite jos. Din dreptul inimii Celui crucificat ţâşnea un snop de lumină orbitoare...

Furnica fu copleşită de dumnezeiasca viziune...

Un strigăt puternic, de eliberare, îi întovărăşi prăbuşirea la pământ...

Ceilalţi stăteau în jurul ei... Ea nu mai vedea decât pe Omul de pe cruce...

Tânguindu-se, Furnica îşi ţinea tâmplele, strigând :

— „Nu L-am cunoscut, — nu L-am cunoscut !..."

Nevrednică, îşi lăsă ochii în pământ, simţind până la fund păcatul vechi...

Cu faţa udată de lacrimi, ea îşi ridică pri-

virea spre Cruce, întinzând mâinile cerşetoare :

— „Iertare !... Iertare !... Abia acum Te cunosc !... Iertare !...“ — şi căzu cu faţa în pământ...

Pnevma cercă s'o ridice pe jos, dar ea era ca prinsă de stâncă :

— „Nu, — nu... nu sunt vrednică !...“

Dinspre inima Crucificatului, în val dulce şi luminos, iubirea şi iertarea coborau din belşug, adumbrite de blândă dojană : „M'aţi uitat... M'aţi uitat !...“

Lacrimile pure ale căinţei nu se mai sfârşeau din ochii şi din inima celei care găsise, însfârşit, limanul risipitor de îndoieli şi de temeri.

In vale, huetele şi izbirile, se prelungiră încă multă vreme... Pe urmă se potoliră, ostenite...

Biruind întunerecul, răsăritul se arată, încununând vârful muntelui cu străvezii jerbe de lumină.

XI

PNEVMA O ŞTERGE INAINTE...

Deşteptându-se cel dintâi, Pnevma zise lui Ion şi lui Ştefan :

— „Haidem !..."

Prietenii ascultară.

Furnica şi ceilalţi dormeau sub adăpost de stâncă, biruiţi de zdrobirea de peste noapte.

— „Nu — nu... nu-i treziţi ! — şopti Pnevma lui Ion şi lui Ştefan — mergem singuri..."

Luă apoi, din vatră, un cărbune — şi scrise pe stâncă : „Eu am plecat înainte... Nu vă temeţi... Suntem foarte aproape de cetatea Greerului... Luaţi-vă după dâra de lumină pe care o veţi avea mereu înainte... La revedere !..."

Uşor, ca şi aerul îmbălsămat al dimineţii, Pnevma săltă la drum, ţinând de câte o mână pe prietenii săi.

— „Ţineţi-vă bine !" le strigă el, voios şi sprinten.

Hohote de râs. Plutesc în aer...

— „Ha-ha !... Aşezaţi-vă, vă rog, comod !..."

Prin dreptul Panaghiei, cornul de piatră din vârful Ceahlăului, tocmai trecea un nouraş... O căleaşcă de abur moale la îndemâna aerianilor drumeţi... Se urcară tustrei...

In vale, ținuturile Moldovei, se ștergeau vederii.

Aplecându-se la urechea unui conducător imaginar, Pnevma îi zise curtenitor :

— „Vă rog : la Domnul Greere, dacă nu vă este cu supărare."

Căleașca de nori se îndreptă cu grăbire spre locul dorit.

PARTEA A TREIA

GREERELE

I

CRAINICUL CÂNTĂRII

— „Aici !" — zise Pnevma-kalon-ke-zoiron, arătând în jos, spre Cetatea potopită de lumină.

O imensă poiană înflorită se desfăcea dedesubt. Lumină şi mişcare. O clădire, ca de sticlă, sclipea în soare. Alte aşezări mai mici, ca nişte păhăruţe curate şi simple, stăteau împrăştiate pe sub mari baldachine de copaci cu frunzarul aplecat. Cărări şi brazde alergau sprintene peste tot. Din loc în loc, mari boschete de liliac şi de iasomie se desfăceau bogate, având în mijlocul lor tăinuite locuri de sfat. Băncuţe albe cu înalte speteze odihnitoare chemau spre ele pe cei dornici de vorbă sau de visare. Mai încolo, puţin ridicată deasupra curţii, se desfăcea o mare terasă deschisă spre care urcau câteva trepte lungi şi largi de piatră albă. Un şir de plopi scunzi şi eleganţi făceau în jurul celorlalte trei părţi ale terasei un portic neacoperit, destul de larg pentru a îngădui dealungul lui, plimbările încărcate de avântatele discuţii ale localnicilor sau ale musafirilor veniţi în prietenească vizitare. Prin toate locurile rămase fără o altă întrebuin-

țare, florile de toate felurile, în culori cu nuanțe nesfârșite, își trăiau, slobode și iubite, viața lor de mireasmă și de încântare. De jur în jurul cetății de flori, de verde, și de lumină, se afla un zid înalt și subțire, lucrat din coajă albă de mesteacăn în împletituri capricioase, iar la poarta cea mare străjuiau doi plopi gigantici, cu frunză albicioasă și moale, licărind fără oprire în bătaia soarelui și-a vântului. In vale de cetate, se întindeau pajiști verzi care se isprăveau într'un pârâu cu apă puțină, — iar în spate și pe delături, se desfăceau păduri și poiene, fânețe pătate de flori, — și văzduhul liniștit, boltit cu prietenie deasupra locuinței Cântărețului lumii.

Spre înalt, la orice vreme, se ridica svoana neîntreruptă a unei cântări suave. Harpă cu flaut, violine cu violoncele, — amestec nelămurit și totuși de-o armonie plină și curată... Ca un zumzet de lumină.

— „Ascultați!" șopti Pnevma lui Ion și lui Ștefan.

Priveau în jos din caleașca lor de nor, și aplecau urechile să prindă armonioasa svoană care se ridica spre ei, ca respirarea întregei așezări.

Pe cărările și pe aleiele cetății, prin dreptul locuințelor și-al terasei, forfotea mulțime de lume.

Pnevma zise :

— „Am nimerit bine... Azi e mare adunare la curtea prietenului nostru... A sosit de câteva zile, din lume, Crainicul Cântării — și curând, în adunare sărbătorească, va face Stăpânului Cântării, — o... „dare de seamă" generală..."

Uimiți pe priveliștea neașteptată, Ion și Ștefan, nu știau pe ce să-și oprească mai repede

privirea, — căci acuma întreaga cetate li se înfăţişa clară şi luminoasă.

O mişcare vie se făcu în dreptul clădirii celei mari, de sticlă. Copii de casă îmbrăcaţi în haine ca spuma albă, se rânduiau deoparte şi de alta a ieşirii, întru întâmpinare. In fruntea lor... o fată. Năltuţă şi sveltă, ea se mişca de colo-colo, punând regulă în furnicarul alb al copiilor. Ea însăşi părea un copil. Când îşi întoarse faţa spre călătorii nevăzuţi, aceştia stătură în uimire...

Ion şi Ştefan se uitară la Pnevma... Zâmbind, Pnevma stătea prins, cu ochi ca de vis, de apariţia încântătoare.

Ion îi zise :

— „Cine e fata aceasta ?"

Ştefan suspină :

— „Ce gingăşie — şi ce privire !..."

Pnevma, stând nemişcat, tăcea.

Prietenii îşi aduseră aminte atunci de vorbele lui Pnevma din una din nopţile drumului... „Putem nădăjdui... putem visa... Sunt îndrăgostit de dragostea însăşi..."

Pnevma le simţi curiozitatea — şi simplu, le zise :

— „Dragii mei, aceasta este fata Cristinel, îngerul bun al locului... E..." — dar Pnevma tăcu iar.

Ion şi Ştefan îşi simţiră pe dată, inimile răvăşite de dragoste pentru fata Cristinel...

Pnevma, ca pentru nimeni, urmă :

— „E ceea ce... aşteaptă inima prinsă în uimirea dragostei... E... dragostea însăşi..."

Fermecat, Pnevma îşi prinse din nou privrea de chipul fetei.

Ca în somn, el zise :

— „Nu poţi spune lămurit în ce stă farmecul ei... In ochi, în privire, în mlădierea tru-

pului, în felul cum cad vestmintele pe ea, — cum duce mâna la frunte să-şi dea în lături smocul de păr răsvrătit, — cum păşeşte, cum râde... O, — mai ales ochii... Dar vorba ?... Dar...?"

Pnevma privea fix şi vorbea însetat de duioşia şi de fragila gingăşie a vedeniei.

Ion şi Ştefan tăceau. Fără să bage de seamă, culcuşul de nor îi lăsase aproape de casa cea mare, pe-o peluză plină de iarbă şi de flori. Cristinel era la doi paşi de ei... Toţi copiii de casă cu ochii la ea, zâmbind... Ea, — zâmbet întreaga ei fiinţă...

Apăru Greerele... Inalt, îmbrăcat în subţire matasă albă, având în picioare pantofi de piele fină, tot albă, — încins cu un cordon gros de borangic gălbui, atârnându-i la şold, — era descoperit, cu părul lăsat sprenţar la bătaia vântului — şi cu gâtul gol, înfăşurat larg într'o fâlfâitoare maramă albă, aruncată, nepăsător, pe spate... Ochii lui erau limpezi, dar peste lumina lor, plutea o umbră... Părea îngrijorare, părea tristeţă...

Il întâmpinară privirile şi zâmbetele copiilor de casă.

Cristinel îi ieşi înainte :

— „Stăpâne... Totul e gata..."

Greerele îi răspunse :

— „Bine, Cristinel... Mergem..."

Porniră spre terasa cu plopi scunzi.

De îndată, cântarea se auzi mai desluşită şi mai puternică.

Pe terasă, alt pâlc. Alţi copii de casă, — curtenii în haine strălucitoare de sărbătoare, cântăreţii, iar în mijlocul lor Crainicul Cântării, îmbrăcat în strai de Făt-frumos, cu pană la cuşma lui de blăniţă şi cu pantofi de piele de căprioară.

Era spre nămezi. Soarele îşi trimitea şi el dajdia de lumină. Toate florile scânteiau, — albul şi verdele îşi jucau apele în alintarea luminii. Cerul era ca o imensă cupolă de mătasă albastră. Brize îmbălsămate adiau aproape nesimţite, răscolind priveliştile.

Mergând, Cristinel şopti Greerului:

— „De ce iarăşi dunga de tristeţă pe frunte ?..."

Greerele închise slab ochii — şi nu-i răspunse.

Păşiră pe treptele albe ale terasei.

Greerele merse spre jilţul lui de sub baldachinul de plante verzi — şi aşezându-se, uşor ostenit, făcu semn tuturor să stea.

Cristinel şezu la picioarele Greerului, — copiii de casă se împânziră peste tot... Cântăreţii mai departe, iar curtenii, pe jelţuri şi pe brazdele de iarbă moale.

In mijlocul lor, cu faţa la Greer, Crainicul Cântării aştepta.

Greerele îi zise:

— „Scumpe prieten şi frate... Bucuroşi că te-ai întors din lumea largă, noi îţi spunem cuvânt cald de bună venire, şi te rugăm să ne povesteşti întâmplările din minunata ta călătorie..."

Crainicul, stând în picioare, povesti:

— „Am străbătut întreg pământul, în lung şi în lat... şi am cules de peste tot, veştile cântării... O, dragii mei, ştiţi voi ce cântare ciudată e sus, la Capul Nord ?!... Acolo, viaţa îşi duce clipele ca într'o poveste... Albatroşii îşi scutură aripile peste înoptare... Ţi se pare necontenit că visezi... Acolo, sau e necontenit noapte cu geană de zori, sau ziuă cu praf de înserare !..."

Un copil de casă, întrebă:

— „Şi-aşa-i mereu acolo ?"

— „Fireşte" — răspunse Crainicul.

Apoi, urmă :

— „Ce greu mi-a fost să mă despart de acele zări ciudate, unde cântarea e ca un fâlfâit de aripă albă şi ca o înserare veşnică... Pe urmă, am plecat în stepă. Stepa e goană neoprită spre o zare pe care niciodată nu o ajungi... E ca şi valul iluziei, care stă, încremenit şi chemător, dar care nu mai ajunge niciodată la tine... Când stai seara în preajma stepei, pe întinderi se ridică un praf fin de aur — şi atunci din văzduhuri, cade potop de cântare suavă... Şi visul stepei se adânceşte — şi te prinde în el, legănându-te, din zare până în zare..."

Cristinel, cu glas moale, întrebă :

— „Şi cât ai stat acolo ?"

— „O clipă — sau poate un veac, nu ştiu... Că pradă m'am lăsat cântării — şi nu-mi aduc aminte cât am stat..."

— „Şi unde ai fost, pe urmă ?"

—„Am ajuns în... Teheran. O, acolo, am ascultat poveştile Şeherazadei... Cântările sunt moi şi vagi, lungi note de flaut şi cu zornăit de tamburine... cu priviri calde din ochi ca migdala şi cu şoapte pe care nu ştii cine le spune..."

Alt copil de casă, suspină :

— „Şi pe urmă ?"

— „Pe urmă, am pornit spre ţara caldă... Acolo, zările se îmbată de cântecele însângerate ale apusului... Auzi cum plânge tăcerea în pustiuri — şi cum se strecoară pe drum gingaşa gazelă... Am dat şi de oraşele albe, cu soare mult şi cald, cu vârfuri aurite de minarete ascuţite... Sclipiri care cântă, subţire şi înalt..."

— „Şi cât ai stat acolo ?“ întrebă, pe gânduri, Cristinel.

— „Cât m'a lăsat dorul de ducă... Am pândit o clipă când s'a lăsat jos, aproape de pământ, un nor şi, agăţându-mă de el, am trecut, dincolo, peste apa mare... şi m'am trezit în Pampas... O, ce nesfârşire de zări şi de verdeaţă... Cântarea se ţese acolo din şoapte de singurătate... Ce nostalgii fără de nume te copleşesc, fără să ştii de unde se ţes... Iţi vine-aşa, să cânţi, să cânţi mereu, — şi ce farmec are vagul depărtării...“

— „Ce frumos călătoreşti ?!...“

Crainicul reluă :

— „De-acolo, am plecat în altă ţară, unde cântarea se ţese din larmă de ciocane şi de oţele... Dangăt de metaluri, — huete înalte, — şuer de furnale cu guri de foc, — glasuri răsunătoare şi afunde...“

— „Pe urmă ?“ şopti un copil de casă.

— „Pe urmă... Pe urmă, am pătruns prin parcuri şi grădini, prin văi şi prin păduri — şi am prins cântarea şoptită a îndrăgostiţilor, sub lumină de lună... O, cântarea nespusă a dragostei... O, cântarea fără nume a logodnei... Pătrunzând nevăzut, am cercetat apoi, în înserări de toamnă, pe prispe şi în case, cântarea leagănului... Mama... Ce mlădieri află, fără să le caute, sufletul mamei care-şi leagănă copilul. Parcă e cântec, parcă e plâns de duioşie... Şi am pătruns şi 'n catedrale, unde am ascultat cântarea credinţei — şi-a setei de veşnicie... Fum de smirnă plutind în straturi străvezii şi ridicându-se în înalt, ca jertfă lui Dumnezeu...“

— „Pe urmă ?“

Crainicul sfârşi :

— „Pe urmă, încărcat de veştile cântării, am

poposit aici, pe plaiul drag al nostru... Să ne bucurăm laolaltă — şi să cântăm melodiile noastre dragi..."

Câteva clipe, Crainicul Cântării tăcu, — apoi cu o uşoară solemnitate în ţinută şi în glas, zise:

— „Iată, iubite Stăpân şi frate Greer, acestea sunt veştile ce-ţi aduc de pe întreg pământul... Cutez a crede şi de aceea zic că astăzi Cântarea îşi întinde stăpânirea asupra lumii din ce în ce mai cu putere, — şi că..."

Crainicul se opri, ezitând. Dar înfrângându-se, continuă:

— „...şi că azi, duşmanca noastră, Doamna..."

Greerele îl opri:

— „Lasă, te rog, acestea, iubite prietene..."

Crainicul dădu slab din umeri, ca pentru a zice: „dacă spui tu..." Cristinel închise uşor ochii şi dădu din cap. Ştia ea despre ce-i vorba, — şi vedea ce-i în sufletul Greerului. Nici ea n'ar fi vrut să continue Crainicul.

Crainicul se supuse — şi încheie:

— „Azi lumea se îndreaptă cu nădejde spre Cântare, slăvite Stăpâne-frate... S'a săturat de avere, — şi-ar vrea să cânte..."

Se închină în faţa Greerului — şi tăcu.

Greerele se sculă în picioare, şi vorbi:

— „Tu, Crainic al Cântării şi călător al zărilor, — tu, care eşti credincios paznic al cântării noastre, primeşte pentru buna ta grijă, întreaga noastră mulţumire..."

Merse cu pas încet spre Crainic — şi prinzându-i mâna, îl îmbrăţişă cu prietenie, adăogând:

— „Iţi mulţumesc pentru toate, — dar..."

Greerele se opri.

Crainicul îl privi, cu îngrijorare, dar nu spuse nimic.

Lăsându-i mâna, Greerele chemă pe Cristinel :

—„Şi acum, toată curtea să se bucure... Cântaţi şi vă veseliţi... Să se dea tuturor zâmbet şi vorbă bună... După amiază, şezătoare... Voi veni şi eu... Aşa ?"

— „Aşa, Stăpâne..." zâmbi Cristinel.

Apoi adăogă :

—„Şi curând... n'am să mai văd încruntătura din frunte..."

Greerele o apucă uşor de sfârcul urechii — şi surâzând, îi clătină capul, la dreapta şi la stânga, zicându-i :

— „Cristinel nebun..."

Ea îl privi cu o blândă semeţie ştiutoare, — şi fugi ca să pună la cale şezătoarea de după amiază.

Mulţimea se risipi.

Greerele luă la braţ pe Crainic — şi coborîră împreună treptele albe.

Pnevma, dimpreună cu prietenii, îi urmară nevăzuţi.

Merseră spre o aleie plină de umbră — şi stătură pe-o bancă.

SUSPINAREA GREERULUI

Crainicul, privindu-l adânc în ochi, luă vorbirea de unde o lăsase Greerele :

— „Dar ?"

Greerele tresări :

— „Ce vrei să zici ?"

— „După ce mi-ai mulțumit, ai zis „dar" — și pe urmă ai tăcut."

Greerele zâmbi cu o umbră de amărăciune :

— „Nimic, — un gând fugar, care a trecut..."

Tăcură câteva clipe.

După un răstimp, Crainicul zise :

— „Tu, Stăpâne-frate, ai o mare tulburare în sufletul tău..."

Greerele vru să protesteze, dar Crainicul urmă :

— „Nu-nu... Am observat când vorbeam, că adesea tu nu erai cu gândul la cele ce spuneam... Priveai *în altă parte*... Sufletul nu-ți era aici... Nu mai aveai îmbucurarea de-odinioară când îți aduceam veștile Cântării din largul lumii... De data aceasta, te-am simțit altul... De aceea și vorbirea mea a fost mereu stânjenită și fără avânt... Voiam mereu s'o isprăvesc mai de grabă... Ce veselie era odinioară !..."

Greerele tăcea, privind spre nisipul aleiei.

Crainicul, ușor înfricoșat, îi zise :

— „Cum? Taci? Insemnează că e așa...“

Se sculă în picioare, veni cu grijă spre Greer, și-l întrebă:

— „Ce ai, Stăpâne-frate?“

Greerele își lăsă fruntea în palmă — și tăcu.

O tăcere grea stătea pe aleiea umbrită.

Târziu, cu greutate, Greerele zise, ca într'un oftat:

— „Așa este... Altădată era veselie mare... Dar azi regret acea veselie...“

— „Cum? De ce?“ întrebă plin de mirare Crainicul.

— „Așa simt acuma...“

— „Cum? Azi cântarea noastră străveche nu-ți mai înveselește sufletul?“

— „N'aș zice aceasta, dar...“ — și tăcu.

— „Iar acest „dar“ care se pune mereu de-a-curmezișul vorbirii voastre... Ce vrei să spui, Stăpâne-frate?“

Greerele făcu o sforțare asupra lui însuși spre a-și birui sufletul — și zise:

— „Ei bine, iată... să nu te surprindă...“ — și luând o respirare adâncă, se uită drept în ochii Crainicului și-l întrebă:

— „Ei bine, da: ce zice. Furnica de cântarea noastră?“

Cainicul, mai mult mirat de cât atins de această întrebare, ridică umerii în sus — și răspunse:

— „Ce să zică? Ce-a zis în totdeauna... Nu știi? A râs de ea, ne-a făcut trântori — și atât!“

— „Cum? — vorbi cald Greerele — cum? Nici o altă veste nu se aude dealungul lumii? N'ai prins măcar un fir de svon? Furnica nu s'a mai schimbat de loc?“

Crainicul avu o clipă de cumpănă, ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar se opri.

Greerele veni mai aproape de el — îi luă mâna şi privindu-l cu aprindere în ochi, îl rugă :

— „Spune, Crainice, spune măcar un cuvânt !...“

Dar în loc de răspuns, Crainicul zise :

— „Potoleşte-ţi tulburarea, Stăpâne-frate...“

Greerele, dezamăgit, se sculă în picioare, şi ca şi cum ar fi vorbit văzduhului, zise :

— „De-acum sunt sortit pe veci să sufăr... Toată vechea mea credinţă s'a prăbuşit — iar în locul ei s'a aşezat o aşteptare desnădăjduită...“

Crainicul, care nu credea încă într'o atât de grea stare, se ridică şi el de pe bancă, şi zise cu teamă :

— „Cum, Stăpâne-frate, aşa de grea îţi este suferinţa ?“

Setos de-o despovărare a sufletului, Greerele grăi cu putere :

— „Cu mult mai grea... Tu, Crainice, ştii lupta ce-am dus de veacuri cu Doamna Furnica... Toate încercările, toate ruperile dintre noi... Credeam că aşa e bine, — că aşa e frumos, — că aşa era chiar porunca lui Dumnezeu... M'am semeţit, — am crezut în puterea mea... Dar a venit o clipă, o, Crainice, când mi-am dat seama că nu totdeauna cântarea noastră a fost întreagă şi frumoasă... Cântării noastre i-a lipsit *ceva*... Înţelegerea şi iubirea...“

— „Cum ?“

— „Da, da... Noi am dispreţuit de la început Averea, ca şi cum ea n'ar fi fost ceva din lumea şi din viaţa noastră... Şi aceasta a fost o mare greşeală...“

— „Atunci dreptatea a fost de partea Furnicei ?“

— „Nu, nu spun aceasta... Neîndoielnic că în cumpăna adevărului, ea a fost mai greşită... Dar te întreb, Crainice: am făcut noi ceva vreodată ca să hotărîm pe Doamna Furnica să se întoarcă cu prietenie spre noi?"

— „Cum? Dar n'am bătut de atâtea ori la uşa ei, — şi ea ne-a gonit neîncetat?"

— „Da, Crainice, dar ne-am dus să-i cerem, nu ne-am dus *să-i dăm*... O, dacă de la început ne-am fi dus la ea şi i-am fi spus, cu înţelegere şi cu iubire: „Iată, prietenă, noi n'am venit să-ţi cerem bobul tău de grâu, ci am venit să te învăţăm să cânţi, să-ţi arătăm cum trebue să foloseşti acest bob", crezi că tot aceasta ar fi fost starea azi? O, nu... Am fi pus cântarea în slujba averii, — am fi ridicat averea din mocirlă, — am fi dat un înţeles averii, prin cântare şi iubire... O, — şi câte lucruri bune ar fi făcut astfel averea... Iată, aici e durerea mea, care-mi sfâşie sufletul — şi-mi întunecă viaţa..."

Amândoi tăcură.

Nevăzut, Ştefan şopti lui Pnevma:

— „Vezi?..."

Pnevma:

— „Da, văd... dar văd şi frumuseţa sincerităţii..."

O briză uşoară făcu să şoptească frunzarul aleiei...

Greerele reluă:

— „O, de câte ori cântarea noastră a fost rea, *oarbă*, aşa, o cântare şi nimic mai mult... Lipsită de sensul pe care numai iubirea i-o putea da... Am stat strânşi în jurul nostru înşine — ca şi Furnica — şi am încremenit în gândul

egoist că numai noi suntem „lumina lumii şi sarea pământului...“ Greşală care avea să fie plătită... Şi iată, o plătesc... Şi cum !..“

Greerele căzu din nou pe bancă — şi-şi lăsă fruntea pe mână.

Cu glas plin de foc, urmă :

— „Şi-acum, Doamne, cât aş vrea.. Cât aş vrea !“

— „Ce, Stăpâne-frate ?“

— „O, Crainice iubit, cât aş vrea să mă împac cu ea...“

— „Cu cine ?“

— „Cu Furnica !...“

Crainicul tăcu.

Greerele reluă şi mai cu putere :

— „Ştii tu zilele şi nopţile mele ? Chin şi foc... Nici o nefericire a lumii nu o poate întrece pe a mea... Nu vezi ? Din pricina desbinării dintre mine şi Furnica, întreaga omenire e în cumplită suferinţă !... Noi amândoi suntem vinovaţi de groaznica nenorocire ce s'a abătut asupra lumii... Sărmana omenire... Ea nu a aflat încă sensul adevărat nici al Averii, nici al Cântării, pentru că nici Furnica n'a dat cântării înţelesul şi dreptul ei... O, cât o doresc pe Furnica... O, cât aş vrea să merg spre ea şi să-i spun, fără înconjur, toată greşala mea — şi să-i cer iertare — şi s'o rog să se întoarcă şi ea, cu altă faţă spre cântare...“

Cu mâna ridicată, Greerele se opri...

Lăsând mâna în jos, urmă :

— „Uite, să vină... Cu braţele deschise o primesc... Să mă înveţe şi pe mine măcar un bob din înţelepciunea vieţii... Iar eu s'o învăţ să cânte cea mai suavă şi mai frumoasă din cântări... Cântarea suferinţii şi-a iubirii, ţesută în nopţile mele de veghe, când tot sufletul mi se ducea către ea... O, ce ceasuri !... Cu cât

erau mai pline de suferință, cu atât erau mai dulci... Niciodată n'am avut sufletul mai curat și mai înălțat, decât în nopțile acelea, când chemată de desnădejdea mea, Furnica venea în haină diafană de vis — și-mi spunea : „Și eu văd greșeala mea — și iată, viu către tine să ne împăcăm..." Și ce frumoasă îmi apărea atunci Doamna Furnica... O, dar visul se risipea — și eu rămâneam cu gândul rănit că niciodată nu se va înfăptui o asemenea frumusețe..."

Din nou, Greerele își lăsă fruntea pe mână, și dând mâhnit din cap, privea pietrișul aleiei.

Tresări, trezindu-se din gânduri — și zise cu sfâșiere :

— „Cântarea noastră, iubite Crainic, e o zădărnicie, dacă n'o cântă și Doamna Furnica !..."

Crainicul se cutremură de-un fior puternic. Biruindu-se pe sine, șopti :

— „Stăpâne-frate, boala ta este foarte grea..."

— „Știu..."

— „Și n'are decât un singur leac..."

— „Știu..."

— „Leac greu — și rar..."

— „Totuși..."

— „Ce ? Ce ?"

— „Totuși, cred că..."

— „Ce ? Ce ? Crezi c'ar fi cu putință ?"

— „Nu pot zice că n'ar fi cu putință ,dar..."

— „Dar ?"

— „Vezi, ți-am luat pe „dar" al tău..."

— „Spune, spune ce crezi ?"

— „Ce să cred ? Nu cred nimic..."

— „Atunci ?"

— „Iată ce este, Stăpâne-frate... In drumul meu dealungul lumii..."

— „Spune, spune..."

— „...într'o țară — nu-mi aduc aminte care,

am găsit pe un bătrân profesor de vioară şi reparator de instrumente muzicale, care, într'o noapte de sfat, cu o cafea minunată dinainte, mi-a vorbit despre tine şi despre Furnica...

— „Ei, ei, — şi ce spunea ?"

— „Zicea că el are unele semne lămurite că Doamna Furnica ar fi având de gând să vină spre noi, ca să ne împăcăm..."

— „Adevărat ?"

— „Şi mai mult..."

— „Spune, te rog !..."

— „Da, — că el ştie, pe fiinţă de adevăr, că azi a început în lume o svoană, aşa, ca un vânt de bine, — că în curând Cântarea îşi va lua rostul ei asupra vieţii, asupra Averii... iar Averea va primi la sine îndrumarea luminoasă a Cântării..."

— „Se aude în lume asemenea svon ?"

— „Da, Stăpâne-frate..."

— „O, iubite Crainic, — vor fi pătruns acolo ecourile suferinţii mele... Ce bine ar fi, Crainice !..."

— „Se zice că... Furnica ar fi bolnavă greu — şi că ar vrea să... cânte... Că numai aşa ar scăpa de suferinţă..."

— „O, de-ar fi adevărat, — atunci din suferinţile noastre ar ieşi leacul omenirii..."

Crainicul nu mai zise nimic.

Greerele căzu din nou pe gânduri, suspinând :

— „Dar totul nu-i decât un vis..."

Pnevma strigă, fără voie :

— „Ba, de loc — de loc !..."

Greerele ridică fruntea, mirat.

Zise Crainicului :

— „Ai spus ceva ?"

— „Nu, Stăpâne-frate..."

Atunci privi în jur, cercetând înconjurimea.

Nu era nimic.

Sus pe cer, scame destrămate de nori pluteau palide şi moi...

Toată cetatea era o grădină înflorită.

Terasa cu plopi stătea tăcută, în lumina plină a soarelui.

Greerele şopti, cu o melancolie visătoare :

— „Ce frumoase ar fi toate, dacă ar fi şi ea aici !"

Nimeni nu-i mai răspunse nimic.

O frunză, plutind, îi căzu la picioare, ca un răvaş aerian.

Greerele o luă — şi privind-o, faţa i-se lumină de-o lucire de nădejde.

Poate ?!...

III

O GHICITOARE CARE NU MINTE...

După amiază, Cristinel, luându-şi pâlcul de copii de casă purcese la casa Greerului, şi păşind treptele acoperite cu frunze risipite, bătu la uşă, zicând :

— „Şezătoarea începe..."

Greerele dădu cuvânt că vine îndată.

Cristinel avusese grija să alcătuiască întreg programul şezătorii.

Mai întâi aruncase verdeaţă şi flori peste tot. Atârnase de pomi beteală du funigei şi stropise frunzele cu boabe de apă din fântâna vrăjită, să pară boabe de diamant. Pe terasă, orânduise locul cântăreţilor, cărora le încredinţase partiturile unei cântări noui. Cântăreţii făcuseră repetiţii în taină, pentru ca surpriza să fie desăvârşită. Şi încă alte „noutăţi" ascunse aveau să încânte pe ascultători, dar mai ales pe Domnul Greere.

Se întâlnise cu Crainicul şi avusese cu el o scurtă convorbire.

Ii zise :

— „Săpânul nostru e bolnav, dar... e foarte bine că-i bolnav..."

— „Cum aşa ?" — o întrebase Crainicul.

— „Da, precum zic... Dar nici nu știe ce-l așteaptă..."

— „Ce ?"

— „Nimic..."

— „Cum nimic ?"

— „Zic și eu o vorbă, așa, mititică și neînsemnată, cât un fir de mac..."

— „Tot nebună ai rămas !..."

— „Tot..."

Și Cristinel a plecat cu grabă de acolo, să nu cumva să-și trădeze taina.

Greerele se arătă în ușă.

Crainicul și copiii de casă, îl înconjurară.

La un semn nevăzut al lui Cristinel, corul și orchestra intonară un imn marțial.

Greerele se opri, mirat :

— „Ce este aceasta ?" — era imnul pe care el, Greerele, în nopțile lui de nesomn și de sbucium, îl închipuise pentru ziua aceea — „o, fericită, dar fără nădejde" — când Doamna Furnica avea să intre, triumfătoare, în locuința lui. Acuma stătea în uimire.

Zise lui Cristinel :

— „De unde cunosc acest cântec ?"

Cristinel, cu un zâmbet naiv :

— „In niște zori de zi l-am prins pe când se furișa spre văzduh... și... l-am pus pe note..."

Greerele zâmbi trist — și păși spre terasa cu plopi.

Crainicul, cu alți copii de casă și cu popor, aștepta la treptele albe, acoperite acum cu puzderie de flori și de verdeață.

In întâmpinarea Greerului ieși un copil de casă, îmbrăcat în alb și negru — și grăi :

— „Eu, bunule Stăpâne, *alb* și *negru* sunt... Și nu te supăra dacă sunt așa... E semn că pot să împac pe alb cu negru.... Ii port pe amân-

doi — şi în mine nu mai sunt duşmani... Sunt purtătorul unei veşti de bine... Şi ţi-am ieşit înainte să ţi-o aduc... Te rog, bunule Stăpâne, nu te supăra..."

Greerele, surprins, întrebă pe copil:

— „Cine te-a învăţat aceasta?"

Şiret, copilul privi o clipă spre Cristinel, dar pe urmă recită răspunsul învăţat mai dinainte pentru o asemenea întrebare:

— „Aceste vorbe, bunule Stăpâne, mi le-au spus florile şi vântul, şi le-am auzit şi suspinate într'o înserare de toamnă, când mă plimbam pe cărarea din apropierea casei tale..."

Greerele nu mai spuse nimic, — ci păşi gânditor spre baldachinul lui de pe terasă.

Aşezându-se pe largul jilţ umbrit, făcu semn că şezătoarea poate începe.

Imnul marţial amuţi, — şi în locul-i, se auzi o cântare nouă, vagă, diafană, ca în somn...

— „Ciudat, — cugetă Greerele — ce cântare e şi aceasta? Cine mi-a surprins sufletul? E cântarea dorului meu din sbuciumul nopţilor albe..."

Căzu pe gânduri...

Cristinel, dirijând serbarea, privea cu coada ochiului la Greere — şi, mai dinainte se bucura de ceea ce se va întâmpla...

Un grup de fetiţe săltă pe terasă, jucând după ritmul cântării, în gesturi tăcute, o mică scenă copilărească... Una din copile stătea la o margine, jos, tristă şi gânditoare... La altă margine, altă copilă stătea tot aşa, tristă şi gânditoare. Celelalte le priveau, întrebându-se din semne: „De ce stau aşa?" Una din ele făcu semn spre inimă, că adică sunt supărate. Atunci o fetiţă mai isteaţă merse, pe rând, la cele două bosumflate — şi prin tot felul de rugăminţi şi semne — le aduse la mijloc, împă-

cându-le. Făcură apoi horă în jurul lor, şi cu mare veselie sărbătoriră împăcarea. Cele două fete împăcate, stăteau înlănţuite la mijloc, ca un simbol alb.

Greerele îşi încruntă din nou fruntea, dar nu avu vreme să-şi ducă gândul mai departe, căci Cristinel veni repede la el, întrebându-l:

— „Ţi-a plăcut, Stăpâne?"

Drept răspuns, Greerele aplaudă. Interaga terasă, porni, la rându-i, aplauze mărunte şi albe, ca o fluturare sonoră.

Un tânăr, frumos şi semeţ, veni şi declamă, cu un glas cald, ca de flaut. „Cântarea viitorului", poezie de un autor necunoscut... Se spuneau acolo lucruri foarte îndrăzneţe... Era vorba de doi vechi duşmani, „de mii de ani", care, de dragul omenirii, şi-au dat mâna, zicându-şi:

„De-acuma înainte, pe veci, pace să fie:
— „Tu dă-mi mie iubirea". — „Tu 'nţelepciunea mie!..."

Greerele, din ce în ce mai surprins, dădea semne de tulburare.

Întrebă pe Cristinel:

— „De cine? De unde, această poezie?"

Simplu, ea răspunse:

— „E de un autor rămas necunoscut... Am găsit manuscrisul pierdut pe pajiştea de sub pădure, într'o zi de vară..."

Fără să-i mai dea răgaz, Cristinel urmă:

— „Acum, Stăpâne iubite, vei îngădui să se joace o mică piesă de teatru... E o baladă — în versuri... Cercetând într'o zi scorbura din stejarul bătrân unde ştiam că-şi au cuib nişte albine, le-am aflat plecate, iar în locul lor am dat de un sul... Când l-am desfăcut — iată

un manuscris... Intitulat: „*Balada care-şi aşteaptă o rimă...*" Am pus-o în repetiţie — şi azi, avem plăcerea a o prezenta... onoratului auditor..."

Greerele surâse, — Cristinel dădu detalii publicului:

— „Personagiile: *Un Greere*, care va fi interpretat de un tânăr plin de talent, o *Vrăjitoare*... tânără, al cărei rol voi cerca să-l joc eu — şi *Corul copiilor de casă*, care va fi alcătuit din câtiva din copiii noştri... Acţiunea: o veţi vedea.... Rugămintea: să nu daţi semne de surprindere — şi să iertaţi lipsa noastră de talent teatral şi bâlbâielile..."

Greerele dădu încuviinţarea că piesa poate începe...

Tot auditorul, numai ochi şi urechi...

Vrăjitoarea (stând jos, înconjurată de copii de casă. Mai încolo, trist, stă, pe-o buturugă, **Greerele.** Se aude necontenit o cântare dulce. Vrăjitoarea meneşte bobii pe-o sită:)

Voi, patruzeci de bobi şi unul,
Tu, nebunul...
Pe ciur v'aşezaţi,
De noroc să-mi daţi:
Să-mi spuneţi de vine
Norocul spre mine,
In faţă să-mi sară
La vreme de sară.
Sau se duce
Să apuce
'n altă parte,
Departe, departe...
Voi, patruzeci de bobi şi unul,
Tu, nebunul,
De noroc să-mi daţi...
Şi-acum: ascultaţi!...

Vrăjitoarea :

Bobul spune că odată...

Corul :

Unde ? Unde ?

Vrăjitoarea :

Intr'o țară depărtată...

Corul :

Când ? Când ?

Vrăjitoarea :

Intr'o vreme petrecută
Și de nimenea știută,
O furnică...

Corul :

Mică, mică...

(In auditor, o mișcare de surprindere. Greerele făcu tuturor semne de ascultare).

Vrăjitoarea :

De averi s'a săturat...

Corul :

Și de ce ?

Vrăjitoarea :

Că n'a cântat
Niciodată...

Corul : (cu spaimă) :

Niciodată, — niciodată...

Vrăjitoarea :

Şi pe-avere înciudată,
A plecat...

(Semne de mirare în public).

Corul :

Cum aşa ?

Vrăjitoarea :

In lumea toată,
Drept tovarăş şi-a luat
Dorul ei după cântat.

Corul :

M. m. m. m. m. m. m.

Vrăjitoarea :

Şi încă pe cineva...

(Pnevma tresări cu putere între Ion şi Ştefan care ascultau vrăjiţi).

Corul :

Pe cine ?

Vrăjitoarea :

Nu pot afla...

Corul :

A. a. a. a. a. a. a.

Vrăjitoarea :

Şi 'mpreună 'n goana mare
Au plecat înspre cântare...

(Greerele se ridică, fără voie, din jilţ — şi urmări jocul stând în picioare).

Corul :

E. e. e. e. e. e. e.

Greerele : (sculându-se de pe buturugă) :

Şi ce mai spune bobul tău,
Cel nătărău ?

Vrăjitoarea :

Bobul,
Orbul,
Ştie multe şi ne spune
Şi mai rele — şi mai bune...

Bune, bune, bune, bune...

Corul :
Greerele :

Şi-acum, unde e Furnica ?

(Greerelui i-se păru că el a pus întrebarea).

Vrăjitoarea :

Hm !.... Pe drum...

Greerele :

Tu, tot nimica
Nu mi-ai spus...

Vrăjitoarea :

Aşa zic bobii...

Greerele :

Cât praf e pe fundul tobii
Atâta minte ai...

Vrăjitoarea :

Ci stai !...
Nu te grăbi !

Corul :

I. i. i. i. i. i. i.

Greerele :

Ce este ?

Vrăjitoarea :

Ceva de speriat !...

Greerele :

Vreo veste ai aflat ?...

Vrăjitoarea :

Norocu 'n poartă şade :
Bob sositor ne cade !...

(Pnevma zise lui Ion şi lui Ştefan : „Haideţi cu mine !...“ Apoi cu grăbire, ieşiră afară din cetate, în poartă...)

Corul :

O. o. o. o. o. o. o.

Vrăjitoarea :

N'am încotro :
Eu adevărul spun...

(Greerele veni, cuprins de-o vie curiozitate, spre cei cu jucau).

Greerele :

E bun ?
Ne spune... De ce taci ?

Vrăjitoarea :

Nebună nu mă faci ?!...
La poartă-s ei acuma...

Corul :

A. a. a. a. a. a. a.

Greerele :

Cine ? Cine ?...

(Greerele, în braţele unei nelinişti pe care nu mai vroia s'o ascundă, veni aproape).

Vrăjitoarea :

Cei aşteptaţi
De mine şi de tine.
In lături poarta daţi !...
Să nu ne plângem de noroc
Norocul vine, ia !...

Vrăjitoarea :

In vremea aceasta, la poartă se auziră două lovituri, completând versul :

— „*Toc — toc !...*“

Vrăjitoarea, despoindu-se de vestmântul ei teatral, redeveni Cristinel, — şi adresându-se Greerului şi aditorului, zise :

— „Iată rima aşteptată, care lipsea din manuscris...“

Toată şezătoarea se ridică în picioare...

Greerele stătea înlemnit, nevenindu-i să creadă...

La poartă se auziră lovituri repetate...

IV

SE ARATĂ OASPEŢII

Cântarea amuţi, sugrumată de surprindere.

Toţi îşi întoarseră privirile spre poartă.

Pnevma--kalon-ke-zoiron se urcă puţin pe laturea porţii — şi strigă cu voioşie :

—„Ce v'aţi speriat ?!... Suntem noi.., Adică : eu, Aprodul, Jupâneasa şi... Furnica !..."

Răspunsul fu un „a" prelung, ca un ecou al ultimei vocale din numele pe care întreaga cetate nu-l pronunţase veacuri dearândul.

Greerele, statue albă, privea şi nu se putea desrobi de simţirea stranie că viaţa se suspendase, timpul se oprise — şi totul se asvârlise într'o lume de vis. Chiar cerul părea altul.

Cristinel, ca o floare de lumină, uşoară şi râzătoare, căreia i se împlinea precizarea, păşi spre poartă.

Intinse mâna lui Pnevma — şi-i zise simplu şi cald :

— „De când te aştept !..."

Pnevma, copilăreşte şi cu un surâs vag pe chip, îi răspunse :

— „Şi eu de când vin !..."

Ii ţinu câteva clipe mâna, apoi îi zise :

— „Deschide poarta, Cristinel... Că nouă ne-a fost dat să-i împăcăm — şi astfel să aducem pace în viaţa oamenilor..."

Cristinel merse şi deschise poarta.

Drumeţii intrară.

Furnica era strălucitoare de tinereţă şi de frumuseţă, răscumpărate desăvârşit dealungul drumului.

Când o văzură, toţi cei din cetate, suspinară :

— „Cum ? Aceasta-i Furnica ?“

Ei se aşteptau să vadă o bătrână aspră şi antipatică. Un fel de mama-pădurii, aşa cum se obişnuiseră să şi-o închipuie după răutatea şi sgârcenia ei, obişnuite.

Şi acum !...

Greerele, tot nemişcat, şopti cu glas de jar :

— „E întocmai cum o vedeam în nopţile mele fără somn... O, Furnica !...“

Pnevma păşi în fruntea drumeţilor — şi zise glumeţ, adunării, care stătea în uimire :

— „Mă rog, — nu vă tulburaţi !...“

Apoi merse în faţa Greerului, — îi făcu o reverenţă după toate regulele artei cavalereşti, descoperindu-se — şi zicând :

— „O, Greer, salutare !...“

Greerele se înclină, zâmbind.

Pnevma urmă :

— „Imi permiteţi ! Dumneaei este Jupâneasa — dumnealui Aprodul, vrednici şi fără frică tovarăşi de drum... Iar domnia-sa, este Furnica Doamna, cu adevărat, nu ca 'n poveste...“

Adunarea se înclină, în surâsuri şi în şoapte.

Furnica merse către Greer...

Greerele merse către Furnică...

Desfăcând braţele, Greerele vorbi cald :

— „Fiţi bine-veniţi !...“

Furnica îi întinse mâna, — Greerele îşi aplecă fruntea pe ea...

Furnica grăi cu glas încet, dar sigură de sine :

— „Iată — am venit la voi..." — şi zâmbi împrejur.

Greerele, încă stăpânit de emoţie, îi ţinea mâna, — petrecând-o către jilţul de sub umbrar.

Ii zise :

— „Te rog, stai... Iată aici, în acest jilţ..."

Cuvintele se iveau greu de sub copleşirea simţirii. Cu totul alte vorbe ar fi vrut să spună, dar acestea se duceau în ochi şi înflăcărau privirea — sau se prefăceau în zâmbete încărcate de-o naivitate uimită... Mergea ca în vis...

Furnica privi în jur — şi se lăsa cuprinsă de farmecul privelişti lor.

Aşezându-se în jilţul larg, zise cu simplitate Greerului :

— „Noi am stricat rostul adunării..."

— „Cum ? Ce fel ? De loc..." protestă Greerele, curtenitor.

Furnica urmă :

— „Când am sosit la poartă, se auzea o cântare minunată... De ce a încetat ? S'a speriat de noi ?"

Greerele îi răspunse :

— „S'a minunat şi ea de-o întâmplare aşa de rară şi atât de frumoasă, — şi a amuţit..."

Furnica râse — şi zise Greerului, blajin :

— „Te rog... spune să cânte..."

Greerele făcu un semn lui Cristinel — şi de îndată cântarea năvăli caldă — şi parcă mai înviorată — în tot cuprinsul cetăţii.

Furnica îşi ducea mâna spre frunte, ca pentru a se convinge că totul nu este de cât adevărul întrezărit de ea în ceasurile de visare, de suferinţă şi de aşteptare.

Toate erau depăşite... Cerul, lumina, florile, cântarea, cetatea, Greerele... O, acest Greere...

O, această cântare... Toate îi păreau că cresc din apele ireale ale visului... Din suspinarea de veacuri — din clocotul suferinţelor... Se privea pe sine — şi avea simţirea că nu mai este ea... O învestmânta o atmosferă de zâmbete şi de lumini.

Privea de jur împrejur şi se minuna de uimirea şi de dragostea care luceau în ochii tuturor. Se schimbaseră dintr'odată vechile înfăţişări, — trecutul unde mai era?...

Copiii de casă şi curtenii, în frunte cu Cristinel, luară pe ceilalţi oaspeţi şi-i amestecară în lumea cetăţii, întrebându-i de câte toate... Aprodul făcea pe interesantul, dând detalii exagerate asupra drumului, Jupâneasa făcea pe şireata, spunând că numai şi numai dragostea de Greer o îndemnase să plece... Dar şi unul şi altul, mărturiseau în gândirea lor tăcută, că la asemenea frumuseţă, nu se aşteptaseră.

Greerele porunci ceva unui copil de casă, care o luă la goană, ca un pufuleţ de păpădie. Furnica râse.

— „Aţi mers greu?“ — o întrebă prevenitor Greerele.

Furnica aplecă uşor pleoapele — şi răspunse:

— „Nu mai ştiu... Am ajuns,— aceasta este răsplata...“

Greerele zise, cu o umbră de tristeţă:

— „Pe care eu... n'o merit...“

Furnica se feri, — şi duse mâna la ochi, respiră adânc, şi şopti:

— „Cu mult mai puţin, eu...“

Câteva clipe tăcură, cu frunţile aplecate.

Când Furnica ridică ochii, avu înainte pe Cristinel, cu faţa îmbujorată, cu ochii ca de veveriţă bună, şi cu părul sburlit, zicându-i în zâmbet copilăresc:

— „Bună Doamnă, iată, luaţi fagur proaspăt şi apă rece de isvor..." şi-i ridică în sus, până aproape de faţă, o tipsie de argint.

Furnica îi răspunse zâmbetul — şi-o întrebă :

— „Cine eşti tu, copilă ?"

Cristinel, ruşinată, lăsă ochii în pământ — şi zise simplu :

— „Sunt... Cristinel..."

Furnica îi mângâie creştetul... Doi copii de casă prinseră de câte o toartă tipsia şi plecară, — iar Cristinel, punând genunchiul în pământ, luă mâna Furnicei şi i-o sărută, zicând cu glas tremurat :

— „Bună Doamnă Furnica !..." O lacrimă căzu pe mâna Furnicei.

— „De ce plângi, copilă ?"

— „Nu plâng, bună Doamnă, — mă bucur..."

— „C'am venit eu ?"

— „Da, bună Doamnă..." Acum, o lacrimă căzu pe creştetul lui Cristinel.

Greerele stătea lângă jilţ, privind, fără ştire, spre zările tremurate în azurul fericirii...

In goană, pe sub copaci, ca o pasăre albă, Cristinel fuge, până ce ajunge la locul unde Pnevma o aşteaptă, stând pe un mic dâmb de verdeaţă.

Soare — şi flori...

— „Cum a fost drumul ?" îl întreabă vioaie, Cristinel.

— „Greu, — dar aşa cum l-am prevăzut *noi*..."

— „Noi ?"

— „Dar de sigur... N'a fost clipă în care să nu mă gândesc la tine..."

— „Şi eu la tine..."

— „In tot ce făceam, — în vorbele pe care

le spuneam Furnicei, — în îndemnurile pe care le dădeam tuturor, în glumele fără de care — ştii prea bine — nu pot să trăesc, tu erai de faţă, ca o lumină nevăzută, — buno şi atât de mângâietoareo, Cristinel..."

— „Şi eu, tot aşa... Au fost zile grele pe aici... Câteodată îmi venea să-mi iau lumea în cap... Dar gândul că veţi veni... că vei veni... mă făcea puternică, răbdătoare şi iubitoare... Şi iată, aţi venit... Ce bine..."

— „Da, Cristinel, — rostul nostru începe să se sfârşească... Curând vom putea să ne luăm sborul spre fericirea noastră..."

— „Da, aşa..."

Şi, fericiţi, Pnevma şi Cristinel priveau la forfotul cetăţii, întru o cât mai bună primire a unor oaspeţi aşa de rari...

Inconjuraţi de popor, Aprodul şi Jupâneasa povesteau din peripeţiile drumului.

Zicea Aprodul, plin de-o putere şi de-o bărbăţie, pe care Jupâneasa nu i-le cunoscuse până atunci :

— „Trebue vrednicie mare să poţi străbate aşa drum... Ehe !... De când tot veneam şi nu mai ajungeam... Ba că ici, ba că dincolo — şi drumul se întindea lung, cât postul cel mare..."

— „Adevărat ?" — se minuna vreo femeie de casă.

— „Cum spun — o asigura Aprodul — ba şi câte întâmplări, toate... Ne-a eşit şi-un leu înainte..."

— „Cum se poate ?"

— „Vezi bine... Şi nişte *alifanţi*, cât casa..."

— „Vai de mine !..."

— „Da' nouă, nici că ne păsa... Mergeam uite-aşa — şi *hiarele* văzând asemenea vârtute, fugeau care încotro..."

— „Aşa mai zic !... strigau, plini de admiraţie ascultătorii, — iar Jupâneasa, în tăcere, se întreba când, unde şi cum se întâmplaseră aceste năzdrăvănii, înşirate aşa de curgător de Aprod, — şi cum de apăruse acuma asemenea curaj năpraznic la el...

Văzând astfel, porni şi ea la povestit :

— „Acestea-s nimicuri... Aprodul nu prea ştie să povestească... Dar am trecut odată peste-o apă lată, de-a trebuit să mergem o zi pe un pod numa' şi numa' de aur..."

— „Cum se poate ?"

— „Şi din loc în loc, era bătut cu pietre scumpe de-ţi lua ochii..."

— „I-auzi ?!..."

— „Altădată am trecut printr'o cetate numa' de diamanturi... Uite-aşa, mari cât casa... Toate celea erau de diamanturi... Te jucai cu ele, pe drum... Puteai să iai câte vroiai... Au venit şi ne-au dat, dar noi am zis că ce ne trebue ?... Noi mergeam spre-o cetate şi mai frumoasă..."

Ascultătorii se mirau, — dar mai ales se mira Aprodul, care, nu-şi aducea aminte de aceste poduri şi cetăţi.

Privind spre Jupâneasă, îşi zicea în gând : „Uite colo, ce de-a gogoşi mai înşiră !"

Jupâneasa, tot în gând, îi răspundea : „Iac'aşa !... Ce crezi ?!"

Dar când fură singuri, îşi ziseră :

— „Ce frumos e aici !... Nu aşa ?"

— „N'aş mai vrea să plec niciodată..."

— „Nici eu..."

Şi necontenit era lumină, — şi necontenit se auzea cântarea...

V

„INVAȚĂ-MĂ SĂ CÂNT..."

Noaptea de vară era plină.

Terasa, o imensă pată albă, în chenar negru de plopi.

Cerul — violet, cu adâncimi nemișcate.

Stelele abia sclipeau, acoperite de lumina de aur lichid al lunii.

Cetatea părea încremenită sub puterea unei vrăji.

Pe jilțul de sub baldachin, Furnica, îmbrăcată în lungă haină de mătasă albă, stătea cu mâinile prinse de marginele largi ale jilțului. Alături, pe-o bancă de piatră, Greerele, îmbrăcat tot în alb, stătea, tăcut.

Pe treptele albe ale terasei, mai încolo, două umbre: Cristinel și Pnevma.

Cântarea nopții, peste tot, ca un ison fin, abia auzit.

Părea că o mână distrată se joacă pe coardele unei harpe...

Furnica șopti:

— „Iți mulțumesc pentru toate... Adeseori în viață, coborîrea din închipuire în aevea, e o dezamăgire... Numai rar, înfăptuirea întrece așteptarea... Nu, nu.. Te rog, lasă-mă să spun... E cea de pe urmă dulce îndatorire... Și cu

atât mai mult, cu cât, o, Doamne, ce mare era greşala !...“

Greerele se împotriviră :

— „Nu mai vorbi aşa, — te rog...“

— „Ba da, ba da... Atâta dulceaţă nemeritată găsesc în recunoaşterea aceasta, că, adevărat, numai bunul Dumnezeu poate învrednici asemenea fericire...“

Se opri, — şi reluă :

— „De neiertat a fost greşala mea, şi mă înfior la gândul ce s'ar fi ales din toate, — dacă rămâneam în ea... Dar e venit căinţa... Ţi-o datoresc... Tu, gândul la tine, m'a ridicat de jos... O, câte ceasuri amare, — dar şi câte pline de nespusa fericire a nădejdii...“

— „Te rog, nu mai vorbi aşa...“

— „Ba da, căinţa aceasta e tot ce-ţi pot dărui mai scump... N'o depărta de la tine...“

— „Nu — nu, — greşala a fost de partea mea... De câte ori am fost orb şi trândav !“

— „De ce vorbeşti aşa, învinuindu-te pe nedrept ?“

— „Ba prea puţin pentru o greşală aşa de mare...“

— „Ce zici, Cristinel, luăm asupra noastră aceste greşeli ?“

— „Da, — cu plăcere...“

— „Vezi ce larg e duhul desrobit ?“

— „Şi ce caldă e vorbirea nefăţărită ?“

Pnevma cu Cristinel, îşi zâmbeau în noapte, pe treptele albe.

— „Am primit aşadar asupră-mi focul care a ars toate putregaiurile...“ — continuă Furnica, necontenit setoasă unei mărturisiri depline.

— „Acest foc mi-a cercetat şi sufletul meu...

O, dacă ai şti... Sfinte ceasuri ale suferinţii... Ele m'au descătuşat din lanţurile de pe urmă..."

— „Şi ne-a dat lumina albă a iubirii..."

— „Da, râvna sublimă a jerfirii..."

— „Şi aşa, m'am apropiat de cântare, dar..."

Greerele se mişcă pe bancă, întorcându-se repede spre Furnică. De se tăcuse? Mai era vreo primejdie undeva?

Zise cu grăbire:

— „De ce taci?"

Furnica surâse nevăzut, în noapte, şi şopti:

— „Cât sunt de nătângă!..."

Şi iar râse.

— „Vezi tu, Cristinel, Furnicei îi e ruşine să-şi spuie Greerului gândul."

— „Da, mai de mult caută prilejul şi nu-l poate prinde, din pricina ruşinării de sine."

— „Hai, hai Doamnă Furnică, nu mai păstra nimic din vechea haină a duhului... Spune... Curaj..."

— „Dar poate fi şi-o duioşie care-i copleşeşte voia..."

— „Se poate..."

— „Eu cred că e chiar aşa... Ascultă!..."

De undeva, veni o cântare limpede de harpă.

Furnica se semeţi puţin, încordându-şi auzul. Părea că-i vine dintr'acolo o putere pe care duhul ei o chemase, ca s'o ajute în clipa aceea.

— „Ce frumos se aude!" — oftă ea — şi se ridică de pe jilţ.

Greerele, tot mirat, fără răspuns la întrebarea ce făcuse Furnicei, se ridică şi el de pe bancă, zicându-i cu glas moale:

— „Ce vrei ?"

Furnica făcu un pas sub lumina lunii — şi se opri.

Harpa se auzea limpede. Mâna nevăzută înfiripa o goană de arpegii, ca o picurare de stropi sonori...

La chemarea întrebării Greerului, Furnica îşi întoarse chipul transfigurat — şi biruindu-se pe sine, îi zise, întinzând mâinile spre el :

— *„Invaţă-mă să cânt !..."*

Erau în aceste vorbe şi dor, şi remuşcare, şi avânt tăinuit vreme îndelungată în adânc de suflet, — şi rugăminte — şi duioşie...

Greerul vru să spună ceva, dar Furnica, urmă cu glas precipitat, descătuşat din robia tăcerii :

— „Tu nu ştii îndelunga aşteptare a sufletului asuprit de neputinţa de a cânta... Tu nu poţi înţelege setea aceasta de a-ţi auzi propriul tău suflet prefăcându-se în cântare... Tu nu poţi şti toate acestea..."

Glasul ei avea şi ceva tragic în asprimea şi în precipitarea lui.

Greerul iar vru să zică ceva, dar Furnica îl opri :

— „Lasă-mă să-ţi fac această ofrandă, ţie, cântăreţul lumii, — eu, care am tăcut, — eu care am urît cântarea, — eu, care plâng acum... O, Greer, învaţă-mă să cânt..."

Sufletul ei se mişca într'un ritm de alegreţă şi de speranţă... Vorbele, haine ale sufletului, se aşezau în rânduri egale, cu resonanţe nebănuite, — şi atunci vorbirea ei se făcu viers...

Harpa se auzea necontenit, în game vesele, în game triste...

Ştiu, nu 'nţelegi, se vede, păcatu'aşa de greu
Ce, mii de ani, o Greer, l-am tot făcut mereu,
De parcă cu păcatul făcusem legământ
Tu uită toate, Greer, — şi 'nvaţă-mă să cânt!...

Când m'am trezit acuma din somnul meu de veacuri
Şi ce-am crezut eu pururi, îmi par azi nişte fleacuri
Pe care cu grăbire le-am aruncat în vânt,
Tu uită-le pe toate, — şi 'nvaţă-mă să cânt!...

Ci iată: eu, averea, de vrei şi de mă laşi,
Intreag'o dau, pe dată, la mii de greeraşi,
Şi drept dovadă, vie, îţi fac greu jurământ,
Primeşte, frate Greer, — şi 'nvaţă-mă să cânt!...

Că zi cu zi cântarea-ţi, un rost a'nfiripat
In viaţa mea trudită — şi-adânc ea m'a schimbat;
Iar dacă azi la viaţă din nou chemată sânt,
Fă-mi cel mai mare bine, şi 'nvaţă-mă să cânt!...

Furnica se opri cu braţele desfăcute.

Apoi le lăsă încet în jos — şi rămase, tăcută, sub lumina lunii.

Era sfârşitul unei spovedanii — şi năzuinţa ultimă spre înalt.

Greerele stătea tăcut, cu capul plecat în piept, sub o povară pe care parcă n'o putea duce.

Grăi apoi încet cu o adâncime neobişnuită în glas:

— „Spre mine vine o învrednicire prea mare... Mă simt umilit şi mic..." Tăcu.

Povara unei datorii, dulceaţa unei negrăite beatitudini...

Zise Furnicei, cu elan reţinut :

— „Rob voii tale voi fi — şi cântare te voi învăţa... Asta e vrerea lui Dumnezeu... Şi preţ îţi voi cere..."

Furnica ridică fruntea în lumină.

Greerele rosti cu o îmbucurată tărie :

— „Da, îţi voi cere un preţ, — un preţ mare şi bun, o dorită plată, de mult..."

Furnica surâdea enigmatic, aşteptând.

— „Făgăduieşte-mi !" — o rugă Greerele.

Furnica îi răspunse :

— „Orice preţ vrei !"

— „Unul singur..."

— „Spune, Greere..."

— „Furnică Doamnă, tu, care ai jertfit atâta, să-mi dai preţ cântării, un bob din înţelepciunea ta..."

Furnica vru să vorbească, — dar, de data aceasta, Greerele o opri moale :

— „Nu — nu... Mi-ai făgăduit... spune..."

Furnica îşi lăsă fruntea în piept — şi şopti simplu :

— „Da..."

Harpa tăcuse — şi 'n locu-i susura acum frageda melodie a apropierii miezului de noapte...

Cristinel şi Pnevma păreau adormiţi pe treptele albe, — ninşi de zăpada lunii.

Cetatea îşi torcea visul în slobodă desfătare.

Purtând-o de mână, Greerele petrecu pe Doamna Furnica spre locuinţa ce-i fusese hărăzită.

La prag, Greerele lăsă să-i pice dintre degete mâna delicată, — şi zise Furnicei :

— „Noapte bună" — şi se înclină...

Furnica îi răspunse liniştit :

— „Noapte bună..."

Şi amândoi se duseră spre ţinuturile albe ale visării, cutrieraţi de nădejdea bună a zilelor ce vor veni...

VI

CRAINICUL PLEACĂ IN LUME...

Câteva zile trecură senine şi potolite, cu soare blajin de toamnă timpurie şi cu alergări sprenţare de funigei pufoşi pe sus. Pacea din suflete părea că se resfrânge şi în afară, într'o desăvârşită înţelegere.

Furnica locuia într'o căsuţă plină de lumină, cu cerdac încărcat de flori, aşa cum dorise în visurile ei. Din zori şi până noaptea, lumina şi cântarea întovărăşeau clipele vieţii ei încărcate de-o nespusă fericire. Işi şoptea adeseori sieşi: „Nu sunt vrednică de atâta bine." Greerele, Cristinel, copiii de casă, întreaga cetate, toţi se întreceau să-i fie pe plac. Copiii de casă, cu naiva lor privire, veneau la ea în cerdac — şi-i cântau, învăţând-o şi pe ea să silabisească pe portativul acesta nou, al cântării vieţii. Dar mai ales Cristinel îşi petrecea la ea multe ceasuri, în care, cu duioşie şi cu pricepere, îi povestea minunate lucruri din viaţa cetăţii Greerului. Intr'o zi, i-a povestit, cu înconjur şi cu gingăşie, toată sdruncinarea din sufletul Greerului, — toate nopţile nedormite, cu gândul şi cu sufletul la depărtata Doamna Furnica, şi cât de mult dorise el zilele acestea de împăcare.

Furnica o asculta cu sufletul răpit de-un nevăzut val de mângâieri fără nume. Povestirea lui Cristinel venea să răspundă cu prisos, unei întrebări din urmă a ei, de pe drumul cel lung: „Oare, trebue să mă mai gândesc vreodată la avere?..." Şi, acuma, vorbele lui Cristinel, o întăreau în hotărîrea ce luase atunci: „Averea ţi-o voi încredinţa Ţie, Doamne, — Tu să faci prin mine, ce vei voi cu ea!..."

Mângâia pe fată pe frunte şi pe obraji, — şi-i spunea:

— „Dumnezeu să-ţi dea bine, copilă dragă!..." — iar Cristinel, sărutându-i mâinile, lăsa să pice pe albeaţa lor bună, lacrimile ei de dragoste... Cât o aşteptase şi ea să vină în cetatea cântării!...

Pnevma-kalon-ke-zoiron, mult mai tăcut acum, venea şi el la cerdacul Furnicei, ca să-i spună să-l ierte că uneori a fost cam aspru şi neînduplecat, — dar Furnica îi răspundea că lui îi datoreşte întreaga limpezire din sufletul ei — şi că de-ar fi fost de-o mie de ori mai aspru, tot n'ar avea cuvânt de nemulţumire vreodată împotriva lui.

— „Tu ai văzut limpede în sufletul meu, — şi fără de aceasta, ce m'aş fi făcut?"

Pnevma îi răspundea:

— „Ştii, prea bună Doamnă, cui să-i mulţumim!..."

— „Ştiu, iubite prietene, — şi-I mulţumesc în toate ceasurile veţii mele..."

Şi se gândeau amândoi la noaptea aceea de groază, dar şi de infinită bucurie, a furtunii din munte.

Greerele poposea şi el, la cerdacul Furnicei, ca s'o întrebe dacă nu cumva vreo nemulţumire s'a abătut asupra ei, — dar Furnica, pri-

vindu-l cu ochii prinşi în chenar de lacrimă, îi spunea :

— „Mă simt ca niciodată în viaţa mea..."

Greerele îi răspundea :

— „Şi eu, tot aşa..."

Şi ceasuri întregi, în tăcere, Furnica asculta de pe cerdac sau din alt loc ales de ea, cântarea cetăţii, care nu mai contenea.

Intr'o zi, Aprodul şi Jupâneasa veniră la ea, să-i spună o mare taină.

— „Uite, stăpână bună, am venit să ne ierţi..."

— „Ce vreţi să spuneţi ?..."

Aprodul grăi :

— „Noi, stăpână bună, am greşit faţă de tine..."

— „Da", — completă Jupâneasa.

— „Cum ? De ce aţi greşit ?" — întrebă Furnica, prefăcându-se a nu pricepe.

Jupâneasa îmboldea pe Aprod să spună el.

Aprodul, învârtindu-şi pălăria în mână, zise :

— „Noi, stăpână bună, n'am crezut..."

— „Da — adăogă Jupâneasa — noi am mers aşa... dar n'am crezut..."

Şi tăcură. Furnica îşi lăsă, câteva clipe, faţa prinsă în văl de tristeţă.

Aprodul luă repede :

— „Dar acuma... ne căim... E frumos... aici..."

— „Da, — e foarte frumos..." — zise Jupâneasa.

Furnica le zise, cu cumpăt blajin :

— „Nu-i nimic... Am văzut, — dar... am crezut eu şi pentru voi... Fiţi pe pace..."

Aprodul şi Jupâneasa îi sărutară mâinile, şoptind cu grăbire :

— „Bună stăpână, — bună stăpână !..."

Şi aşa, se apropia ziua când Crainicul trebuia să plece din nou dealungul lumii să-i ducă veştile cele mai de pe urmă ale cântării — şi să culeagă de-acolo toate svoanele şi toate dorinţele pentru a le aduce, la vreme, în cetate.

...Şi 'n ziua aceea, cetatea se trezi în mireasmă de cântare nouă.

Din zori, Furnica auzi harpele gonindu-şi arpegiile ca zurgălăi de lumină — şi trâmbiţele ascuţite vestind plecarea Crainicului.

Se ivi devreme în cerdacul potmolit de flori şi de luminiţă.

Un aer proaspăt şi răcoros o întâmpină... Pe culmi se stingeau cele din urmă flăcări viorii ale răsăritului.

Copii de casă pregăteau pe terasă, sub conducerea lui Cristinel, ghirlănzi de flori şi de verdeaţă, atârnându-le apoi de plopii licăritori. Şi cântau...

Curând, se auzi veste : „Pleacă Crainicul, veniţi pe terasă să-l petrecem..."

Greerele îmbrăcat în vestmânt de sărbătoare, se ivi în pragul locuinţei lui. Furnica îl văzu şi-i trimise, pe undă nevăzută, salutul ei, fluturând o maramă albă.

Apoi, Greerele păşi încet spre cerdacul Furnicei şi-o pofti să ia parte la petrecerea Crainicului.

Ii luă mâna, şi-o însoţi până la jilţul umbrit de sub baldachin.

In mijlocul terasei, sătea Crainicul, înconjurat de puzderia de copii de casă, fiecare întrebându-l ceva, sau ispitindu-l asupra drumului pe care va merge.

Furnica şi Greerele stătură în jilţuri.

O trâmbiţă cu glas ascuţit vesti că solemnitatea plecării începe.

Veni un pâlc de copii de casă.

Unul din ei, cu nas cârn şi cu păr creţ blond, ieşi un pas înainte, făcu o reverenţă scurtă, — şi adresându-se Crainicului, îi zise cu glas ascuţit :

— „Noi, copiii de casă, mărite Crainic, îţi dorim drum bun. Să mergi fără teamă, — să culegi pietricele de diamant, să le pui în tolbă — şi să mi le aduci la anul, aici. Să le culegi din suflete şi din zâmbete, şi să nu le prinzi... Iar noi, te vom aştepta aici, şi-ţi vom pregăti cununi de nori şi panglici de lumină... Mergi sănătos !..." — şi copilul făcu din nou o reverenţă ca o păpuşă automată, — şi plecă.

Ceilalţi copii aplaudară, strigând : „Drum bun !..."

Crainicul, jumătate glumind, se înclină în faţa lor, zâmbindu-le.

Veniră apoi fetele şi tinerii — şi-i urară, şi ei, să meargă sănătos — şi să le aducă veştile tinereţii... Îi împodobiră umerii cu mici ghirlande de busuioc şi de rozetă, — şi-l aclamară în strigăte şi în cântece.

Cristinel ieşi înainte — şi cu glas mic şi cald, vorbi :

— „Prea bună Doamnă şi iubit Stăpâne, îmi cer îngăduinţa să vă înfăţişez aici o mică întâmplare din viaţă... Vă rog să nu vă supăraţi... Nu-i vorba de nimeni în ea, — ci numai, prea dragului Crainic, vrem să-i dăm încă un gând bun... Se va înfăţişa curând aici o femeie bătrână şi urâtă, — iar după ea, una tânără şi frumoasă... Veţi vedea..."

Greerele şi Furnica înouviinţară... Şoptiră apoi ceva între ei, şi râseră... Vreo nouă nebunie de-a lui Cristinel... Şi, de sigur, era acolo şi mâna lui Pnevma.

Crainicul şi copiii făcură loc pe terasă.

La un semn al lui Cristinel, de după plopi, se ivi o băbătie spăimoasă. Avea rochie grea de brocard vechi, — pe cap o pălărie mare cu diferite pene şi poame, — ochelari rotunzi şi mari pe după urechi, — îi picioare nişte ghete scorojite şi lungi... Pe toate degetele avea inele arhaice, — cercei atârnaţi, la urechi, — şi pe faţă sulimanul gros de-un deget... Vrând să facă pe tinerica, ea păşea mărunt, legănându-se, şi oprindu-se din loc în loc, ca să-şi facă vânt cu un enorm evantai de pene albe.

Publicul hohoti în râs... Furnica, avu, cât o sclipire, o încruntare între sprincene, dar de îndată isbucni şi ea în râs.

Când ajunse în mijlocul terasei, băbătia se opri, suflând greu. Dădu din cap. Toate penele şi toate poamele se clătinară cu freamăt uscat.

Apoi, cu glas răguşit, aproape bărbătesc, zise:

— „Eu sunt fabula cea veche..."

— „Cum ? Cum ?" întrebară câţiva copii de casă, care făceau parte din alcătuirea teatrală.

Băbătia zise gros :

— „Sunt... *„Greerele şi Furnica"*...

— „Bravo !... bravo !... aclamară copiii... Să auzim !..."

Făcând câţiva paşi mărunţi, arătarea începu :

„Greerele 'n desfătare
Trecând vara cu cântare...

Publicul dădu semn de nerăbdare... Se auzi un murmur slab...

De odată se trezeşte
Că afară viscoleşte

Un „Nu !...“ urmat de un : „Afară !“... pocnire pe terasă...

Bătrânica vru să urmeze :

Şi-alergând, cu lacrimi pică
La vecina sa furnică.

De data aceasta, copiii de casă, urmaţi de întregul public, strigară : „Nu ne trebue !... Afară !... Să plece !...“

Pălăria cu pene şi cu fructe dădu amenintare fremătată, dar publicul se grămădi în jurul ei, copleşind-o cu râsete şi cu „afară !“, în cât bătrânica nu mai avu ce face — şi mormăitoare şi abia suflând, fu dusă cu alai dincolo de plopi — şi alungată ca o arătare răufăcătoare.

Abia se risipiră toţi pe la locurile lor, când de după un plop, se ivi o copiliţă cu părul ca spicul şi cu ochii ca floarea de cicoare, având cosiţe pe spate şi papuci albi în picioare. Păşi în mijlocul terasei... Toţi se înveseliră...

Făcu o plecăciune, cu zâmbet pe buze — şi începu :

Bună ziua, mă 'nchin vouă,
Eu sunt fabula cea nouă.
Vă rog glasu-mi ascultaţi,
Şi vorbirea mi-o răbdaţi...

O furnică,
Bătrânică,
Toată viaţa adunase
In hambare şi în case
Avuţii nenumărate ;
Iar pe greerele frate
De la poarta ei, venit,
Mii de ani l-a tot gonit,

Şi l-a certat
Neîncetat,
Zicând că ' lumea-a lui cântare
Nicicând un rost nu are.
Şi Greerul aşa certat,
De la Furnică a plecat.

Dar iată : într'o zi
Furnica se trezi,
Pe negândite, dintr'odată,
De-avere desgustată.
Şi-un dor nelămurit, dar mare
O prinse de cântare.
Că viaţa ei întreagă
Numai averea-i fuse dragă
Şi nici măcar o clipă
Cântarea, pe-o aripă
N'o purtase,
Şi nici o-'nsemnătate ea nu-i dase.
Acum vedea
Şi seama îşi dădea
C'averea singură nimic nu 'nseamnă,
Că ea te 'ndeamnă
La răutăţi şi strâmbătate ;
Că 'n viaţă : nedreptate
Şi vrajbă şi nelegiuire,
Peste fire,
Aduce după ea
Şi face astfel viaţa, din ce în ce mai grea.

*

Atunci, aproape de-a muri,
Spre Greere porni,
Şi ne 'ncetat cu cât mergea
Furnica 'ntinerea.

*

Şi iată c'a ajuns
Şi lui i-a zis: — „Deajuns
De mii de ani
Duşmani
Am fost,
Eu azi, averii nici un rost
Nu-i mai găsesc,
O părăsesc!...
Sau dacă vrei, o dau pe vânt:
Învaţă-mă numai să cânt!...“

*

Astfel Furnica greu vorbi
Şi către Greere privi.
Iar Greerul cu glas duios,
I-a zis: — „Voios
Eu astăzi sânt
Aicea, pe pământ,
Că-mi văd întruchipat
Un vis, de mult visat.
Că tuturor ades le-am zis
Cu sufletul drept şi deschis:
„Cântarea noastră e nimica
Dacă n'o cântă şi Furnica.“
Apoi, de câte ori cântam,
Pe tine te-aşteptam
Să vii,
Şi călăuză să ne fii
In lung de vreme.
Dar, ostenită să tot cheme,
Răbdarea ne-a murit.
Şi-acum de-odat' ai răsărit
Aici, în casa mea,
Şi-mi spui c'ai vrea
Să cânţi,
Pe-aripele cântării să te-avânţi!
Cântarea mea, Furnico, eu bucuros ţi-o
dau,

Dar să mă laşi să iau
Şi eu, un bob de minte,
Din firea ta cuminte.
Şi-atuncea, din cântarea mea
Şi din înţelepciunea ta,
S'o naşte, pentru viitor
Cântarea tuturor...

*

Pe urmă, mâinile şi-au dat
Şi pentru veci s'au împăcat
Greerul nostru cu Furnica...

*

Şi iată, eu nimica
N'am ce să vă mai spun
Doar Crainicului să-i doresc:
Drum bun!..."

Copila se înclină spre Greere şi spre Furnica, — apoi păşi spre Crainic, dându-i o coroniţă de flori mici albe, pe care o ţinuse toată vremea în mână.

Toţi aplaudară, în zâmbete şi în lacrimi.

Furnica, având ochii în ape de diamant, privi spre Greere, care îşi muşca buza, ca să-şi stăpânească emoţia.

Fabula cea nouă trecu din braţe în braţe, mângâiată şi sărutată.

Se lăsa, deodată, o tăcere...

Greerele făcu câţiva paşi spre Crainic.

Sigur pe glas, şi cu elan stăpânit, grăi:

— „Iubite Crainic, prieten şi frate, pleacă cu bine în lume... De data aceasta, porţi cu tine o veste mare şi rară... Vei putea spune

tuturora că pacea s'a lăsat pe veci între Avere şi Cântare, — între Doamna Furnica şi mine... Du-te peste tot locul şi spune oamenilor că vechiul lor păcat, s'a prăbuşit în nimicnicie de-acum încolo... Averea va avea bobul de înţelepciune al Averii... Iar dacă de-odată nu vor crede... spune-le ce-ai văzut aici — şi ajută-i în slăbiciunea lor... Mergi cu bine, Crainic, — şi să vii la anul, cu veşti bune şi frumoase !..."

Greerele merse spre Crainic — şi-l îmbrăţişă frăţeşte.

Trâmbiţele stăteaua gata să vestească plecarea, dar Furnica, ridicându-se din jilţ, făcu şi ea câţiva paşi spre Crainic.

Tăcerea se lăsă din nou...

Furnica, stăpânindu-şi lacrimile, îi zise blând, dar hotărît :

— „O vorbă şi eu, Crainic, îţi dau acum, la despărţire... Spune oamenilor că Furnica le trimite îndemn de credinţă şi de iubire... Acestea avându-le, vor fi oricând şi împotriva oricui, biruitori... Şi de vor întreba sau se vor îndoi, mai spune-le că eu pe veci, m'am împăcat cu Greerele... Mergi cu bine, iubite Crainic, şi nicicând jalea sau îndoiala să-ţi stea în cale... Te aşteptăm la anul !..."

Crainicul îi sărută mâna — şi zise către toţi :

— „Niciodată n'am plecat cu atâta avânt ca acuma... Mă duc să port omenirii vestea cea mare..."

Copiii de casă îl înconjurară, iar Crainicul le zise cu prefăcută ameninţare :

— „Să aveţi grijă de oaspeţi — şi mai cu seamă de Doamna Furnica !..." şi le făcu semn din deget.

Copiii strigară, bătând din palme.

Crainicul porni spre poartă.

Toţi cu mâinile ridicate, strigau :

— „Salutare !... Salutare !..."

Greerele ţinea de mână pe Furnică — şi amândoi urmăreau, înduioşaţi, pe Crainic.

Trâmbiţele subţiri sunau ascuţite, — cântarea se auzea, puternică şi îndemnătoare.

Lumina soarelui era lină şi mângâioasă.

La poartă, Crainicul se mai întoarse odată...

Atunci Pnevma, care sta aproape de Cristinel, strigă voios Crainicului :

— „Ehe !... Nu uita să treci pe la prietenul nostru, reparatorul de instrumente muzicale — şi să-i spui multă sănătate..."

— „Bine — bine... — şi Crainicul păşi dincolo de poartă...

Era acum o siluetă sprintenă pe zare

De undeva, ca din cer, începură atunci să se pogoare de pe lături, din dreapta şi din stânga, două imense falduri de cortină aeriană, acoperind priveliştile.

Apropiindu-se, — Pnevma apucă una, — Cristinel, pe cealaltă, — şi 'ncet le trăgeau în jos, cântând fiecare câte-o strofă... Cântau toţi dimpreună cu ei :

Ce bine o să fie

Dispărea zarea...

In anul una mie

Nu se mai vedea dealul...

Şi încă zece sute

Colţul terasei se acoperi...

Din cer o să se mute

Casa Greerului nu se mai vedea decât pe jumătate..

Aicea pe pământ

Cerdacul Furnicei nu se mai vedea de loc...

Și vor lua avânt

Se vedea numai terasa...

Nespuse fericiri

O dungă de lumină — câțiva plopi din față...

Și veșnice iubiri

Un plop în neclătinare...

Atunci vor înflori

O linie de lumină... atât...

Ce bine-atunci va fi!

Nu se mai vedea nimic... Un ecou de cântare...
Și pe urmă, — tăcere.

Cele două falduri ale cortinei grele se atinseră, acoperind priveliștile.
Dincoace de ea, rămaseră numai Ion și Ștefan.

EPILOG

De-o-parte a ferestrei din mansardă stătea Pnevma-kalon-ke-zoiron, iar de partea cealaltă, Cristinel.

Pe cer stăruia o lumină sidefie, semn că în curând răsăritul avea să se arate.

Cu glasul prietenesc, umbrit slab de-o melancolie visătoare, Pnevma le zise :

— „Vă las !...“

Cristinel nu zicea nimic, ci numai se uita la cei doi prieteni care stăteau, îmbrăcați, pe paturile din mansardă.

Ion vru să zică :

— „Nu plecați !“ — dar nu putea încheia vorbele.

Ștefan, și el, ar fi vrut să zică :

— „Mai rămâneți !...“ — dar fălcile nu se descleștau...

Pnevma luă de braț pe Cristinel, le făcu semn cu mâna și zise :

— „Cu bine !...“

Și amândoi pieriră...

In locul lor, nu smoc de raze de soare poposi la geam, iscodind grabnic în mansardă.

— „Ioane !...“

— „Ștefane !...“

Cei doi prieteni se priviră, somnoroși, stând în cot.

Apoi își aruncară privirea spre fereastră.

Nimic, — soarele...

Stătură câteva clipe în uimire.

Ion zise lui Ştefan :

— „Cum îl chema ?“

Ştefan, încruntându-se uşor, zise repede :

— „Pnevma...“

— „...kalon...“

— „...ke...“

— „...zoiron...“

— „Aşa !... Bravo !...“

Iarăşi tăcură.

Se priviră... Imbrăcaţi... Aseară, moş Gustav... Doamna Stratulat... Furnica... Greerele... Cristinel... Unde sunt ?...

Şi deodată, se priviră în adâncul ochilor :

— „Ştefane !“

— „Ioane !...“

Şi ca niciodată, se îmbrăţişară cu aprinsă frăţie.

— „E ! e !... Mai încet !... Unde vă aflaţi ?“

Era Doamna Stratulat, sus pe scară, cu glasul ei aspru dar bun.

Ion şi Ştefan se coborau braţ la braţ, cântând o cântare nouă :

Ce bine o să fie !...

— „V'aud chiriaşii !“ răcni înfundat, Doamna Stratulat.

Dar ei îi răspunseră, scoborînd scara :

In anul una mie...

Ocărându-i, Doamna Stratulat îşi zicea în suflet :

— „Doamne-Doamne ! Ce tinereţă !.. Ce frumuseţă !...“

Ion şi Ştefan coborau cântând mereu.

Doamna Stratulat nu-i slăbi până jos din ocări foarte aspre, dar bune.

La aceasta, se deschise şi uşa meşterului Gustav.

Prietenii îi dădură bună dimineaţa, dar nu se opriră.

Ei mergeau braţ la braţ, şi cântau..

Ce bine-atunci va fi !...

Meşterul Gustav, ridicând capul spre balustrada de unde se auzea ocara Doamnei Stratulat, îi zise cu glas de îngăduinţă :

— „Lasă-i, lasă-i... Cântă o cântare nouă..."

Apoi privi pe urma celor doi tineri, care se duceau, cântând, ca spre o zare de fericire...

August 1934.

CUPRINSUL

PROLOGUL

Pag

Ion, Ştefan, Meşterul Gustav şi Doamna Stratulat 9

PARTEA INTÂIA

FURNICA

Se arată domnul Pnevma-kalon-ke-zoiron . . 25
La poarta de aramă 29
Jupâneasa vorbeşte ceva cu Aprodul 34
Pnevma-kalon-ke-zoiron coboară din copac . . 39
Cum se împrietenesc oamenii 44
Sfat de noapte 50
Suspinarea Furnicei 56
Pnevma-kalon-ke-zoiron dă deslușiri 62
Inceputul răscumpărării 70
Se apropie furtună 76
Vine Hulibejoiul! 83
Fântâna lui Iacov 89
Un Crainic măreț — şi o primire mai puțin măreață 95
O navă de aur — şi o cântare mică 101
Crainicul intră în cetate 108
Un paloş care se frânge 115
Se arată Vracii 122
Lună plină, — lumină lină 129

PARTEA A DOUA

DRUMUL

	Pag.
Omul	137
Don Chichotte	147
Toate nimica sunt, fără dragoste	158
Pilda aurului	168
Scrisori vechi	179
Insula de plaur	189
Gorgane şi cetăţi de-odinioară	197
La margine de codru	208
Flori şi clopote	218
Învălmăşeala	228
Pnevma o şterge înainte	238

PARTEA A TREIA

GREERELE

Crainicul Cântării	243
Suspinarea Greerului	252
O ghicitoare care nu minte	260
Se arată oaspeţii	270
„Invaţă-mă să cânt“	277
Crainicul pleacă în lume	284
Epilog	297

CUGETAREA — GEORGESCU DELAFRAS

AUTORI ROMÂNI

Lucian Predescu	**ENCICLOPEDIA CUGETAREA**
Gabriel Bălănescu	Avram Iancu
Traian Brăileanu	Teoria Comunității Omenești
I. Bunioceanu	Ethos
Gh. Buznea	Povestea [Eminescu]
M. Celarianu	Diamant verde
Paul Constant	Iancu Jianu
Arm. Constantinescu	Cer și destin Ed. II
Nichifor Crainic	Puncte card. în haos
—	Ortodoxie și etnocrație
—	Nostalgia Paradisului
—	Țara de peste veac
—	Germania și Italia
Ov. Densușianu	Stăpânul
Delavrancea	Trubadurul
—	Sultănica
Ilariu Dobridor	Cum au disolvat evreii cultura europeană
V. Eftimiu	Focuri pe Bărăgan
Mircea Eliade	India
—	Șantier
—	Maitreyi
—	Nuntă în Cer
M. Eminescu	Poezii postume
—	Opera politică
P. Georgescu-Delafras	Țări și slabi
—	Cum am cucerit viața
—	Întărirea și ridicarea neamului
—	Problema evreească
—	Omul de mâine
Octavian Goga	Poezii
George Gregorian	Două fete dintr'un neam
Constantin Giurescu	Din Trecut
N. I. Herescu	Caete Clasice
B. Jordan	Învățătorii
—	Caragiale
—	Decebal
Al. Lascarov-Moldovanu	Mamina
—	Andrei Pătrașcu
—	Tătunu
—	Drumuri...
—	Cruce și naționalism
—	Biserica năruită
—	De vorbă cu sătenii...
—	Furnica
—	Alte flori creștine
—	Scrisori de Război
Constantin Loghin	Istoria Liter. Române
C. Manolache	Petru Cercel
—	Iulia Hașdeu
—	Maioreasa
Mihail Manoilescu	Rostul și Destinul Burgheziei Românești
Ilie I. Mirea	Invențiuni și descoperiri
Theodor Martas	D'Annunzio
—	Eroii aerului
S. Mehedinți	Poporul
—	Școala Muncii
—	Trilogii
—	Creștinismul românesc
I. D. Marin	Pedagogia lui Creangă
G. Niculescu-Basu	Amintiri
N. Papatanasiu	Catarge
Victor Ion Popa	Velerim și Veler
—	Doamne
Cornelin Popp	Eu și statuia mea
Cezar Petrescu	Scrisorile unui răzeș
—	Întunecare
—	La Paradis General
—	Drumul cu Plopi
—	Oraș patriarhal
—	Fram
—	1907, vol. I și II
—	Cheia Viselor
—	Apostol
—	Pif-Paf-Puf
Marta Rădulescu-Moga	Streina
Neagu Rădulescu	Turnul Babel Ed. III
Liviu Rebreanu	Crăișorul Horia
—	Ciuleandra
—	Adam și Eva
Nicolae Roșu	Dialectica naționalismului
Mihail Sadoveanu	Istorisiri de vânătoare
Damian Stănoiu	O partidă de poker
—	Căsătorie de probă
—	București-Sinaia
Eug. Sperantia	„Papillons" de Schumann
Dem. Teodorescu	Robul

AUTORI STRĂINI

Lucio d'Ambra	Meseria de soț
—	Profesiunea de soție
A. Beltramelli	Mussolini
Mgr. Bougaud	De Evangeliis
—	Isus Christos
Cervantes	Don Quijote, 2 vol.
William Crookes	Nemurirea sufletului
Alba de Cèspedes	Nimeni nu se mai întoarce
Charles Dickens	P.kwick, 2 vol.
Orrin E. Dunlap Jr.	Marconi
F. M. Dostoievski	Crimă și Pedeapsă
A. Dumas	După douăzeci de ani
—	Regina Margot
F.-W. Foerster	Școala și Ceracterul
Homer	Odisea
Victor Hugo	Notre Dame de Paris
—	Mizerabilii, 4 vol.
A. de Lamartine	Cicerone
Gavard-Périer	Livingston
Benito Mussolini	Jurnal din război
Alessandro Manzoni	Logodnicii
Giovanni Papini	Viața lui Isus
—	Martorii Patimilor
H. Sienkievicz	[illegible]
—	[illegible]abie
W. M. Thaker.	[illegible]tăciunilor
Karl Tschuppik	[illegible]za
Mark Twain	[illegible]er
—	Aventurile lui [illegible]
Iosef M. Webner	[illegible]
Emile Zola	[illegible]nană